ERLING EIDEM

VÅR SVENSKA BIBEL

SVERIGES·KRISTLIGA·STUDENTRÖRELSES
FÖRLAG·STOCKHOLM

VÅR SVENSKA BIBEL

VÅR SVENSKA BIBEL

ALLMÄNFATTLIGA PÅPEKANDEN
TILL UNDERVISARES OCH BIBEL-
LÄSARES TJÄNST

AV

ERLING EIDEM

STOCKHOLM
SVERIGES KRISTLIGA STUDENTRÖRELSES FÖRLAG

UPPSALA 1923

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

238

Min kära hustru ägnas dessa blad
med tack för vad hon varit
och är för mig.

Den skrift som härmed, under en ej allt för lyckligt funnen titel, räckes en benägen läsare, har sin närmaste upprinnelse i de kapitel som nu utgöra dess bägge sista huvudavdelningar. Jag ville giva några praktiskt-pedagogiska påpekanden om vad man kan lära av vår nya kyrkobibels yttre anordning och uppställning, då jag menade att detta kunde vara till något gagn såväl för dem som undervisa i våra barndomsskolor, som för den vanlige bibelläsaren.

Men därjämte låg det mig mycket varmt om hjärtat att så klart som möjligt framhäva vår svenska bibels karaktär av översättning. För att på ett något så när tillfredsställande sätt kunna göra detta, såg jag mig föranlåten att lämna en någorlunda ingående, allmänfattlig framställning både av de bibliska grundtexternas art och av de allra viktigaste äldre bibelöversättningarna. Först därmed vinner man den nödvändiga bakgrunden, mot vilken vår senaste kyrkobibel bör ses.

Jag har däremot, av olika anledningar, icke ansett mig här böra giva någon som helst redogörelse för hur 1917 års svenska bibel har kommit till, om dess olika förstadier i prov- och normalupplagor, om debatter och beslut i kyrkomötet, om de litterära inläggen i bibelöversättningsfrågan, om de män som hava burit mödan och ansvaret för översättningsarbetet o. s. v. Fastmer betraktar jag vår nya kyrkobibel blott och bart såsom ett föreliggande dokument.

Med allt eftertryck bör jag också från början säga ifrån, att det ej är min avsikt att här uppträda som någon förespråkare för den senaste bibelöversättningen, ännu mindre som en entusiastisk lovprisare av densamma i stort som smått. Lika fjärran ligger det mig emellertid ock att ställa mig på den motsatta sidan, bland motståndarna och tadlarna av 1917 års svenska bibel. Jag vill allenast beskriva,

icke värdesätta. Det har i varje fall varit min redliga strävan att, så lugnt och sakligt jag har förmått, giva en framställning av vår nya kyrkobibels egenart. Intet vidare. Därför har jag med full avsikt underlåtit att markera min egen personliga uppfattning, vare sig den skulle hava inneburit ett instämmande eller en avvikelse. Endast i några få fall har jag gjort undantag från denna grundsats.

Den beskrivning av vår nya bibelöversättning, som jag här lämnar, vilar huvudsakligen på materialsamlingar och anteckningar som jag haft liggande några år. Åtskilligt därav har jag ansett mig böra förbigå, för att ej alldeles trötta ut min läsare. På exemplens antal kommer ock mindre an, än på deras påtaglighet.

Min skrift har intet att lära den exegetiskt sakkunnige; den är ej heller skriven för någon som tillhör deras lilla skara. Jag vänder mig till bildade läsare i allmänhet. Därför har jag ansträngt mig att så mycket som möjligt undvika fackuttryck. Och när sådana icke kunde undgås, har jag bifogat förklarande omskrivningar. Naturligtvis förutsätter jag ej heller någon insikt i bibelns grundspråk hos läsaren, utan får söka reda mig genom allmännare antydningar. Denna min önskan, att vad jag skrev lätt skulle kunna förstås av envar, har medfört en viss omständlighet i uttryckssättet, vilken icke varit mig kär. Den läsare som skulle komma att stöta sig på mångordigheten beder jag ursäkta mig för min goda avsikts skull.

Jag har ansett mig böra begränsa min framställning till de bibelöversättningar som haft betydelse för hela svenska folket, och har därför med avsikt helt underlåtit att omnämna eller taga hänsyn till de bibeltolkningar av äldre eller nyare datum, vilka framkommit genom enskilt initiativ.

I fråga om våra äldre kyrkobiblar har jag utgått från de stora huvudupplagorna. Detta bör påpekas särskilt därför att i de brukliga handupplagorna av Carl XII:s bibel så gott som hela apparaten av bilagor och förklaringar är utelämnad, så att de flesta bibelläsare väl torde vara okunniga om deras blotta tillvaro. — Vad vår nya svenska kyrko-

bibel angår, så förutsätter jag allenast att läsaren har en någorlunda trogen och noggrann handupplaga till förfogande, av de kanoniska, men ock av de apokryfiska böckerna.

Med litteraturhänvisningar har jag varit ytterst sparsam. Endast populära och lätt tillgängliga böcker har jag ansett mig böra erinra om. Däremot trodde jag mig icke bereda min läsare vare sig glädje eller gagn genom att uttryckligen påpeka vetenskaplig eller mer svåråtkomlig litteratur, som jag själv står i skuld till.

Med slösande hand har jag, å andra sidan, insatt hänvisningar från ett ställe till ett annat inom denna bok. Jag har menat mig därigenom öka dess praktiska användbarhet. Sakregistret och den utförliga innehållsöversikten, vid arbetets slut, tjäna samma syfte.

Bibel och bibelöversättning.

En gammal from svensk prästman satt en dag under 1870-talet och hörde på en kristendomslektion i en nyinrättad privat småskola, som hade fått ett visst rykte om sig för att omhulda nymodigheter. Lärarinnan talade vid tillfället i fråga med barnen om hur Johannes Döparens födelse bebådades för hans fader. Efter timmens slut frågade skolans föreståndarinna åhöraren om hans intryck av den meddelade undervisningen. Han var högeligen missnöjd. Med vad? Jo, lärarinnan hade lärt barnen att säga att Sakarias *begärde* en tavla att skriva sin önskan på, medan det i bibeln står att han *äskade* en tavla.

Anmärkningen förefaller oss barnslig, även om vi ej känna minsta lust att göra narr av den åldrade mannen, som under ett långt liv älskat sig så in i sin gamla svenska bibelöversättning (Carl XII:s), att han ej kunde fördraga minsta ändring i dess ordasätt. Ordet *äska* i den nämnda bibliska berättelsen hade gått honom till den grad i blodet, att han ej längre kände sig riktigt hemma i densamma, när lärarinnan, med god pedagogisk rätt, utbytte det för ett nutida svenskt barn svår- eller kanske rent av obegripliga uttrycket mot dess nusvenska likvärding. En dylik språklig modernisering av den gamla svenska bibelöversättningen betraktade han som en förvanskning av bibelordet självt.

Varför meddelar jag denna lilla tilldragelse ur livet? Den är ju så ytterst obetydlig. Ja, men bakom den framskymtar ett förhållande av betydligt större räckvidd. Menig man sätter utan vidare ett bestämt likhetstecken mellan den bibel-*översättning*, som han blivit van vid eller som gäller såsom auktoritativ inom den kyrka eller det religiösa samfund han tillhör, och *bibeln*. När han talar om bibeln,

tänker han, i stort som smått, på den bibelöversättning som för honom är den gängse och gällande. Bibeln uttrycker sig just med de ord som han läser i sin bok. Och han kan, vid meningsbyten med andra, med stor visshet och skärpa hänvisa till själva de ordasätt han där möter: så står det skrivet, så, precis så, och icke annorlunda.

Det sagda gäller minst lika mycket om medlemmarna i de sammanslutningar som faktiskt stå mer eller mindre främmande för den allmänneliga svenska kyrkan, som om dem som känna sig hava sitt andliga hem inom denna kyrkas murar.

Jag tror icke att den som något känner till de verkliga förhållandena skall finna sig hågad att bestrida att man tänker och resonerar på ungefär detta sätt i nog så vida kretsar. Visst vet man, också där, att bibeln ursprungligen ej är skriven på svenska. Visst har man reda på att även andra folk ha sina bibelöversättningar. Visst har man någon aning om att ej heller hos oss bibeln alltid haft alldeles samma gestalt, sedan den tid vi först fingo en svensk sådan, någon gång efter Luther. Men allt detta står isolerat; det utövar icke något som helst faktiskt inflytande på betraktelsen av bibeln.

Mannen av folket är emellertid varken förtjänt eller betjänt av att vi sätta oss till doms över honom. Visade vi undseende för den gamle prästen, så fordrar billigheten ännu mycket mer att vi hålla inne med alla stränga ord över den som ej haft den förmån som beskärts oss, att få förvärva något mer av allmän bildning än det som tillhör det allra nödtorftigaste.

Och det går nog här som så ofta eljest: sätta vi oss med kärlekens förståelse in i vår broders läge, skola vi lättare bevaras för att tänka lågt om honom och hans mening — och högt om oss själva och vår visdom. Vi skola då också — med Guds nåd — snarare bliva skickade att utföra det som är »en kristens plikt och heder», nämligen att vara en uppbyggare, icke en nedrivare.

Vad som behöves består nämligen, så vitt jag förstår, icke

i främsta rummet i ett våldsamt stormande och raserande av gamla ställningar, utan fastmer i en uppfordran, framförd med all vänlighet och utan några stora later, såsom gällde det en ny och djup visdom, en uppfordran att själv tänka efter hur det kan vara, att bringa förbindelse mellan de olika sidorna av vad man redan, mer eller mindre klart, känner till, och att, om tillfälle därtill gives, söka något vidga sina kunskaper. Också i de fall där man ej vågar räkna med möjligheten av en verklig kunskapsökning, tror jag att man kan komma ganska långt, ja nå det väsentliga, om man lyckas få vederbörande att med förtroende lyssna till det givna rådet att använda den egna eftertanken och så att säga återerinra sig vad som redan finnes i medvetandet. Det är ju god pedagogik allt ifrån den vise Sokrates' dagar.

Det är en evärdlig bragd av den stora västerländska kyrkoförbättringen, att den reste det obetingade kravet på att tillgången till bibeln skulle stå öppen för var kristen människa, och framför allt att den inom sitt område också lyckades omsätta detta krav i verkligheten. Envar kristen, som allenast ägde möjligheten att läsa — och kunnigheten häri ha de evangeliska kyrkornas skolor oavlåtligt strävat att höja — skulle få läsa bibeln, för att från den heliga bokens blad höra eviga livets ord till sig, till väckelse, tröst och förmaning, och för att med Skriften som enda regel och rättesnöre själv kunna döma om sannings- och kristendomsvärdet hos det egna samfundets trostankar och livsideal. Men en nödvändig förutsättning för att detta äkt-evangeliska program skulle kunna genomföras var ju att bibeln gjordes åtkomlig på det språk folket talade. Ty den ärevördiga latinska bibel som den romerska kyrkan brukade och påbjöd, kunde ju endast förstås av dem som fått någon kyrklig eller litterär bildning.

Bibeln blir på detta sätt i egentligaste mening en folkets bok, som var man läser på sin egen stams tungomål. Den äges och läses av alla, eller, i varje fall, den är på bekvämast möjliga sätt tillgänglig för var och en som vill

läsa den. När vi tänka på att hela folket så genomsyras av en viss folkspråksbibel, vad är då i grunden naturligare än att för menig man bibeln i just denna form, i vilken han mött den ända ifrån sin spädaste ålder, och i vilken den brukats kanske i många släktled före honom, blir bibeln i egentligaste mening, den enda bibeln. När hans far eller mor läste bibeln för honom, då var det denna; när prästen i hans församling utlade bibeln, då var det denna; när han själv läste bibeln, då var det denna. Omedvetet och oförmärkt överflyttar han så de trossatser om bibeln, som hans kyrka lär och han själv omfattar — jag tänker här uteslutande på dem för vilkas tro Skriften verkligen är den gudomliga uppenbarelsens ojämförliga urkund — på den bibelbok han själv brukar. Den betraktas och behandlas av honom *faktiskt* såsom till alla delar inspirerad, där varje ord, precis som det där lyder, är heligt och oantastligt.[1]

Och dock är jag tämligen viss om att han ej skulle vara hågad att med uttryckliga ord medgiva att han ansåge t. ex. den gamla svenska översättningen inspirerad. Men han torde icke, åtminstone till en början, vara benägen att tänka över, vilka möjligheter det kan innesluta, att han å ena sidan lär att *bibeln* är inspirerad, och å andra sidan ej *i teorien* vågar hävda att den *översättning* i vilken han ensamt känner densamma bör betraktas som inspirerad.

Den evangeliske kristne — jag åsyftar här hela tiden den enkle mannen eller kvinnan ur folket — är med denna sin inre oklarhet lyckligare lottad än den romerske. Den romerska kyrkan har visserligen, genom att bekläda sin latinska bibelöversättning med förbindande auktoritet, avlägsnat denna besvärande oklarhet, men på ett sådant sätt, att verk-

---

[1] En liten belysande historia må här få sin plats. Min hustru hade härom dagen besök av en gammal fattig kvinna. Hon klagade över svårigheten att numera återfinna de s. k. ingångsorden från söndagens predikningar, som hon, efter gammal god vana, brukade slå upp i sin bibel, när hon kom hem från kyrkan. Och hon tillade, beträffande införandet av den nya översättningen: »Jag vet inte hur di vågar, för det står ju att di som tar något ifrån eller lägger något till . . .»

ligheten blivit våldförd i den dogmatiska teoriens intresse. Och en fastslagen, falsk konsekvens är alltid vida vådligare än en kvarstående inkonsekvens. Det vållar vida mer omständigheter och omak att ånyo hugga upp en dörröppning som blivit igenmurad och överrappad, än att laga lås och gångjärn i en bristfällig dörr.

Inom de evangeliska nationalkyrkorna och religiösa sammanslutningarna har, väl som regel, vederbörande samfunds ledning påbjudit, anbefallt eller verkat för någon viss översättning på det egna folkets språk — vilken därigenom kommit att användas vid medlemmarnas allmänna och enskilda andakt samt vid undervisningen i skolan — detta dock utan att förklara denna översättning såsom för alla tider definitiv eller som likvärdig med grundtexten. Här i Sverige har den stora folkkyrkan ända till senaste tid faktiskt bestämt över den form i vilken bibeln mött svenska män och kvinnor. Svenska kyrkan har givit svenska folket dess bibel, den svenska kyrkobibeln. Den har i stort sett varit fullkomligt allenarådande på svensk botten.

Det är utan vidare klart att just den omständigheten att menig man hos oss under flera århundraden, ända intill de sista fyra, fem årtiondena, fått göra bekantskap med bibeln i så gott som samma form, avsevärt bidragit till att låta det för den enkla betraktelsen redan från början så näraliggande likställandet av den gängse bibelöversättningen med bibeln själv gro sig fast i det allmänna medvetandet — faktiskt och praktiskt, om också ej i uttrycklig lära och teori.

Detta får icke på något sätt förstås som en kritik av själva kyrkobibelssystemet. Ty det är uppenbart att det ur samfundssynpunkt är av allra största värde, ja man kan väl säga så gott som ett livsintresse, att äga den enhetlighet som kyrkobibeln innebär. Den minsta eftertanke säger hur olidligt kaotiskt tillståndet skulle bliva, om t. ex. envar, vid undervisning eller förkunnelse, skulle ta sig för att välja den bibelöversättning som av någon anledning mest tilltalade honom, såvida han icke rent av ansåge sig skickad

att själv på egen hand göra en ännu bättre. Jag är viss om att både våra präster och våra lärare ha all anledning att vara glada, så länge den svenska kyrkobibeln får bevara sin behärskande ställning inom svenska folket.

Däremot kan jag icke underlåta att göra mig den högst allvarliga frågan om vi, särskilt vi präster, verkligen hava gjort vad vi kunnat och bort, för att förebygga att menig man behandlade och betraktade vår svenska kyrkobibel, vare sig den gamla eller den nya, som i allo jämställd och likvärdig med själva bibeln. Jag besinnar till fullo, såväl att ett dylikt upplysningsverk många gånger är av den mest ömtåliga och grannlaga art, som ock att prästens väsentliga uppgift ligger på det religiösa, ej på det teologiska området. Men jag menar att det är vår ofrånkomliga plikt att, trots alla vanskligheter och risker, så gott vi förmå, motarbeta det romerska väsende som ligger fördolt i en dylik överskattning av en översättning och dess bokstav. Och jag är för min del alldeles viss om att vi, i fall vi så hålla vår rena evangeliska lära högt, i längden skola vara de oss anförtrodda till största välsignelsen. Häröver behöver jag dock ej längre utbreda mig. Vad jag menar torde kunna förstås av dessa få ord. Och mot missförstånd har jag ingen utsikt att skydda mig genom att använda flera. Det sagda må fattas såsom ett uttryck för *min* mening, en annan har *sin*.

I fall emellertid läsaren, åtminstone i någon mån, är enig med mig om att prästen, och naturligtvis då jämväl den som fostrar barn eller ungdom i våra skolor, varken kan eller får förbigå denna fråga med tystnad, som om intet missförstånd vore att undanrödja, så vill jag säga att det förefaller mig som skulle just det nuvarande läget vara synnerligen förmånligt för det ifrågavarande upplysningsarbetet.

Vi ha ju nu ett förträffligt åskådningsmaterial — och intet går över egen åskådning — i de olika svenska översättningar som för tillfället användas jämsides[1], innan 1917

[1] De i bibelverk och bibelutläggningar ej sällan mötande notiserna »egentligen», »efter grundtexten» o. s. v., äga ej samma slående påtag-

års bibel hunnit slå igenom, vilket den, efter vad det förefaller, så småningom torde komma att göra. Att undervisa barn som sitta, det ena t. ex. med den gamla kyrkobibeln, det andra med 1883 års N. T., det tredje med vår nya bibelöversättning, ställer för visso en lärares både tålamod och sinnesnärvaro på hårda prov. Det kan intygas både av skolfolk och konfirmandlärare. Och på samma sätt vållar det predikanten både besvär och bekymmer att vid sin förkunnelse följa en bibelöversättning, när han vet att många, kanske flertalet, av hans åhörare för sin egen del bruka en annan.

Nu menar jag att vi kunna tvinga de antydda, avsevärda olägenheter som ligga i den bristande enhetligheten att tjäna dem som blivit oss anförtrodda till gagn. Detta kunna vi, om vi någon gång emellanåt, vid lämpligt tillfälle, erinra om en avvikelse mellan våra bibelöversättningar i fråga om ett mera känt bibelställe eller bibliskt uttryck, och därtill anknyta en påminnelse om bräckligheten av det lerkärl i vilket vi äga den dyrbara skatten förvarad, och om faran för bokstavsdyrkan.

Detta kan, efter min mening, göras vid undervisningen från såväl kateder som predikstol. Naturligtvis avser jag ej att man i tid och otid, ända till leda skulle återvända till detta ämne. Men jag tror det ingalunda vara ur vägen att inskärpa vikten av att ej låta de tillfällen som det innevarande läget erbjuder, av oaktsamhet gå sig helt ur händerna. Vi böra tvinga människor till eftertanke inför det faktum att de ha olika lydande böcker framför sig, om vilka det dock gäller, att de, trots sin skiljaktighet, äro samma bok. De måste lära sig, så att det verkligen går upp för dem, att *vår bibel* har växlat, men också att *vår bibel*, strängt och egentligt taget, ej är alldeles detsamma som *bibeln*.

Är detta råd och tankar av en verklighetsfrämmande kammarteolog? Är detta förslag, välmenta kanske, men opraktiska eller rent av farliga? Skall man uppfordra kyrkfolket eller barn och ungdom att döma om avvikelserna

lighet. Dessa arbeten kunna ju ej heller förutsättas vara i var mans hand eller ifrågakomma vid barnundervisningen.

mellan våra bibelöversättningar? Nej, det borde vara självklart att jag ej menar saken så. Man torde ju icke ens hos det stora flertalet av ungdomens handledare och kyrkans tjänare ha rätt att förutsätta ett verkligen sakkunnigt och självständigt omdöme, åtminstone när det gäller sakliga avvikelser — detta sagt, visserligen rent ut, men utan något slags övermodig akademisk självgodhet. Vad som det här i främsta rummet kommer an på, är icke att de förekommande olikheterna nöjaktigt bliva utredda, utan att man lyckas göra det klart för vederbörande att sådana verkligen finnas, så klart, att han ej mera kan glömma bort det, utan nödgas att tänka vidare över, vad bibel är.

På intet livsområde förnimmes en motsättning mellan gammalt och nytt så oroande och smärtsamt som på religionens. Man kan väl förstå, om än ej instämma med, de många enkla fromme som göra invändningar mot ett nytt, allenast av den grund att det är ett nytt, något som avviker från det hittills gängse. Och vad nu särskilt bibeln beträffar, så bör man ej förundra sig över att man inom menigheterna känner sig ohågad för alla förändringar i dess form eller innehåll. Man har fått lära sig att bibeln är den ena och tillräckliga auktoriteten, det rättesnöre efter vilket man själv kan mäta allt. Så mycket ivrigare motsätter man sig varje tanke på ändring av den gestalt av bibeln, som man själv är van vid. Börjar man rubba på ett ställe, följer snart ett annat med. Oförmärkt äro vi ute i ett gungfly, utan den fasta grunden att bygga på, och prisgivna åt meningarnas snabba skiftningar. Ha vi då längre någon visshet? Så ungefär resonerar man.

Har man emellertid lyckats göra det klart för var man, att vad han har är en *översättning* av bibeln, och att denna är bristfällig — detta följer ju av de sakliga olikheterna mellan vår gamla och vår nya kyrkobibel, ty antingen måste den ena eller den andra i högre grad så att säga vara bibel — så är det dock lätt begripligt, om han kan känna sig ha skäl att klaga över att han därmed har lämnats i »de lärdes» våld, utan möjlighet att själv kunna döma. Det kan ej be-

stridas att så, i viss mån, är fallet. Men det kan å andra sidan faktiskt ej vara på annat sätt, såsom den enklaste eftertanke säger oss.

Häri har för övrigt ingen ändring skett sedan den stora kyrkoförbättringens dagar, då grundsatserna om bibelns ensamrätt som regel och rättesnöre och om den olärdes fria rätt att pröva allt efter densamma blevo fastslagna. De icke språkkunniga bland Luthers samtida måste äga det förtroendet till honom, att de godtogo hans och andra lärda mäns förklaring att han och hans medhjälpare efter bästa förstånd och samvete översatt bibeltexten. Alldeles på samma sätt får också i det närvarande den som ej själv äger de nödiga språkliga och vetenskapliga insikterna lita till vederbörande sakkunniga personers omdöme. Att meningarna bland dessa sakförståndiga kunna gå i sär på olika punkter är ej heller någon nyhet för vår egen tid.

Utan ett rätt stort mått av förtroende till det egna kyrkosamfundets auktoritet kan ej heller det evangeliska lekmannafolket reda sig, det kan man aldrig komma ifrån. Ty det blir ju grundsatsenligt ingen skillnad, om man säger: jag håller mig till Luther och vår gamla bibelöversättning, eller om man anser sig i stånd att tilltro vår egen tids kyrkoledning förmågan att bedöma en ny bibelöversättnings behövlighet och värde. Det gäller förtroende till andras sakkunskap och goda vilja i bådadera fallen. Mårten Luther är för övrigt den siste som man har rätt att beropa sig på, om man vill betrakta någon bibelöversättning som för alla tider slutgiltig och faststående. Han har genom oavlåtliga ändringar i sin egen översättning nogsamt visat att han själv ingalunda höll sitt verk för fullkomligt. Men härom mera längre fram (sid. 52 f.).

Detta första inledande kapitel har med en viss bredd rört sig på de allmänna betraktelsernas mark. I det följande får jag ofta nog anledning att rikligen taga skadan igen, genom att sätta läsarens tålamod på prov med siffror, namn och fakta.

De bibliska grundtexterna.

Vår svenska kyrkobibel, det må nu vara den gamla eller den nya, är alltså en översättning, nämligen av bibeln. Såsom översättning förutsätter den självfallet en text. Den text som är den ytterst avgörande kalla vi *grundtexten*. Där ha vi bibeln själv. Kyrkobibeln däremot är »vår bibel», »den svenska bibeln».

Hur ser nu den bibliska grundtexten ut, och hur är den beskaffad?

Vad först dess språk angår, så utgöres detta, som bekant, för G. T:s vidkommande av hebreiska, med undantag för några kapitel i Esra (4: 8—6: 18; 7: 12—26) och Dan. (2: 4—7: 28), samt en enstaka vers i Jer. (10: 11), vilka partier äro avfattade på arameiska, närmare bestämt: västarameiska, ett med hebreiskan nära besläktat tungomål, som efter den »babyloniska fångenskapens» tid mer och mer utträngde hebreiskan såsom talspråk.[1]

Den nytestamentliga grundtextens språk är, såsom var man vet, grekiska. På detta språk torde samtliga N. T:s skrifter ursprungligen vara avfattade. De grunder man tid efter annan anfört, för att styrka att enstaka böcker skulle vara översättningar från en nu försvunnen arameisk originaltext, förefalla mig åtminstone icke bindande. Diskussionen härom pågår emellertid alltjämt.

---

[1] Jämväl de bägge ord som ingå i ortsnamnet *Jegar-Sahaduta*, 1 Mos. 31: 47, äro arameiska. I detta fall förstår man lätt anledningen till språkväxlingen: araméen Laban benämner den ifrågavarande platsen på detta sätt, medan israeliten Jakob använder det hebreiska namnet *Galed*. Språkväxlingen i Jer., Dan. och Esra innesluter däremot svåra problem, vilka det dock ej här är platsen att ingå på.

En helt annan sak, men en sak av allra största betydelse, är att våra tre första evangelier, de s. k. synoptiska eller samsynsevangelierna, och väl också för vissa partier Apostlagärningarna, gå tillbaka på en muntlig, sannolikt delvis jämväl skriftlig, arameiskspråkig tradition. Arameiskan — visserligen ej alldeles samma dialekt som den som förekommer i G. T. — är ju talspråket på Jesu tid och hans eget modersmål.[1]

Vi äga sålunda Herrens ord endast i översättning till ett helt stamfrämmande språk, med undantag av några få bekanta vändningar, som de grekiska evangelierna bevarat åt oss, t. ex. *talitá, kum* (Mark. 5: 41), *effatá* (Mark. 7: 34) och framför allt *abba,* Jesu älsklingsnamn på sin Gud, ett ord som i denna sin arameiska urgestalt blev den äldsta kristna församlingen oförgätligt, därför att det påminte om Sonens oförlikneligt innerliga sätt att bedja till sin Fader (Mark. 14: 36, Rom. 8: 15, Gal. 4: 6).

Men om än alltså en arameisk tradition ligger bakom viktiga och betydande delar av vårt N. T., så är det dock tryggast att hålla fast vid att de nytestamentliga skrifterna böra betraktas såsom grekiska verk.

Till den återstående delen av vår bibel, G. T:s s. k. apokryfiska avdelning, kommer jag längre fram tillbaka (sid. 35, 83 f.).

Det kanoniska Gamla och det Nya Testamentet äro sålunda en hebreisk, resp. en grekisk bok.

En bok. Vi tänka då naturligtvis strax på en tryckt bok. Men den europeiska boktryckarkonsten uppfanns ju så sent som c:a 1450. Det äldsta egentliga bibeltrycket utgöres av Gutenbergs berömda 42-radiga *Biblia latina vulgata,* den s. k. Mazarin-bibeln (1453—1455). Det tidigast tryckta hebreiska Gamla Testamentet är en judisk upplaga

[1] I N. T. åsyftar benämningen *hebreiska* i regel det arameiska talspråket, t. ex. Joh. 5: 2, Apg. 21: 40, 22: 2. Uttrycket, som mer än lätt kan missförstås, beror på att man vill framhäva att det ifrågavarande språket talas av palestinska judar.

från år 1488 (den hebreiska Psaltaren utkom av trycket redan 1477, likaledes genom judisk försorg). Det grekiska Nya Testamentet blev ej tryckt förrän år 1514, som led i den stora och dyrbara spanska flerspråksbibeln, den s. k. Complutenser-polyglotten. Den nämnda upplagan av N. T. kunde emellertid, i väntan på påvligt tillstånd, ej utkomma förrän 1521, och blev därigenom förekommen av den bekante humanisten Erasmus' av Rotterdam grekiska N. T., vars första upplaga är från år 1516. (Bland senare Erasmus-upplagor märkas särskilt den 2:dra, av 1519, och den 3:dje, av 1522).

Varifrån hämtade dessa första tryckta upplagor sin text? Naturligtvis från handskrifter. Ty före boktryckarkonstens uppfinning var ju avskrivande det sätt på vilket man kunde mångfaldiga litterära verk och så bevara dem åt eftervärlden. Men dylika avskrifter kunna självfallet vara av mycket olika värde. Är det säkert, eller ens antagligt, att utgivarna av de äldsta tryckta upplagorna satte in alla krafter för att uppspåra, och att de verkligen också lyckades påträffa, de äldsta och bästa handskrifter som möjligen funnos? Nej, de hava — i särskilt hög grad gäller detta om Erasmus — bevisligen icke följt de bästa bland då kända handskrifter, utan, åtminstone företrädesvis, hållit sig till sådana som voro dem lättast tillgängliga.

När vi fråga efter grundtexten, kunna vi sålunda ej bliva stående vid de tidigaste tryckta textupplagorna. Dessa hava väl sitt intresse för textens historia, men äga intet vitsord för själva grundtextens gestaltning. Vi ha fastmer att härvid göra bruk av de äldsta och bästa handskrifter som stå till vårt förfogande.

Hur skall jag kunna avgöra frågan om en handskrift bör kallas gammal, eller om dess ålder i allmänhet? Någon gång har avskrivaren själv försett sitt verk med upplysning om platsen var och tiden när det blivit utfört. Men som regel äro vi nödsakade att ur handskriftens egen beskaffenhet själva söka bilda oss ett omdöme härom. En särskild

vetenskap, *paleografien*, d. v. s. läran om forntida skrift, kommer här till vår hjälp. Genom att noggrant giva akt på bokstavstecknens form och utseende, på förkortningar och interpunktionssätt, på skrivmaterial och skrivvanor av olika slag, kan paleografien angiva den ungefärliga åldern, ofta också det sannolika hemlandet för ett skriftstycke.[1] De resultat som så vinnas äro givetvis endast ungefärliga och i somliga fall mer eller mindre osäkra. Men på det hela måste man säga att man, i betraktande av sakens svårighet, nått förvånansvärt långt.

Hur skall jag kunna bedöma om en handskrift förtjänar beteckningen god, d. ä. i varje fall: bättre än många, de flesta, andra? Den saken kan endast avgöras efter en tålmodig granskning av textens alla enskildheter. Sedan får helhetsintrycket vara det avgörande. Den handskrift som i ett stort flertal fall bjuder en textform som av olika anledningar synes vara överlägsen en i andra handskrifter mötande, tillerkänna vi beteckningen god.

Nu några korta antydningar om de av oss kända handskrifterna till N. T.

Våra allra äldsta nytestamentliga handskrifter bruka sättas till 300-talet. De pläga kallas *codex Vaticanus* och *codex Sinaiticus*, den förra efter förvaringsplatsen (Vatikanbiblioteket i Rom), den senare efter fyndorten (S:ta Katarina-klostret på Sinai, där den ifrågavarande handskriften, under nog så dramatiska omständigheter, uppdagades av tysken Tischendorf, en del år 1844, en annan del år 1859).

Efter dem följer en lång, lång rad grekiska handskrifter till N. T. Jag nämner endast beteckningarna på några få av de äldsta och allra mest kända: *codex Alexandrinus*, och den efter den gamle syriske kyrkofadern Efraim uppkallade handskriften, *codex Ephraemi Syri rescriptus*,

[1] För att vinna de härför erforderliga kännetecknen utgår paleografien från de dater- och lokaliserbara dokumenten, vilka den underkastar ett synnerligen ingående jämförande studium.

bägge sannolikt från 400-talet, samt en 500-tals-handskrift till evangelierna och Apostlagärningarna, som bär namn efter en sin tidigare ägare, Theodor Beza, Calvins vän, eller efter sin nuvarande förvaringsplats, Cambridge i England *(codex Bezae, Cantabrigiensis)*.

Hela antalet oss tillgängliga grekiska handskrifter till N. T. är mycket betydande: c:a 2,500 stycken. Härvid äro emellertid två ting att märka. För det första att endast vid pass 170 av dessa handskrifter äro skrivna på det sätt som var det vanliga vid avskrivning före 800-talet, d. v. s. med idel »stora», med varandra oförbundna bokstäver (s. k. *uncialer* eller *majuskler*), medan det återstående flertalet visar det skrivsätt som efter denna tid blev det vanliga, med »små», inbördes sammanskrivna bokstavstecken (s. k. *minuskler*).

Vidare bör det påpekas att handskrifterna i regel icke omfatta hela N. T., utan endast vissa partier därav: evangelierna, eller Paulusbreven, eller Apostlagärningarna jämte de s. k. katolska (d. ä. allmänneliga) breven, d. v. s. 1, 2 Petr., 1, 2, 3 Joh., Jak., Jud., eller Uppenbarelseboken.

Till dessa direkta nytestamentliga handskrifter komma emellertid ytterligare mer än 1,500 grekiska *lektionarier*, böcker som innehålla valda texter ur N. T. och äro avsedda för den kyrkliga föreläsningen, en motsvarighet alltså till våra s. k. evangeliiböcker.

4,000 är en aktningsvärd siffra. Antalet kända handskrifter och lektionarier till det grekiska N. T. stiger emellertid alltjämt, fast numera naturligen jämförelsevis sakta. Sitt egna intresse hava de till ett tjugotal uppgående fragment av nytestamentliga papyrushandskrifter, som framdragits ur Egyptens sand under de sista årtiondena. De omfatta tyvärr endast helt korta textstycken, men äro delvis av synnerligen hög ålder. Några äro redan från 200-talet.

Dessa fynd få dock icke på något sätt förleda oss till den förhoppningen att vi en dag skulle lyckas återfinna de nytestamentliga författarnas egna originalskrifter. Om

man besinnar lättförstörbarheten hos det material som dessa tvivelsutan voro skrivna på, *papyrus*[1] — att papyrusurkunder bevarats åt oss från Egypten beror uteslutande på just detta lands sällsynt torra klimat — och tar andra ifrågakommande omständigheter i betraktande, måste man bedöma utsikterna till ett dylikt oskattbart fynd såsom alldeles försvinnande små.

Tänka vi riktigt lugnt över saken, bör det ej överraska oss att höra att icke två bland dessa handskrifter äro varandra till punkt och pricka fullkomligt lika. Att förutsätta något annat vore att begära något rent övernaturligt, ett under från himmelen, och sådana ha vi ej rätt att fordra — det må våra önskningar aldrig komma oss att förgäta.

Också den bäste och omsorgsfullaste avskrivare gör sig ofrivilligt här och var skyldig till avvikelser från den urkund som han skriver av. Vi lämna nämligen här den ur räkningen, som direkt slarvar eller egenmäktigt sätter sig över sin förskrift genom tendentiösa ändringar. Den samvetsgranne avskrivaren kan emellanåt t. ex. skriva en bokstav eller ett ord dubbelt, eller göra en felskrivning av motsatt art. Han kan missuppfatta sin förskrift, och detta så mycket lättare som de äldre handskrifterna ej lämna något tomrum mellan orden, utan ställa bokstäverna i en enda följd *(scriptio continua,* d. ä. sammanhängande skrivsätt). Hans öga kan lätt glida över en rad i de vanligen smala spalterna, eller hoppa från ett föregående ord till ett efterföljande, som ser ut, eller åtminstone slutar, på ungefär samma sätt, utan att beakta det mellanstående.

Eller han kan höra fel, om han nämligen skriver efter diktamen. Och hörfelen lågo synnerligen nära till hands, eftersom man i sengrekisk tid uttalade skilda vokal- eller diftongtecken på samma sätt. Man kunde så t. ex. ej i uttalet skilja mellan de grekiska orden för *vi* och *I*. Det är därför ej att undra på att våra handskrifter ofta växla så starkt i dylika punkter.

---

[1] Se Gunnar Rudbergs förträffliga lilla skrift *Ur N. T:s historia* [Sveriges kristliga studentrörelses folkskrifter n:r 1], sid. 8 f., 15 f.

Men avskrivaren kan ock, antingen rent omedvetet eller i all välmening, i stället för ett på hans tid obrukligt ord, eller ordform, sätta in ett då nyttjat och vanligt. Någon gång kan han skriva en förklarande kort notis eller ett ersättningsord i kanten, vilka av läsaren lätteligen uppfattas såsom hörande till själva texten.

Och nu kommer härtill den viktiga omständigheten att denna avskrift i sin ordning blir avskriven, och denna nya avskrift i sin tur, och så led för led. De gamla felen tagas till stor del i arv. Emellanåt rättas de på felaktigt sätt. Och nya förbiseenden insmyga sig på andra punkter. Så kunna vi numera anslå de inbördes avvikelserna mellan de nytestamentliga handskrifterna till c:a 150,000 eller kanske mer, d. v. s. ungefär lika många eller fler ord än det grekiska N. T. innehåller.

Men låt oss då överallt troget hålla oss till den handskrift som kan anses vara den allra äldsta och förnämligaste, så komma vi ifrån detta outhärdliga osäkerhetstillstånd! Tänk efter vad detta förslag innebär. Det ligger dock för det första låt oss säga 200 à 250 år mellan dess nedskrivande och de nytestamentliga skrifternas tillblivelse; och det är ändå en mycket lång tid — tiden sedan t. ex. Skåne blev svenskt tycka vi vara rätt så lång — och en tid som vi måste antaga innesluta många avskriftsled. Och vidare: våra äldsta handskrifter innehålla faktiskt en i olika avseenden ofullkomlig text. Vi kunna påtagligt visa det genom jämförelser med andra, yngre handskrifter, som på enskilda ställen bjuda en långt bättre och ursprungligare text. Och vi kunna ytterligare styrka vår uppfattnings riktighet, därigenom att vi ofta lyckas göra det fullt begripligt på vad sätt felaktigheterna i dessa våra äldsta handskrifter hava uppstått. Varför skulle för övrigt inte en handskrift som är av senare datum, och kanske t. o. m. i det hela av sämre beskaffenhet, på något enstaka ställe hava kunnat bevara det ursprungliga? Den kan ju tänkas, om än genom flera led, gå tillbaka på någon värdefull avskrift.

Vi komma sålunda icke undan ovissheten och mödan.

Vi måste vinna vår grundtext genom en efter vetenskapliga metoder arbetande jämförelse mellan de oss kända grekiska handskrifterna.

Viktiga, ja oumbärliga hjälpmedel vid lösningen av denna svåra uppgift ha vi ytterligare i de allra äldsta översättningarna, framför allt de syriska och latinska, samt i de mycket talrika citat från N. T., som förekomma hos de gamla kyrkofäderna. Dessa gamla översättningar äro nämligen gjorda från en grekisk text som är äldre än våra tidigaste nytestamentliga handskrifter. Och om kyrkofädernas citat gäller delvis detsamma. De äro under alla förhållanden av betydande värde för att bedöma en textforms ålder och utbredning.

Så nå vi då fram till själva grundtexten för N. T. Nej, låt oss vara klartänkta och ärliga, och i stället nöja oss med att säga: till *vår* grundtext, d. v. s. grundtexten *för så vida som* den är åtkomlig för oss. Och vi må därjämte komma ihåg att det finnes åtskilliga detaljpunkter där en absolut säkerhet om ordalydelsen ej står att nå.

Våra äldsta handskrifter torde, som sagt, kunna hänföras till 300-talet. Genom att metodiskt bruka de nyssnämnda hjälpmedlen att förbättra dessa handskrifters text (nämligen andra handskrifter, de tidigaste översättningarna och kyrkofäderscitaten) komma vi ett gott stycke bortom desamma i tiden. Vi kunna anse oss ha full rätt att säga att vi känna den nytestamentliga grundtexten i all huvudsak i den (bästa) form vari den förelåg c:a år 200, kanske t. o. m. snarare något tidigare. Och synnerligen mycket längre tillbaka torde vi icke böra vänta att någonsin kunna nå, nämligen på textforskningens väg.

Men det är ändå ungefär 100 år som skilja oss från själva originalskrifterna. Hava dessa undergått någon förvandling under denna tid? På den frågan kunna vi — detta är ju huvudpunkten i det senast framhållna — ej få något svar genom våra textvittnen. Vi måste utgå från mer eller mindre allmänna överväganden. Och då kunna vi säga att all sannolikhet talar för att texten under denna tid verk-

ligen varit utsatt för förändringar. Till de vanliga, på mänsklig skröplighet beroende riskerna, kommer den omständigheten att man, efter vad det ser ut, under den äldsta tiden känt sig mindre bunden av bokstaven. Det förtjänar ock att noga besinnas att de nytestamentliga skrifterna icke av de kristna betraktades såsom helig, kanonisk skrift allt ifrån sin tillblivelse, utan först så småningom vunno detta anseende. Att vi med våra nuvarande hjälpmedel skulle kunna nå fram till författarnas originaltexter i alldeles oförändrad gestalt är därför högeligen osannolikt.

Långt viktigare är dock den frågan, om vi ha anledning antaga att några väsentliga, några sakligt betydelsefulla ändringar vidtagits med texten. Det får ej göra oss bestörta, om svaren utfallit och utfalla olika. Lika visst som forskningen kan vara okritiskt positiv, lika visst kan den vara okritiskt negativ. Det ena är i grunden lika ovetenskapligt som det andra.

Jag vågar emellertid tryggt påstå att ej blott det stora flertalet forskare, utan, vad mer är, de vederhäftigaste och omdömesgillaste — i varje fall enligt min mening — finna de grunder som anförts till stöd för antagandet av väsentliga förändringar i texten otillräckliga, medan de däremot anse många omständigheter tala för den uppfattningen, att den grekiska grundtext vi äga kommer det som evangelister och apostlar en gång skrevo, i det hela mycket nära.

Vad jag nu skrivit torde förefalla den läsare som ej förut sysselsatt sig med dessa frågor kyligt, reserverat, skeptiskt. Jag vet själv att det kännes mycket beklämmande, ja ångestfullt, när man första gången får se denna grundtextens osäkerhet, de mångtusende varianterna o. s. v., i ansiktet. Man kan möjligen finna sig i avvikelserna mellan olika översättningar, och jämväl i osäkerheterna vid en översättning, men »grundtexten» som man brukar hänvisa till, den borde väl vara alldeles fast, och om den borde man väl kunna vara viss att den oförändrat går tillbaka till de heliga författarna.

Det är dock inte bara Du, ärade läsare, och jag, och de

bland våra samtida, för vilka bibeln har ett alldeles oskattbart religiöst värde, som känt en dylik vånda, när vi upptäckte bräckligheterna i vårt N. T:s grundtext. Jag vill nämna allenast ett enda namn från framfarna tider, men ett som är i högsta grad förnämligt och allmänt skattat av de lärde, såväl som de enkle: Johann Albrecht Bengel († 1752), den store forskaren och den fromme kristne. Han berättar själv hur tanken på grundtextens osäkerhet plågat honom, innan han hade lärt sig att ge sig till freds med Guds styrelse.

Jag är emellertid skyldig min läsare att göra ett par viktiga tillägg till det förut sagda. De må blott inte uppfattas som något slags försök att efteråt komma med hartassen och sudda över svårigheterna, av medkänsla för de oroliga — fast jag visst ej blyges för att öppet erkänna att jag icke är utan hjärta för deras själsstrider — eller av rädsla för att bli hållen för en fullfjädrad radikal bibelkritiker. Nej, det gäller rent faktiska upplysningar.

Först förtjänar det kraftigt framhållas att det inte på långt när är så farligt ställt med de 100,000-talen av avvikelser, som man skulle vara benägen att tro, när man allenast hör den väldiga siffran och låter sig imponeras av denna. En mycket avsevärd del av växlingarna utgöres av uppenbara skrivfel, olikheter i rättskrivning, ordform o. d., ting alltså, som sakligt platt intet betyda. Emellanåt visar ordningsföljden mellan orden någon avvikelse. En stor grupp angår förbindande småord, t. ex. ett *och* eller ett *ty* eller ett *alltså* förbigånget eller utsatt eller utbytt mot något likvärdigt uttryck. Man kan tryggt påstå att avvikelserna i det avgjort stora flertalet fall röra rena obetydligheter av yttre natur.

Härmed skall icke på något sätt fördöljas att vi också påträffa växlingar av saklig innebörd (se nedan sid. 68 ff.). Till en viktig grupp bland dessa, de fall då många handskrifter synas ha fullständigat en nytestamentlig författares text ur en annans, eller gjort ett uttryck fylligare med ledning av andra ställen, få vi tillfälle att längre fram åter-

komma (sid. 67, 190 f.). Och även i fråga om de sakliga avvikelserna kan det utan överord sägas att intet av väsentligt värde står på spel.

Det var det ena. Det andra som behöver påpekas för att man skall få ett sant intryck av saken, och alltså lika mycket undgå en oberättigad pessimism som en falsk optimism, är att vi i fråga om N. T. icke äro sämre, utan fastmer vida bättre ställda än vid andra litteraturalster från antiken. Först genom en dylik jämförelse få vi den naturliga måttstocken för vårt bedömande. Avståndet mellan originalskriftens författande och den äldsta oss kända handskriften är i flertalet fall högst betydligt större vid övriga skrifter från antiken än vid vårt N. T.

Så äro t. ex. våra äldsta handskrifter till Aeschylus († 456 f. Kr.) och Sofokles († 406 f. Kr.) skrivna tidigast 1,400 år efter de stora grekiska tragödernas död. För Plato († 348 f. Kr.) är avståndet i fråga c:a 1,300 år. Vid de berömda latinska författarna äro förhållandena gynnsammare, men vi ha ändå att räkna med 500 år, och i regel avsevärt mer. Den ende antike författare som kommer N. T. nära i fråga om avståndet mellan verkets författande och vår äldsta handskrift, fast även han underlägsen detsamma, är den utomordentligt högt skattade romarskalden Vergilius († 19 f. Kr.), av vilkens arbeten vi äga en 300-tals-handskrift. Och dock utgå vi ifrån att vi i huvudsak ha dessa antika litteraturalster kvar i deras ursprungliga form.

Men det viktigaste av allt är att vi lugnt och nyktert vilja se verkligheten sådan den är. Och jag tillägger: se den såsom en Guds skickelse, med vilken vi böra låta oss nöja. Att de nytestamentliga originaldokumenten fått gå all världens väg, och att bibeltexten genom en månghundraårig handskriftlig tradition blivit utsatt för alla en sådans risker och vanskligheter, det beror ytterst på Guds tillstädjelse, eller, såsom jag hellre uttrycker mig: hans vilja och styrelse. Han vill att vi skola låta bli att föreskriva honom sätt och villkor, och att vi i stället skola fägna oss åt själva skatten, oavsett det bräckliga höljet omkring densamma.

Det ordet: »Min nåd är dig nog, ty kraften fullkomnas i svaghet» (2 Kor. 12: 9), det gäller också här. Och Gud vill att vi skola tilltro honom — det är åtminstone min personliga förvissning — att han både kunnat och velat hålla sin skyddande hand över bibelns långa fortplantningshistoria, lika visst som vi få tro på den helige Ande, en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund. Så har den kristtrogne, menar jag, rätt att tänka och tala, om han än till fullo besinnar att han här ej rör sig på det bevisbaras område, utan på den religiösa trons mark.

Men vad som däremot icke under några förhållanden är tillrådligt, det är att söka konstruera om det verkliga efter några våra teorier och postulat. Att religiöst tolka verkligheten är den frommes rätt och plikt, men att våldföra dess fakta, därtill äger han ingen befogenhet.

Det senare gjorde man mycket länge sig skyldig till, under den s. k. ortodoxiens tid, men också långt senare, när man alldeles godtyckligt upphöjde en viss upplaga av det grekiska N. T. till rang, heder och värdighet av ofelbar grundtext. Man talade mycket länge om en *textus receptus*, d. v. s. en samstämmigt såsom ursprunglig erkänd grundtext, och menade därmed en år 1633 på bröderna Elzevirs förlag i Leyden (Holland) utgiven upplaga, från vars företal själva det med ett slagords hela makt verkande uttrycket *textus receptus* är hämtat.[1] Denna edition bygger emellertid på de tidigare tryckta upplagorna, och sålunda på de jämförelsevis sena handskrifter som där blivit använda (jämför ovan sid. 22).

Vilja vi se det verkliga sakläget i ögonen, måste vi säga oss att grundtexten, i allra högsta och strängaste mening, är och förblir ett ideal, till vilket vi mer eller mindre kunna närma oss, ej en handgriplig, för all framtid i varje enskildhet faststående och orubblig storhet. Det förhåller sig i själva verket med den alldeles som med »den rena läran». Också

[1] Så på kontinenten. I England åtnjöt Robert Stephanus' grekiska N. T. av år 1550 liknande anseende. — Om Stephanus' betydelse för versindelningen se nedan sid. 155 f.

den är ytterst, ej en faststående besittning, utan ett ideal, ett mål för vår strävan och Andens ledning.

Om det kanoniska G. T:s grundtext skall jag fatta mig betydligt kortare. En hel del av det som har blivit nämnt vid N. T. har ju sin omedelbara tillämplighet också på vår bibels äldre huvuddel.

Bland de mycket talrika åt oss bevarade handskrifterna till det hebreiska G. T. finnes ingen som med någon grad av säkerhet kan sättas före 900-talet e. Kr. Såsom den allra äldsta brukar man räkna en på Krim funnen handskrift, vilken innehåller Jes., Jer., Hes. och Tolv-profeterna. Den är daterad år 916. Den äldsta hebreiska handskriften för det fullständiga G. T. bär årtalet 1010 (1009).

Hur kommer det till, att våra äldsta hebreiska handskrifter äro så sena i jämförelse med N. T:s grekiska? Man hade ju väntat raka motsatsen. De gammaltestamentliga handskrifterna äro 6 à 700 år *yngre* än de nytestamentliga, medan G. T. självt, åtminstone till sina tidigaste delar, är så betydligt *äldre* än N. T. Det kommer att ligga ett och ett halvt årtusende, eller mera, mellan författandet av de äldsta partierna i G. T. och vår tidigaste handskrift därav, medan vi i fråga om N. T. hade att räkna med ett par eller tre århundraden mellan originaldokument och avskrift.

Det egendomliga förhållandet torde, till en mycket väsentlig del, böra förklaras genom den hos judarna förekommande sedvänjan att förstöra bibelhandskrifterna, när de började att på grund av ålder eller nötning bli mindre brukbara. Man ville rädda de heliga bokrullarna — man föredrog länge bokrullen såsom den äldre och vördnadsvärdare yttre formen framför den hos oss enbart brukliga boken eller kodexen[1] — från risken att nyttjas för något världsligt ändamål. Och det måste erkännas att man tyvärr lyckats allt för väl i dessa pietetsfulla strävanden.

[1] Jämför för den grekisk-romerska boken G. Rudberg, *Ur N. T:s historia*, sid. 14 f. Se ock artikeln »Bok» i kyrkobibelns »Ordförklaringar» etc.

I viss mån böra säkerligen också judeförföljelserna tänkas ha medverkat i samma riktning. Av 1 Mack. 1: 56, 3: 48 framgår att de hedniska förföljarna på Antiokus Epifanes' tid (175—164) förstörde eller profanerade alla de exemplar av judarnas heliga böcker, som de kunde komma över. Och på samma sätt har man utan tvivel gått tillväga jämväl vid de förföljelser som övergingo judarna under romersk tid.

Vi finna ytterligare en synnerligen påfallande och viktig olikhet mellan den grekiska handskriftstraditionen för N. T. och den hebreiska för G. T., när vi iakttaga huru jämförelsevis fåtaliga och obetydliga avvikelserna mellan de hebreiska handskrifterna äro, medan, som framhållits (sid. 26), de grekiska visa en så överväldigande mångfald dylika.

Man kan utan överdrift påstå att ingen så omfattande handskriftstradition som det hebreiska G. T:s har en liknande enstämmighet att uppvisa. Vi känna olika skoltraditioner, som här och var läsa texten på olika sätt. Så ge våra handskrifter oss upplysningar om avvikelserna mellan de bägge skolor som benämnas efter de i början av 900-talet verksamma rabbinerna *ben Naftali* i Babylon och *ben Aser* i Tiberias, samt mellan de båda skolriktningar som kallas *orientalerna* och *occidentalerna*. Dessutom förekomma en del fristående varianter, utan förbindelse med någon särskild skoltradition, och naturligtvis en del skrivfel i olika handskrifter.

Men på det hela finna vi en högst märkvärdig fasthet i stort som smått, ja in i det allra minsta. Vi se här resultatet av den alldeles utomordentliga omsorg med vilken de judiska skriftlärde som pläga kallas *massoreter* (av *massorœt* = tradition) ha vakat över textens bevarande. De ha använt de mest utstuderade och tålamodsprövande tillvägagångssätt för att kontrollera och säkerställa avskrivningen, detta vad angår såväl de äldre konsonanttecknen som de vida yngre vokal- och läsetecknen.[1] Vi kristna för-

[1] De hebreiska vokaltecknen, av vilka vi känna trenne olika huvudsystem, äro jämförelsevis sena. Med all sannolikhet ha de judiska skrift-

gäta ofta vår stora tacksamhetsskuld till judarna, både för att vi över huvud äga hebreiska handskrifter — de äro ju samtliga skrivna av judar — och för att dessa äro präglade av sådant nit om textens renhet.

Men — ty också här finnes ett *men* — dessa s. k. massoreter hava långt ifrån haft hand om texten ända ifrån dess tillblivelse, eller ens från dess kanonisation. Vi kunna med säkerhet följa deras verksamhet tillbaka till 6-, 700-talen e. Kr. Alla tecken tyda dock på att begynnelserna ligga vida längre tillbaka, om än arbetssättet först så småningom når sin fulla utbildning. I den gamla judiska lagsamlingen *Mischna* (omkr. 200 e. Kr.) påträffar man en del notiser, som vittna om att det livliga intresset för och det medvetna arbetet på textens oförvanskade bevarande redan nu äro till finnandes. Ja, sannolikheten talar för att den hebreiska texten redan på N. T:s tid i huvudsak såg ut på samma sätt som den åt oss bevarade s. k. massoretiska. Jesu bibel torde sålunda, detaljer frånsedda, haft nästan samma text som det hebreiska G. T. vi ännu äga. Kan man begära mer?

Vi komma till det egendomliga förhållandet att vi verkligen, om än rätt ofullkomligt, känna en form av G. T., som är mer än 1,000 år äldre än den äldsta åt oss bevarade hebreiska bibelhandskriften. Det är den gamla grekiska översättningen av G. T., den s. k. Septuaginta, varom jag strax skall tala något litet närmare (sid. 41 ff.). Denna äre-

---

lärde hämtat förebilden till dessa från de kristna syrerna. Man brukar antaga att det hebreiska G. T. börjat förses med dylika tecken på 600- eller 700-talen. Därförinnan ägde judarna endast högst ofullkomliga medel att i vissa fall antyda vokalens valör. Den egentliga hebreiska skriften innehåller endast tecken för konsonanter. Vokalerna fick den läsande själv ifylla. Man förstår lätt att fall förekomma, där man kan läsa samma konsonanter med olika vokaler, och sålunda olika mening. I regel utvisar ju sammanhanget omedelbart vilket ord författaren avser, men understundom erbjuda sig skilda möjligheter. Ett exempel härpå kan läsaren finna i artikeln »Ära» i »Ordförklaringarna» etc. i slutet av 1917 års bibel. — Angående de hebreiska s. k. accenterna se längre fram, sid. 97, 177.

vördiga grekiska översättning, som utfördes sannolikt c:a 280—100 f. Kr., förutsätter naturligtvis en hebreisk text, och det visar sig vid en granskning att den hebreiska text som Septuaginta-översättarna måste förutsättas ha läst, för att de skulle översätta såsom de gjort, mycket ofta, och emellanåt ganska väsentligt, avviker från vår vanliga hebreiska text. Det är alltså uppenbart att före vår vanliga hebreiska text, den s. k. massoretiska, ligger en period då den gammaltestamentliga texten ej alls företedde samma enhetliga art som sedermera. Till detta problem återkomma vi emellertid lämpligen längre fram (sid. 76 f.).

Vad slutligen G. T:s s. k. apokryfiska böcker angår, så må det tills vidare vara nog att erinra om att den äldsta (fullständiga) text i vilken vi känna dem är grekisk. Somliga bland dem äro grekiska originalarbeten, såsom t. ex. 2 Mack. För andra är det antingen säkert eller rätt sannolikt att de ursprungligen blivit avfattade på semitiskt språk, hebreiska eller arameiska, fast vi ej längre ha originalspråkstexterna kvar. Så är t. ex. 1 Mack. säkerligen skriven på hebreiska (eller arameiska); möjligen, eller troligen, gå också exempelvis Tob. och Jud. tillbaka på semitiskt grundspråk.

Att den grekiska texten till Syr. utgör en översättning av ett hebreiskt original, framhålles uttryckligen i det utförliga företal som författarens sonson bifogar den översättning av farfaderns verk, vilken han utförde i Egypten, sannolikt omkr. 130 f. Kr. Lyckliga fynd under åren 1896—1900 ha, över all förväntan, återskänkt oss stora stycken av texten på dess hebreiska grundspråk, tillsammans ungefär $^2/_3$ av hela dess omfång. Jag bör tillägga, dels att de nyfunna hebreiska handskrifterna ingalunda äro fria ifrån spåren av en bristfull texttradition, dels att de bjuda en text som ofta och betydelsefullt avviker från den oss sedan gammalt kända grekiska översättningen.

Vår nya bibelöversättnings föregångare.

Såsom översättning ingår vår kyrkobibel av år 1917 som led i en lång rad av bibelöversättningar. Dessa föregående bibeltolkningar hava varit av större eller mindre, emellanåt av mycket stor, betydelse för vår nya översättning. Vi skola längre fram, vid skilda tillfällen, peka på dylika spår som de lämnat efter sig i 1917 års svenska bibel. Det är därför ej enbart en gärd av skyldig pietet, om vi taga en, låt vara högst summarisk, överblick över dem. Vi måste något känna de allra viktigaste föregångarna för att kunna vinna en verklig förståelse av vår nya kyrkobibel. De som ej ha haft en alldeles grundläggande betydelse inom den historiska översättningstradition som ligger före vår svenska bibel måste vi här förbigå, om de än i och för sig äro av mycket stort värde för den nutida bibelforskningen.

Låt oss emellertid först stanna vid några allmänna tankar om vad det innebär att översätta en text.

Saken synes vara så utomordentligt enkel. Man uttrycker på ett språk vad man läser på ett annat. Intet vidare.

Men lägg märke till två ting. En text, nästan hur enkel som helst, innehåller flera eller färre ställen där meningen, åtminstone när man vill ha denna riktigt skarpt fram, kan uppfattas på olika sätt. Tänk t. ex. på ett brev som vi fått. Ögna vi igenom det flyktigt, tycka vi kanske att allt är klart. Men läsa vi uppmärksammare om det en gång till, särskilt i fall det rör en sak som är av en viss vikt och betydelse för oss, händer det lätt att vi stanna i ovisshet om brevskrivaren menade så, eller om han menade så. Eller tänk, för att välja ett annat näraliggande exempel, på en lagtext. Den är ju — eller var i varje fall förr i tiden —

avfattad med den största omsorg, just i avsikt att förebygga olika tolkningar. Och ändå behöver man visst inte vara något slags brännvinsadvokat för att, vid givet tillfälle, bli villrådig om lagens mening. Sådana möjligheter till olika uppfattning av ett ställes närmare innebörd möta ojämförligt oftare i de hebreiska och grekiska bibeltexterna än i ett till oss själva ställt brev eller i en modern lagtext på vårt eget språk. Jag nöjer mig med att påstå detta, utan att närmare gå in på de olika anledningarna till att så förhåller sig.

När jag nu skall översätta, måste jag bestämma mig för *en* mening, bland olika mer eller mindre möjliga, och återge den.[1] Men därmed har jag ju i min översättning uteslutit den eller de andra möjligheterna. Och det kan väl hända att den, när allt kommer omkring, var den bättre. Det kan också inträffa att jag ej märker att texten kan fattas på olika sätt, och att jag så, utan att förstå bättre, återger en mening som väl i och för sig var möjlig, men som dock sakligt var sämre. Att översätta innebär alltså, ur denna synpunkt, att begränsa, inskränka.

Det är det ena. Det andra är att de språkliga uttrycken i tvenne språk aldrig helt, som man säger, täcka varandra, d. ä. fullkomligt svara emot varandra. Och täckningsmöjligheterna bliva självfallet dess mindre, ju mer fjärran de båda språken stå varandra till byggnad, till själslig och kulturell stämning. Och att det är ett väldigt avstånd t. ex. mellan svenska och hebreiska torde varken lärd eller olärd vara hågad att bestrida. Härtill komma ytterligare särskilda svårigheter vid s. k. döda språk. Vi äga vid dessa ej tillgång till det rika kontrollmaterial som vid de levande. Det är inte bara enstaka sällsynta glosor om vilkas betydelse vi äro mer eller mindre ovissa.[2] De finare skift-

[1] Jämför nedan sid. 88 ff.

[2] För dessas tolkning ha de äldsta översättningarna av bibeln stor betydelse. — En annan olägenhet vid de döda språken är att vi lätt löpa risk att lägga för stark vikt vid det etymologiska elementet, så att vi föreställa oss att stamordets betydelse alltjämt är förnummen och något så när klart medveten i sammansättningar och härledningar. Att så

ningarna och valörerna, som vi dock behövde känna för att riktigt kunna leva oss in i texten, äro ej sällan i fråga om ett s. k. dött språk ytterst vanskliga att få ett fast grepp om.

Nu går det nog så, att ju mer jag har lyckats tränga in i den text som jag skall översätta, så att jag tycker mig förnimma den levande anden i originalets vändningar och ordasätt, dess mer smärtsamt känner jag svårigheterna att på ett annat, kanske helt stamfrämmande, språk återge vad jag upplever vid originaltexten. Jag får göra så gott jag kan för att vinna överensstämmelse mellan de bägge tungomålen, det varifrån och det vartill jag översätter. Det kan hända att jag lyckas jämförelsevis bra. Men hur jag bär mig åt, aldrig lyckas jag fullkomligt. Ordens omfång och deras känsloklang bli aldrig fullständigt desamma. All översättning innebär med nödvändighet i någon mån en omformning och omtolkning.

Det nu senast sagda vill jag söka åskådliggöra med ett par exempel.

Hebreiskan skiljer sig påfallande från vårt språk bl. a. genom det sätt på vilket satsförbindelsen sker. Satserna fogas intill varandra med ett i våra öron alldeles otroligt enformigt *och . . . och . . . och*. Den vanlige bibelläsaren har säkert lagt märke till en dylik *och*-rikedom jämväl i sin svenska översättning. Annars kan man anbefalla 1 Mos. 1 till genomläsning, i vilket kapitels 31 verser jag räknat 59 stycken sådana satsförbindande *och*. I detta kapitel äro emellertid, med hänsyn till vad som här skildras och sättet varpå det skildras, mängden av *och* dräglig för ett svenskt öra, fast jag näppeligen tror att en originalsvensk skapelseberättelse skulle varit uppbyggd på det sättet. Men att t. ex. i en vanlig berättelsetext i en svensk översättning utan undantag återgiva det hebreiska ordet för *och* med detta samma ord, skulle hos en svensk läsare framkalla ett

---

visst ej behöver vara fallet är lätt att övertyga sig om från sitt eget språk (t. ex. smörgå*s*, bok*stav*). Detta förhållande beaktas, efter min mening, ingalunda alltid tillräckligt. Men denna fråga tillhör ett lika svårt som vidlyftigt kapitel.

mycket starkt intryck av onatur.[1] Medan det för hebréen är det normala att tänka och uttrycka sig i till varandra fogade, samordnade satser, är det för oss naturligt att rikare nyansera satsförbindelserna, att låta somliga satser framstå som bärande moment, under det att andra få giva skildrande biomständigheter, motiveringar o. s. v., eller att låta ett förhållande genom ett *men* framstå som på något sätt motsatt ett annat. Man kan alltså å ena sidan säga att den översättning som slaviskt följer hebreiskans *och* ... *och* ... *och*-satsförbindelse otvivelaktigt hos oss framkallar ett helt annat intryck än hebréen har av sin text, och å andra sidan att den översättning som, åtminstone i någon mån, söker gruppera satserna genom över- och underordning, i enlighet med vårt sätt att tänka och tala, därigenom lägger något nytt till texten, en logisk nyansering som hebréen ej kände behov av att för sig klargöra. Hebreiskans och svenskans olika sätt att förbinda satser täcka uppenbarligen ej varandra.

Det andra exempel som jag nyss utlovade må vara det grekiska ord som i vår svenska bibel, där ej undantagsvis särskilda skäl till avvikande översättning föreligga, återgives med *tjänare*. (Om det hebreiska motsvarande ordet gäller sak samma.) Det grekiska uttrycket betyder »egentligen» *träl, livegen*. Men själva orden *träl, slav* ljuda för oss med en klang av hårdhet och omänsklighet, som säkerligen ej alls förnams av den antika människan, när slaveriet betraktades som något alldeles självfallet, en naturordning inom den mänskliga sammanlevnaden. Känslovärdet är sålunda ett helt annat i det grekiska ordet än i vårt *slav, träl*. Å andra sidan kan ej heller uttrycket *tjänare* anses återge den rätta valören. Vårt *tjänare* för, naturligt nog, våra

---

[1] Slå t. ex. upp 2 Sam. 10: 6 ff. i vår kyrkobibel. Jämför därmed den hebreiska satsförbindelsen, som är följande: »Och Ammons barn insågo att ... och de sände bort och lejde ... och David hörde [detta] och sände åstad ... och Ammons barn drogo ut och ställde upp sig ... och [de från] Aram-Sohob ... [ställde upp sig] ... och Joab såg att ... och han gjorde ett urval» o. s. v.

tankar till den personligt frie lönearbetaren, som vi känna från våra samfundsförhållanden, och därmed in i en oriktig miljö. Att t. ex. utan vidare och omedelbart vilja tillämpa de nytestamentliga orden om tjänarna på dem som i vår tid stå under en husbonde, innebär ej blott ett missgrepp ur historisk synpunkt, utan har ock med sig stora vådor i praktiskt avseende.[1] Huvudsaken för oss är att konstatera att vi ej ha något ord som till fullo motsvarar det grekiska.

Dessa påpekanden av allmän innebörd, sist förtydligade genom anförande av ett par enskilda exempel från bibeltolkningen, äro på intet sätt avsedda vare sig att förringa översättarens tillbörliga pris eller att misstänkliggöra gagnet, ja oumbärligheten, av översättningar. Det sagda gäller mer eller mindre *allt* översättningsarbete, även det mest idealiskt utförda. Jag har med avsikt icke uppehållit mig vid att en översättare, även den samvetsgrannaste, också kan begå och säkert begår fel, genom bristande aktgivenhet och eftertanke, eller genom bristfälligheten i det vetande som står honom och hans samtid till buds.

---

[1] Både vid undervisningen i skolan och vid förkunnelsen i kyrkan är det högeligen önskvärt att man uttryckligen påpekar denna skillnad mellan *tjänare* i vår mening och *tjänare* i biblisk. Många missförstånd och mycken bitterhet å de tjänandes sida hade nog kunnat undvikas, om så hade gjorts med tillräckligt eftertryck.

A.

Septuaginta.

Vår överblick över den nya svenska kyrkobibelns viktigaste föregångare begynna vi med den gamla vördnadsvärda grekiska översättningen av G. T., som vi redan som hastigast gjort bekantskap med (sid. 34 f.).

Den har sin hemort i Egyptens Alexandria. Dess äldsta parti utgöres av översättningen av »Lagen», d. v. s. de fem Moseböckerna. Denna del kan, med hög grad av sannolikhet, sättas till förra hälften av 200-talet f. Kr.; ofta anger man 280 som ungefärligt årtal. Dessa bibelböcker, de efter stående judisk uppfattning avgjort mest ansedda inom G. T., översattes enligt en legendarisk tradition, som möter oss med allt flera och starkare underverksdrag, ju längre fram vi komma i tiden — en välkänd utvecklingsgång för övrigt — av 70, eller nogare 72, översättare, sex från vardera av det gamla Israels stammar. Härav har översättningen fått sitt gängse namn, Septuaginta (ofta skrivet: LXX), »de sjuttio», nämligen de sjuttio tolkarnas översättning. Detta namn åsyftade egentligen allenast tolkningen av Moseböckerna, men utsträcktes att omfatta också de översättningar av andra bibelböcker, som så småningom under loppet av vid pass 200 år fogades till densamma.

Denna gamla grekiska bibel omfattar ej blott de böcker som vi numera i dagligt tal äro vana att räkna som gammaltestamentliga. Utöver dessa och inibland dem stå andra skrifter, i somliga handskrifter flera, i andra färre.[1] De som åtnjöto det allmännaste anseendet, och som därför oftast plägade förekomma, upptogos också i den latinska

[1] Vi möta också tillägg som gjorts inom de s. k. kanoniska böckerna, så till Est., Dan. och 2 Krön.

bibeln. Luther förenade dessa i en särskild samling, som ställdes för sig såsom ett icke med övriga bibelböcker likvärdigt bihang. Det är dessa skrifter som vi ännu alltjämt, efter Luthers föredöme, kalla den apokryfiska delen av G. T.

Se vi på Septuaginta såsom översättning, så är det ingalunda svårt att kritisera densamma. Översättningen röjer i sina olika delar en stark växling i fråga om förmågan att behandla det språk till vilket man översätter, grekiskan. Än smyger sig tolkningen så nära de hebreiska uttrycksätten, att den blir i högsta grad svårbegriplig för den grekisktalande. Än har översättningen arten av en fri omskrivning. Däremellan finna vi olika övergångsformer. På det hela har man lyckats bäst med de fem Moseböckerna.

Det är icke heller svårt att visa att Septuaginta-översättarna ej alldeles sällan missuppfattat den hebreiska textens innebörd, och att de icke alltid läst den med tillräcklig omsorg. De gamla hebreiska texterna voro skrivna utan vokaltecken och utan skillnad mellan orden (jämför ovan sid. 25, 33 not 1), vilket gjorde dem avsevärt svårlästare och missförståeligare än den moderna skriften.

Men är det lätt nog för oss att kritisera, så må man ej heller förgäta vilket oerhört företag Septuaginta betydde för sin tid. Den är världslitteraturens första översättning i stor stil. Och det torde icke vara ur vägen att uttryckligen påminna också om de högst väsentliga tjänster den ännu gör oss, dels genom sina tolkningar av mycket sällsynta och eljest dunkla hebreiska ord, dels genom den hebreiska textform som den förutsätter (jämför sid. 34 f., 76 ff.).

Septuaginta-översättningen mottogs med stor glädje av de grekisktalande judarna i Alexandria, för vilka den ock var avsedd. Den kom sedan naturligtvis att läsas och begagnas av de hellenistiska judarna också på andra håll i hela Medelhavsvärlden. Den blev Pauli bibel, den blev den gamla kristna kyrkans bibel, för så vitt denna utgjordes av grekisktalande, och dessa kommo ju mycket snart att bilda den avgjorda majoriteten därinom. De nytestamentliga för-

fattarna hänvisa med jämförelsevis få undantag till Septuaginta; de ge i regel ingen självständig översättning av den hebreiska bibeln.

Hos judarna själva minskades sympatierna för deras gamla grekiska översättning mer och mer, i samma mån som denna tillägnades av de kristna. Det misstroende mot Septuaginta, som judarna i stegrad grad lägga i dagen, har emellertid säkerligen sin rot också i den bestämda riktning som efter Jerusalems förstöring genom Titus, år 70 e. Kr., gör sig mycket starkt gällande, att sluta sig inom sitt eget skal, med bortstötande av allt utländskt, alltså något liknande det som kom fram vid kampen mot Antiokus Epifanes och den hellenistiska bildningen under Mackabéer-tiden. Om värdet av Septuaginta strida kristna och judar, under de bittraste förebråelser och anklagelser mot varandra: judarna påstå att den grekiska översättningen är felaktig och blivit medvetet förvanskad av de kristna; de senare äro lika vissa om att judarna illfundigt ändrat sin hebreiska text, framför allt för att få bort s. k. messianska utsagor. Ja, man går på kristet håll så långt, att man hävdar Septuaginta-översättningens inspiration, en ståndpunkt vars psykologiska förutsättningar — det dogmatiska intresset å ena sidan, och det hävdvunnas makt å den andra — vi visserligen kunna begripa, men vars försvarlighet vi aldrig böra vara villiga att medgiva (jämför ovan sid. 11 ff., 18 f.).

Vi känna Septuagintas text, praktiskt taget, enbart genom avskrifter som tjänat de kristnas bruk. Våra äldsta handskrifter gå tillbaka till 300-talet. Ett par helbiblar, de förut (sid. 23) omnämnda *codex Vaticanus* och *codex Sinaiticus*, innehålla nämligen G. T. i denna översättning. Även med de nämnda *codex Alexandrinus* och *codex Ephraemi* är detta förhållandet. Antalet kända handskrifter, starkt skiftande i ålder och värde, uppgår för närvarande till bortemot 400 stycken, vartill komma de grekiska *lektionarier* som innehålla gammaltestamentliga texter (jämför ovan sid. 24). Våra handskrifter omfatta blott undantagsvis hela det grekiska G. T., i regel endast större eller mindre delar därav.

Jag bör emellertid uttryckligen framhålla att vi i ett ofantligt stort antal fall, trots de många handskrifterna, stå mer eller mindre tveksamma om hur Septuaginta-översättningen ursprungligen lytt. De olika handskrifterna avvika nämligen mycket ofta och mycket starkt och i viktiga punkter från varandra. Detta beror ej blott på de stora möjligheter till förändringar, som ett ständigt avskrivande under många hundra års lopp alltid har med sig. Härtill kommer ytterligare, dels att tolkningar och uttryck från andra, yngre grekiska översättningar ofta inflickats i Septuaginta-texten, varigenom en stor blandning och osäkerhet uppstått, dels att just de försök som upprepade gånger gjordes i avsikt att rena och säkerställa de sjuttio uttolkarnas text, så långt ifrån att tjäna sitt syfte, fastmer faktiskt åstadkommit ökad splittring och oreda. Det märkligaste försöket att återställa Septuaginta i dess ursprungliga lydelse är det som gjordes av den store Origenes († år 254) med hans berömda jätteverk *Hexapla*, så benämnt efter de (i regel) sex spalter i vilka han jämsides uppförde den hebreiska grundtexten, med både hebreisk och grekisk skrift, Septuaginta och några andra grekiska översättningar.

B.

Vulgata.

Vi övergå nu till den latinska bibelöversättning som haft den avgjort största betydelsen för eftervärlden, den bekanta s. k. *Vulgata, versio vulgata,* d. ä. den allmänneliga översättningen.

Redan tidigt hade man i det latintalande Västerlandet — allra tidigast, efter vad det vill synas, i den romerska provinsen Afrika och angränsande trakter — börjat översätta det grekiska N. T. samt det grekiska G. T., d. ä. Septuaginta, vilket, som nämnt, var kyrkans G. T. Så småningom fick man så en latinsk bibel, sannolikt vid mitten eller slutet av 100-talet, möjligen först ett stycke in på 200-talet. Men denna visade långt ifrån någon enhetlig form. Ja, olika omständigheter lägga det närmast att antaga att vi i själva verket ej ha att göra med en enda översättning, utan med två eller flera olika, som under jämsides bruk kommo att mer och mer inverka på och sammansmälta med varandra, under de brokigaste blandningsformer. Dessa äldsta latinska bibelöversättningar utmärkas av den slaviska trohet med vilken de ansluta sig till den grekiska texten, samt av sitt vulgära latin.

Ordalydelsen i den äldsta latinska bibeln vacklade sålunda betydligt. Och oredan och förvirringen växte år från år, jämsides med den sig centraliserande kyrkoledningens alltmer stegrade krav på enhetlighet och fasthet. Då ställer Roms biskop, påven Damasus, år 382 en uppfordran till Hieronymus († år 420) att företaga en revision av den latinska bibeln, sådan denna lästes i Rom. Högst märkligt är det förord med vilket Hieronymus inleder den först ut-

kommande delen av sitt arbete, evangelierna, med vilka han är färdig redan året därpå, 383.

Han betonar de stora vanskligheterna i sin uppgift. »Förste bäste», skriver han, »vare sig lärd eller olärd, skall, när han får en avskrift i sin hand och där blir varse någon avvikelse från de ordasätt som han sedan gammalt är van vid, strax fara ut mot mig och kalla mig en skändlig förfalskare, som dristar mig att göra tillägg och ändringar i de åldriga skrifterna.» Han tröstar sig med att det är kyrkans högste ledare som har givit honom uppdraget. Och han hänvisar till den oerhört starka växling handskrifterna emellan, vilken faktiskt föreligger. Han frågar vilka bland de många inbördes skiljaktiga latinska handskrifterna man då vill skola vara de utslagsgivande. Skall man rätta sig efter flertalet? Är det då inte bättre att vända tillbaka till den grekiska grundtexten och med dess hjälp återställa vad som blivit illa återgivet av stympande översättare, eller genom föregivna förbättringar av självgoda klåpare blivit förvanskat, eller blivit tillagt eller förändrat av slumrande avskrivare?

Flyktigare synes Hieronymus ha bearbetat den latinska översättningen av N. T:s övriga böcker. Han har här förfarit ännu mer konservativt och i allmänhet inskränkt sig till en välbehövlig språklig glättning. En liten obetydlig enskildhet må här för ro skull, rent i förbigående, omnämnas. Den gammallatinska namnformen *Caiphas* hade av Hieronymus i evangelierna ändrats till *Caiaphas*, såsom grekiskan läser. I Apg. 4: 6 däremot bibehöll han den äldre latinska formen. Den sistnämnda trängde dock med vanans makt så småningom in i Vulgata-handskrifternas evangelier. När vi i våra svenska biblar alltjämt läsa *Kaifas*, ha vi alltså här ett spår, visserligen ej det enda av denna art, från den förhieronymianska latinska bibeln.

Medan Hieronymi N. T. sålunda på det hela kan betecknas som en normalisering och översyn av det äldre latinska N. T., ej en ny översättning, blev hans arbete i fråga om G. T. av betydligt mer ingripande art och be-

tydelse. Enligt den ursprungliga planen skulle han förbättra G. T:s latinska översättning med hjälp av Septuaginta. Efter en del försök på denna väg — vi ha ännu kvar två skilda upplagor av Psalt. och en av Job — grep han sig år 390 an med en ny översättning av G. T., direkt från den hebreiska grundtexten. Vi som utan större svårigheter, tack vare lätt tillgängliga språkläror och ordböcker, kunna skaffa oss insikter i G. T:s urspråk, och som finna det självklart att man måste utgå från den hebreiska texten, ha svårt att till fullo uppskatta de väldiga vanskligheter och den oerhörda dristighet som lågo i detta företag. Under stora besvärligheter måste Hieronymus genom muntlig undervisning av judiska lärare skaffa sig de nödiga språkliga insikterna. Och han måste kämpa en bitter strid för sin uppfattning om den hebreiska textens företräde.

Hieronymus översatte alltså, under loppet av femton år, G. T:s kanoniska böcker efter »den hebreiska sanningen», såsom han uttryckte sig. Emellanåt blev det nog i själva verket mer en förbättring av den äldre latinska översättningen med ledning av den hebreiska texten, ty det kunde hända att han arbetade med så rasande fart, att han exempelvis blev färdig med Ordspr., Pred. och Höga Visan på inalles — 3 dagar. Och han strävade i allmänhet, av hänsyn till oppositionen, att göra så få ändringar som möjligt.

De apokryfiska skrifterna, som från Septuaginta övertagits i den äldre latinska bibeln, ville han själv alldeles avlägsna från G. T., eftersom de ej ingingo i den hebreiska kanon. Men han kunde icke motstå sina vänners ivriga påtryckningar — svaghet var, jämte fåfänga, ett framträdande karaktärsfel hos den med rätta för sin lärdom prisade mannen — och verkställde så en högeligen flyktig revision av den gamla latinska översättningen till Tob., Jud. samt tilläggen till Est. och Dan.

En ny bibelöversättning, där en äldre på samma språk redan finnes, har all anledning att göra sig beredd på en både ganska allmän och skäligen omild kritik — det är en av historien oupphörligt bekräftad regel. Hieronymus

förutsåg själv, såsom vi funno av hans förord till evangelii-översättningen, hur det skulle gå. Hans förmodan slog in. Man ville behålla det gamla; det var mycket märgfullare och högtidligare och kraftigare och bättre. Även en man sådan som Augustinus († 430) föredrager den gammallatinska bibeln, om än under beklagande av dess vacklande form, men han vill dock ej utan vidare fördöma Hieronymi översättning.

Hieronymi verk blev emellertid beståndande. Hans översättning — fullständigad ur den gammallatinska bibeln med de gammaltestamentliga apokryfer han själv ej lagt hand vid[1] — vann allt mer stadgat anseende. Från 600-talet har den slagit riktigt igenom, från 800-talet är det den nästan enda brukade. På 1200-talet får den sin nu stående benämning *Vulgata*, den allmänt brukade bibeln, en beteckning som förut hade använts om andra vida spridda bibelöversättningar, t. ex. Septuaginta.

Med renässansen, den märkliga kulturförnyelsen vid Medeltidens slut, vaknar emellertid insikten i grekiska efter århundradelång sömn till nytt liv i Västerlandet, och jämväl hebreiskan blir föremål för kristna lärdes studium. Den stora kyrkoförbättringens män, som besjälas av nitälskan för bibeln som kristendomens enda och väsentliga rättesnöre, yrka på ett tillgodogörande av dessa nyvunna insikter och på en återgång till de bibliska grundtexterna såsom grundval för folkspråksöversättningar. Då drives Rom, på motsatsens olyckliga väg, till ett ytterst ödesdigert beslut. På kyrkomötet i Trient fastslås, den 8 april 1546, traditionen såsom likvärdig med bibeln som religiös kunskapskälla, Vulgata såsom fullt autentisk och förbindande översättning av den senare, och de gammaltestamentliga apokryfskrif-

---

[1] I fråga om Psalt. har Hieronymi översättning från hebreiskan utträngts och ersatts av den senare av hans bägge, till den gammallatinska bibeln sig närmare slutande, revisioner efter Septuaginta (se ovan sid. 47). Detta har säkerligen sin grund i att man vid denna gammaltestamentliga bok mer än vid andra så vitt möjligt ville bevara sambandet med det gamla.

terna såsom alldeles jämställda med G. T:s övriga böcker. Det är egendomligt att iakttaga å ena sidan den överdrivna uppskattningen av Hieronymi verk, och å andra sidan det fullständiga övergivandet av hans så ivrigt förfäktade grundprincip om den hebreiska bibeln såsom ensamt utslagsgivande för G. T:s omfång.

Innan vi lämna Vulgata, återstår att nämna att den av Romarkyrkan såsom förbindande utgivna texten — den normativa upplagan utgavs först 1590 genom påven Sixtus V och i ytterligare förbättrad form av Clemens VIII 1592, 1593 och 1598 (den sista upplagan den bästa bland alla fyra) — ingalunda helt sammanfaller med Hieronymi egen. Under århundradenas lopp hade den sistnämnda undergått mångahanda förändringar, ej minst genom inverkan från gammallatinska bibelhandskrifter.

Hedern att genom utnyttjande av de allra bästa bland våra till mer än 8,000 uppgående Vulgata-handskrifter ha sökt återställa den gamla Hieronymus-texten tillkommer i främsta rummet ett par evangeliska forskare, den nu framlidne biskop John Wordsworth av Salisbury, känd för oss i Sverige genom sin enligt fackmäns utsago förtjänstfulla svenska kyrkohistoria[1], och professor H. J. White i London. Dessas arbete gäller N. T. År 1907 uppdrog Pius X åt Benediktinerorden att söka fastställa Hieronymi ursprungliga text. Påven föreskrev att början därvid skulle göras med G. T., under uttrycklig hänvisning till de bägge engelsmännens arbete för Hieronymi N. T., en hänsynsfullhet från Roms sida, låt vara ganska sällsynt, som med uppriktig tillfredsställelse må annoteras.

[1] *The national Church of Sweden*, 1911, också översatt till svenska under titeln *Den svenska kyrkan*, 1912.

C.

Luthers bibelöversättning.

Vi hade nyss anledning att i förbigående beröra reformationens ställning till bibeltext och bibelöversättning. Tanken går i vårt sammanhang raka vägen till Mårten Luther, den kyrkliga förnyelsetidens utan all jämförelse förnämste bibelöversättare — ej dess störste bibelforskare i vetenskaplig mening, ty det namnet tillkommer utan tvivel en annan, Calvin.

I allmänhet föreställa vi oss saken så, att Luther var den förste som översatte bibeln till tyska. Denna vulgära uppfattning är oriktig.[1] Från tiden från och med 1300-talets ingång och fram till reformationen äga vi ännu kvar mer än 170 tyska bibelhandskrifter, flertalet ej omfattande hela bibeln, utan större eller mindre delar av densamma. Därtill komma de tryckta upplagorna. En högtysk helbibel trycktes första gången i Strassburg år 1466. Denna upplaga, som följde en av de jämförelsevis mindre lyckade tyska översättningarna, avtrycktes av skilda förläggare 13 gånger. Oberoende av den högtyska bibeln är den lågtyska, tryckt i 4 upplagor. Därutöver ha vi c:a 25 tryck av Psalt. på tyska, och ett par andra bibelböcker. Dessa uppgifter få emellertid ej förleda oss att överskatta spridningen hos de förlutherska tyska bibelöversättningarna. I förhållande till antalet av andra religiösa skrifter äro siffrorna för den tyska bibeln ingalunda imponerande. Dessa folkspråksöversätt-

---

[1] Angående den tyska bibeln före Luther, så ock om dennes bibelöversättning, se W. Walthers högst intressanta och sakkunniga skrift *Luthers deutsche Bibel*, 1917, vilken här följts. Se ock Hj. Holmquist i Lunds Stifts Julbok, årg. 1917, sid. 11—31: *Luthers N. T.* (med illustrationer).

ningar synas mest ha brukats inom trängre kretsar av fromma lekmän, liksom de nog också ha sitt ursprung inom dessa. Huru litet de förmått genomsyra allmänmedvetandet framgår av en nyligen gjord undersökning, som visar att bland 681 tyska skrifter från åren 1522—1525 endast 28 vid bibelcitat följa den medeltida tyska bibeln.

Om det nu ock härav är uppenbart att Luthers tyska bibelöversättningsarbete ej betecknar något alldeles nytt, utan att han haft flera föregångare, så är det lika oomtvistligt att han ställer dem alla helt i skuggan. Luther har förtjänat den oerhörda framgång hans arbete genast vann, ty det är av en långt förnämligare kvalitet än de äldre tyska bibelöversättningarna, som (med ett enda undantag, en Psalt.) utgå från den latinska Vulgata-texten, vilken de i allmänhet endast högst otympligt och med åskilliga missförstånd lyckas återge på det egna språket. Men också över sina tyska samtida, som blott jämsides eller i medveten motsats till honom utförde bibelöversättningar, höjer han sig högst betydligt.

Om de motiv som driva Luther att gripa sig an med översättningsverket[1] och om hans personliga och språkliga utrustning är här ej platsen att orda. Det må blott i förbigående påpekas att Luther gjort sig förtrogen med G. T:s grundspråk före N. T:s. Han har redan i Erfurterklostret (1506, 1507) läst Psalt. på hebreiska. Först senare — enligt mångas mening ej förrän efter återkomsten från Romresan, 1512 — synes han hava vänt sitt intresse till grekiskan. Att Luther, för att kunna fylla sin stora uppgift, också måste lära sig att tala och skriva tyska låter som en besynnerlig paradox, men däri ligger dock en djup sanning. Från det sachsiska kansliets stil hämtar han grundlaget för sin språktyp. Han måste välja, ty tyskan var ju ännu splitt-

[1] Om Luthers uppskattning av bibeln se A. Kolmodin, *Skriftens auktoritet enligt Luther*, 1919, och, mera kortfattat, E. Eidem, *Bibeln, Guds ord* [Sveriges kristliga studentrörelses folkskrifter n:r 34], 2:dra uppl. 1922, sid. 15—29.

rad i en sådan mångfald starkt skiljaktiga dialekter. Men han vill minst av allt skriva en pappersstil; nej, han nedlägger ett långvarigt och outtröttligt arbete på att vinna folklig naturlighet och friskhet åt sitt språk. Med sin bibelöversättning har han nått mästerskapet, och med den har han skapat den moderna tyskan.

1522, Wartburgeråret, är Luther sysselsatt med översättningen av N. T. Den 21 sept. i år — jag skriver detta i aug. 1922 — kan Luthers N. T. fira sitt 400-jubileum.[1] Han utgår från den grekiska grundtexten, sannolikt enligt ett eftertryck av Erasmus' 2:dra upplaga, 1519 (se ovan sid. 22). Naturligtvis har han också rådfrågat Vulgata. Den medeltida tyska bibeln däremot har han icke använt. Melanchton och andra vänner hjälpa till vid slutgranskningen, liksom det över huvud är ett vackert vittnesbörd om den store bibelöversättaren, att han gärna och ivrigt tagit andra och språkkunnigare till råds.

Redan i december samma år följer en ny upplaga med förbättringar till över ett halvt tusental. Ännu mer förändrade äro upplagorna 1526 och 1530. Också detta är ett starkt framträdande drag i reformatorns översättarverksamhet. Han blir aldrig nöjd och färdig. Han kanoniserar aldrig sin egen översättning.

På G. T. börjar Luther arbeta redan under N. T:s tryckning. Vi äga ännu hans hebreiska G. T., en judisk upplaga, tryckt i Brescia 1494. Efter grundtexten skulle man översätta, det var en huvudprincip av första ordningen för Luther. Med starkt eftertryck inskärper han vid olika tillfällen vikten och värdet av de bibliska grundspråkens studium; försummade man detta, skulle djävulen snart hava vunnit sitt spel och släckt evangeliets nya ljus. Såsom hjälpmedel för att förstå den hebreiska texten använder han Septuaginta och Vulgata, men med öppet öga för bägge-

[1] Denna första upplaga, den s. k. Septemberbibeln, bär titeln *Das Newe Testament Deutzsch, Vuittemberg* (utan uppgift på översättare, tryckare och utgivningsår). Ett tillförlitligt avtryck av densamma är 1918 utgivet av G. Kawerau och O. Reichert å Furche-Verlag, Berlin.

deras brister, samt bl. a. Nikolaus' av Lyra († 1340) bibelkommentarer. Vännernas hjälp tages vid G. T. ännu mer i anspråk än vid N. T. Emellanåt arbetar man rent av som kommission.

1523—1532 utger Luther i olika avdelningar sin översättning av G. T:s kanoniska böcker. Med de apokryfiska böckerna[1], vilka han översätter efter en Septuaginta-upplaga av år 1518 (vid några böcker, såsom Jud. och Tob., efter Vulgata), blir han färdig 1534, som ock är det minnesvärda utgivningsåret för den första Lutherska helbibeln. Men arbetet på förbättringar i de nya upplagor som tid efter annan bli nödvändiga — den viktigaste är 1541 års helbibel — fortsättes alltjämt. Ännu under sitt dödsår, 1546, inför Luther nya ändringar.

Innan den store gudsmannen kallades hem, hade icke mindre än 377 olika tryck av hans bibelöversättning sett dagen, däri inberäknat delar av bibeln. Denna siffra talar ett ännu tydligare språk om Luther-bibelns omedelbara, väldiga framgång än de samtida vittnesbörden om de evangeliskes jublande glädje och de romerskes förtrytelse och bekymmer.

[1] Jämför ovan sid. 41 f., 47, och längre fram sid. 144, 149 f.

D.

Den svenska bibeln före 1917.

Och så gå vi norr över, till vårt eget land.

I motsats till vad förhållandet är i Tyskland från och med 1300-talet, äro de medeltida svenska översättningar till skilda delar av bibeln, vilka bevarats till våra dagar, synnerligen fåtaliga, nämligen allenast ett femtal. De kunna ledas tillbaka till birgittinerkloster, varifrån också våra handskrifter stamma.

Äldst är en översättning av de fem Moseböckerna. Den är utförd vid mitten av 1300-talet och tillskrives, med en viss grad av sannolikhet, Birgittas biktfader, Linköpingskanniken magister Matthias († c:a 1350). Översättning är dock knappast den riktiga beteckningen. Snarare är det fråga om en omskrivning eller bearbetning, som vid 1 Mos. återger texten — naturligtvis efter Vulgata — någorlunda fullständigt, fast med en myckenhet förklarande tillägg, medan 2—5 Mos. huvudsakligen meddelas i form av ett bibelsammandrag, med stor frihet mot ordalydelsen.

Här må jag få avtrycka några prov ur 1 Mos., vilka läsaren själv bör jämföra med texten i 1917 års bibel.

1 Mos. 1: 1 f.: »Aff ophowe skapadhe gudh aff alzängo himil oc iordh Ey aff sik siälwom, som fadher födher son Oc ey aff nakro ämpne, som smidher gör yxe Jordhen war än tha onyt, toom, oc myrk Onyt for thy, at enkte wäxte a henne Toom for thy, at hwarce war skapath fä eller folk Mörk for thy, at hwarce war sool eller stiärnor Oc thäs hälgha andha hugher foor ower watnin Thet är at sighia Ower iordh oc himil Thy at swa som watn ma ledhas epter mantz wilia Swa war himil oc iordh gudz ämpne til andelika oc likamlika creatwr Sidhan sagdhe gudh med ewer-

dheliko ordhe Thet är med sinom signadha son Wardhe liws.»

1 Mos. 14: 18: »Thenne same konunger oc prester han offradhe gudhi fore then sigher som han gaff abram wiin oc brödh, oc teknadhe thet signadha offer, som the hälgha kirkia offrar nw sannelika wars herra likama oc blodh vnder wiins oc brötz smak oc liknilse.»

1 Mos. 49: 33: »Sidhan lagdhe iacob sina föter saman ower sängina, swa som gudz son lagdhe sina föter sidhan a korseno, oc do, oc räknadhis hans siäl med godhom änglom, oc likamin lagdhis med androm patriarchom.»

En svensk översättning till Apostlag., likaledes från 1300-talet, förkortar texten mycket starkt, särskilt vid tal, reseskildringar o. d., men är jämförelsevis fri från förklarande tillägg. Märkligt är emellertid ett längre tillägg om Petrus och Paulus med en påfallande ton av helgonlegend. Apostlag:s underberättelser ha tydligen intresserat översättaren. Dem utelämnar han icke.

En till vår tid bevarad, något omskrivande översättning av Josua- och Domarböckerna är utförd av Vadstenaklostrets confessor Nicolaus Ragvaldi († 1514).

Likaså äga vi ännu den översättning som Jöns Budde från Nådendals kloster (ett finskt dotterkloster till Vadstena) 1484 gjorde av Jud., Est., Rut, 1 och 2 Mack. Tolkningen följer troget sin text, vilken såsom alltid är Vulgata. Betecknande är urvalet av bibelböcker. Klostersystrarna läsa gärna om de bibliska hjältinnorna. Vad Mackabéerböckerna angår, så må, oavsett deras allmänna popularitet, hänvisas till den omtyckta skildringen av de sju brödramartyrerna med deras åldriga, ståndaktiga moder (2 Mack. 7).

Slutligen äga vi ytterligare en svensk bibelöversättning, nämligen av Upp., en bok som var synnerligen högt skattad. Vi veta icke mer om översättaren än att han varit birgittiner.

Den 15 augusti år 1526 får Sverige sitt första svenska

N. T., tryckt på kungliga boktryckeriet i Stockholm i folioformat, under titeln: *Jesus. Thet Nyia Testamentit på Swensko.* Om än tryckandet av en så dyrbar bok näppeligen torde ha varit ett enskilt företag, kan dock verket svårligen betecknas såsom officiellt i strängaste mening.

Om översättningens förhistoria känna vi intet, åtminstone intet med visshet. Vem översättaren, eller huvudmannen vid översättningen, varit, framgår ej av verket självt. Traditionen har bevarat två olika namn: Laurentius Andreæ och Olaus Petri, bägge, som bekant, förgrundsgestalter i vår reformationshistoria. Förr antogs tämligen allmänt Andreæ vara översättaren. Henrik Schück kom genom sina forskningar (1891) den allmänna meningen att svänga om till Olaus Petris förmån. På de sista åren ha ingående undersökningar av vissa språkliga förhållanden i översättningen (av A. Lindqvist, 1918) ånyo ställt Andreæ på främsta platsen, såsom den ledande kraften. Jag vågar, i brist på tillräcklig sakkunskap, icke uttala något eget omdöme.

1526 års översättare har — jag använder för enkelhetens skull ental, utan att därmed på något sätt vilja bestrida sannolikheten av att han haft medhjälpare vid sin sida — i hög grad litat till Luthers tyska N. T. och i det hela taget detta till förebild. (Vilken bestämd upplaga av detsamma han använt är ännu ej fastställt.) Men en närmare granskning (av E. Stave, 1893) har visat att han i mycket stor utsträckning och med gott omdöme brukat också andra hjälpmedel, något som för övrigt tydligt framgår redan av företalets slutord: »ther doch tolken flere böker och flere lärares lecturer seedt haffuer.» Översättaren har sålunda säkerligen använt Erasmus' 3:dje upplaga (se ovan sid. 22), av år 1522, eller ett avtryck därav. Han har rådfrågat dess grekiska text, men framför allt har den av Erasmus gjorda latinska översättningen, som bifogas vid sidan om grundtexten, varit av en alldeles överraskande stor betydelse för den svenske tolken. På en mångfald ställen följer han utan rädsla Erasmus mot

Luther, där han finner den förstnämnde giva en bättre och texttrognare tolkning än den senare, ofta med all rätt. Även från Vulgata spåras inflytelser, fastän i långt ringare mån.

Också rent språkligt är arbetet alldeles förträffligt, särskilt när man jämför det med samtidens sätt att behandla svenska språket. Man finner visserligen många oländiga och osvenska konstruktioner, tyskerier i ordval o. s. v., men förtjänsterna överväga vida bristerna.

15 år efter N. T. utkommer den första svenska helbibeln, den s. k. Gustaf Wasa-bibeln, tryckt i Upsala 1541: »*Biblia, Thet är, All then Helgha Scrifft, på Swensko.*» Denna bibel har en fullt allmänkyrklig karaktär och förtjänar att kallas vår första svenska kyrkobibel.

Dess huvudkännemärke är dess nära anslutning till Luthers helbibel av år 1534. I sin mån betecknande är att Luthers namn nu direkt nämnes i företalet, vilket ej var fallet i 1526 års N. T.

Det tidigare utkomna svenska N. T. upptages, men däri göres ett mycket avsevärt antal ändringar av olika slag. Man märker, när man går igenom dem, en mycket stark och medveten anslutning till Luthers bibel av 1534. Dock är bundenheten vid Luther ej absolut. Man har även denna gång, liksom 1526, rådfrågat och använt Erasmus och (i långt mindre grad) Vulgata, såsom en ingående undersökning visat (E. Stave, 1896). En jämförelse mellan N. T. 1526 och N. T. 1541 visar ett betydligt företräde hos det senare i fråga om det svenska språkets behandling.[1] Jämväl begripligheten och enkelheten äro här större. Och man kan också peka på en del sakliga förbättringar.

Mycket påfallande och egendomlig är emellertid den så avsevärt närmare anslutningen till Luther. Man har svårt

[1] Jfr ett omdöme från 1774, så betecknande för sin tid: »Stafningssättet, ja ock sielwa språket, är efter den tidens oupodlade art, obehageligt, urmodigt och widrigt både för ögon och öron» (S. Loenbom, *Utkast til en historia om swenska Bibel-öfversätningar*, sid. 40).

att ej bedöma detta förhållande som en svaghet, *principiellt* sett, i förhållande till 1526 års N. T. Det egna, självständiga omdömet synes lida förfång av en underordning under den store reformatorns auktoritet. Någon fullt tillfredsställande förklaring av denna frontförändring har jag ej ännu sett framställd.[1] Vi kunna emellertid erinra om en likartad utveckling i Danmark, där Hans Tausens översättning av G. T., vilken går tillbaka på grundtexten, skjutits åt sidan för Christiern Pedersens (Christian III:s bibel, 1550), som är en översättning av Luthers översättning.

Om källorna till 1541 års G. T. kan tyvärr ej mycket sägas på grund av bristen på specialundersökningar. Det lider emellertid intet som helst tvivel om att den nämnda Lutherska helbibeln lämnat det alldeles avgjort väsentliga grundlaget. Några äldre svenska översättningar av Psalt., Vish., Ordspr. och Syr., utkomna 1536 och med all sannolikhet (såsom J. Lindblom visat) utförda av Olaus Petri, hava upptagits, dock med grundliga och genomgående ändringar, betingade av att 1536 års provöversättningar, om detta uttryck må tillåtas, huvudsakligen voro byggda på de tidigaste Luther-upplagorna av dessa bibelböcker (se ovan sid. 53), medan man däremot nu helt ansluter sig till Luthers helbibel av 1534, vilken i förhållande till dessa äldre editioner visar en mångfald avvikelser (utom vid Syr.). Även i fråga om andra gammaltestamentliga skrifter förefaller det ej osannolikt, av vissa tecken att döma, att 1541 års bibel byggt på äldre, icke tryckta förarbeten.

Att Gustaf Wasa-bibelns översättare känt den hebreiska grundtexten synes vara i högsta grad osannolikt. Visserligen möter man i äldre framställningar av den svenska bibelöversättningens historia påståenden om att 1541 års

---

[1] Emot Joh. Lindbloms i övrigt tilltalande förslag att orsaken skulle ligga i den förändring av Gustaf Wasas kyrkopolitik, som inledes genom superintendenten Georg Norman, har jag den stora betänkligheten att Norman ej förrän mot slutet av år 1539 kom till Sverige. Märkas må också att Olaus Petri redan 1538 utkvitterat pengar för papper till bibeltrycket, och att alla G. T:s kanoniska böcker bära årtalet 1540.

G. T. skulle visa spår av bekantskap såväl med den hebreiska texten som med Septuaginta och några andra, mycket gamla översättningar, men utan att några som helst belägg eller bevis härför meddelas.

Gustaf Wasa-bibeln gör intryck av ett mycket ensartat arbete, något som dock ej behöver utesluta möjligheten av flera medarbetare som följt samma plan. Traditionen tillskriver de bägge bröderna Petri, Olaus och Laurentius, översättarskapet. I allmänhet pekar man på den senare såsom huvudpersonen, och, efter min mening, sannolikt med rätta.

Nästa stora svenska kyrkobibel bär Gustaf II Adolfs namn, tryckt i Stockholm år 1618. Redan i titeln angives dess förhållande till Gustaf Wasa-bibeln: »Effter förre Bibliens text, oförandrat». Med avseende på texten gjordes alls inga ändringar av 1541 års bibel, utom i en del utvärtes småting, där man anslöt sig till tidens skrivsätt.

Detta förhållande får dock icke förleda oss att mena att under den mellanliggande tiden inga tankar på behovet av förbättringar varit uppe, eller att intet åtgjorts i detta syfte. På 1560-talet hade en rad översättningar till vissa gammaltestamentliga böcker utkommit. De ha, efter allt att döma, Laurentius Petri († 1573) till upphovsman, och utmärka sig särskilt därigenom att översättaren nu rådfrågar grundtexten, ett ståtligt vittnesbörd om den åldrande ärkebiskopens klara blick och osparda nit. Att man funnit ändringar behövliga i 1541 års bibel framgår ock av ett beslut i denna riktning vid Uppsala möte 1593 samt av de s. k. *observationes Strengnenses*, resultatet av en av Carl IX år 1600 tillsatt bibelkommission. Men när det blir allvar med det nya bibeltrycket, låter man, som nämnt, alla revisionstankar fara, dels för den bråda tidens skull, dels, och uppenbarligen ej mindre, av betänksamhet mot varje förändring i det hävdvunna.

Den tredje svenska kyrkobibeln, som haft gällande kraft

intill år 1917, är Carl XII:s, Stockholm 1703, den i yttre avseende ståtligaste bland alla svenska biblar, 1917 års folioupplaga ej undantagen. Även denna kyrkobibel är med hänsyn till bibeltexten så gott som ett avtryck av den äldre. De förändringar som vidtagits äro nämligen få och obetydande. Men jämväl denna gång hade man under den föregående tiden arbetat på en revision av översättningen, i syfte att bringa den närmare grundtexten. Brådska med bibelverkets fullbordan och rädsla för alla avvikelser från det gamla ha också nu låtit revisionsarbetet rinna ut i sanden.

Vid mitten av 1700-talet börja revisionskraven, som under de gångna århundradena ingalunda saknat förespråkare bland svenska kyrkans allra bäste, ånyo göra sig starkare påminta. Detta sammanhänger såväl med det nyvaknade intresset för svenska språket (Johan Ihre, † 1780; Vitterhetsakademien, stiftad 1753) som med de nya, betydelsefulla forskningarna till bibelns grundtext (för G. T.: engelsmannen Benjamin Kennicott, † 1783, italienaren Giovanni Bernardo de Rossi, † 1831; för N. T.: engelsmannen Richard Bentley, † 1742, tysken Johann Albrecht Bengel, † 1752, och schweizaren Johann Jakob Wettstein, † 1754).

Efter många meningsbrytningar vid olika riksdagar tillsätter Gustaf III den 18 maj 1773 en bibelkommission på ej mindre än 21 medlemmar. Vi skola ej här det minsta uppehålla oss vare sig vid denna första kommitté eller vid dess många efterföljare. Ej heller vilja vi taga någon ens den flyktigaste överblick över den långa rad av provöversättningar av skiftande kynne och värde, som sett dagens ljus, för att förkastas eller ytterligare omarbetas. Ännu mindre ägna vi någon som helst uppmärksamhet åt de mycket långvariga, ofta hetsiga, emellanåt högst otrevliga förhandlingarna inom riksdagen, kyrkomötet eller offentligheten. (Jämför ovan sid. 7.)[1]

[1] Den intresserade kan hänvisas till de korta översikterna av J. Personne i Nordisk Familjebok III², artikeln »Bibelkommission», och av G. Lizell i Vår kyrka III, 1922, sid. 472 ff.

Det må vara nog att erinra om en enda provöversättning, den s. k. 1883 års normalupplaga av N. T. (tryckt 1884), eftersom denna ännu på åtskilliga håll brukas. Utan att vara orättvis, kan man våga säga att den följer den grekiska texten med en trohet som ej alltid tillgodoser svenska språkets rätt, och att den i huvudsak utgår från en form av grundtexten, som redan vid översättningens tillblivelse var otillfredsställande, den s. k. *textus receptus* (jämför ovan sid. 31).

Först den 2 oktober 1917 fick svenska kyrkan en av Kungl. Maj:t sanktionerad ny bibelöversättning av de kanoniska skrifterna, tryckt i stor folioupplaga i Stockholm. Den 31 december 1921 sanktionerades en ny översättning, tryckt allenast i litet format, av de återstående bibelböckerna, de gammaltestamentliga Apokryferna. Bibelkommissionen hade då, visserligen med många avbrott, arbetat under i det närmaste 150 år, en i sanning lång arbetstid, fylld av många bittra missräkningar.

Mer än 200 år hade förflutit sedan den sista kyrkobibeln, Carl XII:s, blev antagen, och den sistnämnda var i själva verket, såsom ovan framhållits, egentligen blott en ny upplaga av den ytterligare något mer än 150 år äldre Gustaf Wasa-bibeln, vår första svenska kyrkobibel. Avståndet mellan gammal och ny bibelöversättning utgör alltså i verkligheten över 3 ½ århundrade, och markeras av namnen Gustaf Wasa och Gustaf V.

Vår nya kyrkobibel såsom översättning.

Mätaren för värdet av en översättning ligger i dess trohet. Det är en sats vars riktighet ingen torde vilja bestrida, om man nämligen fattar *trohet* i den djupare och allsidigare meningen att översättningen hos sina läsare, så vitt möjligt, bör framkalla samma tankar och intryck som originalet väcker hos dem som taga del av detsamma.

Jag vill nu begagna vår nya bibelöversättning som åskådningsmaterial för att belysa innebörden av denna sats. Denna min avsikt önskar jag dock icke hava tolkad, vare sig så, att jag därmed ville förneka eller förringa trohetsvärdet hos de föregående översättningarna, eller så, att jag ämnade upphäva mig till en advokat för vår nya kyrkobibel, som om den skulle innebära ett förverkligande av idealet. Jag tänker fasthellre, som sagt, av praktiska skäl använda 1917 års svenska bibel som åskådningsmedel för att mera i enskildheter visa vad som ligger i den uppställda allmänna trohets-grundsatsen. Därvid kan jag samtidigt fullgöra min uppgift att beskriva denna bibelöversättning, dels i och för sig, dels i förhållande till de äldre svenska.

Man kan säga att principen om en översättnings trohet mot sitt original har sin tillämpning i tre avseenden: trohet mot grundtexten själv, trohet mot det språk som man översätter ifrån, och trohet mot det språk som man översätter till. Jag ansluter mig för det följande till denna indelning, eftersom den synes mig ändamålsenlig, utan att göra mig några bekymmer över att den redan förut blivit brukad av andra.

A.

Vår nya kyrkobibels textgrundlag.

Med kravet på trohet mot grundtexten själv menar jag vår skyldighet att allvarligt bemöda oss om att tränga tillbaka till den bästa oss tillgängliga textformen. När det gäller att översätta någon modern bok från ett främmande språk till vårt eget, behöver den samvetsgranne översättaren endast skaffa sig en god upplaga av sin författare — den vårdslöse griper till första bästa — och kan sedan genast gå till verket. När det däremot är fråga om en antik bok i allmänhet, och allra mest nu bibeln, fordras det först ett långvarigt och tålamodsprövande arbete, innan man vunnit klarhet om själva originaltextens lydelse. Vi ha ju redan (se ovan sid. 25 ff.) sett att det, tyvärr, ingalunda förhåller sig så, att grundtexten är oss given som en oföränderlig och faststående storhet.[1] —

---

[1] Härför och till det följande må jämföras § 1 i 1773 års kungl. instruktion för bibelkommissionen: »Aldenstund Hufvud-ändamålet med detta arbete är, at uti Svenska Språket få en så ricktig öfversättning af den Heliga Skrift, som i det nogaste är både til m e n i n g och u t t r y c k aldeles lika och ö f v e r e n s s t ä m m a n d e med det, som de af Guds Anda rörde Män verckeligen hafva talat och skrifvit; Fördenskull tilhörer det de af Hans Kongl. Maj:t til sådant vigtigt ärende utsedde Språkvittre Mäns första omsorg, at vid hvarje Bok, som företages, för sig stadga Grund-Textens rätta läsning, på det at de, uti senare tider, då den Heliga Skrifts Böcker uti Trycket utgofvos, genom hvarjehanda tilfälligheter, däruti inkomne brister, måge på ricktige och aldeles osvikelige grunder varda utrönte, och en til sin rätta lydelse återställd Text följas. [En del hjälpmedel härför uppräknas.] Dock at Committerade icke binda sig til någons Auctorité, eller antaga några vågsamma meningar in Philologicis [d. v. s. i språkliga ting], utan de aldratydeligaste och fastaste skäl.»

Klarast ligga förhållandena vid N. T. Vår uppgift blir, såsom förut (sid. 27 f.) påpekats, att med tillhjälp av oss tillgängliga textkällor — nämligen de grekiska handskrifterna, de äldsta översättningarna (framför allt de syriska och latinska) och de gamla kyrkofäderscitaten — och under tillämpning av de grundsatser som gälla för *all* vetenskaplig textforskning söka, efter förmåga, återställa den äldsta och bästa grundtexten.

Det säger sig självt att det bör kunna lyckas oss att härvid komma ett gott stycke längre än som var möjligt under reformationstiden. Vårt textkällsmaterial har ju vuxit alldeles enormt, och det ej endast till mängden, utan ock, vad långt mer är, till värdet. Ej mindre viktigt är det att komma i håg huru den vetenskapliga förmågan att bedöma olika läsarters vikt och betydelse, deras inbördes sammanhang o. s. v. nu är en helt annan än då.

Det bör därför ej på något sätt överraska oss att den grekiska grundtext som vår sista översättning av N. T. följer, i ej få fall skiljer sig från den som Luther hade framför sig, när han översatte (och det är, såsom ovan, sid. 56 f., blivit påpekat, i all huvudsak denna samma text som Luther använt, vilken rådfrågats även vid våra äldre kyrkobiblars N. T.). Fastmer hade motsatsen varit underbar. Och man behöver inte känna Mårten Luther allt för intimt för att vara fullt på det klara med, att om han hade översatt i våra dagar, han då skulle ha låtit vännen Erasmus och hans rätt hastigt och planlöst gjorda textupplagor (se ovan sid. 22) vila i fred, och att han lika litet skulle ha bekymrat sig om den länge, men utan all rätt så beprisade *textus receptus* (se ovan sid. 31). I stället skulle han utan allt tvivel, med tacksamhet mot all god gåvas givare, ha gripit till den vida bättre grekiska text vi nu äga.

»Vi äga.» Ja men jag har ju själv förut nämnt att det finns så otaligt många varianter, och att det är ogörligt att överallt nå visshet (sid. 26 f.). Kan man då verkligen ha rätt att i något avseende tala om en samstämmig nutida grekisk grundtextform till N. T.? Ja, det har man, näm-

ligen när man ser saken i stort. Tar man och jämför de viktigare textupplagorna av nyare typ, från Tischendorf (8:de stora kritiska upplagan 1869—72) och Westcott-Hort (1881) till von Soden (1913) och Vogels (1920), skall man förvisso påträffa växlingar och olikheter här och var, men man skall ej kunna undgå att märka en påfallande överensstämmelse i det stora hela. Man kan med fog tala om en den nutida textforskningens allmänmening, om det än ej på något sätt skall fördöljas att åtskilliga nog så viktiga punkter ännu icke kunna betraktas som slutgiltigt avgjorda (jämför t. ex. nedan sid. 74).

1917 års N. T. utgår ifrån en grekisk grundtext som svarar emot vad jag just kallade den nutida textforskningens allmänmening. De svenska översättarna ha emellertid icke bundit sig vid någon bestämd grekisk textupplaga, utan underkastat varje enskilt fall en ingående och självständig prövning, och sedan slutit sig till den text som synts dem vara bäst grundad.[1]

En viktig grundsats må härvid särskilt framhållas. 1917 års N. T. följer aldrig en läsart som ej är betygad av grekiska handskrifter. Ja, men det är ju självklart. Nej, det finnes i själva verket en del fall där någon av de mycket gamla översättningarna förutsätter en text som åtminstone ur vissa synpunkter och i en viss grad kan förefalla ursprungligare än den eller de läsarter som vi finna i våra grekiska handskrifter. Och vidare ha vi vissa ställen där man icke blott kan känna sig rätt tvivelaktig om den åt oss bevarade texten verkligen är riktig, utan där en gissnings-

[1] Den textupplaga som kommer den av 1917 års N. T. förutsatta grekiska texten närmast, är utan all jämförelse den Württembergska, utgiven av E. Nestle, vilken edition just bjuder en modern genomsnittstext, uppbyggd på Tischendorf, Westcott-Hort och Bernhard Weiss, på så sätt, att vid avvikelser de två få fälla utslaget mot den ene. — Man kunde önska att någon svensk vetenskapsman ville påtaga sig uppgiften att giva oss en svensk upplaga av det grekiska N. T. med just den textform som 1917 års bibel förutsätter, under bifogande av ett urval av de sakligt intressanta varianterna (i stil med A. Souters edition av N. T., 1910).

vis föreslagen läsart, en s. k. *konjektur*, synes giva den mening man just tycker vara den passande.

Jag vill, för större klarhets skull, ge ett enda exempel på en dylik, av många forskare förordad gissning. I Joh. 19: 29 berättas det att de som stodo närmast Jesu kors togo en med ättikvin fylld svamp, »som de satte på en isopsstängel och förde till hans mun». Den som tänker sig in i situationen skall strax finna det synnerligen egendomligt att man kunnat bruka stängeln av en så lågvuxen och mjuk ört som isopen för ändamålet i fråga. Onekligen högst överraskande. Men kanske det grekiska ordet för *isop* ej betecknar den välbekanta växt som vi kalla så? Jo, det gör det. Ja, men måhända det också därjämte, och så här, syftar på någon annan växt, en med reslig och stark stängel? Det finns ingen tillräcklig grund för ett sådant antagande. Detta tolkningsförslag har tvärtom, åtminstone för mig, en rätt tydlig bismak av konstlad nödfallsutväg. Svårigheten synes däremot i ett enda slag lösas av en textgissning, första gången framställd redan på 1500-talet. Man behöver endast göra en synnerligen obetydlig ändring i den grekiska texten, för att man, i stället för det här otjänliga *isop*, skall få det så mycket lämpligare *spjut*. Det är ej heller svårt att göra det förklarligt hur en förväxling av dessa grekiska ord kunnat uppstå vid avskrivandet. Ja, då bör man väl antaga att Johannes själv skrivit *spjut;* det passar ju så utmärkt. Svårigheten är löst genom den nämnda s. k. konjekturen; ett urgammalt fel i texttraditionen är lyckligen rättat. Saken är emellertid inte så enkel som den ser ut. Tränger man djupare in i problemet från olika sidor, blir man åter betänksam och tvekande.

Det är denna osäkerhet, vilken följer med så gott som alla dylika textgissningar, som gör att sådana ej upptagits i den grekiska text som vår nya kyrkobibel översätter. En särskild varsamhet i detta avseende är ju också på sin plats i fråga om en text av så utomordentlig betydelse som N. T:s. Och därtill kommer, att då våra textkällor äro så oerhört ymniga, utrymmet för gissningar bör tillmätas vida

sparsammare än vid en sådan antik text som vi endast känna genom jämförelsevis mycket få och sena handskrifter. Ty ju äldre och mångsidigare och flertaligare våra textvittnen äro, desto mindre är sannolikheten för att det ursprungliga skulle hava så fullständigt dolt sig, att det endast genom en gissning kunde uppdagas. Jag ber att få stryka under, att jag talar om osannolikheter, ej omöjligheter.

Det som kanske faller vilken läsare som helst mest i ögonen, när han jämför 1917 års N. T. med våra tidigare kyrko-översättningar, är det så att säga minus på text, som han här och var finner hos den nya i förhållande till de äldre. Sådana avvikelser bero ingalunda på något förbiseende eller någon godtycklighet, utan därpå att de ord eller satser som stodo i 1703 eller 1883 års översättningar, men saknas i 1917 års, ej äga någon motsvarighet i någon eller i flertalet av våra äldsta och bästa textvittnen. De böra sålunda betraktas som av olika anledningar inkomna i den yngre handskriftstradition på vilken man förr byggde sin text.

Det kan gälla ett eller ett par ord. I allmänhet rör det rena oväsentligheter i sakligt avseende. Och vi kunna ej sällan klargöra hur dessa beståndsdelar i den yngre texten uppkommit, nämligen därigenom att en avskrivare fullständigat eller ändrat ett bibelställe efter andra i något avseende likartade. T. ex. 1 Tess. 1: 1, där Carl XII:s bibel har: »Nådh ware medh eder, och frijd af Gudi wårom Fader, och Herranom Jesu Christo», medan man nu läser allenast orden: »Nåd och frid vare med eder.» De överskjutande orden ha tydligen inkommit i vissa grekiska handskrifter från inledningen till andra paulinska brev (Rom. 1: 7 m. fl.). Dylika harmoniseringar äro särskilt vanliga inom de tre första evangelierna (jämför nedan sid. 190 f.).

Eller ock har man gjort uttrycket fylligare och högtidligare genom tillägg av något eller några ord, som ur innehållssynpunkt varken göra från eller till. T. ex. 1 Kor. 5: 4: 1703: »i wårs Herras Jesu Christi namn», 1917: »i Herren Jesu namn».

Men också mer påfallande och sakligt betydelsefulla fall förekomma. Så lyder t. ex. Matt. 7: 13 enligt vår nya översättning: »Gån in genom den trånga porten. Ty vid och bred är den väg som leder till fördärvet» o. s. v. Man märker genast avvikelsen från det hittills gängse. Den vida *porten*, den trångas motsvarighet, saknas nu. Anledningen till strykningen ligger däri, att det synts översättarna, på grund av de äldsta textvittnenas vittnesbörd, avgjort sannolikast att det grekiska ordet för *port* ej funnits i den ursprungligaste textformen, utan senare inkommit, just såsom motsvarighet till »den trånga porten».

Ej blott enstaka ord eller satser kunna saknas i vår nya översättning i jämförelse med den Carolinska. Emellanåt kan detta minus sträcka sig över hela verser. En förteckning över samtliga dessa fall, 17 stycken, återfinnes i de »Ordförklaringar och sakupplysningar» som bifogats den nya kyrkobibeln (artikeln: »N. T:s text»). Granskar man denna lista, finner man lätt att det i 12 fall är fråga om textstycken som återkomma på andra ställen i N. T., och som äro att betrakta som harmoniseringar, av samma art som när det gällde enstaka ord eller vändningar. Man märker ock hur det vid ej mindre än 11 ställen rör texter ur de tre första evangelierna.

Bland de återstående fem ställena har ett sin plats i Johannesevangeliet, den bekanta skildringen av Betesdadammens underkraft, 5: 3 f. Det nu förbigångna textstycket lyder enligt 1703 års bibel: »och bidde efter at watnet skulle röras. [4] Ty en Ängel steg nedh i dammen på en viss tijd, och rörde watnet: then ther nu först steg nedh i watnet, sedan thet war rördt, han blef helbregda, ehwad siukdom han hade». Det ligger för den enkle bibelläsaren nära till hands att misstänka att det är det sakliga innehållet i denna vers, som varit anledningen till dess uteslutande. Detta är alls ej fallet. Det är intet rationalistiskt begär att avlägsna eller försvaga underverksdraget, utan endast och allenast frånvaron av detta parti i våra viktigaste textkällor, som föranlett dess strykande. — Vidare ha vi fyra ställen i

Apostlag., där en hel vers av textskäl måst uteslutas, nämligen 8: 37, 15: 34, 24: 7, 28: 29.[1]

Jag skulle därjämte, något litet utförligare, vilja erinra om ett förr mycket omstritt ställe, det s. k. *comma Johanneum*, 1 Joh. 5: 7 f., som ej blivit upptaget i den nyss nämnda förteckningen, eftersom de nu uteslutna orden äro fördelade på två olika verser, fast de kvantitativt hava en vers' omfång.[2] Jag sätter de nu uteslutna orden inom klammer. [7] »Ty tre äro de som vittna [i himmelen: Fadern, Ordet och den helige Ande; och de tre äro ett. [8] Och tre äro de som vittna på jorden]: Anden, vattnet och blodet» etc.

De inklamrade orden stodo att läsa i Vulgata. Erasmus fann dem ej i någon av sina grekiska handskrifter och upptog dem därför ej i sin första grekiska textupplaga, av 1516. I sin 3:dje upplaga, av 1522, insatte han dem dock, eftersom han givit sina uppbragta opponenter det förhastade löftet att göra så, i fall man kunde visa honom någon enda grekisk handskrift som innehöll de ifrågavarande orden. Man lyckades verkligen förelägga honom en sådan, en enda, och denna, efter vad det nu visar sig, så sen som

---

[1] Jag bifogar här deras lydelse enligt Carl XII:s bibel. 8: 37: »Tå sade Philippus: Om tu troor af alt hierta, så må thet wäl skee. Han swarade, och sade: Jagh troor Jesum Christum wara Gudz Son.» — 15: 34: »Och Silas täcktes at blifwa ther.» — 24: 6 ff.: »och wille dömt honom efter wår lagh. [7] Men höfwitzmannen Lysias kom ther til medh stora macht, och tog honom uthu wåra händer: [8] Biudandes, at hans åklagare skulle komma til tigh;» (till innehållet hämtat ur den föregående berättelsen). — 28: 29: »Och när han hade thet sagt, gingo Judarna uth ifrå honom, och hade emellan sigh mycken disputering.»

[2] Ett andra fall där senare delen av en vers och förra delen av en följande måst uteslutas, och där det strukna kan anses uppgå till en vers' omfång, är Luk. 9: 55 f. Jag inklamrar det nu avlägsnade. [55] »Då vände han sig om och tillrättavisade dem [och sade: 'I veten icke vilken andes barn I ären. [56] Ty Människosonen har icke kommit för att fördärva människors själar, utan för att frälsa dem'.] Och de gingo till en annan by.» Till innehållet i den uteslutna delen av v. 56 jämför Luk. 19: 10, Joh. 3: 17, 12: 47.

från 1400- eller 1500-talet, och sannolikt för vår vers kompletterad från Vulgata! Vi äga ytterligare en dylik grekisk handskrift, också denna av lika ungt datum, och ej heller den alldeles fri ifrån en liknande misstanke.

Luther upptog icke vår vers i sitt första N. T., men detta var ju översatt enligt Erasmus' 2:dra upplaga (se ovan sid. 52), och denna hade ej densamma. Men nu bör noga märkas att Luther *aldrig* i sina senare editioner härutinnan gjorde någon ändring, tydligen därför att han ansåg att Erasmus otillbörligt fallit undan för allmänmeningens tryck. Först under 1500-talets sista fjärdedel dyker vår vers upp i eftertryck av Luther-översättningen.

Att den svenske översättaren av 1526 års N. T. tar med stället, beror på att han, som redan påpekats (ovan sid. 56), brukat Erasmus' nyssnämnda 3:dje upplaga, vilken han, den svenske tolken, såsom vi också förut framhållit, flerstädes följer mot Luther. Gustaf Wasa-bibeln bibehöll orden, fortfarande mot Luther. Och sedan stod stycket naturligtvis kvar både i Gustaf Adolfs- och Carl XII:s-biblarna. 1917 är det struket, likasom redan i 1883 års N. T. Om så skett med rätt eller orätt lämnar jag lugnt åt min läsare att själv avgöra. Jag är viss om att han, vid närmare eftersinnande, skall ge mig rätt i att en textfråga, såsom denna är, aldrig får avgöras av hänsyn till om vi skulle förlora något bevisställe av värde för en lärosats, här treenighetsläran, utan endast och uteslutande av våra textkällors vittnesbörd. En motsatt uppfattning kan, synes det mig, i grunden ej innebära annat än att man ställer sig på Jobs vänners ståndpunkt och uppträder som »sakförare för Gud» (Job 13: 8).

Två längre textpartier äro i den nya översättningen ställda inom klammer. Härmed är uttryckligen betonat att det minst sagt är synnerligen tvivelaktigt om de verkligen från början tillhört grundtexten, detta av den anledning att de saknas i de äldsta och förnämligaste textkällorna. Det första av de bägge ifrågavarande styckena är Markusevangeliets slutparti, 16: 9—20, som synes vara byggt på

nytestamentliga ställen från olika håll[1], och som dessutom hos andra textvittnen möter i en kortare, helt avvikande form: »Men allt vad som hade blivit dem tillsagt omtalade de i få ord för Petrus och dem som voro med honom. Och sedan lät Jesus själv det heliga och oförgängliga budskapet om den eviga frälsningen bliva genom dem förkunnat från öster ända till väster.»

Det andra stället är den gripande berättelsen om äktenskapsbryterskan inför Jesus, Joh. 7: 53—8: 11.[2] Jag anför översättarnas eget omdöme i de den nya kyrkobibeln bifogade »Ordförklaringar» etc. (artikeln »N. T:s text»): »Stycket har, såsom saknaden därav i de äldsta källorna visar, säkerligen icke ursprungligen tillhört evangeliet, varav man visserligen icke får sluta att det är av ringare värde än det övriga. Några handskrifter hava inskjutit detta stycke i Lukas' evangelium. Varifrån berättelsen ursprungligen stammar kunna vi icke nu utröna.»

Men olikheterna mellan den grekiska text som vår nya kyrkobibel förutsätter och den som våra äldre kyrkobiblar följt, bestå ingalunda uteslutande i att ord eller satser strukits såsom under avskrivandet inkomna, senare tillägg — i allmänhet gäller den regeln för *all* textforskning att den kortare formen sannolikt är ursprungligare än den längre, en grundsats som naturligtvis, liksom varje annan, måste handhas med förnuft och urskillning. De fall äro ej få, där man på grund av våra äldsta och viktigaste textkällors vittnesbörd — aldrig någonsin av andra skäl — numera läser ett annat grekiskt ord i stället för ett som stod i det, väsentligen på unga handskrifter vilande, grekiska N. T., som reformationstidens översättare kunde utgå ifrån.

Jag vill anföra ett par exempel härpå, som äro särskilt lärorika, därför att man vid dem så ovanligt tydligt synes

---

[1] Uppgift på dessa finnes i »Ordförklaringar» etc., artikeln »N. T:s text».

[2] I 1883 års N. T. var stycket ej inklamrat, men en not hade insatts med påpekande av det svaga textgrundlaget.

kunna visa hur den yngre texttraditionens läsart uppstått ur den av de bästa textvittnena betygade.

1 Tim. 3: 16 läsa vi i vår gamla översättning så: »Gudh är uppenbar worden i köttet.» I vår nya tolkning däremot har stället följande form: »Han som blev uppenbarad i köttet.» Handskriftligt är den grekiska läsart som återgives med *han som* avgjort förnämligare styrkt än den som översättes med *Gud*. Därtill kommer nu ock att de bägge grekiska orden till det yttre äro varandra synnerligen lika, om de nämligen tänkas skrivna med stora bokstäver (se ovan sid. 24), och om vidare ordet för *Gud*, såsom regel är, antages vara skrivet med övlig förkortning.[1] Man förstår emellertid mycket väl, att sedan en gång läsarten *Gud*, genom en lätt gjord felläsning, kommit in i stället för det ursprungliga *han som*, denna yngre läsart av dogmatiska skäl vunnit stor spridning och ihärdigt, men oberättigat försvar. Den förfäktas numera av ingen vetenskapsman, så vitt jag vet.

Det andra exemplet må vi hämta från Rom. 12: 11. Där hette det i den Carolinska bibeln: »Skicker eder efter tiden.» Nu lyder motsvarande ställe: »Tjänen Herren.» Det grekiska ordet för *skicka sig efter* och *tjäna* är i båda fallen detsamma och betyder »ordagrant» *vara tjänare, slav åt* (se ovan sid. 39 f.). Den grekiska textolikheten ligger vid *tiden*, resp. *Herren*. Antager man att också här förkortande skrivsätt använts, få de bägge grekiska orden så stor likhet med varandra till det yttre utseendet, att en förväxling kunnat ligga mycket nära. Någon full enighet emellan nutida forskare är emellertid ej nådd i fråga om detta ställe, det anser jag vara min skyldighet att påpeka. Men det står för mig fullt klart att 1917 års svenska översättare haft både rätt och skyldighet att följa sin efter grundlig prövning vunna övertygelse att *Herren* är den ursprungliga läsarten.

[1] Ungefär som vi i en svensk handskrift skulle kunna förväxla ett kanske otydligt eller flyktigt eller blekt *Hm* (= Honom) med ett *Hn* (= Herren).

Goda grunder måste alltid kunna åberopas vid varje avvikelse från den förut vanliga grekiska texten, även den minsta. Och man kan tillägga: det är bättre att här vara för försiktig än för djärv. Naturligtvis aldrig någonsin till det priset att den vetenskapliga övertygelsen offras. Ty icke heller i dessa frågor är det rådligt att handla mot samvetet. Man får emellertid icke vänta, såsom lekmannen kan vara böjd att göra, att vad jag kallade »goda grunder» skulle innebära detsamma som alldeles fullkomlig enhällighet. En ståndpunkt som verkligen ville göra den satsen gällande: ingen ändring i förhållande till den av våra äldre kyrkobiblar följda grekiska texten, om icke alla sakkunniga utan något enda undantag nu ansluta sig till densamma, innebure ur flera synpunkter den rena orimligheten. Jag är i varje fall viss om att alla sakförståndiga utan något som helst undantag äro eniga med mig härom.

Att vår nya bibelöversättning dock anser det vara sin plikt att visa en så stor hänsyn som möjligt mot de äldre svenska kyrkobiblarna i fråga om texten, framgår bl. a. därav att de bägge nyss nämnda större textpartierna, Markus-avslutningen och det johanneiska stycket om äktenskapsbryterskan, ej strukits eller förvisats till anmärkningarna, utan i stället satts inom klammer. Samma hänsyn visar sig ock i grundsatsen, att om de bästa textkällorna äro så delade mellan ett par olika läsarter, att ett avgörande dem emellan är vanskligt eller omöjligt, man då låter 1703 års bibel, d. v. s. den äldre svenska traditionen, fälla utslaget.

I kyrkobibelns »Ordförklaringar» etc. (artikeln »N. T:s text») erinras om trenne dylika fall. Ef. 1: 1 saknas orden »i Efesus» i gamla viktiga handskrifter, och jämväl andra skäl kunna anföras mot deras äkthet. Då det emellertid ej synts översättarna alldeles visst — naturligtvis kunna andra forskare för sin del anse visshet vara möjlig — att de nämnda orden ursprungligen saknats, hava de bibehållits i överensstämmelse med det traditionella.

Av ojämförligt större betydelse och räckvidd äro de

bägge inbördes sammanhörande exempel som därefter anföras. Till de båda Lukas-skrifterna, men ock, fast i mindre påfallande grad, även annorstädes i N. T., ha vi en mycket gammal och vida spridd, men rätt flytande textform, som många gånger på överraskande sätt avviker från den vanliga. Än gäller det egendomliga och högst betydelsefulla förkortningar av texten, såsom i de sista kapitlen av Luk. (t. ex. 22: 43 f., 24: 40), än möta vi utvidgningar med emellanåt nytt sakligt innehåll, såsom flerstädes i Apostlag., än är det fråga om mer formella avvikelser. Man brukar med ett ej fullt träffande namn kalla denna textform den västerländska. Eftersom värdet och betydelsen av den nämnda textformen såsom helhet ännu är ett häftigt omstritt vetenskapligt problem — ett textproblem, det må tilläggas, av allra första ordningen — har 1917 års N. T. ej ansett sig böra med huvudsakligt stöd av denna s. k. västerländska texttyp vidtaga några ändringar.

De nyssnämnda »Ordförklaringar» etc. omtala, i den anförda artikeln, att där man känt sig särskilt tveksam om textens ursprungliga lydelse, »stundom den läsart som icke har intagits i texten i stället har upptagits i noten». Jag återkommer till frågan om de åsyftade variantöversättningarna i annat sammanhang (se nedan sid. 90 ff.). De gälla nämligen, med allenast två undantag, möjligheten att tolka en och samma grekiska text på olika sätt. Men för tillfället ha vi tydligen endast att göra med de fall där de olika översättningarna äro beroende av att själva grundtexten är vacklande. Dessa bägge, med »stundom» något rikligt betecknade, fall äro Joh. 1: 18: »den enfödde *Sonen*, som är i Faderns sköte», resp.: »en enfödd *Gud*, han som är i Faderns sköte», och Rom. 5: 1: »*hava vi* frid med Gud», resp.: »*må vi hava* frid med Gud». Översättarna ha härvid låtit den tolkning som motsvarade lydelsen i 1703 års bibel stå i bibeltexten, medan den andra fått sin plats i noten, detta dock utan avsikt att därmed fälla något som helst värdeomdöme om de båda olika grekiska läsarternas inbördes företräde. —

När vi nu komma till G. T., må vi till en början starkt stryka under det förhållandet att 1917 års bibel är den första svenska kyrkobibel som översätter G. T. direkt efter den hebreiska grundtexten. Förut hade man, som redan blivit påpekat (se ovan sid. 58 f.), utgått från Luthers översättning. Men en översättning från en översättning kan icke anses nöjaktigt tillgodose kravet på trohet mot grundtexten.

Vad angår den grundtext från vilken vår nya kyrkobibels G. T. utgår, så är denna fråga å ena sidan ofantligt mycket enklare, och å den andra oerhört mycket vanskligare än den likartade vid N. T.

Vårt G. T. av 1917 följer genomgående den s. k. massoretiska texten, d. v. s. den enda hebreiska text som är oss direkt handskriftligt förmedlad. Vi ha redan (se ovan sid. 33 f.) talat om dennas uppkomst och ålder, samt påpekat dess sällsamt enhetliga art, som endast här och var bjuder oss att välja mellan olika läsarter, varvid man självfallet har att taga tillbörlig hänsyn till åldern. Ja, denna textform är så faststående att man kan säga att den hebreiska text som förelegat Luther praktiskt taget är densamma som 1917 års översättare haft att utgå ifrån.

Medan vi vid N. T. sågo (ovan sid. 67 ff.) att vår tids grekiska text ej sällan är kortare än den som man på reformationstiden brukade, finna vi dylika förkortningar endast på två ställen i G. T., Jos. 21: 36, 37 och Neh. 7: 68, där det nu uteslutna, enligt de bästa handskrifternas vittnesbörd, är att betrakta som senare inskjutningar från 1 Krön. 6: 78, 79, resp. Esr. 2: 66, som lyda på samma sätt. Orden ha sålunda ej försvunnit ur bibeln, men stå nu endast en gång.

Bland de jämförelsevis mycket fåtaliga fall där vår nya översättning träffat ett annat val än Luther bland föreliggande textvarianter, vill jag blott, såsom exempel, peka på ett enda. I den välbekanta juldagsepisteln läste vi i Carl XII:s-bibeln ett uttalande som nog berett mer än en åhörare åtskilligt huvudbry, allt ifrån det han var liten:

»Tu giör folcket mycket, ther medh giör tu icke glädiena myckla» (Jes. 9: 3). Detta var i sanning svårt att få mening i. Hade man bara sluppit ordet *icke*, hade allt varit klart. Men detta besvärliga *icke*, det stod där. I 1917 års G. T. står det emellertid ej längre. Nu lyda orden: »Du skall göra folket talrikt, du skall göra dess glädje stor.» Ha då 1917 års män tillgripit det lika enkla som förkastliga radikalmedlet att utan vidare stryka vad som inte passar? Nej. Hemligheten ligger i en variant inom den hebreiska traditionen. I stället för det hebreiska ordet för *icke* hava de judiska skriftlärde läst *för det* (i den svenska översättningen återgivet med *dess)*. Medan Luther stannade för den förra läsningen, har man nu givit företrädet åt den senare.[1]

Men nu komma vi till de nyss påpekade oerhörda vanskligheterna, som åtskilligt förbittra vår glädje över den enhetliga massoretiska texten. Det kan icke av någon som det minsta sysselsatt sig med denna text bestridas att densamma på sina ställen, flera eller färre, ej blott är dunkel, utan så svår att för oss vinna någon rimlig mening ur, att man måste anse sig ha grundad anledning att misstänka att den ej är i sin ordning. Härtill kommer nu att den i själva verket äldre hebreiska text som Septuaginta-översättarna en gång läst, i en hel del av dessa fall, visst ej alltid, visar sig giva en god och begriplig mening (se ovan sid. 34 f.). Och vidare må påpekas att det ej sällan är möjligt för oss att visa hur den massoretiska textens läsart kunnat uppstå genom näraliggande felläsning[2] och förvanskning ur den text som Septuaginta förutsätter. Men även i sådana fall där den massoretiska texten ger en användbar mening, kunna vi stundom få ett bestämt intryck av att den text som Septuaginta utgår ifrån är bättre och ursprungligare.

---

[1] Jag har här ej anledning att ingå på andra svårigheter som äro förknippade med texten på vårt ställe.

[2] Man kan t. ex. ha insatt oriktiga vokaler vid läsningen av konsonanttexten; jämför ovan sid. 33 not 1.

Då inställer sig självfallet den frågan: bör man ej vid alla sådana tillfällen förbättra den massoretiska texten efter den riktigare som den grekiska traditionen bjuder? Kan man besvara den frågan på mer än ett sätt, nämligen med ett obetingat: jo visst? Vår uppgift är ju att vinna en så ursprunglig text som möjligt. Frågan är av alldeles grundläggande betydelse. Men den är ingalunda så lätt att besvara som det i förstone ser ut. Meningarna ha brutit sig, och komma helt säkert att framgent bryta sig om denna kardinalpunkt. Jag saknar fullständigt både lust och befogenhet att upphäva mig till något slags skiljedomare. Men det må, i betraktande av sakens vikt, denna gång tillåtas mig att uttala min personliga mening, vunnen efter många och långa överväganden av frågans olika sidor. Och den är, att, så vitt jag förstår, textprincipen för 1917 års G. T. väl kan försvaras, ja att den, fortfarande enligt min mening, är den för en kyrkobibelsöversättning hart när enda genomförbara.

Läsaren har av det senast sagda själv kunnat gissa sig till att vår nya översättning av G. T. besvarat den nyss ställda frågan, på vilken ett *ja* syntes ofrånkomligt, med ett *nej*. Och det förhåller sig verkligen på det sättet. 1917 års G. T. har genomgående följt den massoretiska texten, utan att vidtaga ändringar. Hur kan detta tillvägagångssätt förklaras eller motiveras?

Först och främst må det eftertryckligt betonas att massoreternas och Septuagintas text utgöra två skilda texttyper.[1] Skall man föredraga endera såsom helhet, så äro alla sakkunniga enstämmigt ense om att den förra är den senare avgjort överlägsen. Vill man däremot kombinera bägge och ställvis förbättra den ena med den andra, mötes

---

[1] Jämför de sid. 74 framhållna svårigheterna med den s. k. västerländska textformen vid N. T. Dock må det betonas att vi vid N. T. *i huvudsak* ha att göra med jämförelsevis en enda, låt vara i textvittnena fluktuerande, texttyp, icke en enhetlig text som ställes mot en annan, och vidare att vi där, i långt högre grad än vad fallet är vid G. T., kunna tala om en vetenskaplig allmänmening i fråga om texten.

man av de största svårigheter. Knappast två forskare äro ense med varandra om vad som bör ändras eller icke. Skall man inskränka sig till att vidtaga de ändringar som synas alldeles nödvändiga — och redan om frågan vilka dessa äro råder alls ingen enighet — eller skall man ändra överallt där man tror sig kunna vinna en förbättring? Det innebär en oerhört vansklig uppgift att fastställa några bestämda gränser för hur långt man bör sträcka sig i att göra ingrepp i den massoretiska texten.

Man kan ock observera att redan inom G. T. självt parallelltexter föreligga, ej blott såsom t. ex. mellan Kon. och Krön., utan direkta sådana, såsom 2 Sam. 22 = Ps. 18; 2 Kon. 18—20 = Jes. 36—39; 2 Kon. 24: 18—25 = Jer. 52. Man finner avvikelser mellan dessa parallella stycken både i den hebreiska och den grekiska texten. Hur skall man förfara med dem? Dock, det må oförbehållsamt medgivas att vi här snarare ha ett litteraturhistoriskt än ett textkritiskt problem framför oss.

Ytterligare må vi erinra om att det ej alldeles sällan erbjuder stora svårigheter att med full visshet uttala sig om hur den hebreiska text lytt, från vilken de gamla grekiska översättarna utgått. Det gäller ju ej en oss föreliggande hebreisk text, utan en som vi med högre eller lägre grad av sannolikhet måste rekonstruera.[1]

Man skulle ock kunna peka på skäl av kyrklig natur: den hebreiska texten är den under halvtannat årtusende inom den västerländska kyrkan följda. Den grunden kan dock ej betraktas som utslagsgivande. Ännu långt mindre principiell bärkraft kan tillerkännas ett kyrkopolitiskt argument: det finnes ingen som helst utsikt till att ett kyrkomöte skulle kunna tänkas vilja antaga en ny kyrklig översättning av G. T., som vilade på en text som vunnits genom en dylik urvalsmetod, och detta redan av den grund att den så väsentligt skulle avvika från den hittills gängse.

[1] Jämför vad ovan, sid. 65 f., påpekats, att inga läsarter som uteslutande representeras av de gamla översättningarna till N. T. blivit upptagna av vår nya kyrkobibel.

Ty det är uppenbart att dylika synpunkter om vad som är möjligt att officiellt genomföra ej få bestämma vår uppfattning om vad som är riktigt.

Jag stannar emellertid vid det nyss använda uttrycket »*kyrklig* översättning», ty däri ligger i själva verket en både viktig och berättigad synpunkt. Man kan nämligen skilja mellan en sådan å ena sidan, och vad man kan kalla en vetenskaplig å den andra.[1] Dessa båda översättningstyper avvika från varandra till såväl uppgift som grundsatser. Ingendera kan undvaras. Den ena kan ej ersätta den andra. Vari skilja de sig då åt?

Man kan peka på den språkliga dräkten. Den s. k. vetenskapliga är självfallet vida mer oberoende av vad som heter bibelstil, av den föregående översättningstraditionen. Den kan använda mer vardagliga ordasätt. Långt viktigare är emellertid att den måste tillerkännas vida större frihet att gestalta grundtexten efter vetenskapsmannens egen personliga mening. I en dylik översättning bör lämnas fritt

---

[1] Tyvärr äga vi ej på svenskt språk någon s. k. vetenskaplig översättning av G. T. En sådan är alltjämt ett trängande önskemål. Jag kan emellertid hänvisa den intresserade till den av F. Buhl, med andras medverkan, utgivna, *Det Gamle Testamente*, Köpenhamn 1910, och hans *Det G. T:s Apokryfer*, 1920. E. Staves populära kommentarer (till 1 Mos. och Tolv-profeterna) och hans profetmonografier (Amos och Hosea, Mika m. fl., Jesaja, Jeremia) bjuda en »kritiskt beriktigad» text. — Jag bör nämna att man vid N. T. givetvis också kan uppdraga en principiell skillnad mellan vetenskaplig och kyrklig översättning. Avståndet dem emellan blir dock icke så väsentligt och påtagligt, beroende på att textförhållandena här ej äro så invecklade. — Om jag, mot min vana, skulle få lov att hänvisa till några arbeten på icke-nordiskt språk, vill jag erinra om ett par nya översättningar som var i sitt slag, enligt min mening, beteckna något synnerligen utmärkt, nämligen James Moffatt, *The New Testament, a new translation*, Hodder and Stoughton, 1920 (ingen »bibelstil»; textgissningar upptagas), och Roman Woerner, *Die Frohe Botschaft nach Markus, Matthäus, Lukas, Johannes*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1922 (stilistikt mästerlig; texten uppställd i rytmiska rader). Den som behärskar något främmande språk gör väl i att någon gång läsa en bibeltolkning på ett dylikt. Det friskar upp innehållet.

rum för textändringar. I fråga nu särskilt om G. T:s text måste åt forskaren medgivas rätt, ej blott att ändra den massoretiska texten efter Septuaginta, när helst han finner detta önskvärt, utan ock att insätta de textgissningar som han anser sannolika, och åtskilliga sådana av stort värde finnas till G. T. Vidare måste han få på olika sätt utmärka ställen där han anser att texten är mer eller mindre misstänkt, ja också blott markera luckor där han ej tilltror sig att ge en tillfredsställande översättning, eller där han förmodar att större eller mindre textstycken utfallit o. s. v. Och där han tror sig ha skäl att antaga att textbeståndsdelar äro yngre, fastän de betygas både av den massoretiska och den grekiska texten, där måste han äga frihet att utskilja dessa eller särskilt markera dem. Han bör också ge en antydan om den litterära tillblivelsehistorien, om skarvar o. d. i texten tyda på en sammansatt karaktär.

Vad vi kallade den kyrkliga översättningen fordrar däremot en *överallt* begriplig och fortlöpande text. Den avser ej att tjäna forskningen, utan det praktiskt religiösa livet, uppbyggelsen. Den måste ge den bästa till buds stående tolkningen även av de allra mest dunkla och omtvistade ställen. Att inflicka frågetecken eller att t. ex. med punkter markera luckor skulle göra den oanvändbar för sitt ändamål.[1] Och detta ändamål är i alla avseenden fullt berättigat och legitimt. Den kyrkliga översättningen kan endast lämna det minsta möjliga utrymme åt textförbättrande gissningar och över huvud åt individuella meningar.

Jag tror mig icke behöva föra jämförelsen mellan vad jag

---

[1] Man må tänka på att vi t. o. m. i själva »Fader vår» ha ett dylikt till sin innebörd högst osäkert ord, nämligen *daglig* i den s. k. 4:de bönepunkten. I »Ordförklaringarna», artikeln »Fader vår», meddelas tre olika tolkningar: »för dagen», »för morgondagen», »nödtorftig». Man ser mycket ofta i nyare arbeten den mellersta tolkningen angiven som säker och viss. Men detta är långt ifrån fallet. Vi ha ännu ej lyckats med full visshet fastslå meningen av det ifrågavarande, alldeles ensamstående grekiska ordet. — Hur skulle det nu vara, om man i en till uppbyggelsebruk avsedd bibel i »Fader vår» möttes av ett med stjärnor markerat tomrum för ett ej med visshet översättbart ord?

kallat »vetenskaplig» och »kyrklig» översättning vidare, för att bliva förstådd av min läsare. Det är av det sagda klart att den förra måste bli långt mer individuell än den senare. Och likaså att den sistnämnda enligt sin art blir, i jämförelse med den förra, vida mer faststående, ej utsatt för så hastiga växlingar, även om den aldrig bör få bli någon sorts Vulgata, en fara som ej alltid vare sig av kyrkoledning eller kyrkofolk nog tydligt uppfattats till sin vidd och betydelse. Det sistnämnda torde tillräckligt ha framhållits i första avdelningen av denna skrift.

Det är emellertid av mycket stor vikt att jag avlägsnar en möjlighet till missförstånd, som kan ligga nära till hands vid de termer som jag, i brist på bättre, har brukat: *vetenskaplig* och *kyrklig*. Man kan draga den slutsatsen: den kyrkliga översättningen är alltså ovetenskaplig. Detta är en alldeles oberättigad slutledning. Också den kyrkliga översättningen är hänvisad till vetenskapen för att kunna utföra sitt värv, och den bör öppet och tacksamt erkänna sin stora skuld till denna. Men den kan icke värdera den vetenskapliga forskningen såsom självändamål, endast som hjälpmedel — visserligen ett alldeles oumbärligt sådant — för sin uppgift. Den kyrkliga översättningen vill alltjämt vara en bibel, liksom grundtexten redan uppfattades och användes så. Den betraktar ej sin text som en samling litterära dokument i allmänhet, och har intet intresse av att skala ut olika traditionslager.

När vi tala om G. T. såsom bibel, helig skrift, för oss kristna, gå våra tankar tillbaka till Jesus Kristus. Vi kunna väl säga att det är *för hans skull* som G. T. har ett sådant värde för oss, ej omvänt, så att vi skulle tro på honom för G. T:s skull. N. T. har sin auktoritet i sig självt; den är ingen från G. T. härledd, som om detta innehölle själva den för oss bärande urgrunden. Men om så är — och jag tror ej att man vid närmare eftertanke kan vilja bestrida riktigheten av den framställda tankegången — då får det ett alldeles särskilt värde för den kristne bibelläsaren att, så vitt möjligt, få läsa sitt G. T. i den textform i vilken Herren

codex Vaticanus och *codex Alexandrinus* (se ovan sid. 23, 43), den andra av *codex Sinaiticus*. Vår nya apokryföversättning ansluter sig till den förra typen såsom den sannolikt ursprungligare, om det än måste sägas att denna fråga ej är slutgiltigt löst. Vi ha redan (sid. 53) påpekat att Luther, som Gustaf Wasa-bibeln i sin ordning följer, nöjer sig med att vid sin tolkning av denna bok utgå från Vulgata. Den gamla svenska bibeln bjuder alltså här en svensk översättning av en tysk översättning av en latinsk översättning av en grekisk (sannolikt översättning av ett nu försvunnet hebreiskt eller arameiskt original).

B.

Vår nya kyrkobibels texttrohet.

Vi komma nu till den andra huvudpunkten i vilken en översättnings trohet visar sig. En översättning skall vara trogen mot det språk varifrån man översätter. Det innebär, i fråga om bibeln, att man noggrant och omsorgsfullt måste avlyssna de hebreiska, resp. grekiska textorden deras andemening, och sedan, så gott det är möjligt, återgiva denna i dess egendomliga skiftning. Det ligger all makt uppå att tränga in till ordens och uttryckens själva valör, för att därefter kunna uttrycka denna på det bäst motsvariga sätt.

Att riktigt förstå och leva sig in i en text på ett främmande språk — allra helst när det såsom nu gäller för länge sedan döda språk[1], och språk som talats under kulturförhållanden som väsentligt avvika från egna — erbjuder svårigheter, som lätt underskattas. Man kan inbilla sig att man blott behöver rusta sig med ett hebreiskt eller grekiskt handlexikon och en d:o skolgrammatik och med deras tillhjälp översätta ord för ord, sats för sats, för att ha saken klar. Så enkelt är det visst inte.[2] Det är en rätt så vid-

---

[1] Man kan med full rätt tala om hebreiskan såsom ett dött språk, trots de ansträngningar som göras av våra dagars Palestinajudar att ånyo väcka det till liv. Likaså har det sitt berättigande att kalla grekiskan ett dött språk, om än nygrekiskan, de nutida grekernas tungomål, på ett vida direktare sätt än man förr menade nedstammar därifrån.

[2] Ej heller i fråga om latinet. Ett exempel må anföras från våra »Nya psalmer» av år 1921. Där förbättrade man den gamla formuleringen: »O Gud, vi lova dig. O Herre, vi tacka dig» (1695 års ps. n:r 6) till: »O Gud, vi lova dig. O Herre, vi *bekänna* dig» (Nya ps. n:r 505). Av Vulgatas och de kyrkliga författarnas språkbruk framgår att det ord som vanligen plägar översättas med *bekänna*, i senlatinet ofta ljuder med en mycket stark ton av lov och pris.

lyftig och svårhanterlig apparat av språkliga undersökningar, men ock av forskningar på arkeologiens, geografiens, den politiska, den kulturella och religiösa historiens fält, som vill till. Och man får givetvis ej nöja sig med det som genom allmänt kända handböcker blivit gemensam egendom, utan man måste jämväl söka tillgodogöra sig nyare rön och uppdaganden — naturligen under självständig och samvetsgrann kritik, d. ä. granskning. Om man tänker över saken, så säger det sig självt att vi måste ha lärt en hel del i dessa frågor sedan Luthers och de bägge Petris dagar.

De ansenliga nutida framstegen inom språkvetenskapen äro väl på det hela ej så i ögonen fallande vad G. T. beträffar, fastän de även där äro av betydande vikt och värde. Vid G. T. torde nog en del avvikelser från den äldre svenska översättningen, vilka bero på ökade och bättre insikter i kulturella och religionshistoriska förhållanden, väcka den starkaste uppmärksamheten.

Den sengrekiska språkforskningen däremot har under de senaste årtiondena genomgått ett synnerligen betydelsefullt skede. Och vår nya översättning av N. T. och Apokryferna har haft förmånen att få tillgodogöra sig dessa viktiga uppdaganden.[1] Tack vare sällsamt rika fynd av grekiskt språkmaterial just från de närmaste århundradena före och efter vår tideräknings vändpunkt, ha vi fått ett helt annat grepp om den typ av grekiskt språk, som vårt N. T. är skrivet på. Jag tänker på de utomordentligt givande källor som sprungit i dagen genom de sengrekiska inskrifterna, spridda över det romerska riket, nu till största delen samlade och bearbetade, genom de tusenden och åter tusenden av papyrusblad eller payrusrullar av det mest skiftande innehåll, som Egyptens sand återbördat åt oss efter en snart tvåtusenårig begravning, och genom de beskrivna lerskärvor, s. k. *ostraka*, som i våra dagar hämtats upp, likaledes ur Egyptens sand. Genom att utgå från detta synnerligen rika språkmaterial kunna vi nu mycket nogare

[1] Jämför G. Rudberg, *Ur N. T:s historia*, sid. 5 ff.

och vida säkrare än förr avgöra vilken betydelse eller betydelseskiftning ett ord haft just under de århundraden då N. T:s böcker skrevos, liksom vi ock förmå att långt bättre än förut inträngа i meningen vid olika språkliga vändningar.

Saken är nämligen den, att det grekiska språket föreligger oss i en lång utvecklingshistoria. Förut bedömde man och tolkade man den nytestamentliga grekiskan efter det äldre skede av grekiskan, som vi kalla det klassiska. Man märkte väl att det fanns ej ringa avvikelser såväl i ordval som i grammatisk byggnad, men då man ej ägde något nämnvärt samtida jämförelsematerial — eller riktigare: i varje fall ej fått ögonen upp för betydelsen av det som verkligen redan då var tillgängligt — stannade man vid att antingen dogmatiskt fastslå N. T:s grekiska såsom en den Helige Andes språktyp, en inspirerad variation av det världsliga språket, eller att brännmärka de nytestamentliga författarnas språk såsom en vulgär och fördärvad grekiska.

Sedan vi nu fått en myckenhet samtida jämförelsematerial i händerna, se vi att vi i N. T. helt enkelt möta dess egen tids vardagsspråk, det språk som under denna period faktiskt talades och skrevs av vanligt folk, som ej givit sig den litteratör-riktning i våld, som bildade sig efter de stora gamla s. k. klassiska stilmönstren. N. T. är alltså till sitt språk från början en folkbok, där högtidligheten ingalunda ligger i de språkliga uttrycksmedlen — dessa äro som sagt vardagsspåkets — utan i innehållet.

Bibelöversättaren har alltså att med användning av de många olika honom till buds stående hjälpmedlen först söka bilda sig en bestämd och ingående uppfattning om textens innebörd på vart ställe. Vad betyder det eller det ordet, ej blott i allmänhet, utan till sin finare skiftning? Och vad ligger i den förbindelse vari orden här stå?

När han så frågar efter meningen, möter honom omedelbart och på otaliga ställen hela härar av olika förklaringar. Det bör icke förvåna oss att olika tolkningsmöjlig-

heter ligga öppna. I ett brev som vi få, kunna vi, som jag nämnde (ovan sid. 36), emellanåt vara villrådiga om vad brevskrivaren på något ställe menar. Han *kan* mena *det*, men han *kan* också mena *det*. I bibeltexterna, som äro skrivna på främmande och sedan länge döda språk, öppna sig olika tolkningsmöjligheter i en vida stegrad grad. Och därtill kommer att inga andra texter på tillnärmelsevis så ingående sätt blivit åter och åter genomforskade och prövade på de olika möjligheter som på något sätt kunna komma i fråga. Det gäller alltså att avgöra sig för den rimligaste och sannolikaste möjligheten.

I det stora flertalet fall kan man komma till ett resultat, där olika omständigheter avgjort tala till förmån för *en* uppfattning. Och då är saken klar. Man har rätt att säga: *så* bör stället uppfattas. I andra fall känner man sig mera oviss, men är dock böjd för att anse *en* mening som den sannolikare, och då får man hålla sig till denna och återge den. Men det är klart att denna sannolikhetsövertygelse kan vara starkare eller svagare.

Ja, men skulle man ej, när man är oviss, kunna försöka lämna saken oavgjord och sträva att formulera sin översättning så, att bägge möjligheterna återkomme också i översättningen.[1] Den dubbeltydiga grundtexten skulle motsvaras av en dubbeltydig översättning. Det vore trohet mot det språk som man översätter ifrån. Förslaget låter i och för sig mycket tilltalande, men visar sig i praktiken så gott som alldeles outförbart. De bibliska grundtextspråken äro så avvikande från svenskan, att metoden blir omöjlig att tillämpa. Dylika försök bli antingen osvenska eller meningslösa.

Jag vill belysa saken med två exempel.

I Matt. 6: 27 heter det numera: »Vilken av eder kan, med allt sitt bekymmer, lägga en enda aln till sin livslängd?» Svårigheten ligger i det sista ordet i satsen. I Carl XII:s

[1] Vad som ovan, sid. 37 ff., påpekades om att varje översättning innebär en inskränkning, en begränsning, har givetvis en än vidsträcktare syftning.

bibel återgavs det, som bekant, med »längd». 1883 års N. T. hade däremot på samma sätt som 1917 års översättning »livslängd». Det grekiska ordet kan betyda såväl *livslängd* som *kroppslängd*. Nu föreslog, under diskussionen om den nya översättningen, en kyrkomötesledamot att man, i enlighet med den gamla översättningen, skulle sätta *längd*, dock med den motiveringen att ordet *längd* vore dubbeltydigt; det kunde fattas såsom gällande *antingen* rummet *eller* tiden. Men nu kan man med skäl fråga: vilken normal svensk skulle, när han här i sammanhanget, med dess uttryckliga måttbestämning, »en enda aln», läser ordet *längd*, kunna fatta detta annat än om utsträckning i rummet? Uttrycket blir faktiskt för en svensk läsare entydigt, och därmed är ju den rekommenderade dubbeltydigheten vorden en tom inbillning. — I detta fall kommer därtill, att tolkningen *livslängd* kan göras vida sannolikare än den andra möjligheten *kroppslängd*. Ty sammanhanget fordrar otvivelaktigt ett uttryck för ett *litet* tillskott: ej ens så mycket som det lilla. Men en aln till sin kroppsliga längd är ju en högst väsentlig längdökning, alldeles bortsett ifrån att man kan fråga sig om verkligen folk i allmänhet skulle ha någon glädje av eller önska sig en dylik jättegestalt.

Det andra exemplet hämtar jag från Rom. 9: 5. Brinnande av kärlek till sitt folk uppräknar Paulus, under tydlig hänförelse, alla de härliga gåvor och företräden som kommit på dess lott: »dem tillhöra barnaskapet och härligheten och förbunden ... Dem tillhöra ock fäderna, och från dem är Kristus kommen efter köttet, han som är över allting, Gud, högtlovad i evighet, amen.» Man hade här i de tidigare provöversättningarna till 1917 års N. T. sökt finna en formulering som skulle lämna det oavgjort om den avslutande lovprisningen gällde Kristus eller Gud. Den åsyftade dubbeltydighetens väg visade sig emellertid oframkomlig. Som orden nu lyda i vår antagna kyrkobibel, torde ingen svensk läsare rimligen kunna fatta saken annorlunda än att lovsägelsen är ställd till Kristus. Och dock står det kvar, att mycket starka grunder kunna an-

föras också för den andra möjligheten, nämligen att lovprisningen hänför sig till Gud. Här ha vi ett ställe av stor räckvidd ur innehållssynpunkt, närmare sagt för den paulinska läran om Kristus.[1]

1917 års svenska bibel har ansett den principen vara sundast, att översättaren bestämmer sig för en viss uppfattning och återgiver denna.[2] I några, jämförelsevis mycket få fall, där man känt sig synnerligen tveksam, och där det gällde saker som ur olika synpunkter kunde ha något större intresse, har vår nya kyrkobibel tillgripit den utvägen att jämte den i själva texten givna tolkningen i en not ställa en annan till val. Jag har redan förut (se ovan sid. 74) erinrat om tvenne dylika variantöversättningar, men då var det fråga om en översättning av olika grundtextformer. I flertalet ställen däremot gäller det olika uppfattningsmöjligheter av en likalydande grundtext. Antalet av dessa är för N. T. 11 (resp. 13; ett ställe återkommer nämligen hos alla de tre första evangelisterna), för G. T. 3 stycken.

Dylika variantöversättningar beteckna hos oss en nyhet för 1917 års bibel. Men vi träffa t. ex. i den engelska kyrkobibeln på en motsvarighet. Och vi ha anledning att jämväl erinra om våra äldre kyrkobiblars förklarande noter, där avvikande meningar någon gång kunna påpekas.[3] Och från

---

[1] I förbigående må nämnas att man just till detta ställe har gjort en textgissning, som endast förutsätter en ringa omkastning av tvenne ord, och som skulle giva en förträfflig mening: »Dem tillhöra ock fäderna, från dem är Kristus kommen efter köttet, *dem tillhör Gud*, som är över allting, vilken vare högtlovad i evighet.» Stegringen: fäderna, Kristus, Gud, verkar mycket starkt. Om dylika s. k. konjekturer se ovan sid. 66 f.

[2] Någon enstaka gång kan en tvetydighetsöversättning giva sig så att säga av sig själv. Så är förhållandet vid Luk. 22: 51: »Låten det gå så långt» (1703: »Låter kommat här til», 1883: »Låten det blifva vid detta»). Vår nya översättning torde kunna uppfattas antingen så: »Låten det gå ända därhän» (denna mening ligger väl närmast), eller så: »Låten det gå så långt, men ej vidare». Om det grekiska uttrycket menar det ena eller det andra är ovisst.

[3] Se t. ex. Apg. 27: 17: »kastade the uth ett hinderfat» (= något slags inrättning för att hejda skeppets drivande). »Somlige uthtyda thet

1883 års N. T. kan man påminna om noten till Joh. 14: 16, där översättningen *Hjälpare, Försvarare* anföres som alternativ till den i bibeltexten bibehållna sedvanliga tolkningen *Hugsvalare.*[1]

Man kan vara av olika mening angående lämpligheten av denna anordning med variantöversättningar. Från konservativt håll torde man säga: de väcka misstro och osäkerhet hos de enkla bibelläsarna. Från motsidan kan man göra gällande: de äro alldeles för få; man framkallar hos läsaren lätt föreställningen om att text och tolkning på andra punkter skulle vara absolut vissa, och detta är, såsom varje något så när sakkunnig väl vet, långt ifrån fallet.

Inom N. T. förekomma följande fall av dylika variantöversättningar:

Matt. 17: 4, med paralleller i Mark. 9: 5 och Luk. 9: 33: »det är gott att vi äro här tillstädes» [uppe i textsammanhanget: »här är oss gott att vara»].

Matt. 25: 41: »Gån bort ifrån mig *i förbannelse* [uppe i texten: »I förbannade»].

Luk. 2: 52: »Jesus växte upp och växte till i vishet och nåd» [uppe i texten: »Jesus växte till i ålder och vishet och nåd»].

Luk. 12: 29: »haven ingen oro» [resp.: »begären icke vad som är för högt»].

Luk. 17: 21: »Guds rike är *mitt ibland* eder» [resp.: »invärtes i eder»].

Joh. 4: 38: »deras arbete har kommit eder till godo» [resp.: »I haven fått gå in i deras arbete»]. Vid den förra tolkningen gäller det förmånen att få njuta av arbetets frukter, i det senare uppgiften att arbeta vidare.

1 Kor. 7: 21: »om du än kunde bliva fri, så behåll

Grekiska ordet som i texten finnes, om masten och thes tilhörigheter, hwilken the tagit neder, på thet at stormen icke måtte blifwa skepet öfwermächtig.»

[1] Jämför redan noten i Carl XII:s bibel: »En annan Hugswalare. Paracletus heter en *Advocat*, Förspråkare eller bistånd in för rätta, hwilken the skyldiga tröstar, styrcker och hielper.»

hellre din ställning» (nämligen såsom slav) [resp.: »dock, om du kan bliva fri, så begagna dig hellre därav» (d. v. s.: mottag frigivningen)]. De bägge tolkningarna giva alltså rakt motsatt mening.

Ef. 2: 10: »till att vandra i sådana (nämligen: goda gärningar) har ju Gud förut berett oss» [resp.: »vilka (d. v. s. de goda gärningarna) Gud förut har berett, för att vi skola vandra i dem»]. Den senare tolkningen betonar att vårt moraliska handlande i grunden är ett Guds verk, jämför Fil. 2: 13.

Fil. 2: 5: »Haven i edert förhållande till varandra samma sinne som I haven i Kristus Jesus» [resp.: »Varen så till sinnes som Kristus Jesus var»].

Hebr. 12: 1: »en så stor *sky* av vittnen» [resp.: »hop»]. Att den i och för sig obetydande varianten *sky* medtagits, torde bero på att detta uttryck genom N. T. av 1883 blivit vida bekant.

2 Petr. 1: 1: »vår Guds och Frälsar*es*, Jesu Kristi, rättfärdighet» [resp.: »vår Guds och Frälsar*ens*» etc.]. En i det yttre ringa, men sakligt högst betydelsefull skiljaktighet. Tänker brevskrivaren på en eller på två personer? I förra fallet tillägger han Kristus beteckningen *Gud*. Jämför Joh. 20: 28, samt det ovan (sid. 89 f.) om Rom. 9: 5 anförda.

I G. T. möta vi varianttolkningar på följande trenne ställen:

1 Mos. 49: 10: »till dess Silo (d. v. s. Messias, under ett för övrigt obekant namn) kommer», med hänvisning till de kyrkobibeln bifogade »Ordförklaringar och sakupplysningar». [Uppe i textsammanhanget heter det: »till dess han (nämligen Juda) kommer till Silo» (d. v. s. den bekanta platsen inom Efraimstammens område, jämför Jos. 18: 1)].

Ps. 84: 3: »Min själ längta*de* och trängta*de* efter HERRENS gårdar; *nu* jubla min själ och min kropp mot levande Gud. *Ja*, sparven har funnit ett hus och svalan ett bo åt sig, där hon *har lagt* sina ungar» [resp.: »längtar och träng-

tar . . ., min själ och min kropp jublar mot levande Gud. Ty sparven . . ., där hon kan lägga sina ungar»]. Den förstnämnda tolkningen låter sångaren-pilgrimen först skildra sin längtan efter Jerusalems tempel, där han bor fjärran ifrån detsamma. Nu är emellertid hans trängtans mål nått: han står uppe i helgedomen, med lov i hjärta och på tunga. Förut saknad, nu tillfredsställelse.

Ps. 84: 12: »Ty HERREN Gud är *värn* och sköld» [resp.: »sol»].[1]

Det förtjänar att påpekas i fråga om dessa till val ställda översättningar, att 1703 års bibel, med allenast tvenne undantag (1 Mos. 49: 10 och Ef. 2: 10)[2], fått bestämma vilkendera av de bägge tolkningarna som skulle få hedersplatsen uppe i själva den sammanhängande texten. Den från den Carolinska bibeln avvikande översättningen har fått den ringare platsen i noten. Detta är ingen tillfällighet, utan ett vittnesbörd, bland andra, om den hänsynsfullhet man velat iakttaga mot äldre svensk bibeltradition.

Att översättarna av Gustaf V:s bibel ofta nog varit mest böjda att för egen del anse not-översättningen som den sannolikt bättre, torde man kunna sluta sig till av en försiktigt formulerad antydan på ett ställe i »Ordförklaringarna», artikeln »N. T:s text», där det säges att »en annan

---

[1] Den s. k. allmänna kyrkobönen, enligt vår nu gällande kyrkohandbok av år 1917, innehåller, som bekant, den nytillsatta bönen: »Var vårt fäderneslands värn och sköld.» Denna formulering utgår således från *not*-översättningen till Ps. 84: 12. Översättningen »värn och sköld» hade stått i texten på 1904 års s. k. normalupplaga av G. T., men ströks därur av samma kyrkomöte som för sin del antog förslaget till den nyreviderade kyrkohandboken.

[2] Carl XII:s-bibelns bekanta, på Luther återgående, »til thes Hielten kommer» sammanfaller sakligt med notvarianten »till dess Silo kommer». Skillnaden är allenast att man ej längre tilltror sig att översätta det högst dunkla personnamnet Silo. — Ef. 2: 10 återger 1703 års bibel så: »til hwilka (nämligen goda gärningar) Gudh oss tilförene beredt hafwer, at wij uthi them wandra skole». Denna tolkning står närmast noten i 1917 års N. T. — Vid Luk. 12: 29 kan man vara tveksam.

möjlig och kanske bättre översättning gives i noterna». I ett annat, alldeles ensamstående, fall framstår det med en, man kan väl nästan säga, stötande tydlighet, Ps. 84: 1, där varianttolkningen inledes så: »Eller fastmer».

Det är, såsom nu blivit tillräckligt framhävt, ej sällan en mycket vansklig uppgift att få ett ställes mening och innehåll klar för sig, och att bestämma sig för en viss uppfattning som den uppenbart eller i högre eller lägre grad sannolikt bästa. När nu översättaren härutinnan gjort så gott han har kunnat, gäller det vidare för honom att finna en trogen språklig motsvarighet i det språk som han översätter till.

Därvid måste man noga akta sig för ett misstag som är synnerligen vanligt bland dem som ej riktigt tänkt sig in i saken. Man är lätt böjd att mena att den trognaste översättningen är den som så ordagrant som möjligt, ord för ord, återger textens uttryck. Nej, verklig trohet mot originalet är ingalunda alltid detsamma som s. k. ordagrannhet — jag bortser härvid alldeles ifrån att dylik ordagrannhet ofta medför en otrohet mot det språk som man översätter till. Vad det kommer an på är att översättningen, så vitt möjligt, framkallar samma intryck, väcker samma tankar, föreställningsförbindelser *(associationer)* och känslor hos den nutida läsaren, som grundtexten gjorde hos sin tids läsare. Och för att så skall bli fallet, erfordras ej sällan en omskrivning eller någon annan frihet i ordasättet.

Härmed är emellertid ingalunda förnekat att det alldeles givet måste finnas gränser för ett dylikt omskrivande. Ty det är klart att översättaren genom omständlighet och mångordighet brister i skyldig trohet mot en originaltext av knappare uttrycksart. Han framkallar ju därigenom ett helt annat allmänintryck än den text han tolkar. Och det gäller uppenbarligen att ej på något sätt låta strävan efter noggrannhet i återgivande av de enskilda uttrycken göra intrång på helhetsverkan. —

Jag har nu att med en del jämförelsevis enkla och lättfattliga exempel åskådliggöra, dels hur vår nya bibelöversättning sökt att tillgodogöra sig resultaten av den nutida bibelforskningen, både vad angår det språkliga och det mer innehållsliga, dels hur den strävat att återgiva de finare skiftningar i texten, som ej komma fram genom en slavisk s. k. ordagrannhet. Mina exempel kommer jag därvid, av näraliggande skäl, att till största delen välja ur N. T. Apokryferna har jag ansett mig här böra förbigå.

1 Mos. 28: 11 lydde i 1703 års bibel: »Och [Jakob] kom på ett rum, ther blef han öfwer nattena.» Däremot heter det i vår nya kyrkobibel: »Och han kom då till den heliga platsen och stannade där över natten.» Vad betingar ändringen av »ett rum» till »den heliga platsen»? *Helig* finnes ej utsatt i den hebreiska texten. Men ordet för *plats* står i grundtexten överraskande nog i bestämd form, och det lider intet tvivel om att uttrycket avser, ej en plats i allmänhet, utan just en offer- eller gudstjänstplats. Därför bör detta på något sätt angivas i översättningen, om den skall vara trogen.

Carl XII:s bibel återger Ps. 26: 6 så: »och [jag] håller migh, HERre, in til titt altare», medan vi nu läsa: »och kring ditt altare, HERRE, vill jag vandra.» Den nya översättningen beror på att man blivit varse att sångaren här tänker på ett bestämt drag ur gudstjänstfirningen i templet, den högtidliga processionen omkring Herrens altare.

Dylika anspelningar på gudstjänstbruk har man, tack vare mer ingående religionshistoriskt studium, upptäckt också på andra håll i Psaltaren, där man förut ej lagt märke till desamma. Så åsyftas troligen sådan tempelprocession eller högtidsdans också i Ps. 118: 27[1]: »Ordnen eder i högtidsled, med lövrika kvistar i händerna, fram till altarets horn.» Den nya översättningen är något omständlig i förhållande till den hebreiska texten. Så är bestämningen »i händerna» tillagd för att göra det lättare för läsaren att

[1] Se artikeln »Dans» i »Ordförklaringarna».

se situationen för sig. Den Carolinska bibeln hade: »Pryder högtidena medh löf, alt in til hornen på altaret.»[1]

»HERREN är nu konung!», läsa vi i vår nya bibelöversättning, Ps. 93: 1, 96: 10, 97: 1, 99: 1, i stället för det oss väl förtrogna »HERren är Konung.» Likaså Jes. 52: 7: »Din Gud är nu konung!» Vad skall det retsamma »nu» tjäna till? Den gamla formuleringen klingar ju vida kraftigare. Och den hebreiska texten innehåller ju intet särskilt ord som motsvarar detta *nu*. Detta är sant. Men likväl kan man säga att den nya översättningen är trognare mot sitt original än den gamla. Ty i själva den tidsform, det s. k. *tempus*, vari det hebreiska verbet för *vara konung, regera*, här står, ligger att verbets handling av hebréen tänkes såsom just begynt. Jahve[2] har blivit konung, framträtt såsom konung, gripit regementets tömmar e. d., det är denna särskilda tanke som den i texten brukade tidsformen vill uttrycka, ej den allmänna om att Gud har makten över sin skapade värld. Man skulle haft full rätt att översätta: »HERREN har framträtt såsom konung», men man har nöjt sig med att inskjuta ett *nu*, då detta ger samma mening[3], utan att så påfallande avvika från den äldre översättningens formulering.

Det sist anförda stället må tjäna som exempel på vikten av att noga ge akt på de hebreiska verbens tidsformer — ett i sig mycket svårt kapitel. I ofantligt många fall ha avvikelserna mellan vår gamla och vår nya översättning sin grund just i detta bemödande. Jag inskränker mig till

---

[1] 1904 års s. k. normalupplaga av G. T. tolkade vår vers på ett helt avvikande sätt: »Binden högtidsoffren med tåg ända fram till altarets horn.» Det hebreiska ordet för *tåg* (= rep) kan också betyda *lövrik kvist* (så 1917). Det hebreiska ord som återgives med »högtidsoffer» betecknar *högtid* i allmänhet eller särskilt högtidsprocessionen (så 1917).

[2] Om uttalet av detta gamla israelitiska Gudsnamn se noten till 2 Mos. 3: 14, samt artikeln »Herren» i »Ordförklaringarna».

[3] Ingen läsare kan, när han möter det ifrågavarande bibelstället i sitt sammanhang, rimligen frestas att missuppfatta detta *nu* som ett tonlöst, överledande *nu*.

att erinra om ett ställe som vi redan förut (ovan sid. 92 f.), mött, Ps. 84: 3 ff. Där motsvaras de i hebreiskan brukade tidsformerna avgjort närmast av variantöversättningens: »Min själ längtade och trängtade» etc.

Eftersom 1917 års svenska kyrkobibel — liksom Carl XII:s — ansluter sig till den hebreiska texten i den form den blivit oss förmedlad genom de s. k. massoreterna (se ovan sid. 33 f.), har översättningen skyldighet att taga all hänsyn till det sätt varpå förbindelsen mellan orden av dem uppfattas. Härom få vi underrättelse genom den massoretiska textens s. k. accenter (en synnerligen lätt missförståelig beteckning för en stor mångfald av särskilda tecken; de s. k. accenterna tjäna för övrigt olika syften, ej blott det att antyda huru orden böra föras tillsammans, se vidare nedan sid. 177). Jag nöjer mig med att anföra ett enda exempel.

Ps. 118: 26 lyder nu: »Välsignad vare han som kommer, i HERRENS namn.» I Carl XII:s bibel hette det: »Lofwad ware then som kommer i HERrans namn.» Skiftningen mellan »välsignad» och »lovad», och ännu mer den mellan »han» och »den», ha naturligtvis här intet intresse för oss. Saken gäller det skiljetecken som i vår nya bibelöversättning insatts framför »i Herrens namn». Det vill påpeka att, efter den hebreiska texten, uttrycket »i Herrens namn» ej bör omedelbart förbindas med »han som kommer». Vart hör det då? Det måste, enligt massoreternas uppfattning, ur innehållssynpunkt föras tillsammans med satsens första ord: välsignelsen uttalas i Jahves namn (jämför 5 Mos. 21: 5, Ps. 129: 8). Man skulle därför kunnat vara fullt berättigad att återgiva stället så: »Välsignad i HERRENS namn vare han som kommer.» Hänsynstagande till den gängse formuleringen, något som i detta fall torde kunna motiveras ur olika synpunkter, har gjort att översättarna nöjt sig med att genom ett insatt skiljetecken markera ställets innebörd enligt den föreliggande texten. Man får blott hoppas att läsaren ger akt på den lilla fingervisningen

och förstår densamma. Och härtill kan man med en viss rätt ställa sig tveksam.[1]

Från N. T. må vi unna oss något flera exempel.

Vi älska alla vår gamla översättnings: »I ären dyrt köpte», 1 Kor. 6: 20, 7: 23. »Ordagrant» skulle man kunna översätta de grekiska textorden: »I ären köpta för ett pris.» Luther höll före att ordet *pris* utsatts för att markera priset såsom högt, alltså *dyrt*. Så hade redan Vulgata översatt. Emellertid kunna vi nu, tack vare rika fynd av kvittenser o. d. från nytestamentlig tid, med visshet säga att ordet *pris* i detta sammanhang ej tjänar att framhäva priset såsom utomordentligt högt — att denna tanke annorstädes möter oss i N. T. (t. ex. 1 Petr. 1: 18 f.) är en sak för sig — utan vill ange att priset verkligen är *betalt* och kvitterat. Efter denna upplysning förstår man grunden till att 1917 års svenska N. T. översatt så som det gjort: »I ären köpta, och betalning är given.»

I Gal. 4: 3, 9, Kol. 2: 8, 20 läsa vi i den grekiska texten ett egenartat uttryck, vars betydelse man mycket ivrigt tvistat om.[2] Vår nya översättning upptager såsom sannolikast en tolkning som nu är ganska allmänt omfattad: »makter», »världens makter», dessa troligen tänkta såsom andeväsen, som i viss mån stå bakom och regera naturens ting och förhållanden. I Carl XII:s bibel finna vi på de nämnda ställena »stadgar», resp. »uthwärtes, werldenes, werldzliga stadgar», medan 1883 års N. T. har »barnaläror», resp. »verldens barnaläror». I artikeln »Änglar» (mot slutet) i de kyrkobibeln bifogade »Ordförklaringarna» får bi-

---

[1] Vårt gammaltestamentliga ställe har sitt särskilda intresse därigenom att det i N. T. direkt citeras upprepade gånger, och ej mindre därigenom att det även annorstädes satt spår efter sig genom Messiasnamnet »Han som kommer». Se härom artikeln »Messias» i »Ordförklaringarna». — När stället anföres i N. T., är det i vår nya kyrkobibel behandlat på samma sätt som i G. T.

[2] Samma grekiska ord, som är flertydigt, återges 2 Petr. 3: 10, 12 med »himlakroppar» (1703 och 1883: »elementen») och Hebr. 5: 12 »[de allra första] grunderna [av Guds ord]» (så ock 1883; 1703 sakligt likvärdigt: »[the första] bokstäfwerna [af Gudz ord]»).

belläsaren närmare underrättelse om hur uttrycket »makter» bör förstås i textsammanhanget. Jag har endast att stryka under hur genom den nya översättningen Pauli levande känsla av omgivande andemakter kommer till uttryck.[1] Här ha vi ett äkta antikt drag, som ej får utsuddas, därför att det ligger oss nutidsmänniskor mera fjärran. Vi måste söka vara så trogna mot texten som vi förmå, utan hänsyn till vad som kan tilltala oss.

Ett par exempel på nödvändigheten av att ta hänsyn till de antikt österländska förhållandena, om översättningen skall bli trogen, må här få sin plats.

Mer än en har helt visst — likasom jag själv — känt sig obehagligt berörd, när han vid Luk. 22: 14 i den nya översättningen läste: »Och när stunden var inne, lade Jesus sig till bords, och apostlarna med honom.» I vår gamla bibelöversättning hette det: »satte han sigh nedh», och i N. T. av år 1883: »satte han sig till bords». Och på samma sätt annorstädes. Nu finna vi tolkningen »lägga sig till bords», »ligga till bords» här införd.[2]

Naturligtvis är det sant — kan man säga — att man vid denna tid efter vanlig sed intog sina måltider liggande. Men inte behöver man vara så slaviskt ordagrann, eller så arkeologiskt korrekt, att man direkt i översättningen påpekar den saken, något som är så mycket mer överflödigt som väl snart sagt den minste parvel har reda därpå. Man har fastmer rätt att, vid uttryck sådana som dessa, göra en överflyttning till våra förhållanden, allra helst när man härutinnan har gammal god hävd för sig. Framställningen verkar härigenom vida mera naturlig och omedelbar, medan den arkeologiskt noggranna översättningen på

---

[1] Man må läsa vad som i den nyss anförda artikeln »Änglar» finnes påpekat angående Pauli föreställning om olika klasser av dylika andeväsen, vilken uppfattning han för övrigt delar med sin samtid.

[2] Ställena återfinnas lätt med tillhjälp av Diakonistyrelsens »Bibelkonkordans N. T.», 1922, under ordet »bord». Jämför ock artikeln »bordsgäst». — Om införandet av seden att vid måltiden ligga till bords se artikeln »Bord» i »Ordförklaringarna».

otillbörligt sätt drar uppmärksamheten till en sakligt betydelselös detalj. Och såsom exempel på en dylik överflyttning, i motsats till en exakt översättning, kan man hänvisa på hur måttuppgifter återgivas i N. T., en sak som vi längre fram (sid. 212 ff.) återkomma till.

Invändningen är alldeles befogad. Men det finns två berättelser i evangelierna, där man ej förstår själva situationen, om man ej ser scenen framför sig just i dess antika gestalt: skildringen av hur den fallna kvinnan vid gästabudet hos fariséen Simon väter Jesu fötter med sina tårar (Luk. 7: 37 ff.), och berättelsen om huru en av deltagarna i Herrens sista måltid, »den lärjungen som Jesus älskade», har sin plats invid hans bröst (Joh. 13: 23 ff.). Dessa bägge tavlor fördraga icke några moderna färger. Sådana skulle här verka högeligen störande, såsom var och en vid något eftersinnande själv lätt skall kunna övertyga sig om.

Nu är det emellertid så, att vår nya bibelöversättning medvetet och konsekvent beflitar sig om att genomgående återgiva samma grekiska uttryck med ett och samma svenska — något som vi strax (nedan sid. 109 f.) skola närmare belysa. Häri ligger orsaken till att 1917 års N. T. ersatt den mindre noggranna, men för oss vida naturligare tolkningen »sätta sig, sitta till bords» med den visserligen exaktare, men onekligen mindre tilltalande översättningen »lägga sig, ligga till bords».

Mitt andra exempel för att visa nödvändigheten av att ge akt på de särskilt österländska förhållandena må utgöras av ett grekiskt ord som brukar översättas med »tillbedja». Det är allmänt bekant — vi se det tydligt flerstädes i G. T.[1] — hur omständligt och ceremoniöst hälsningen går till i östern. Särskilt gent emot personer som man på ett eller annat sätt känner stå över sig lägger man i dagen

[1] Man faller ned till jorden på sitt ansikte och bugar sig (t. ex. 2 Sam. 9: 6, 14: 4), emellanåt upprepade gånger (1 Mos. 33: 3, 1 Sam. 20: 41); man faller på knä (2 Kon. 1: 13). Man betecknar sig som vederbörandes träl eller trälinna (t. ex. 1 Sam. 25: 24 ff.) och kan ej nog prisa dennes vishet, makt och godhet.

en synnerligen hög grad av underdånighet, både i ord och åtbörder. Så fordrar skick och bruk; och seden skattar man högt. Det nu åsyftade grekiska ordet innebär egentligen att man vördnadsfullt hälsar någon genom att kasta sig ned för hans fötter och kyssa dessa eller kanten av den andres mantel. Sedan kan ordet användas också mera allmänt om att betyga någon sin vördnad, bringa honom sin hyllning.

Ha vi de antydda österländska förhållandena för ögonen, förstå vi att det ingalunda kan vara texttroget att i Matt. 2: 2, 8, 11 översätta vårt ord med »tillbedja», såsom vår gamla bibelöversättning och 1883 års N. T. gjorde. Vad »de vise männen» åsyfta — och än mer gäller detta om Herodes' förevändning — är ej en direkt gudomlig tillbedjan av den nyfödde Judakonungen, utan en vördnadsfull hyllning inför denne. Därför torde man med allt fog kunna säga att 1917 års bibel har rätt, när den här väljer tolkningen »giva någon sin hyllning».

Detsamma gäller om krigsknektarnas bespottelse av den livdömde som smyckats med purpurmantel och törnekrona. »De böjde knä och gåvo honom sin hyllning», Mark. 15: 19. Inför en konung är den undersåtliga vördnadens hyllning på sin plats. 1703 och 1883 års N. T. ha även här »tillbedja».

Över huvud torde sålunda översättningen »tillbedja» böra begränsas till de fall där sammanhanget ger vid handen att det gäller en gudomlig tillbedjan. Så t. ex. Matt. 28: 9, 17, Luk. 24: 52, men ock Matt. 4: 9. Därför har den nya kyrkobibeln flerstädes i evangeliernas berättelser om människors vördnadsfulla hälsning av Jesus återgivit vårt grekiska uttryck med »falla ned för», t. ex. Matt. 8: 2, 9: 18, Joh. 9: 38, där vi i 1703 och 1883 års N. T. läste »tillbedja».

En tribut åt texttroheten har N. T. av 1917 lämnat genom att ersätta det innerliga och kärvordna »Hugsvalare» med »Hjälpare», Joh. 14: 16, 26, 15: 26, 16: 7. Mången bibelläsare skall helt visst finna förlusten av det gamla större än vinsten i det nya. Och jag kan väl förstå sådana

känslor. Ingen sakkunnig torde emellertid vilja bestrida att det grekiska uttryck som här användes har en annan innebörd än den som ligger i vårt »tröstare», »hugsvalare».[1] Såsom jag redan (ovan sid. 91, med not 1) haft tillfälle att påpeka, meddelar Carl XII:s bibel en förklarande not, vars innehåll föga stämmer med själva översättningen, och 1883 års N. T. rent av en alternativ tolkning. Jag kan icke här lämna en redogörelse för ordets närmare valör, då en sådan måste förutsätta insikter i grekiska hos läsaren, och därtill skulle ta allt för stort utrymme i anspråk. Utan jag nödgas inskränka mig till att hävda att översättningen »Hjälpare» kommer grundtextens mening nära.[2] Och det är väl ändå denna som till sist får lov att vara avgörande, även om det kostar på att uppgiva ett uttryck som för oss blivit mättat med innehåll och stämning.

Matt. 5: 28 har i vår nya kyrkobibel följande lydelse: »Var och en som med begärelse ser på en annans hustru, han har redan begått äktenskapsbrott med henne i sitt hjärta.» Vår gamla översättning läste som bekant: »Hwilken som seer på ena qwinno til at begära henne» etc. (likartat 1883). Finnes det stöd i texten för ändringen av »kvinna» till »en annans hustru»? Det är precis samma grekiska ord som ligger till grund för bägge tolkningarna. Men detta ord kan i grekiskan — såsom också förhållandet är i andra språk, samt även dialektiskt i svenskan — betyda såväl *kvinna* i allmänhet som *gift kvinna* i synnerhet. Med hänsyn såväl till sammanhanget vari uttalandet möter, som ock till allmän israelitisk åskådning, har det synts översättarna av 1917 års N. T. ligga avgjort närmast att

---

[1] Anledningen till utbytet av »Hugsvalare» mot »Hjälpare» torde ej ligga, eller behöver i varje fall ej sökas, i det förra ordets ålderdomlighet i modern svenska, om också orden *hugsvala*, *hugsvalelse* avlägsnats från 1917 års N. T. (Se nedan sid. 120 f.)

[2] 1 Joh. 2: 1 återges samma grekiska ord däremot med »förespråkare» (1703 och 1883: »försvarare»). Här är den åskådligare betydelsen av en person som lägger sig ut för någon och talar hans sak inför en annan alldeles påtaglig.

här antaga den trängre betydelsen av ordet. Då bör man också översätta på det sättet, utan att låta inverka på sig av den näraliggande risken att bli beskylld för att vilja trubba av det utomordentliga allvaret och den obegränsade allmängiltigheten i Herrens etiska krav. Trohet mot texten, efter bästa förstånd och samvete, går före allt annat.

Det sist behandlade stället ger mig emellertid anledning att i förbigående bifoga ett påpekande av mera svenskspråkig art. Det grekiska ordet tolkades som »hustru», men kyrkobibeln återger: »en annans hustru».[1] För ett *svenskt* öra är tillägget »annans» alldeles nödvändigt. Utan detta verkar uttalandet minst sagt onaturligt i formuleringen.

Det grekiska ordet för *kvinna* möter oss i N. T. en del gånger som tilltalsord. »Ordagrant» skulle man naturligtvis då också i den svenska översättningen överallt sätta »kvinna». Men nu är det så, att ett dylikt tilltal för vår känsla gärna, åtminstone i vissa situationer, ljuder med en hård och ovänlig biton, vilket däremot ej alls behöver vara fallet enligt grekiskt språkbruk. Sammanhanget får då avgöra om man, i den verkliga texttrohetens intresse, någon gång bör använda en friare tolkning. Så är förhållandet vid Joh. 2: 4: »[Låt mig vara,] moder», Joh. 19: 26: »Moder, [se din son].» Den gamla svenska översättningens tilltalsord »kvinna» klingar här med en helt annan opersonlig och kylig ton än dess grekiska motsvarighet.[2]

Det sagda äger i ännu högre grad sin tillämpning på ordet *människa*. När detta brukas som tilltalsord, verkar det på oss som ett tillmäle av nedsättande innebörd. Tilltalar någon mig på det sättet, kommer jag genast i allvarligt misshumör. Därför är en omskrivande frihet på sin plats, när man skall återgiva det grekiska tilltalsordet »människa», som ej har denna förklenande innebörd. Den nya kyrkobibeln översätter därför Luk. 5: 20: »Min vän,

---

[1] Tolstoi har verkligen ansett att ordet avser ej en annans, utan den egna hustrun, men denna uppfattning är påfallande konstlad.

[2] Detta »moder» får vid utläggningen ej utnyttjas såsom särskilt rörande. Prästen måste läsa sitt grekiska N. T.!

[dina synder äro dig förlåtna]», Luk. 12: 14: »Min vän, [vem har satt mig till domare och skiftesman över eder?]». Luk. 22: 58 är »människa!» svagt antytt genom ett »nej»: »Petrus svarade: 'Nej, [det är jag icke]'.» I Luk. 22: 60 är det alldeles överhoppat såsom oöversättbart: »Jag förstår icke vad du menar.» I samtliga de nämnda fallen hade vår gamla kyrkobibel »människa».

Ej sällan ha översättarna av den nya kyrkobibeln ansett sig böra bifoga ett eller annat förtydligande tilläggsord, där läsarens tanke annars lätt skulle kunnat gå åt orätt håll eller åtminstone förbise själva poängen. T. ex. Matt. 19: 28: »när *världen* födes på nytt» (1703 och 1883: »i den nya födelsen»), 1 Kor. 9: 17: »så är den syssla som jag är betrodd med *allenast* en *livegen* förvaltares» (1703: »så är migh doch thet ämbetet befalt», 1883: likartat), Matt. 15: 27: »Ja, Herre. Också äta ju hundarna *allenast* av de smulor som falla ifrån deras herrars bord» (1703: »Ja, Herre; doch likwäl äta hundarna af the smolor, som falla uthaf theras herrars bord»).

Det sist anförda fallet leder över till ett med några exempel belyst påpekande av den strävan efter full tydlighet och logisk klarhet, som är ett av de allra mest framträdande kännetecknen för vår nya bibelöversättning. Detta drag hör till texttrohetens, men i sin mån också till den svenska språkdräktens kapitel. Att kravet på klarhet och tydlighet är berättigat är lika visst som att det kan drivas för långt. Mer än en har menat att 1917 års bibel i sin rädsla för det dunklas och misstolkbaras Scylla ej sällan råkat in i det omständligas och allt för klaras Charybdis. Jag skall emellertid icke låta locka mig till att uppträda som bedömare, utan i stället fortsätta mitt självvalda uppdrag som förevisare.

Flerstädes där vederbörande grekiska ord förut återgavs med enbart »tacka» är nu den närmare bestämningen »Gud» tillagd. Därmed kommer handlingens innebörd klart fram. Så läsa vi t. ex. vid nattvardsinstiftelsen, Matt. 26: 27 (med

paralleller): »Och han tog en kalk och tackade *Gud* och gav åt dem och sade.»

Joh. 21: 15 återger vår nya bibelöversättning så: »Simon, Johannes' son, älskar du mig mer än dessa göra?» Enligt Carl XII:s bibel lydde orden, som bekant: »Simon Jona, älskar tu migh meer än thesse?» Ordet »göra» är tillagt för att förebygga varje ovisshet om *dessa* står i motsats till *du* eller till *mig*. Naturligtvis bör den uppmärksamme läsaren själv kunna avgöra den saken, men den möjliga oklarheten i uttryckssättet framkallade, enligt översättarnas mening, en viss allmän känsla av obehag.[1]

Eller man må t. ex. lägga märke till Matt. 22: 17 (med paralleller hos Mark. och Luk.). Stället lyder nu så: »Är det lovligt att giva kejsaren skatt, eller *är det* icke *lovligt?*» (1703: »Är thet rätt, at man gifwer Kejsarenom skatt, eller eij?», 1883: »Är det lofligt att gifva kejsaren skatt eller icke?»). De av mig kursiverade orden ha ingen formlig motsvarighet i grundtexten. Men om än greken kan uttrycka sig så kort, så är för ett naturligt och korrekt svenskt uttryckssätt önskvärt att *lovligt* upprepas vid negationen, eftersom denna eljest lätt föres till själva skattebetalningen, dit den logiskt icke hör.

Ett lärorikt ställe för att belysa vår nya översättnings strävan efter logisk riktighet ha vi i Joh. 2: 11. I den Carolinska bibeln heter det: »Thetta war thet första tekn, som Jesus giorde i Cana i Galileen, och uppenbarade sina härlighet.» Däremot lyder stället numera: »Detta var det första tecken som Jesus gjorde. *Han gjorde det* i Kana i Galileen och uppenbarade så sin härlighet.» De kursiverade orden

---

[1] »Simon Jona» är utbyt mot »Simon, Johannes' *son*», eftersom det grekiska uttryckssättet med enbart fadersnamn i genitiv ej är naturligt på svenska. — Växlingen mellan Johannes och Jonas beror på olika grekisk text. De svenska översättningarna av 1526, 1541, 1618 hade »Simon Johannis» (= Johannes' [son]). Jonas insattes först 1703 på grund av den (sämre) grekiska läsart som innehålles i den s. k. *textus receptus* (se ovan sid. 31).

äro tillfogade för att göra det fullt tydligt att evangelisten ställer denna gärning såsom den första i raden av alla Jesu under, men ej tänker på en särskild serie av underverk i det galileiska Kana.[1]

När vi i vår äldre kyrkobibel läste: »Men går bort, och säger hans Lärjungar, och Petro», Mark. 16: 7, gjorde detta, åtminstone formellt, intryck av att Petrus ej räknades med i lärjungakretsen. 1917 tror sig böra förtydliga saken genom att tillfoga ett ord: »Men gån bort och sägen till hans lärjungar, och *särskilt* till Petrus.» (Likaså 1 Kor. 9: 5: »de andra apostlarna och Herrens bröder och *särskilt* Cefas».) Emellanåt kräver vårt språk ett tillfogat *andra*, t. ex.: »fikonträdet och alla *andra* träd» (Luk. 21: 29), »fariséerna och alla *andra* judar» (Mark. 7: 3).

Väl bekant från »Kristi pinas historia» är stället: »Leddes ther ock uth twå andre ogierningsmän medh honom, til at aflifwas», Luk. 23: 32. Så kan *greken* uttrycka sig, utan att på något sätt därmed vilja säga att den vid vilkens sida »de andra» (eller »den andre») ställas, behöver tillhöra samma slag som dessa. Ogärningsmännen betecknas i grekiskan såsom »andra» endast därför att de göra Jesus sällskap på vägen till avrättsplatsen. Men i *svenskan* uppfattas saken på helt annat sätt. Hittills redde man sig oftast genom att före och efter »ogärningsmän» göra en kraftig paus. 1917 års bibel ger en för svenska öron riktig översättning: »Jämväl två andra, *två* ogärningsmän, fördes ut för att avlivas tillika med honom.»[2]

Det är trohets- och tydlighetssträvan i förening som föranlett tillägget vid Luk. 22: 58: »Kort därefter fick en annan, *en av männen*, se honom (nämligen Petrus).» Den grekiska formen av ordet för *en annan* anger att det är

---

[1] 1883 års N. T. vinner för övrigt samma klarhetssyfte genom sin översättning: »Detta *sitt* första tecken gjorde Jesus i Kana i Galileen och uppenbarade sin herlighet.»

[2] I N. T. av 1883 sökte man förbättra meningen genom att översätta: »Och äfven två andra, som voro ogerningsmän, utfördes med honom till att aflifvas.» Men denna tolkning kan missförstås.

fråga om en man, men en svensk läsare skulle på grund av den strax förut omtalade tjänstekvinnan tänka på en dylik.

Mycket viktiga kapitel med avseende på texttroheten hos vår senaste översättning av N. T. utgöras av dess återgivande av artikel, tempora och prepositioner i den grekiska grundtexten. Men det är svårt, för att icke säga omöjligt, att giva en riktig föreställning om vad det här gäller, när man förbundit sig att tala alldeles allmänfattligt. Jag får inskränka mig till några enkla påpekanden.

De nyfunna papyri och ostraka från sengrekisk tid (se ovan sid. 86 f.) ha öppnat helt andra möjligheter än förr att med visshet återge den exakta betydelseskiftningen ej minst i fråga om artikel, tempora och prepositioner. Det är egendomligt och på samma gång lärorikt att ge akt på hur Luther, likasom vår äldre bibelöversättning, i en del fall givit den riktiga tolkningen så att säga på känn. Luther översatte då efter sammanhangets krav, men mot den grekiska grammatikens regler, nämligen den s. k. klassiska grekiskans, vilken var den enda man då kände till. 1883 års svenska N. T. ändrade somligstädes vår äldre kyrkobibels, av Luther beroende tolkning, och översatte efter den klassiska skolgrammatiken. Men nu framgår det av det nytillkomna sengrekiska språkmaterialet att grekiskan i nytestamentlig, efterklassisk tid verkligen avvek från den äldre tidens språkbruk på sådant sätt, att den mening som bäst passade till sammanhanget inom N. T. också var den då i allmänhet gängse och naturliga. I många fall kan man dock nu bestämma skiftningen noggrannare och skarpare än det var möjligt på reformationstiden.

Med avseende på artikelns bruk torde ingen avvikelse från vår tidigare kyrkobibel ha fallit starkare i ögonen än vid *Ande, ande.* Det är emellertid alldeles oundgängligt att bryta med denna äldre tradition, eftersom den ej tar vederbörlig hänsyn till grundtexten. Luk. 1: 35 t. ex. måste, enligt grekiskan, otvivelaktigt tolkas så: »Helig ande skall komma över dig» (1703 och 1883: »Den Helige Ande»).

Med stöd av denna parallell, och jämväl av annat skäl, bör Matt. 1: 18, 20 översättas: »vara havande av helig ande», resp.: »är av helig ande» (1703 och 1883 på båda ställena »den Helige Ande»).[1]

Vad angår översättningen av de grekiska prepositionerna, vill jag fästa uppmärksamheten t. ex. på huru man i vår nya bibelöversättning på en del ställen i de paulinska breven läser »*i* Kristus», »*i* Anden», där man förr, mindre träffande, återgav grundtextens preposition med »genom», såsom Ef. 1: 3, 2: 22, 4: 32. — Den äldre bibelöversättningens »döpa *i* någons namn», Matt. 28: 19, Apg. 8: 16, 1 Kor. 1: 13, 15, har ansetts bättre återgiva innebörden av den nytestamentliga formeln än det mera »ordagranna» i 1883 års N. T. »döpa *till* någons namn».[2] — Emellanåt kan man behöva göra en omskrivning, om man nöjaktigt skall få fram innehållet i prepositionen, såsom t. ex. i berättelsen om hur Jesus botar Petri svärmoder, Luk. 4: 39: »Då trädde han fram *och lutade sig över* henne.» De kursiverade orden uttrycka vad som ligger i den grekiska prepositionen, ej ett naket »fram till», utan ett »fram över». 1703 års kyrkobibel får ej med denna skiftning genom sin tolkning: »Och han trädde in til henne.»[3]

Det grekiska språkets uttrycksfullhet kommer i hög grad till synes i verbets tidsformer. Det må här vara nog att med några fall belysa en enda hithörande företeelse.

Matt. 3: 14: »men denne [d. v. s. Döparen] *ville* hindra honom [Jesus]» (1703: »Men Johannes förwägrade honom»), Luk. 8: 29: »Jesus *skulle* nämligen *just* bjuda den orene anden» (1703: »Ty han böd them orena andanom»), Joh. 10: 32: »För vilken av dessa gärningar är det som I *viljen* stena mig?» (1703: »för hwilka af them stenen I

---

[1] Jag bör påpeka att man varken kan eller får uppställa den utomordentligt enkla regeln att artikeln utsättes i svenskan där den står utsatt i grekiskan. Läget är vida mera invecklat.

[2] Se härom artikeln »Namn» i »Ordförklaringarna».

[3] 1883 års N. T. ger å andra sidan ej uttryck åt innehållet i verbet, när det översätter: »Och han lutade sig öfver henne.»

migh»).[1] »Ville», »skulle», »viljen», äro i dessa och dylika fall inga utbroderande eller tillrättaläggande tillägg, utan de ge allenast uttryck åt vad som ligger i själva den tempusform grekiskan här använder.

Under texttrohetens grundsats hör ock att vår nya kyrkobibel, så vitt rimligen kan ske, återger samma hebreiska, resp. grekiska ord med genomgående ett och samma svenska uttryck, en princip som ej varit genomförd i vår äldre översättning. Härbakom ligger ett utomordentligt långvarigt och tålamodsprövande arbete för översättarna.

Den mindre bevandrade kanske undrar hur det gått till. Ty det är alldeles klart att översättaren ej ständigt kunnat behålla i minnet hur han översatt ett ord i grundtexten, när han på något ställe längre fram ånyo möter detsamma. Nej, han har lyckligtvis en bok till sitt förfogande, som härutinnan kan bistå honom, en s. k. *konkordans*, d. v. s. en förteckning över samtliga förekommande ord, och vid varje ord en uppgift på alla de ställen där detsamma påträffas, jämte ett kort citat. Översättaren måste, med hjälp av sin hebreiska eller grekiska konkordans till G., resp. N. T., göra klart för sig hur han vill översätta varje ord, i de olika betydelser, användningar eller förbindelser vari det förekommer, och teckna sig detta till minnes. Han får göra upp bestämda principer för varje ords översättning.

Någon eftertanke säger att hebreiskan eller grekiskan kan ha flera olika ord eller vändningar för en sak eller ett förhållande, där svenskan är fattigare i avseende på uttrycksmedel. Därför händer det ej så sällan att ett svenskt ord måste användas som översättningsord för två eller flera hebreiska, resp. grekiska.

Å andra sidan ha bibelns grundspråk den egendomligheten gemensam med alla andra språk, att ett och samma ord kan brukas i olika betydelser och skiftningar. Därför vore det naturligtvis den rena orimligheten att mena att

---

[1] N. T. av 1883 översätter såsom den Carolinska bibeln.

samma svenska ord alltid kunde insättas för ett hebreiskt, resp. grekiskt.

Men härtill kommer att man rimligen måste göra någon lindring i konsekvenstvånget med hänsyn till olika omständigheter som möta i det föreliggande textsammanhanget. Så måste man emellanåt tillåta sig någon frihet, när två eller flera sakligt likbetydande uttryck komma i en följd, såsom t. ex. vid uppräkningen »spåmän, signare, teckentydare» o. s. v. i G. T., om än denna växling i översättningen följer vissa uppgjorda regler. När det hebreiska ord som genomgående översättes med »tända offereld» förekommer i omedelbart samband med ord som annars återgivas med »offra», väljer man, för att undvika det missljudande i denna sammanställning, ett annat tolkningsord i stället för det sistnämnda och skriver »frambära offer».

Även i mer enstaka fall där ett annars konsekvent återgivande av ett ord i grundtexten skulle framkalla en språklig eller saklig oskönhet, har man ansett sig böra föredraga en avvikelse från den vanliga översättningen. Så heter det t. ex. 1 Kor. 8: 13: »om maten kan bliva min broder till fall», och ej, såsom eljest vore konsekvent: »om maten kan bliva min broder till en stötesten». Den senare formuleringen skulle ju lätt nog kunna framkalla en löjlig föreställningsförbindelse, och dylika möjligheter till löje har en bibelöversättare att söka upptäcka och avlägsna.[1]

Vidare bör man taga hänsyn till om texten är prosa

---

[1] Så hava t. ex. »glädjebudbärarnas» ljuvliga *fötter*» (Jes. 52: 7, Rom. 10: 15) fått vika för deras *fotsteg*. (Däremot äro glädjebudbärarens *fötter* på sin plats i Nah. 1: 15). Jämför ock t. ex. 1703 års tolkning av Ps. 37: 25: »Jagh hafwer ännu aldrig sedt ... hans [den rättfärdiges] *sädh* efter *brödh* gå», med den nya översättningens: »hans barn gå efter bröd». I sammanhang härmed må emellertid påpekas att 1917 års bibel över huvud så vitt möjligt inskränker användningen av ett dylikt ordagrant *säd*, då detta verkar ganska främmande för ett svenskt öra, och i stället föredrager att återgiva det hebreiska, resp. grekiska uttrycket med *efterkommande, avkomlingar, barn*. Att *säd* i den nämnda betydelsen ej helt låter sig avlägsnas beror framför allt på Pauli bekanta argumentation i Gal. 3: 16.

eller poesi. Ett svenskt ord som är förträffligt i förra fallet kan vara olämpligt i det senare, antingen genomgående eller på vissa ställen. Likaså omvänt: ett högpoetiskt uttryck passar ej i lagstil eller berättande prosa. Det sagda gäller givetvis också om vändningar och ordförbindelser.

Emellanåt möta vi i den hebreiska och grekiska grundtexten ordlekar eller ljudmålningar. I sådana fall hava översättarna ansett sig ha rätt att vid behov frångå principen om ett genomgående översättningsord, för den händelse de trott sig kunna giva en svensk efterbildning, utan förkonstling eller vitsmakeri. Naturligtvis hava de ej tillåtit sig någon ändring av textordens sakliga innebörd. Jag anför några exempel från Jesajas bok. Jes. 5: 7: »Men när han [nämligen Jahve] väntade *laglydnad*, då fann han *lagbrott*, och när han väntade *rättfärdighet*, fann han skriande *orättfärdighet*», 24: 16 f.: »Härjare härja, ja, härjande fara härjare fram. *F*aror, *f*allgropar och *f*ällor vänta eder», 28: 10: »Det är ju gnat på gnat, gnat på gnat, prat på prat, prat på prat», 57: 6: »Stenarna i din *dal* har du till din *del*.»[1]

Däremot hava översättarna å andra sidan också haft att förebygga att oavsiktliga ordlekar eller rim insmöge sig i den svenska tolkningen.

Men ej blott dylika hänsyn av mera formell art, som de hittills påpekade, föranleda understundom en avvikelse från konsekvensens grundsats. Också omständigheter av mer saklig innebörd kunna spela in. Jag väljer som enda exempel vissa hebreiska och grekiska ord som i vår nya bibelöversättning, såväl som i vår äldre (efter Luther), i regel återgivas med *tjänare, tjänarinna, tjänstekvinna*. Jag har i ett tidigare sammanhang (sid. 39 f.) påpekat att det svenska ordet *tjänare* är för svagt i förhållande till sin grekiska motsvarighet, som betecknar en ofri man. Sak

[1] Ett annat exempel på återgivande av ordlekar i texten kan hämtas från Susanna v. 54, 58. Här ha översättarna ej dragit sig för en frihet mot den palestinska floran, i det de insatt *blodbok, järnek*, för att få fram den för själva sammanhanget nödvändiga ordleken i texten. Härutinnan följa de Luthers föredöme.

samma gäller för de hebreiska ordens vidkommande. Man torde dock ha rätt att ändå föredraga ordet *tjänare* framför *träl*.[1] Så skulle översättningen »Jesu Kristi träl», i stället för det sedvanliga »Jesu Kristi tjänare» (t. ex. Rom. 1: 1, Fil. 1: 1, Kol. 4: 12), ej blott verka stötande för en och annan, utan ock, vad än värre är, med en viss nödvändighet draga uppmärksamheten från det väsentliga till en i och för sig mer oväsentlig yttre form.

Men nu hade vi egentligen ej att tala om översättningen »tjänare», dess brister och fördelar, utan det gäller fastmer att påpeka att det kan finnas sakliga skäl för att emellanåt göra undantag från den regelmässiga tolkningen. Hebreiskan har tvenne ord som beteckna ofri »tjänstekvinna». När dessa bägge ord möta i ett och samma sammanhang, är det ena återgivet med »tjänarinna», det andra med »trälinna», t. ex. 1 Sam. 25: 24, 25, 28, 31, 41, resp. 27, 41 (Abigail inför David; observera särskilt v. 41: »Må din tjänarinna bliva en trälinna»). Långt viktigare är att tolkningen »tjänare» måste anses vara olämplig där vederbörandes ofria ställning direkt understrykes, såsom exempelvis i de gammaltestamentliga lagarna om frigivning. Därför brukas i 2 Mos. 21 översättningen »träl», »trälinna» (så ock 1703 års bibel). Från N. T. kan man bland andra fall hänvisa till 1 Kor. 7: 21 ff.: »Har du blivit kallad såsom träl, så låt detta icke gå dig till sinnes; dock, om du kan bliva fri, så begagna dig hellre därav.[2] Ty den träl som har blivit kallad till att vara i Herren, han är en Herrens frigivne; sammalunda är ock den frie, som har blivit kallad, en Kristi livegne . . . bliven icke människors trälar.» Samma grekiska grundtextord är här återgivet dels med »träl», dels med »livegen» (såsom mer lämpligt än »Kristi träl»; 1703: »Christi egen», 1883: »Kristi träl»). Matt. 20: 27

---

[1] En olägenhet med översättningen *tjänare* ligger däri, att vi i den grekiska texten ha jämväl ett par andra ord som återgivas med detta samma svenska uttryck, men denna omständighet får ej avgöra saken.

[2] Om den till meningen rakt motsatta variantöversättningen vid detta ställe se ovan sid. 91 f.

är det ifrågavarande ordet återgivet med »dräng» (efter Carl XII:s bibel), då det förekommer vid sidan om och som stegring av det andra grekiska ord som plägar översättas med »tjänare». Det är det bekanta stället: »Den som vill bliva störst bland eder, han vare de andras tjänare; och den som vill vara främst bland eder, han vare de andras dräng.»

Någon enstaka gång har man ansett sig kunna ha rätt att avvika från konsekvensen av hänsyn till den äldre översättningens ordasätt, när ett ställe varit synnerligen känt i just denna form. Detsamma gäller en eller annan fras som genom långvarig tradition blivit den enda naturliga för ett svenskt öra, t. ex. »Guds barn», som genom Luthers tolkning blivit oss så förtrogen, att ett ordagrant »Guds söner» (Matt. 5: 9, Rom. 8: 14 m. fl.) skulle verkat mycket främmande på oss. Det är emellertid självklart att man härvid måste iakttaga en stor återhållsamhet och begränsa sig till de allra märkligaste ställena, om ej hänsynen till den äldre översättningen skall sätta konsekvensprincipen alldeles ur verksamhet.

Jag har här icke att uttala någon dom över den nämnda grundsatsens värde eller ovärde, utan endast att påpeka *att* en dylik princip följts, och *hur* den följts. En erinran härom torde så mycket mindre vara ur vägen, som en hel del av de ändringar i vår nya kyrkobibel i förhållande till den äldre, vilka vid första påseende förefalla lekmannen fullständigt meningslösa, ja »klåfingriga», hava sin grund i denna allmänna konsekvensgrundsats, såsom när, för att anföra ett ofta uppmärksammat fall, den Carolinska bibelns »frögder eder» i Fil. 3: 1, 4: 4 utbytts mot »glädjen eder».

C.

Vår nya kyrkobibels svenska språkdräkt.

Det tredje huvudkrav vi böra ställa på en översättning angår dess trohet mot det språk till vilket man översätter. Det är alltså nu min uppgift att peka på några mera betecknande drag i vår nya kyrkobibels svenska språkdräkt. Jag måste gripa mig an med denna uppgift, fastän jag, uppriktigt sagt, ingalunda gör det med någon odelad glädje. Jag känner och erkänner nämligen min saknad av fackkunskap på den svenska språkvetenskapens och stilistikens områden. De uppgifter jag lämnar skola väl vara korrekta. Så mycket tror jag mig till att kunna utlova. Men det är mycket möjligt att en nordisk språkman eller en stilkritiker skulle pekat också på andra ting och funnit dem betydelsefullare än de av mig framhävda. En fackman skulle jämväl varit i stånd att giva en vida mer träffande analys av själva stil- och språktypen i 1917 års bibel än den jag förmår att lämna.[1]

Vid allmänna omdömen om den nya bibelöversättningens svenska språkdräkt skall jag ej uppehålla mig. De ha som bekant växlat mycket starkt både bland de mer eller mindre sakkunniga och hos den stora allmänheten. Också för framtiden, åtminstone under den närmaste, blir det nog så, att meningarna komma att vara delade. Den nya svenska kyrkobibeln talar ett enkelt, ädelt, högstämt tungomål. Så säges det med övertygelse och värme på ena hållet. Från den andra sidan ger man med lika stor iver uttryck åt sin mening att dess språk är platt och vardag-

[1] G. Cederschiöld ger i sin uppsats »Den nya bibelsvenskan» (»Språk och stil», 1919, sid. 1 ff.) en myckenhet exempel av språkligt intresse. Min framställning har ett annat syfte än hans.

ligt och långsläpigt. Eller man sammanfattar sin kritik i ett enda ord, men med åtskilliga utropstecken efter: *normalprosa!!!*

Mera fruktbringande än en diskussion om det större eller mindre berättigandet hos det ena eller andra av dessa totalomdömen, vore det, enligt min mening, att uppdela frågan i flera, och undersöka den nya bibelsvenskans användbarhet eller lämplighet för pedagogiskt, homiletiskt och liturgiskt bruk. Undervisningen i skolan, predikstolens föredrag och den högtidliga altarläsningen ställa var för sig sina egna krav. Det läte sig nu mycket väl tänkas att den stil som främjade en uppgifts intressen kunde vara mindre förmånlig för en annans. Dock, jag vill ej heller befatta mig med denna fråga, eftersom den svårligen kan behandlas utan att man uppträder som smakdomare. Men jag önskar, som sagt, endast vara en ciceron som ger en första, hastig orientering av ett stort byggnadsverk. Sedan må den som har tid och lust själv fördjupa sig i ett närmare beskådande. Och därefter skall han kanske vara i stånd att bilda sig ett eget omdöme om såväl helhetsverkan som detaljerna.

Huvudgrundsatsen för den svenska språkbehandlingen i vår nya kyrkobibel torde kunna sammanfattas så: samtidigt med att denna bibelöversättning medvetet beflitar sig om en verklig bibelstil, önskar den uttrycka sig så som man gör i naturligt, nutida svenskt talspråk. Jag skriver med avsikt »beflitar sig», »önskar», för att framhålla att det här framför allt gäller grundläggande ideella principer för den svenska tolkningen, alldeles oavsett om bedömaren för sin del skulle anse att översättarna endast ofullkomligt lyckats följa dessa sina ledstjärnor.

1917 års översättning vinnlägger sig om vad man kan kalla *bibelstil*. Däri ligger dels den särskilda strävan att bevara ett verkligt levande samband med den äldre bibeltraditionen i fråga om språk och stil, dels den allmännare strävan efter en viss högtidlighet och värdighet i uttryckssättet.

Den som levat och älskat sig in i den ärevördiga Carolinska kyrkobibeln torde, när han börjar göra sig förtrogen med vår senaste bibelöversättning, så oupphörligen påminnas om olikheterna mellan gammalt och nytt, att han till en början ej lägger märke till att det finnes åtskilligt i stil och uttryckssätt, som den senare bevarat från den förra. Det fordras något tålamod, om man skall bli riktigt varse att så verkligen är förhållandet. Är man däremot strax redo att lägga det nya å sido, så snart man konstaterat en rad avvikelser från det hävdvunna, under den hänförda förklaringen: »det gamla smakar mycket bättre», då saknas alla utsikter till att man skall få ögonen upp för de släktskapsdrag som förefinnas mellan den äldre och den yngre översättningen.

1917 års svenska kyrkobibel sluter sig beträffande stiltypen i själva verket vida närmare till Carl XII:s-bibeln, än N. T. av år 1883 och flera av de tidigare provöversättningarna gjort.

Jag har redan (sid. 113) påpekat att vår nya bibelöversättning vid vissa, särskilt kända ställen modifierat sin konsekvensgrundsats till förmån för den gamla kyrkobibelns ordasätt. Så heter det t. ex. Ordspr. 1: 10: »Min son, om syndare locka dig, så följ icke», fastän man annars skulle varit böjd att sätta: »så var dem icke till viljes», eller liknande. Översättningen av det kända stället Ps. 73: 25: »Vem har jag i himmelen utom dig! Och när jag har dig, då frågar jag efter intet på jorden», ansluter sig till Luthers mästerliga, men fria omskrivning, som upptagits av vår gamla kyrkobibel. Det märkligaste exemplet är bönen »Fader vår», vilken står orubbad kvar i sin traditionella form[1], och jag tillägger för min del gärna ett: lyckligtvis.

---

[1] Hos Matt. 6: 9 ff. — Att Luk. 11: 2 ff. har en kortare och även i övrigt något avvikande form, beror på olikheter i grundtexten (se nedan sid. 190 f.). I »Ordförklaringarna», artikeln »Fader vår», lämnas en översättning av denna bön, sådan den skulle ha blivit, om översättarna ansett sig ha rätt att tolka texten efter sina vanliga grundsatser.

Men tolkningen av dylika enskilda ställen avgör naturligtvis intet i fråga om vår nya översättnings bibelstil i allmänhet.

Enklast och påtagligast framträder bibelstilen i själva ordvalet. Man söker så vitt möjligt undvika att gå utanför ordförrådet i 1703 års bibel. Moderna uttryck eller s. k. facktermer vill man icke använda. Sådana skulle lätt störa den högtidlighet som bör utmärka en för kyrkligt bruk avsedd bibelöversättning.

Många ord och uttryck, som nu verka ålderdomliga och sällan eller aldrig användas i det vardagliga språket, hava bibehållits från Carl XII:s-bibeln. Jag erinrar om substantiv sådana som *ulv* (i stället för *varg*[1]), *hane* (ej *tupp*), *tordön* (ej *åska*), *ljungeld* (ej *blixt*), *örtagård, örtagårdsman* (i fråga om Getsemane och Golgata-graven, däremot *trädgård* vid Luk. 13: 19 och i G. T.), *åkerman* (ej *bonde*), *krigsman* (ej *soldat*), *byggningsman, hövitsman, krigs-, härhövitsman, konungason, -dotter* (ej *prins, prinsessa*), *konungshus*[2] (*palats* förekommer också), *kalk* (om dryckeskärl, vid bildlig betydelse och i övrigt i högtidlig stil, samt i fråga om nattvarden; annars *bägare*), *lekamen* (endast vid nattvarden, annars *kropp*). Så föredragas ock t. ex. de högtidligare och ålderdomligare verben *begynna, förgäta, tillstädja* framför de alldagligare *börja, glömma, tillåta,* adverbet *allenast* framför *endast, blott* o. s. v.[3] Eller man

---

[1] Så i N. T. Däremot i G. T. *varg*, eftersom detta översättningsord här ej verkade på något sätt störande, utom i 1 Mos. 49: 27: »Benjamin är en glupande ulv.»

[2] Adjektivet *konungslig* föredrages framför *kunglig*, där ej det förra skulle verkat egendomligt.

[3] I Diakonistyrelsens nyutkomna »Bibelkonkordans» till N. T., Stockholm 1922, kan den intresserade vid olika ord finna påpekanden om såväl överensstämmelser som avvikelser i förhållande till den äldre bibeltraditionens ordförråd. (Se förordet till det nämnda arbetet, sid. V.) — Må det här tillåtas mig att i allmänhet framhålla vilken både glädje och nytta man hämtar av en konkordans. En sådan borde vara oumbärlig för varje bibelälskare.

kan erinra om uttryck sådana som dessa: »upplyfta sina ögon», »upphäva sin röst», »falla ned på sitt ansikte».

Det säger sig självt att denna förkärlek för en viss ålderdomlighet i ordvalet under inga förhållanden får drivas så långt, att den nya bibelöversättningen skulle tillerkännas rätt att upptaga även sådana ord som för en vanlig nutida läsare äro fullständigt, eller så gott som fullständigt, obegripliga. Det räcker ej att en person med kyrklig bildning och kultur, om jag så får uttrycka mig, kanske känner betydelsen av dylika ovanligare uttryck. Såsom evangeliska kristna måste vi bestämt hålla på att bibeln göres tillgänglig för envar, så att inga onödiga hinder resas för hans begripande av dess innehåll.

Det är nog så betecknande att Carl XII:s bibel redan vid sitt utkommande var försedd med en »Een liten Biblisk Ordelista, eller Kort Förtekning och uthtydning af några Swenska ord, som synas mörka, och äro komna uthur bruuk, hälst i somliga landzorter: och doch behållna uthi wår H. Bibel». Detta är ett vittnesbörd så gott som något om att 1703 års bibel var språkligt föråldrad redan när den utgavs; och vi kunna svårligen godtaga det försvar för dessa »mörka» ords bibehållande, vilket gives i företalet, där det heter att de »icke hafwa bordt uthskiutas eller förandras, för theras *emphatique* och gamla bemärckelser skul».[1]

Bland dessa redan 1703 föråldrade ord finnas väl åtskilliga som vi ännu någorlunda förstå — en del hava t. o. m. fått ny livskraft, t. ex. *bård, digna, treva* — andra åter torde i allmänhet endast den nordiske språkmannen vara förtrogen med, t. ex. *maslog* (= behäftad med utslag o. d.),

---

[1] Av helt annan art är den förteckning över ovanligare uttryck som är bifogad Förspråket till 1526 års N. T., såsom framgår av de inledande orden: »Och effter somligh oorden ... wäl skola synas selsyn, äro här någhon aff them satte j hoop, såsom vthi itt register, och vthtydes huadh meningen är medh samma oord, för the eenfållugha skull, så lenge the begynna wänias ther widh.» Här förklaras t. ex. *calk, sathanas, kött, sinagoga* o. s. v.

hofmäjor (= förrum), *slända* (= stav till stöd), *wedemark* (= betesmark), *wigskården* (= fönster eller skottgluggar; Carl XII:s bibel vet ej riktigt vilketdera), *kräfweta* (= harnesk, pansar).[1]

Det behöves varken lärdom eller skarpsinne för att förstå att åtskilligt i ordförråd och uttryckssätt, som var användbart 1703, under loppet av två århundraden kunnat bliva föråldrat. Och man begriper detta så mycket lättare, om man tänker på att den Carolinska kyrkobibelns svenska språkdräkt är så gott som oförändrad tagen i arv efter bibeln av år 1541. Det ligger alltså i själva verket en tidrymd av över tre och ett halft sekel mellan den gamla och den nya svenska bibeln, såsom vi också redan förut (sid. 61) haft anledning att påpeka.

Jag inskränker mig till att anföra ett enda vittnesbörd om hur man efter 1703 finner allt flera ord i den gamla bibelöversättningen dunkla och föråldrade. I den utmärkta och vitt spridda s. k. Hägglundska editionen av Carl XII:s-bibeln[2] finnes i slutet av N. T. bifogad en första gången år 1830 tryckt »Uttydning af de i N. T. förekommande föråldrade eller mindre vanliga ord och talesätt», ordnad efter bibelställenas följd, jämte en i alfabetisk ordning uppställd förteckning över dylika ord som oftare möta inom N. T. av år 1703. Här finna vi sådana ord som *svära* (= svärmoder), *skräppa* (= ränsel), *härdar* (= skuldror), *ordlös* (= opålitlig, trolös, Rom. 1: 31), *betämma* (= göra efter sin vilja, råda sig själv, Matt. 19: 14: »Läter betämma barnen»), *lefwa* (= lämna, Matt. 22: 25: »lefde han sina

---

[1] De flesta torde nog veta att *kräfweta* betyder pansar, eftersom ordet förekom på ett par kända ställen i N. T. (Ef. 6: 14, 1 Tess. 5: 8; därjämte Vish. 5: 19), men alltid när jag hört människor tala om detta ord, ha de betraktat den i texten mötande formen *kräfweto* som nominativ. — Den Carolinska bibelns »Ordelista» ger den utan tvivel riktiga förklaringen till beteckningen: de plåtar av vilka pansaret består äro sammanfogade på samma sätt som en kräftsvans.

[2] Utgiven på Gleerups förlag, Lund, och där ännu tillgänglig. Efter min egen erfarenhet är denna upplaga synnerligen användbar för ordinärt bruk, och borde ej saknas åtminstone på någon präst bokhylla.

hustru sinom broder»), för att endast anföra några få exempel.

Jag vågar hänge mig åt den förhoppningen att alla utan undantag skola vara fullt ense på denna punkt: alldeles obrukliga ord, av den typ som jag hittills anfört exempel på, äro ingalunda på sin plats i en ny bibelöversättning. Men nu komma vi till en vida svårare sak, nämligen var gränsen skall dragas mellan det mindre brukliga som bör utmönstras, och det mindre brukliga som bör få stå kvar. Här rör man sig i hög grad på smakens område. Och där brukar det vara vanskligare än eljest att nå fram till enighet. Dock finner jag anledning att här inflicka en maning till den som ej själv kan överblicka det svenska språkbruket i dess helhet, eller som saknar ingående kunskap i vårt språks utvecklingshistoria, att söka övervinna frestelsen att tillägga sitt eget omdöme någon allt för avgörande betydelse. Till denna stora skara av icke sakkunniga räknar jag, som nämnt, mig själv.

Bland sådana ålderdomliga ord, som nu försvunnit ur bibeln, anför jag exempelvis adjektiven *helbrägda, krank, elände* (välbekant särskilt från Psalt.), substantiven *pilt, skörlevnad, vederdeloman,* verben *begiva sig* (= hända), *varkunna sig, hugsvala* (de bägge sistnämnda kvarstå dock avsiktligt på ett eller ett par ställen i G. T.).

Särskilt orden *hugsvala* och *varkunna sig* torde mången komma att sakna.[1] Man kan finna de nu insatta likvärdingarna *trösta, hugna,* resp. *förbarma sig, ömka sig* mattare och blodlösare än de äldre uttrycken, och hålla ändringarna för överflödiga. Jag anser mig dock ej böra underlåta att påpeka — gent emot mitt eget och andras beklagande av att de gamla orden försvunnit — att den för sin lärdom och noggrannhet bekante lagutgivaren C. J. Schlyter, vilken ingen torde vare sig kunna misstänka eller lyckas misstänkliggöra för någon som helst böjelse för nymodigheter i bibelfrågan, redan 1874 kunde skriva på följande sätt: »*Hugsvala, hugsvalelse,* som skall betyda: trösta,

[1] Jämför vad ovan, sid. 101 f., blivit sagt om »Hugsvalare».

tröst, förstås ej af någon annan än den som kan gissa sig dertill, eller lära det genom jämförande af grundtexten eller af öfversättningar på andra språk... *Varkunna sig*, äfven ett ord, hvars bemärkelse: förbarma sig, man måste gissa sig till.»[1]

Det är emellertid ej blott ur bruk komna ord som i vår nya kyrkobibel hava ersatts med andra, nu gängse. Också sådana ord hava avlägsnats, vilka genom ett senare språkbruk hava fått en viss skiftning i betydelsen, då denna blir missvisande för den läsare som ej är förtrogen med den äldre bibelöversättningen och det därifrån utgående uppbyggelsespråket. Så är t. ex. fallet med *förnedra, förnedra sig*. I stället heter det nu i religiös-etisk mening *förödmjuka, ödmjuka sig* (Matt. 18: 4, 23: 12 m. fl.), i yttre mening jämväl *nedbryta, nedböja, nedslå*. Eller man kan tänka på den nutida betydelsen av *förargelse, förarga* eller *anstöt*. I stället för dessa ord läsa vi nu *bliva till stötesten, komma på fall*, vilka tolkningar också ur annan synpunkt äro att föredraga. Likaså brukas orden *förklara, förklaring* numera ej längre i betydelsen *förhärliga* och äro därför utbytta mot det sistnämnda.[2] I andra fall är det alldeles självklart att ett ord i en nu icke mer använd betydelse ersatts med ett annat, t. ex. *dräng* = gosse, *snäll* = klok, *ganska* = mycket, o. s. v.

Äldre ord och uttryck för naturliga funktioner ha ersatts med för vår pryda tid lämpliga omskrivande uttryck.[3] Emellanåt kanske en och annan kunde mena att finkänsligheten härutinnan går för långt, då texten avsiktligt begagnar grövre ord. Men i många fall gäller det uttryck som för vår tids öron ljuda med en fulare klang än för

---

[1] I C. Olbers, *I Bibelöfversättningsfrågan*, häft. 1, Lund 1874, sid. 61 f. Schlyters utlåtande är här anonymt.

[2] Den äldre dubbeltydigheten hos *förklara* är homiletiskt utnyttjad av mig i en predikan, »Kristi förklaring», Lund 1922, sid. 12 ff.

[3] T. ex. Dom. 3: 24: »Han är til ewentyrs gången på stool i kammaren til sommarsalen» (1703), resp.: »Förvisso har han något avsides bestyr i sin sommarkammare» (1917); jämför 5 Mos. 23: 12, 1 Sam. 24: 4.

gångna släkters, och som därför oberättigat skulle markerats, om de fått stå kvar. Det måste väl sålunda betraktas som en vinst att slippa det uttryck som i Sam. och Kon. av 1703 års bibel upprepade gånger användes om en fullständig förintelse av en familj: var och en skall utrotas, som »gör något fult» på väggen — den som är förtrogen med vår gamla bibelöversättning kan lätt fylla i vad jag menar. Nu heter det med en omskrivning »någon av mankön». Det förr »ordagrant» återgivna hebreiska uttrycket innebär i sak intet annat.

Likaså har man nu iakttagit en större grannlagenhet än den som var behövlig under en gången tid, vid tolkningen av ord och uttryck som röra fortplantnings- och sexuallivet samt därmed sammanhängande. Jag kunde anföra fall ur Höga Visan. Men märk t. ex. att ordet *förhud* nu försvunnit ur vårt N. T. och ersatts med *oomskurenhet* eller liknande. I en del fall har man ansett sig med fördel kunna utbyta *vara, bliva havande,* mot en omskrivning, såsom Rom. 9: 10: »Rebecka blev genom en och samme man, nämligen vår fader Isak, moder till sina barn» (1703: »Rebecka wardt en gång hafwandes af Isaac wårom fader»), Gal. 4: 27: »Brist ut och ropa, du som icke bliver moder» (1703: »tu som icke är hafwandes»), likartat Jes. 54: 1, vilket ställe ju är det i Gal. citerade. *Kved* är ersatt med *modersskötе, moderliv* (t. ex. Luk. 11: 27, 23: 29), *spenar* med *bröst* (i fråga om kvinnor). Vid Ps. 139: 16 skulle det egentligen ha hetat: »Dina ögon sågo mig, när jag allenast var ett foster» (så 1904 års s. k. normalupplaga av G. T.), men är nu återgivet: »när jag ännu knappast var formad» (1703: »tå jagh ännu oberedd war»).

Enbart ur texttrohetens synpunkt skulle måhända någon kunna tycka att översättarna i en del fall gått för långt i finkänslighet. Men i betraktande av bibelns användning och betydelse för oss, torde man få säga att detta drag i vår nya bibelsvenska, om jag så får uttrycka mig, ej är utan sitt berättigande.

Som jag nyss (sid. 121 f.) påpekade, ha en del ord som

våra biblar bruka för förhållanden ur de bägge sist behandlade grupperna, under tidernas lopp sjunkit i valör och fått en i våra öron skorrande klang. Samma är förhållandet jämväl med somliga uttryck som ej omedelbart höra dit.

Jag inskränker mig till ett enda exempel. Orden *hor, horeri, horisk, horkarl* o. s. v. klinga för nutidens människor grovt och plumpt. Det är ej blott saken i och för sig, som är ful och motbjudande; i själva orden *hor* etc. ligger för oss något stötande simpelt. I äldre tider voro de ifrågavarande uttrycken de allmänt gängse beteckningarna för saken och verkade därför då ingalunda så fula och vulgära såsom ord. De bland hyfsat folk numera brukliga uttrycken *äktenskapsbrott, begå äktenskapsbrott* återgiva den sakliga innebörden fullständigt träffande, utan att verka tarvliga. Dessa uttryck äro därför nu insatta i stället för de äldre. I G. T., där den äktenskapliga otroheten, som bekant, ej sällan användes som bild för hur Israel skamligt övergiver sin Gud för att dyrka främmande gudar, har man måst använda andra, likvärdiga uttryck, såsom *trolös avfällighet, trolöshet,* likasom adjektivet *horisk* ersatts med *trolös,* t. ex. Hos. 1: 2, 2: 5, Matt. 12: 39 (»ett ont och trolöst släkte», i stället för »thetta wrånga och horiska slächtet»).

Man kan väl ha rätt att glädja sig åt att orden *hor* etc. försvunnit ur vår svenska bibelöversättning, och att våra små slippa att läsa det för oss motbjudande ordet i sin katekes. Så tycker åtminstone jag för min del. Man vet verkligen inte om man skall skratta eller gråta, när man, såsom jag själv med egna öron hört, tolkar detta utbyte som ett nog så talande tecken på att de nya översättarna, i undfallenhet för en dålig tidsanda, taga det mindre allvarligt med denna synd — som om allvaret skulle ligga i användningen av fula ord.[1]

[1] På liknande sätt hava t. ex. orden *bolare, boleri, skörlevnad,* vilka därjämte måste anses föråldrade, nu blivit avlägsnade. — En inom den grekisk-romerska världen ej ovanlig, svår förvillelse på det sexuella om-

Bibelstilen innebär, som nämnt, en förkärlek för gamla, ja något ålderdomliga, men ej föråldrade, ord. Så vitt ske kan, undviker man att gå utanför den gamla kyrkobibelns ordskatt. Detta är emellertid stundom alldeles nödvändigt. Ett obrukligt eller degraderat uttryck kan behöva ersättas av ett nytt. I andra fall kan texttrohetens grundsats kräva att man väljer ett förut ej brukat ord. Äldre, mindre träffande beteckningar på växter, djur, produkter o. s. v. böra emellanåt utbytas mot mer exakta. Så ha vi t. ex. fått in *ricinbusken* (Jona 4: 6 ff.), *tamarisken, terebinten* och *mullbärsfikonträdet* (= sykomoren), *klippdassarna, gasellerna* och *rördrommarna, basalten, ladanum, sjönageln* och *kärleksäpplena.*[1]

Den gamla översättningen *rådhuset,* Matt. 27: 27, Mark. 15: 16, Joh. 18: 28, 33, 19: 9, Fil. 1: 13, har ansetts sakligt mindre träffande och i brist på bättre ersatts med lånordet *pretoriet.*[2] I 1 Kon. 20: 34 talas det nu om att »inrätta sig handelskvarter», medan 1703 års bibel hade: »göra sig gator»; *basarer* skulle varit det i sak lämpligaste uttrycket, men detta verkar för modernt. *Församlingsföreståndare* är ett nytt ord inom bibeln[3], och ett ord som väl ej särskilt tilltalar den som fostrats inom vår folkkyrka. Det kan i varje fall ej bestridas att den Carolinska bibelns *biskop* leder läsarens tanke vilse.[4] Den äldre bibelöversättningens

---

rådet har 1917 års bibel föredragit att beteckna genom en omskrivning, som framhåller den såsom naturstridig, framför den gamla översättningens rakt på sak gående tolkning, 1 Kor. 6: 9, 1 Tim. 1: 10, Jud. 7; jämför Rom. 1: 26 f.

[1] Till de anförda orden, utom *ricinbuske* och *rördrommar,* finnas artiklar i de bifogade »Ordförklaringarna».

[2] Se detta ord i »Ordförklaringarna».

[3] Se artiklarna »Församlingsföreståndare, -tjänare, -änka» i »Ordförklaringarna».

[4] I samband härmed vill jag påpeka att ordet *präst,* som under antiken fattas liktydigt med *offerpräst,* nu blivit ersatt med *äldste,* så snart fråga är om kristna församlingsfunktionärer. Denna översättning är också av andra grunder att föredraga. Se vidare artiklarna »Församlingsföreståndare», »Äldste» i »Ordförklaringarna».

apotekare och *apotekerskor* hava fått göra biskoparna sällskap. De ha degraderats till *salvokokare* eller *salvoberederskor*, där de ej fullständigt hava avlägsnats såsom i texten obehöriga personer.

Ett par i N. T. nyinsatta ord som väckt vida större uppseende än de hittills nämnda äro *tidsålder* och *själisk*. Översättarna ha menat sig vara tvungna att tillgripa ett annat ord än *värld*, såsom 1703 års bibel hade, för att få fram den mening som ligger i textens uttryck. Historien tänkes ofta delad i två stora världsperioder; »denna tidsålder», »den tidsålder som nu är» sättes i motsats mot »den tillkommande», den messianska.[1] Vad nybildningen *själisk* angår, så har man, såsom »Ordförklaringarna» (artikeln »Själisk») meddela, velat trognare än som med den gamla tolkningen *naturlig* är möjligt, återgiva textordets finare valör: ordet »står mitt emellan *köttslig* (eller *materiell*) och *andlig*» och användes »om en människa som visserligen har själ, men icke är 'andlig' i den meningen att hon har (Guds) ande».

Ordvalet är av stor betydelse för den stiltyp som vi kallat bibelstil. Men denna ger sig tydligt till känna också i andra avseenden.

Dess högtidlighet tar sig ett uttryck t. ex. i ordformerna. Vardagsspråkets förkortningsformer undvikas genomgående. I vår nya kyrkobibel läser man exempelvis aldrig *bli, blir, ge, ger, ta, tar, ha, han*, utan alltid de äldre och kraftigare *bliva, bliver, giva, giver, taga, tager, hava, haven*. Likaså heter det t. ex. överallt *himmelen*, ingenstädes *himlen*. Däremot måste formen *haver* anses nu alldeles föråldrad och har därför ej upptagits. Detta gäller ock om verbformer sådana som *statt, gack*, om nominalformer som *människones* (i förbindelsen *människones Son*, nu ersatt med *Människosonen*) och äldre kasusformer över huvud,

[1] Ordets förekomst i N. T. är fullständigt angiven i Diakonistyrelsens bibelkonkordans. Se ock artikeln »Tidsålder» i »Ordförklaringarna».

samt om frågeorden *ho, hvi* (det sistnämnda ordet verkar så otroligt främmande i den nya stavningen: *vi*; jag låter det gärna få behålla sitt *h* som en svepning som tillkommer den döde). Formen *låtom oss*, som otillbörligt lyckats tillvälla sig allmänt anseende för särskild högtidlighet, fastän den både är sen och osvensk (1703: *lät, läter oss;* borde på nutidsspråk ha lytt *låten oss*), hava översättarna av 1917 års bibel, med hänsyn bl. a. till dess nu stående bruk vid gudstjänsten, låtit komma till användning vid uppfordran till Guds lov och tillbedjan o. d., samt vid mer kända ställen av etisk innebörd, t. ex. Rom. 13: 12, 1 Kor. 15: 32. Annars skrives helt enkelt *låt oss* (också t. ex. 1 Mos. 1: 26); i förbindelse med *komma*, antingen *kom, låt oss* eller, där särskild anledning föreligger, *upp, låt oss.*

Också i fråga om byggnaden och ordställningen gör sig bibelstilen märkbar. Jag inskränker mig till att peka på ett enda förhållande. Bibelstilen föredrager fullständiga satser. Ofullständiga sådana, likasom ofullbordade eller oregelbundet fullföljda, störa det lugn och den värdighet som denna stil kräver. En mångfald exempel skulle kunna anföras. Men till omväxling hänvisar jag till ett ställe där vår nya kyrkobibel mot regeln *icke* följer detta stilkrav, Mark. 13: 1: »Mästare, se hurudana stenar och hurudana byggnader!» Carl XII:s bibel hade fullbordat satsen: »Mästar, se hurudana stenar, och hurudana byggning *är thetta.*» (1912 års s. k. normalupplaga av N. T.: »Mästare, se hvilka stenar och hvilka byggnader *här äro.*») Jämför härmed Matt. 11: 19: »Se vilken frossare och vindrinkare *han är*» (1703: »Sij, hwilken fråtsare, och wijndrinckare *är then mannen*»; däremot 1883: »Se, hvilken frossare och vindrinkare»).

Den som vuxit upp vid den Carolinska bibeln kan svårligen undgå att tycka att det vilar en säregen högtidlighet och uttrycksfullhet över dess kända vana att i bisatser sätta hjälpverbet på efterställd plats i satsen. Det innebure dock en orimlighet, om man ville upphöja denna ordföljd till rang, heder och värdighet av kanonisk bibelstil, och detta så mycket mer som den väl aldrig varit natur-

lig för svenskan, utan torde böra betraktas som en på Luthers inverkan beroende germanism. Vår nya bibelöversättning tillämpar självfallet den sedvanliga ordföljden. När den genomgående skriver t. ex. »vad ont, gott, sant, rätt är», »som nu är» o. d., bör detta icke uppfattas som en kvarleva av den äldre kyrkobibelns ordställning, utan som en stående vändning i svenskan.

Vi lämna nu bibelstilen, för att kasta en hastig blick jämväl på det andra huvudkrav 1917 års bibel uppställer för sin språkform. Denna översättning vill skriva ett naturligt, men på samma gång bildat, svenskt talspråk, sådant det talas i nutiden. Svenskt skall språket vara, icke hebraiserande eller greciserande eller germaniserande (d. v. s. Lutheraniserande). Naturligt och klart skall det vara, icke uppstyltat eller invecklat. Bildat skall det vara, icke bekymmerslöst ovårdat, ologiskt eller vulgärt. Talspråk skall det vara — och detta är det ej minst viktiga — icke skrivbordsspråk.

Det går mycket lätt, om man ej har sin uppmärksamhet riktigt spänd, att låta grundtextens uttryckssätt formellt inverka på översättningen, så att dennas språk blir färgat av det främmande tungomålet. Jag anser mig icke otillbörligt häckla 1883 års N. T., när jag säger att detta svårt syndat mot svenskan genom sina talrika grecismer. Resultatet av en dylik trohet blir översättningssvenska, d. v. s. osvenska. Nej, i stället måste man, när man skall översätta, oavlåtligt fråga sig om en svensk verkligen tänker och uttrycker sig på ett sätt som fullständigt motsvarar det som hebréen eller greken använder.

Detta är ett lika vidlyftigt som intressant kapitel. Men det måste här avfärdas med ett par fattiga exempel. Jag har redan förut (ovan sid. 106) påmint om ett, nämligen grekens och svenskens olika tankevanor vid ordet *annan*. Jag må vidare exempelvis erinra om att där hebréen eller greken kan ställa två substantiv intill varandra utan preposition, en sådan ofta är önskvärd för ett svenskt öra.

Så låter t. ex.: »skiftar ut bytet *efter* honom» (Luk. 11: 22) naturligare för en svensk än det »ordagranna»: »skiftar ut hans byte» (1703: »skifter hans roof»).

Hebréen tänker sig rörelsen vid det verb som i vår svenska bibel brukar översättas med *träffa* på ett något annat sätt än vi göra i vårt språk. Det heter t. ex. 1 Sam. 10: 3: »Och när du [nämligen Saul] har gått därifrån ett stycke fram och kommit till Tabors terebint, skall du där möta tre män som äro på väg upp till Gud i Betel.» Denna översättning tillgodoser vårt sätt att föreställa oss det ifrågavarande rörelseförloppet. Hebréen däremot tänker och uttrycker sig så: »skola tre män träffa på dig». Vår nya översättning har, av hänsyn till svenskans krav, i dylika fall medvetet avvikit från den bokstavsmässiga tolkningen av ifrågavarande hebreiska ord.

En företeelse av rent språklig art är att svensken, till skillnad från G. och även N. T:s grundspråk, ej älskar samordnandet av verb och objekt av samma ordstam. Därför översätter 1917 års bibel »hava en dröm», t. ex. Joel 2: 28 (ej såsom hebreiskan: »drömma en dröm»), »genomgå ett dop», Mark. 10: 38 (ej såsom grekiskan: »döpas med ett dop»), »undfå en kallelse», Ef. 4: 1 (ej: »kallas med en kallelse»), »avlägga en bekännelse», 1 Tim. 6: 12 (ej: »bekänna en bekännelse»).

Ej sällan är det önskvärt att i svenskan återge ett substantiv i texten med en hel sats. Översättningen får härigenom ett äktare svenskt kynne. T. ex. Matt. 15: 12: »När fariséerna hörde det *du nu sade*» (1703: »när the hörde *thetta ordet*»), Jak. 5: 11: »I haven sett *vilken* utgång Herren *beredde*» (1703: »Herrans ända hafwen I sedt»), »göra *vad* gott, ont *är*» etc., i stället för »göra det goda, det onda».

En betydelsefull punkt som jag förut (sid. 38 f.) i annat sammanhang berört, är kravet på att den svenska tolkningen ej får trälbindas av hebreiskan i fråga om satsförbindelserna. Hebreiskan och svenskan skilja sig emellertid härutinnan så väsentligt från varandra, att en kopiering av den förstnämnda omöjligen kan ifrågasättas som princip, i fall över-

sättningen skall bli njutbar för en svensk läsare. På sitt sätt ännu viktigare är det att framhålla att ej heller grekiskans satsförbindelser få tillåtas utöva ett otillbörligt inflytande på den svenska tolkningen. 1917 års bibel har på olika sätt sökt tillgodose svenskans krav i detta hänseende.

Den som vill jämföra t. ex. Pauli brev i den nya och den gamla kyrkobibeln skall lätt finna en mångfald exempel på grekiska periodbyggnader som nu hava blivit uppdelade i kortare och enklare meningar. Det må vara nog att här hänvisa till den bekanta långa perioden i Ef. 1: 3—14, som i grekiskan utgör en enda mening, men nu i svenskan fördelats på sju.[1]

Vår bibel av år 1917 söker över huvud göra satsbyggnaderna och ordförbindelserna så enkla och så logiskt klara som möjligt. (Jämför ovan sid. 105.) I det vårdade talspråket önskar man ju uttrycka sig på det sättet. När läsaren påträffar dunkelheter i bibelöversättningen, har han all anledning att förmoda att grundtexten här ej är fullt begriplig.

I enkelhetens intresse undviker man att underordna relativsatser (*som*-satser) under varandra. På samma sätt med *ty*-satser, fastän denna förbindelse är vanlig i den grekiska grundtexten. Jag bör i förbigående påpeka att det vanliga grekiska ord som brukar översättas med *ty*, har en vida större användning och ofta en mindre kraft än det svenska *ty*. Vår gamla bibelöversättning, där man ännu ej beaktat det nämnda förhållandet, är frikostigare med detta ord än den nya.

Emellanåt är en satsförbindelse genom *och* mindre naturlig för svenskan, fast den grekiska texten bjuder en sådan (eller en härmed ungefär likvärdig med *men*). Detta är skälet till ändringen av det bekanta stället Matt. 11: 28 f.: »Kommen till mig ... *så* skall jag giva eder ro. Tagen på

[1] Den Carolinska bibeln sätter visserligen punkt här och var, men *språkligt* bildar sammanhanget också här en enda sammanhängande period.

eder mitt ok . . . *så* skolen I finna ro» (1703 och 1883 ha i båda fallen *och*), eller av Luk. 15: 17: »Huru många legodrängar hos min fader hava icke bröd i överflöd, *medan* jag här förgås av hunger!» (1703 och 1883: *och*; grundtexten har *men*).

Luk. 2: 22 lyder i vår nya bibeltolkning: »Och när deras reningsdagar hade gått till ända, *de* som voro föreskrivna i Moses' lag.» Vad tjänar det kursiverade *de* till? Tänker man närmare efter, skall man nog finna att det har sin grund. Moselagen föreskriver vissa bestämda reningsdagar, men ej de ifrågavarande personernas reningsdagar. Att ställa *som*-satsen omedelbart intill sitt huvudord blir ej riktigt logiskt; den behöver göras något mer självständig i förhållande till det föregående (göras till s. k. apposition).[1] Detta ena fall må vara tillräckligt för att exemplifiera en språklig uttrycksform i den nya kyrkobibeln, som på sina håll framkallat undran eller kritik.

Det händer rätt ofta att svensken, om han skall tala fullt naturligt, måste uttrycka sig något omständligare än hebréen eller greken gör. Jag vill anföra några exempel. Upprepade gånger i Matteusevangeliet möta vi frasen: »med himmelriket är det, såsom när» (t. ex.: »en man sådde god säd i sin åker» Matt. 13: 24; jfr Mark. 4: 26, Matt. 13: 45, 47 m. fl.). Så ungefär uttrycka vi oss på ledig svenska. N. T. av 1703 och 1883 återgiva texten »ordagrant», men för oss något missvisande: »Himmelriket är likt» (»en människa [1883: man] som» etc.). Eller vi kunna ge akt på hur Herrens uttydning av »liknelsen om fyrahanda sädesåker» blivit tolkad i vår nya svenska bibel. I Mark. 4: 16 heter det nu: »Sammalunda förhåller det sig med det som

---

[1] Av liknande anledning skulle Mark. 14: 14 ha återgivits: »Var finnes mitt härbärge, *det* där jag skall äta påskalammet». Detta verkar onekligen tråkigt. Man har därför här i stället strukit det umbärliga *mitt* och översatt: »härbärget där jag skall». — I G. T. är genomgående förfaret på detta sätt. Ett s. k. ordagrant »mitt förbund som jag skall upprätta» är helt enkelt återgivet med: »det förbund som jag skall upprätta». Sådana fall äro mycket talrika.

sås på stengrunden: det är sagt om dem, som när de få höra ordet, väl strax taga emot det med glädje, men» o. s. v. Jämför härmed vår äldre kyrkobibel: »Altså äro ock the, som på steenören sådde äro: tå the hafwa hördt ordet, anamma the thet strax medh frögd; och» etc. Belysande för vår nya bibels strävan efter klarhet i satsbyggandet är ock översättningen av Mark. 2: 10 f.: »Men för att I skolen veta att Människosonen har makt här på jorden att förlåta synder, så säger jag dig (och härmed vände han sig till den lame): 'Stå upp, tag din säng och gå hem'», när man jämför den med tolkningen i 1703 års bibel: »Men på thet I skolen weta, at menniskiones Son hafwer macht på jordene förlåta synder, sade han til then borttagna: Tigh säger jagh: Statt up; tag tina säng, och gack i titt huus.» (Jämför parallellställena Matt. 9: 6, Luk. 5: 24.)

En naturlig svensk tolkning kräver ej sällan, företrädesvis i N. T., förtydligande upprepningar, och detta såväl i språklighetens som i enkelhetens intresse. T. ex. Ef. 5: 15: »Sen därför noga till, huru I vandren: *att I vandren* icke såsom ovisa människor» etc., 2 Tim. 4: 1: »Jag uppmanar dig allvarligt inför Gud och Kristus Jesus, inför honom som skall döma levande och döda, *jag uppmanar dig* vid hans tillkommelse och hans rike: Predika ordet» etc., Rom. 1: 1 ff.: »Paulus ... avskild till att förkunna Guds evangelium, vilket Gud ... *evangelium* om hans Son» etc.

Svenskan har större behov än grekiskan, och framför allt än hebreiskan, av att ett egennamn upprepas under fortgången av en berättelse, i fall någon ovisshet kan uppstå om vem som åsyftas, låt vara att denna ovisshet oftast är av mera formell art. Den nya svenska översättningen insätter i dylika fall vederbörande egennamn. Så är t. ex. Luk. 8: 29 *Jesus* tillagt, 1 Sam. 9: 24 det första *Samuel*. Emellanåt kan man reda sig med ett *denne* eller liknande.

Förtydligande tillägg ha översättarna av 1917 års bibel ansett vara på sin plats jämväl då man kunde befara ett missförstånd hos den mindre kunnige läsaren, av den grund att ett ord numera användes i annan betydelse än förr. Därför

heter det nu i N. T. genomgående »*provinsen* Asien». *Asien* betecknar ju efter vårt stående språkbruk hela den stora världsdelen, medan namnet däremot inom N. T. syftar på ett romerskt förvaltningsdistrikt som upptog Mindre Asiens västkust.[1]

Vid namn på produkter eller föremål, som kunna väntas vara en nutida läsare främmande, har man emellanåt gjort ett förklarande tillägg av typen: dragant*gummi* (1 Mos. 37: 25), bdellium*harts* (1 Mos. 2: 12), gecko-*ödlan* (Ordspr. 30: 28), bat-, sea-, efa-*mått*.

Under antiken plägade man, som bekant, ofta förvara vin och andra flytande varor i skinnsäckar. N. T. av år 1883 hade återgivit det motsvarande ordet i grundtexten med *lägel* (1703: *flaska*). I vissa landsändar brukas emellertid ordet *lägel* om träkärl. Då det nu på några ställen i N. T. (Matt. 9: 17, Mark. 2: 22, Luk. 5: 37), för att kunna förstå sammanhanget, är oundgängligt att veta att de åsyftade förvaringskärlen äro gjorda av skinn, har man i dessa fall i 1917 års N. T. valt översättningsordet *skinnlägel*. Härvid må påpekas att det sistnämnda ordet endast insatts första gången det möter i sammanhanget; vid de strax därefter följande ställena är det tillräckligt att sätta enbart *lägel*, då man nu redan vet vad för slags kärl det gäller.

Detta är över huvud en genomgående regel i vår nya översättning, att man vid mer ovanliga sammansatta ord eller uttryck, när de skulle förekomma hopade i ett sammanhang, endast brukar det fylligare uttrycket vid första stället och sedan nöjer sig med att upprepa det enkla huvudordet. T. ex. Mark. 14: 3 första gången *alabasterflaska*, andra gången *flaskan* (1703: på bägge ställena *glas*, 1883: två gånger *alabasterflaska*), Luk. 15: 8 f. *silverpenning*, efterföljt av *penning*, 1 Sam. 10: 5 f., 10 f. först *profetisk hänryckning*, sedan enbart *hänryckning*.[2]

[1] Se artikeln »Asien» i »Ordförklaringarna». I Mackabéerböckerna måste *Asien* bibehållas, fastän termen även här är missvisande för oss.

[2] Se artikeln »Profet» i »Ordförklaringarna».

I vissa fall skulle det verka främmande eller rent av störande för den svenske läsaren, om man i översättningen återgåve den konkreta skiftningen hos ett specialiserande uttryck i grundtexten. Där har 1917 års bibel ansett sig kunna bruka ett allmännare ord, som faller sig naturligare för oss, detta givetvis under den bestämda förutsättningen att den närmare betydelseskiftningen saknar varje värde för att rätt förstå sammanhanget. Så heter det om konungen som gjorde bröllop åt sin son, att han låter hälsa de inbjudna: »Jag har nu tillrett min måltid» (Matt. 22: 4; 1703 och 1883 ha också *måltid*), fastän det grekiska ord som återgives med *måltid* ej åsyftar måltid i allmänhet, utan det tidigare av dagens bägge huvudmål, vilket intogs vid middagstid. Båda dessa måltider omtalas samtidigt i Luk. 14: 12. Här måste därför översättas: »När du gör ett gästabud, på middagen eller på aftonen» (1703: »middags måltijd eller nattward»).[1]

Vår nya bibelöversättning strävar efter ett folkligt, naturligt uttryckssätt — om eller i vad mån den lyckats häri, är en annan fråga som jag här ej vill upptaga till besvarande. Längre fram (sid. 212 ff.) få vi återkomma till en viktig punkt som hör hit: försvenskningen av grundtextens beteckningar för mått, mynt och vikt inom N. T. Här vill jag erinra om att stående svenska vändningar bibehållas oförändrade och ej stympas eller omdanas i ett förment ordagrannhetsintresse. Så skriver man t. ex. »makt och myndighet» (Mark. 1: 22, 27, 13: 34 m. fl.), »frid och ro» (Apg. 24: 3), »rätt och tillbörligt» (Ef. 6: 1, Fil. 1: 7, 2 Petr. 1: 13), fastän den grekiska texten i dessa fall bjuder allenast ett ord. Av hänsyn till svenskan ha översättarna vid Matt. 27: 6 föredragit tolkningen *blodspenningar*, som ju är ett stående uttryck, framför det »ordagranna» *blods värde* (så 1703 och 1883). Däremot har det ofta ordspråksmässigt an-

[1] *Gästabud* passar bättre än *måltid* till verbet *göra*, medan det senare går lättare till *tillreda*. — 1883 års N. T. har: »en middags- eller aftonmåltid». Denna art av sammansättning har undvikits såsom mindre folklig.

vända »dagens tunga och hetta», Matt. 20: 12 (så i 1883 års N. T.), av sakliga grunder blivit ändrat till »dagens tunga och solens hetta». Det grekiska ordet för *hetta* betecknar nämligen den brännande solhettan (jämför Luk. 12: 55, Jak. 1: 11); den upphettning som framkallas av dagens slit och släp åsyftas däremot icke. Jag bör påpeka att Carl XII:s-bibeln har »dagsens tunga och het*an*» (observera den bestämda formen), sakligt riktigt, om än otydligt. Vårt ordspråksartade talesätt innesluter alltså en liten saklig förvanskning.

Det må tillåtas mig att nu göra några påpekanden om en del spridda språkliga detaljer av mer allmän innebörd.[1] Då jag ej här kan reda mig utan att använda en del facktermer från språkläran, låt vara mycket kända sådana, uppmanar jag den som ej är intresserad för saken att hoppa över denna avdelning och fortsätta med sid. 139.

Vår nya kyrkobibel använder formerna *vise, gamle, skriftlärde,* när dessa ord brukas som benämning på en viss bestämd grupp människor, annars *visa* etc. Jämför t. ex. Matt. 23: 34 med Matt. 11: 25, 1 Kor. 1: 19 f., och Matt. 5: 21, 33, Heb. 11: 2 med Apg. 2: 17. Men vid tilltal brukas formerna på *-e*: »I rättfärdige», »käre bröder» o. s. v.

Verbalsubstantiv på *-ande* är en skäligen ofolklig form. Därför undvikes densamma; vid behov bildas i stället en sats. N. T. av 1883, som ej drog sig för att bruka den nämnda bildningen, återgav t. ex. 2 Tess. 2: 1 så: »angående vår Herre Jesu Kristi tillkommelse och vårt församlande till honom.» Stället lyder nu: »I fråga om vår Herres, Jesu Kristi, tillkommelse, och huru vi skola församlas till honom.» Ej heller såsom particip äro formerna på *-ande* naturliga för svenskan, utom i vissa stående förbindelser, t. ex. *komma springande, gråtande* o. s. v. De ha därför undvikits i vår nya bibelöversättning, i bestämd motsats till 1883 års N. T. Alldeles ensamstående i hela vår kyrkobibel äro »döpande», »lärande» i Matt. 28: 19 f., men de ha sin egen historia.

[1] Om egennamnens behandling se längre fram sid. 206 ff.

I stället för passiva former på *-s* väljes gärna omskrivning med *bliva*, såsom man gör i det naturliga talspråket. I högtidliga vändningar, eller för att åstadkomma omväxling inom poetiska partier, användes *varda*. Konstruktioner med *man* äro ofolkliga och ha därför, så vitt detta varit möjligt, inskränkts till sin förekomst.

Av ett visst intresse är en liten detalj som alldeles genomgående beaktats i vår nya bibelöversättning. Den rör hjälpverbet *hava* i bisatser. Detta utelämnas, såsom var och en vet, utomordentligt ofta i vårt skriftspråk. Men ge vi akt på hur vi verkligen uttrycka oss i det levande talspråket, så skola vi finna att det i varje fall är synnerligen sällan vi där förbigå detta hjälpverb. Det är nu rätt påfallande att iakttaga att 1703 års bibel konsekvent tillämpar samma regel som talspråket. Jag har hittills ej påträffat mer än ett par alldeles enstaka undantag.[1] 1917 års bibel följer talspråket och den Carolinska bibeln (emot N. T. av 1883) och utsätter alltid *hava*.

Ett särskilt omnämnande förtjänar vår nya kyrkobibels behandling av de sammansatta verben. Det enkla och naturliga talspråket föredrager, såsom var och en lätt kan övertyga sig om, i allmänhet avgjort de upplösta eller s. k. fria formerna framför de sammansatta eller s. k. fasta, naturligtvis för så vida det sammansatta verbet över huvud är skiljbart. Om man närmare ger akt på det levande språkbruket, skall man emellertid finna att kravet på fri form ställer sig ganska olika i olika fall. Så skall man märka en skiljaktighet härutinnan i fråga om de olika verbformerna. Imperativen önskar starkast fri form, infinitiven däremot minst; vid aktivum är delningen mer påfordrad än vid passivum. Likaså finna vi att ett sammansatt verb

---

[1] Det bör emellertid påpekas att 1703 års bibel använder imperfekt-former i jämförelsevis större utsträckning än vår nya. — Jämväl vid kollekt- och evangeliibönerna i vår före 1921 gällande Evangeliibok har jag funnit den regeln tillämpad, att *hava* icke utelämnas i bisatser. Så vitt jag kunnat finna av några prov på måfå, gäller sak samma i fråga om 1695 års psalmbok.

i sin bokstavliga och yttre mening helst använder fri form, medan det däremot, när det brukas i figurlig, oegentlig betydelse, föredrager fast sådan. Vår nya bibelöversättning tar medvetet den största hänsyn till dessa förhållanden. Man kan nog våga det påståendet att det ej finnes någon annan svensk bok som har så jämförelsevis många fall av upplösta verbformer.[1]

Det må vara tillräckligt att exempelvis anföra några fall där fast form föredrages. Matt. 4: 4: »allt det som utgår av Guds mun», ej *går ut*, såsom eljest, ty den senare formen passar endast till den yttre betydelsen. Jämför härmed Matt. 15: 11: »vad som går ut ifrån munnen», där den lokala meningen fordras av det samordnade »vad som går in i munnen», nämligen maten. Eller jag kan erinra om ordet *frambära*. När detta står liktydigt med *offra*, utan särskild konkret betydelse, användes den fasta formen. Om det däremot är fråga om ett verkligt framskaffande, såsom när prästerna skaffa fram offerdjuret på altaret, brukas fri form. Bland de mångfaldiga exemplen ur både G. och N. T. stannar jag vid allenast tvenne. Matt. 5: 24 heter det: »Lägg ned (observera imperativen) din gåva där framför altaret, och gå först bort och förlik dig med din broder, och kom sedan och *bär fram* din gåva.» Här är det fråga om ett visst bestämt föremål som den tempelbesökande har med sig vid det tänkta tillfället, och som han först låter ligga och sedan lämnar fram. Matt. 8: 4: »Gå bort och visa dig för prästen, och *frambär* den offergåva som Moses har påbjudit, till ett vittnesbörd för dem» (nämligen sådana spetälska som blivit fria från sin sjukdom). I detta senare fall gäller det en allmän lagföreskrift; man har ej offergåvan in concreto för ögonen.

Emellanåt användes fast form i stället för fri, ehuru den senare i och för sig legat närmast, men då av hänsyn till välljudet, för att undvika rim eller en sammanstötning av upplösta former, eller för att åstadkomma behövlig omväxling. T. ex. Matt. 2: 11: »De *togo fram* sina skatter och

[1] Se förordet till Diakonistyrelsens »Bibelkonkordans N. T.», sid. VII

framburo åt det (d. v. s. Jesusbarnet) skänker: guld, rökelse och myrra.»

Eftersom svenskan i stort sett förlorat känslan för de gamla genera, har, i fråga om föremål, *han, hon* helt fått vika för *den*, en åtgärd som blivit klandrad från de landsändar där den nämnda processen ej fortskridit så långt som i allmänhet är fallet.

Relativet *som* föredrages, såsom det talspråksmässigare, bestämt framför *vilken*. Det senare användes endast där så kräves av hänsyn till tydligheten, eller där relativsatsen står jämförelsevis fri i förhållande till det föregående. Enkelt *som* brukas endast såsom relativ (men: *som om, som när* o. s. v.). Jämförelsepartikeln skrives däremot aldrig *som*, utan alltid *såsom, likasom* (ej det lättvindigare *liksom*).

Varav, varmed, varigenom o. s. v. och *vilken* jämte preposition verka tunga och ofolkliga och ha därför undvikits, så vitt detta låter sig göra. I stället skriver man *som ... av, som ... med, som ... genom* o. s. v. Till omväxling eller av andra skäl — vid dylika språkliga oregelbundenheter har man alltid rätt och anledning att se sig om efter grunden — har den i övrigt undvikna konstruktionen kommit till användning, t. ex. Matt. 7: 2: »Med den dom *varmed* I dömen skolen I bliva dömda, och med det mått *som* I mäten *med* skall ock mätas åt eder.» Här ligger anledningen till att *varmed* brukats i första satsen uppenbarligen däri, att man annnars skulle ha fått icke mindre än fyra *med* i en följd efter vartannat, något som onekligen hade varit fult. Däremot heter det, som sagt, i regeln så: Matt. 12: 44: »mitt hus, *som* jag gick ut *ifrån*» (1703: »mitt huus, *ther* jagh uthgick»; 1883: »mitt hus, *hvarifrån* jag utgick»), Luk. 20: 18: »den *som* stenen faller *på*» (1703: »*then* han *uppå* faller»; 1883: »den, *på hvilken* stenen faller»).

Formen *varje* förekommer ingenstädes i 1917 års bibel. I stället föredrages, av språkliga skäl, genomgående formen *var*. *Varest* brukas aldrig eller mycket sällan i talspråk och är därför så gott som fullständigt undviket. Detsamma gäller *varefter*. *Därpå* användes endast i några få undan-

tagsfall i temporal betydelse; som stående regel brukas i denna mening *därefter*.

Endast på ett enda ställe i hela bibeln finna vi, så vitt jag minnes rätt, formen *mera*, nämligen Luk. 12: 48. Annars användes alltid *mer*, såsom den äldre kyrkobibeln har i det avgjort stora flertalet fall.

Avsiktskonjunktionen *på det att* (aldrig *på det*) är jämförelsevis sparsamt brukad i vår nyaste bibelöversättning, eftersom denna konjunktion ej är särdeles omhuldad av talspråket. Den användes huvudsakligen efter nekande uttryck, såsom t. ex. Matt. 7: 1: »Dömen icke, på det att I icke mån bliva dömda», eller när någon mellansats, oftast en relativsats, skiljer avsiktssatsen från dess huvudsats. *På det att* verkar starkare finalt än *för att* och synes därför här vara på sin plats. Annars är det enklare *för att* föredraget. Enbart *att* förekommer i 1917 års bibel aldrig brukat finalt eller konsekutivt, utan det heter då alltid *för att* (resp. *på det att*) eller *så att*. Denna åtgärd tjänar såväl tydlighetens som det talade språkets intressen.

I rent temporal sats föredrages i allmänhet konjunktionen *när* framför *då*, utom i de fall då den är knuten till ett nomen, t. ex. »vid den tid då», Matt. 1: 11, eller då omväxlingshänsyn eller välljudsgrunder (t. ex. ofta »då nu», i stället för »när nu») göra motsatsen önskvärd. *Då* brukas däremot alltid, i fall satsen ej är rent tidlig, utan har en biton av orsak e. d. När tidssatsen föregår huvudsatsen, inledes denna senare ej sällan med ett *då*, särskilt om bisatsen är lång eller det är av intresse att markera sambandet. Däremot brukas *så* för detta ändamål, endast för den händelse huvudsatsens verb utgöres av en imperativ eller den på annat sätt innebär en viljeyttring.

Den vanliga negationen är *icke*. Naturligtvis påträffar man aldrig det vardagliga *inte*. *Ej* brukas i poesi, till omväxling, och jämväl någon enstaka gång i prosa för att undvika ett sammanstötande av tvenne *icke*. Båda formerna *ej heller, icke heller* användas. Jag förmodar att den förra är vanligast, men vågar ej alldeles bestämt uttala mig härom.

Ofolkliga, skrivstilsmässiga partiklar undvikas. Så användas aldrig någonsin *även, ehuru, enär, emedan,* utan i stället t. ex. *och, så ock, också* (endast en gång i N. T. *samt*), *fastän, eftersom* (*alldenstund* mycket sällsynt; två gånger i N. T.). Samtidigt föredrager man emellertid i värdighetens intresse en mer fulltonig form framför en mer avslipad. Så skrives genomgående *fastän,* ej *fast, huru,* ej *hur, till dess (att),* ej *tills* (men *tills nu* Joh. 2: 10). *Desto* har däremot av språkliga grunder ansetts mindre lämpligt än *dess.*[1]

Såsom avslutning på denna avdelning vill jag påminna om de båda huvudanmärkningar som oftast framställas mot vår nya bibelöversättnings språkdräkt av dem som finna denna mer eller mindre otillfredsställande. Framför allt riktas dessa anmärkningar mot översättningen av N. T., medan omdömet om G. T:s tolkning i allmänhet är erkännande, särskilt vad dettas poetiska partier beträffar (i synnerhet Job). Jag inskränker mig därför här till N. T.

De två drag i det svenska uttryckssättet, som man vanligast kritiserar, äro dels tolkningens benägenhet för omskrivningar och förtydliganden, s. k. *parafraser,* dels dess ymniga bruk av s. k. *småord* (*då, nu, så* o. s. v.). Låt oss som hastigast mönstra vad å ena sidan käranden i denna tvist kan vilja anföra som stöd för sin mening, och vad å andra sidan svaranden kan vilja invända, för att styrka sin sak.

Käranden: Jag anklagar den nya bibelöversättningen för att, genom sin tygellösa mångordighet och sin småkloka iver att vilja återge även de finare skiftningarna, förgripa sig på det totalintryck grundtexten gör; den skadar eller förstör helhetsverkan, som dock är oändligt viktigare än några detaljer. Med sin överdrivna angelägenhet att vara fullt tydlig och klar framkallar den obehagliga känslor av faddhet och skolmästeri. (Jämför ovan sid. 104.) Dess

[1] Diakonistyrelsens förutnämnda »Bibelkonkordans N. T.» lämnar en del påpekanden om dylika språkliga ting, som behandlats i det föregående.

Ofolkliga, skrivstilsmässiga partiklar undvikas. Så användas aldrig någonsin *även, ehuru, enär, emedan,* utan i stället t. ex. *och, så ock, också* (endast en gång i N. T. *samt*), *fastän, eftersom* (*alldenstund* mycket sällsynt; två gånger i N. T.). Samtidigt föredrager man emellertid i värdighetens intresse en mer fulltonig form framför en mer avslipad. Så skrives genomgående *fastän,* ej *fast, huru,* ej *hur, till dess (att),* ej *tills* (men *tills nu* Joh. 2: 10). *Desto* har däremot av språkliga grunder ansetts mindre lämpligt än *dess.*[1]

Såsom avslutning på denna avdelning vill jag påminna om de båda huvudanmärkningar som oftast framställas mot vår nya bibelöversättnings språkdräkt av dem som finna denna mer eller mindre otillfredsställande. Framför allt riktas dessa anmärkningar mot översättningen av N. T., medan omdömet om G. T:s tolkning i allmänhet är erkännande, särskilt vad dettas poetiska partier beträffar (i synnerhet Job). Jag inskränker mig därför här till N. T.

De två drag i det svenska uttryckssättet, som man vanligast kritiserar, äro dels tolkningens benägenhet för omskrivningar och förtydliganden, s. k. *parafraser,* dels dess ymniga bruk av s. k. *småord* (*då, nu, så* o. s. v.). Låt oss som hastigast mönstra vad å ena sidan käranden i denna tvist kan vilja anföra som stöd för sin mening, och vad å andra sidan svaranden kan vilja invända, för att styrka sin sak.

Käranden: Jag anklagar den nya bibelöversättningen för att, genom sin tygellösa mångordighet och sin småkloka iver att vilja återge även de finare skiftningarna, förgripa sig på det totalintryck grundtexten gör; den skadar eller förstör helhetsverkan, som dock är oändligt viktigare än några detaljer. Med sin överdrivna angelägenhet att vara fullt tydlig och klar framkallar den obehagliga känslor av faddhet och skolmästeri. (Jämför ovan sid. 104.) Dess

[1] Diakonistyrelsens förutnämnda »Bibelkonkordans N. T.» lämnar en del påpekanden om dylika språkliga ting, som behandlats i det föregående.

många överledande och förmedlande småord taga bort intrycket av högtidlighet och värdig kraft. De verka högst triviala. Och jag fäster uppmärksamheten vid att sådana smugglas in t. o. m. där de ej äga någon motsvarighet i grundtexten. Såsom vittne åberopar jag Carl XII:s bibel av år 1703. Den talar stenstil. —

Svaranden: Eftersom jag här står anklagad för pratsjuk mångordighet, betraktar jag det som min rätt att få skicka mig efter denna min påstådda natur. Jag anser mig sålunda oförhindrad att vid mitt svaromål bruka något flera ord än min motpart gjorde vid sitt käromål. Jag åberopar följande omständigheter, för vilka jag kräver skäligt beaktande.

N. T. är i all huvudsak skrivet på ett enkelt, icke-litterärt grekiskt vardagsspråk. (Jämför ovan sid. 87.) Den högtidlighet som man finner i N. T. ligger ej i själva den grekiska språkformen, utan i innehållet. Där grundtexten uttrycker sig kortare än svenskan är detta oftast ej en följd av någon som helst medveten strävan efter korthuggen innehållsrikedom, s. k. pregnans, utan beror helt enkelt på de bägge språkens naturliga olikheter.[1] Det är alldeles omöjligt att vid översättningen helt umbära utvidgningar och omskrivningar. Men naturligtvis kan man vara av olika mening huruvida ett förtydligande på enskilda ställen är nödvändigt, resp. önskvärt, eller icke. Frågan gäller ett svårbestämbart mer eller mindre, ej ett antingen—eller.

Vad angår klarheten, så är denna verkligen eftersträvad. Men ligger icke något fullt berättigat i detta syfte? Bibeln skall ju, så vitt möjligt, vara en bok som kan förstås av var man i vår nutid, ej ett stilfullt dokument av arkeologiskt intresse eller ett föremål för romantiskt svärmeri. Och om man nu också skulle vilja medgiva att man på vissa ställen kunde åtnöjt sig med en mindre grad av klar-

[1] Man behöver blott tänka på att grekiskan, liksom hebreiskan, i regel ej utsätter det pronominella subjektet, utan låter detta ligga inneslutet i verbformen, eller på de s. k. suffixen i hebreiskan, varigenom possessivpronomen vid nomina och pronominella objekt vid verben sammansmälta med sina huvudord.

het — och att avgöra detta innebär en smakdom — så är det väl ändå i det stora hela för menige man bättre med för stor klarhet än med för liten?

Och slutligen småorden. Glömmer inte kritikern lätt att den grekiska texten själv är så ofantligt rik på dylika? Och tar han tillräcklig hänsyn till att också vi i naturligt talspråk äro rätt frikostiga med dylika förbindande partiklar, som slå bryggor mellan tankarna?

I regel motsvaras de småord som förekomma i den svenska översättningen av något dylikt i texten. Men då vårt språk har krav på långt större omväxling vid dessa än grekiskan har, tillåter översättningen sig att variera återgivandet efter som det bäst lämpar sig för sammanhanget. Emellanåt har ett dylikt grekiskt småord lämnats alldeles oöversatt, när det saknar varje saklig betydelse och skulle verkat störande eller onaturligt i svenskan.

Jämte dessa mot direkta ord i grundtexten svarande småord, förekomma sådana som visserligen ej äga någon dylik motsvarighet, men där man, för att få fram vad som ligger i textens själva formulering eller konstruktion, måste infoga ett småord. I dessa fall är tillägget uppenbarligen mera skenbart än verkligt. Här gäller det i grunden icke språkdräkten, utan texttroheten.[1]

Men också för att främja tydligheten eller av hänsyn till ett fullt naturligt svenskt uttryckssätt är understundom något småord tillagt. Antalet av dessa fall är emellertid synnerligen obetydande i förhållande till antalet av dem som bero på den grekiska textens egen beskaffenhet. —

Vi avböja svarandens erbjudande om att mera i detalj genomgå frågan. Han har ju redan tröttat oss länge nog.

Vilkendera parten har rätten på sin sida, eller kanske riktigare, och i varje fall försiktigare uttryckt: har mest rätt? Fråga mig icke. Jag säger intet vidare i den här saken.

---

[1] Jämför vad ovan, sid. 108 f., påpekats om bruket av s. k. modala hjälpverb i vissa fall.

Indelning och uppställning av bibeltexten i vår nya kyrkobibel.

Sedan vi hittills dröjt vid den nya svenska kyrkobibeln i dess egenskap av översättning, och i korthet sökt angiva dess förhållande till grundtext och dess plats i de svenska bibelöversättningarnas historia, ha vi nu att rikta vår uppmärksamhet på vad som rör dess yttre gestalt. Det mesta av vad som hör hit synes kanske vid första påseendet alldeles självklart eller betydelselöst. Och dock vågar jag hänge mig åt den förhoppningen, att en del påpekanden skola visa sig vara av något värde både för det enskilda bibelstudiet och för ungdomens undervisning.

Bibelns bägge huvuddelar, Gamla och Nya Testamentet, äro tvenne urkundssamlingar. De ha tillkommit därigenom, att skrifter, som författats av olika personer, vid vitt skilda tider och i växlande yttre omgivningar, hava slutits samman till två stora enheter, vilka beklätts med värdigheten av helig skrift.[1] Vi ha här intet att göra med huru detta gått till. Det är en både vad Gamla och Nya Testamentet angår mycket långvarig och invecklad process, som vi, av lätt förstådda anledningar, endast kunna rekonstruera i dess stora huvuddrag och ej utan ovisshet på mången nog så viktig punkt. Frågan om eller, rättare, i

---

[1] Om de olika skrifter som ingå i G. T. (jämväl Apokryferna) se J. Lindblom, *Gamla Testamentets skrifter* [Heimdals småskrifter n:r 8], 2 uppl. Stockholm 1921. Om de skilda bibelböckerna, kanonbildningen och texttraditionen, såväl vad beträffar G. (ej Apokryferna) som N. T., se S. Herner, *Vår bibel*, Lund 1916, och samme författares överarbetning i *Israel, dess land, sed, historia och Messias*, Stockholm 1922, sid. 438—514. Ett par bland Apokryferna ha fått en fängslande behandling i F. Buhls *Tobias og Judith*, Köpenhamn 1919.

vilken grad och på vad sätt de olika skrifterna böra tänkas hava undergått en redaktionell bearbetning, när de upptogos i den heliga skriftsamlingen, ligger jämväl utanför ramen av vårt ämne. Det är ju ej de enskilda skrifterna som sådana vårt huvudintresse gäller, utan framför allt dessa skrifter såsom delar och led i bibeln, i deras egenskap av bibelböcker.

A.

Bibelböckerna och deras ordningsföljd.

Slå vi i vår nya bibelöversättning upp innehållsöversikten till G. T.[1], alltså bladet näst efter titelsidan, så läsa vi där såsom överskrift: »Gamla Testamentets böcker. De kanoniska.» Den närmare uppgiften »De kanoniska» påminner oss om att vår kyrka, enligt reformationens grundsatser, inom G. T. skiljer mellan s. k. kanoniska och s. k. apokryfiska böcker. Dessa beteckningar äro till sin allmänna innebörd oss väl bekanta. Den förra samlingens skrifter äro de klassiska dokumenten för Israels religion, och ha beståndande auktoritet jämväl för vår kristna religion, i den mån denna är en fullkomning av Guds uppenbarelse för sitt gamla egendomsfolk. De s. k. apokryfiska böckerna däremot tillerkänna vi endast ett ringare värde. Dessa äro, enligt Luthers ofta anförda ord, »icke att akta lika med de andra böckerna i den Heliga skrift, men dock goda och nyttiga att läsa.»[2] Vi ha ovan, sid. 41 f., 47 ff., haft tillfälle att erinra om att gränslinjen mellan kanonisk och apokryfisk skrift för G. T:s vidkommande bestämmes

---

[1] Dylika förteckningar över bibelns böcker ingå jämväl i 1526 års N. T. och våra äldre kyrkobiblar av 1541, 1618 och 1703. Man har att betrakta dem ej såsom blotta innehållsöversikter, utan såsom gränslinjer för bibelns omfång.

[2] Ej alldeles sällan hör man detta Luther-uttalande föras i munnen av personer som på förhand äro intagna av missaktning mot Apokryferna. Dessa glömma fullständigt bort vad som säges i dess senare hälft. För egen del är jag övertygad om att doktor Mårten allt fortfarande har rätt i att Apokryferna bjuda en god och nyttig lektyr. Och det vore ur många synpunkter högst önskvärt att de ånyo komme i allmänt bruk. Men det är ett vidlyftigt ämne, som ej här kan upptagas.

av vad som ingår i judarnas hebreiska G. T., och vad som icke gör det.

När vi nu i vår innehållsöversikt läsa: »Gamla Testamentets böcker. De kanoniska», påminnas vi alltså om att det är det *hebreiska* G. T. som bestämt omfånget för vårt svenska G. T.

Se vi emellertid på själva förteckningen över de olika kanoniska böckerna inom G. T., skola vi strax finna spår som visa tillbaka, ej på det hebreiska, utan på det grekiska och latinska G. T. För lekmannen faller väl snarast de titlar i ögonen, som inom parentes äro fogade till de olika Moseböckerna: *Génesis, Éxodus, Leviticus, Númeri, Deuteronómium*, vilka beteckningar på svenska kunna återgivas så: »Ursprungsboken», »Uttågsboken», »Levitboken», »Folkräkningsboken», »Den andra lagens bok».[1] Dessa namn äro arvegods från den gamla grekiska Septuagintaöversättningen, genom förmedling av den latinska Vulgata. De grekiska beteckningarna hava vid 2, 3, 5 Mos. blivit latiniserade till slutändelsen, medan namnet *Numeri* är en latinsk översättning av det likbetydande grekiska *Arithmoi*.[2]

Icke heller de benämningar som vi pläga använda, 1 Mos., 2 Mos. o. s. v., leda för övrigt sitt ursprung från det hebreiska G. T. Hos judarna kallades bibelns fem första böcker i allmänhet med det gemensamma namnet »Lagen», medan dess fem huvudavdelningar vanligen fingo namn efter det ord med vilket de började, eller åtminstone (så ofta vid 4 Mos.) efter något betecknande ord i begynnelsesatsen. Så kallas bland judarna t. ex. 1 Mos. för *Bereschit* (= I begynnelsen), 5 Mos. för *[Éllæ] haddebarim* (= [Dessa äro] de ord).

---

[1] Om anledningarna till dessa beteckningar kan man få underrättelse i artikeln »Moseböckerna» i vår kyrkobibels »Ordförklaringar».

[2] De grekisk-latinska namnen vid de fem Moseböckerna stå kvar som de sista resterna av en sedvänja i våra tidigare kyrkobiblar att vid olika gammaltestamentliga böcker bifoga Vulgatas boktitlar. I 1703 års bibel äro dock dessa uppgifter något färre än i 1541 och 1618 års.

Men vi spåra inflytelser från Septuaginta och Vulgata också i andra avseenden. Vi räkna, efter dem, dubbla Samuels-, Konunga- och Krönikeböcker.[1] Enligt den gamla hebreiska anordningen däremot betraktas dessa böcker som enheter. Likaså räknas efter denna Esra och Nehemja som en enda bok.[2] Indelningen av Psalt. i 5 böcker, som vi också återfinna i vår svenska bibel — de olika böckerna börja med Pss. 1, 42, 73, 90, 107 — går däremot tillbaka på den hebreiska bibeln. Denna indelning har tydligen sitt mönster i femtalet av Moseböcker. Redan Krön:s författare har känt den, såsom framgår av 1 Krön. 16: 36, vilket ställe utgör en omformning av Ps. 106: 48, en sammanfattande avslutning till bok IV i Psalt.

Detta rör ju rent yttre ting. Av större saklig betydelse äro några bokrubriker, där vår nya bibelöversättning med full avsikt övergivit äldre svensk, på Luther (delvis via Septuaginta och Vulgata) återgående tradition, och anslutit sig till hebreiskan. Jag tänker på boktitlarna »Ordspråksboken»[3], »Predikaren», »Höga Visan»[4] och »Klagovisorna». När vi som barn, ej utan svett och möda, lärde oss att räkna upp bibelns böcker, som det hette, hade vi ett förträffligt minnesstöd i den gamla svenska bibelns trefaldiga: »Salomos Ordspråk», »Salomos Predikare», »Salomos Höga Visa». Det gick som en trall. Och att Klagovisorna hörde samman med Jeremia, det kunde vi aldrig glömma. Så hade namnet »Jeremie Klagovisor» gått oss i blodet. Ja, vad den sistnämnda boktiteln angår, är det nog så, att den för den stora allmänheten fått

[1] Det må påpekas att den latinska kyrkobibeln, efter Septuagintas föredöme, räknar Samuels- och Konungaböckerna i följd, under beteckningen 1, 2, 3 och 4 Kon.

[2] I Vulgata benämnas de 1 och 2 Esr., en beteckning som ännu kvarstod i Carl XII:s bibel, vid sidan om de nu hos oss allmänt gängse namnen.

[3] Bättre uttryckt: *Tänkespråksboken*, se artikeln »Ordspråk» i »Ordförklaringarna».

[4] Egentligen: *Sångernas sång*, d. ä. Den förnämligaste sången, se artikeln »Höga Visan» i »Ordförklaringarna».

ge huvudinslaget i dess dimmiga bild av den ädle profeten, som därigenom, orättvist nog, ofta betraktas som typen för jämmer och klagan. (Jämför vårt *jeremiad*.)

Låt oss nu ge akt på en till synes så oväsentlig sak som ordningsföljden mellan G. T:s böcker. Vår nya kyrkobibel följer i detta avseende den äldre svenska traditionen, som i sin tur går tillbaka till Luther, och ytterligare till Vulgata och (i huvudsak) Septuaginta.

Om vi ånyo mönstra vår innehållsöversikt till G. T., skola vi — under förutsättning nämligen att den bibelupplaga vi ha framför oss är ordentligt tryckt, d. v. s. i full överensstämmelse, i stort som smått, med själva huvudupplagan av 1917 års bibel, den där stora foliobibeln som ligger på altare eller predikstol i många kyrkor — vi skola, säger jag, lätt lägga märke till tomma rader, s. k. mellanslag, som på en del ställen bryta följden av boktitlar. De nämnda mellanslagen avse, det förstår man lätt, att sammanföra böckerna i olika grupper. Vi få de fyra välbekanta huvudavdelningarna: Moseböckerna, de berättande historieböckerna, poetiska och vishetsböcker, samt profetskrifterna. I innehållsförteckningarna till 1618 och 1703 års svenska biblar äro dessa grupper uttryckligen betecknade som »förste, andre, tredje och fjärde delen» av G. T.[1]

Ordningen mellan bibelböckerna, såväl som grupperingen av desamma, är en väsentligen annan i det hebreiska G. T. Detta sönderfaller i tre mycket bestämt skilda huvuddelar: »Lagen», »Profeterna» och »Skrifterna» (i inskränkt mening).[2] Den första avdelningen hade det

---

[1] Vid en jämförelse med dessa äldre svenska biblar saknar man i vår nya en gemensam rubrik till de tolv s. k. mindre profeterna, i synnerhet som dessa profetskrifter såväl i den hebreiska som i den grekiska bibeln betraktas som en enda bok. Redan 1541 års bibel innehåller en sådan samlingstitel: »Tolff the mindre Propheter».

[2] Se företalet till Syr., där översättaren talar om »Lagen, profetskrifterna och de övriga fäderneärvda böckerna». Märk ock Luk. 24: 44, där den hebreiska tredelningen av G. T. likaledes skymtar fram: »Mo-

alldeles avgjort största anseendet hos judarna, den enda del som uttryckligen erkändes som helig skrift av sadducéernas parti.[1] Vid synogoggudstjänsterna gavs en särskild högtidlighet åt föreläsandet ur Lagen. Men också den andra delen, Profeterna, hade sin plats, fast en något ringare sådan, vid den sabbatliga gudstjänsten.[2] Däremot förekom vid denna ej någon stående föreläsning ur de s. k. Skrifterna. Lagen omfattade, såsom redan nämnt, de fem Moseböckerna. Profeterna delade man i tvenne grupper, den förra innehållande Jos., Dom., Sam., Kon. (icke Rut, Krön., Esr.-Neh., Est.), den senare omslutande de egentliga profetskrifterna (utom Dan., ej heller Klagov.). Inom Skrifterna hade de övriga gammaltestamentliga böckerna sin plats (Psalt., Ordspr., Job, Höga Visan, Rut, Klagov., Pred., Est., Dan., Esr.-Neh., Krön.).

Den nämnda grupperingen av bibelböckerna i det hebreiska G. T. har sitt betydliga och bestående värde däri, att den återspeglar viktiga stadier i kanonbildningens historia. Den har ock sitt direkta intresse för den kristne därigenom att den mer eller mindre tydligt förutsättes på sina ställen i N. T.[3] Man kan därför väl förstå, om någon torde känna en viss missräkning över att 1917 års G. T. ej på denna punkt velat bryta mot äldre svensk

---

ses' lag, Profeterna och Psalmerna». Psalt. representerar, såsom särskilt »messiansk», den tredje huvudavdelningen.

[1] Man bör lägga märke till att Herren, Matt. 22: 23 ff. (med paralleller), i en ordväxling med sadducéerna angående de dödas uppståndelse, hänvisar till ett skriftställe ur Lagen. Mera näraliggande ställen ur senare bibelböcker kunde han ej använda, då de av motståndarna ej erkändes som förbindande.

[2] Jämför de bägge inledningsformlerna vid textläsningarna i vår svenska högmässa: det enklare: »Hören Herrens ord genom aposteln X», vid epistеln; det fulltonigare: »Upplyften edra hjärtan till Gud och hören dagens evangelium. Så skriver evangelisten X», vid evangeliiläsningen.

[3] Ett minne av de bägge hebreiska huvuddelarna ha vi i den ofta förekommande beteckningen »Lagen och profeterna» för G. T. — Om Luk. 24: 44 se ovan, sid. 147, not 2.

tradition, så mycket mer som den sedvanliga, ur innehållssynpunkt gjorda grupperingen svårligen lär kunna anses särskilt lyckad.

Luther sammanförde, såsom vi ovan, sid. 42, 53, framhållit, de gammaltestamentliga böcker eller textavdelningar som han fann i sin Vulgata-bibel, men som ej ägde någon motsvarighet i det hebreiska G. T., till en särskild grupp, som han placerade i slutet av G. T., under rubriken *Apocrypha*. Det förtjänar måhända påpekas att tvenne skrifter alldeles saknas, som i den auktoriserade romerska kyrkobibeln ha sin plats *efter N. T.*, såsom ett utomkanoniskt tillägg, nämligen de s. k. 3 och 4 Esr. Den förra är en parallell till den kanoniska Esra-boken, den senare utgöres av en gripande judisk uppenbarelsebok från början av andra kristna århundradet. Däremot har den s. k. Manasses' bön, som i den romerska bibeln står i samma avdelning som 3 och 4 Esr., som bekant ett rum bland Luthers apokryfer.

Den nya svenska apokryföversättningen ansluter sig i fråga om samlingens omfång till äldre svensk tradition, och därmed till Luther. Den »femte delen» av G. T., såsom det heter i Gustaf Adolfs-bibeln, omfattar alltså fortfarande: Judit, Visheten, Tobit, Syrak, Baruk, 1 och 2 Mackabéerböckerna, 7 tillägg till olika ställen i Esters bok, 5 tillägg till Daniel[1], samt Manasses' bön, som är tänkt som utvidgning av 2 Krön. 33: 12.

Se vi på innehållsöversikten till Apokryferna lägga vi möjligen märke till att titeln »Vishetens bok» nu ändrats till enbart »Visheten».[2]

---

[1] Berättelserna om Susanna, om Bel i Babylon och om draken därsammastädes (de bägge sistnämnda höra egentligen tillsammans, varför versnumreringen är fortlöpande), vidare Asarias' bön och De tre männens lovsång (likaledes sammanhängande), vilka utgöra ett tillägg till Dan. 3: 23.

[2] I Septuaginta och den grekiska traditionen bär boken Salomos namn i titeln, i likhet med »Salomos Ordspråk» etc. (ovan sid. 146).

Mera påfallande är förändringen av det kända »Tobias» till det främmande »Tobit». Anledningen härtill är den, att den grekiska texten, vilken ligger till grund för vår nya översättning, skiljer mellan namnen på fadern och sonen i berättelsen, så att den förre kallas Tobit och den senare Tobias, medan Vulgata, som Luther och den äldre svenska översättningen följde, brukar namnet Tobias för både fader och son. Hela boken bär faderns namn, eftersom denne betraktas som huvudpersonen.

Syrak har fått behålla sin av ålder brukade svenska namnform, fast denna ej överensstämmer med eljest följt sätt att återgiva bibliska namn. I våra äldre svenska biblar kallades boken »Jesu Syrachs bok», nu heter den enbart »Syrak». Författaren uppger sig själv heta Jesus (= Josua) och vara sonson till Syrak (Syr. 50: 27). Bibelläsaren kan lätt komma på den tanken att den grekiske översättarens märkliga företal (se ovan sid. 35), som han i vår nya översättning finner inleda boken i fråga, är ett tillägg utöver den Carolinska bibeln. Så är ej fallet. Saken är blott den att de vanliga handupplagorna av 1703 års bibel pläga utelämna detsamma.

Med avseende på Baruks bok bör nämnas att dess sista kapitel i själva verket utgör en alldeles självständig skrift: »Jeremias' brev», något som otvetydigt framgår av de grekiska handskrifterna. Att den likväl fått stå kvar som kap. 6 av Bar. beror på hänsyn till äldre svensk, på Vulgata återgående, tradition, där den har denna plats. Den vanlige bibelläsaren skulle sannolikt ha förundrat sig över tillägget av en helt ny bibelbok, som han ej fann i sin äldre bibelöversättning, utan att observera att det endast gäller en yttre anordning.

Nu slå vi upp översikten över de nytestamentliga böckerna i 1917 års bibel. Likasom vid G. T. (se ovan sid. 147) finna vi här olika grupper utmärkta genom s. k. mellanslag, nämligen: de fyra evangelierna + Apostlag. + Pauli brev + Hebr. + de 7 s. k. katolska eller all-

männeliga breven (1, 2 Petr., 1, 2, 3 Joh., Jak., Jud.) + Upp.

Låt oss se på uppställningen i våra äldre kyrkobiblars förteckningar på N. T:s böcker. Gustaf Wasa-bibeln uppför de nytestamentliga skrifterna i en enda följd, med fortlöpande numrering: 1, 2, 3 o. s. v., för var och en. I slutet, genom indragning särskilt markerade, och *utan* sifferbeteckning, uppföras: »Then Epistel til the Ebreer, S. Jacobi Epistel, S. Jude Epistel, S. Johannis Uppenbarelse.»[1] Man har här följt den anordning som Luther vidtagit för att framhäva det ringare och omtvistliga värde dessa fyra nytestamentliga skrifter, enligt hans uppfattning, ägde.[2] De stå som ett slags bihang till N. T.

I Gustaf Adolfs bibel av år 1618 har man tagit ytterligare ett steg i samma riktning. Vi läsa i denna svenska kyrkobibel till vår överraskning en kraftig fetstilsrubrik *Apocrypha Novi Testamenti*, och under denna återfinna vi de fyra nyssnämnda Hebr., Jak., Jud., Upp. Här uppdelas de övriga N. T:s skrifter i två avdelningar: »Then förre delen», omfattande evangelierna och Apostlag., och »Then andre delen, The h. Apostlars Epistler».

Samma indelning av N. T:s böcker i två huvudgrupper återfinna vi i den Carolinska bibeln. Men nu är ej allenast apokryf-rubriken struken, utan den Lutherska sammanställningen av de fyra skrifterna är uppgiven och Hebr. åter insatt på sin plats efter de Paulinska breven, »efter såsom sedermera befunnit är, eij wara nödigt at afsöndra samma werck ifrå the andra Pauliniska». Luthers företal till Hebr., Jak., Jud. strykas samtidigt, betecknande nog, ur den svenska bibeln, »af the orsaker som nogsamt äro befintliga, och på goda skiäl grundade», såsom ärkebiskop Eric Benzelius d. ä. uttrycker sig i sitt bekanta förord till 1703 års kyrkobibel. Luthers ogynnsamma omdöme om

---

[1] I N. T. av år 1526 stå dessa fyra visserligen sist, men äro, i själva förteckningen, ej i övrigt betecknade såsom stående på annat plan än övriga nytestamentliga.

[2] Jämför de ovan, sid. 51, not 1, lämnade litteraturhänvisningarna.

Jak. har trots allt lämnat ett litet spår efter sig. I de grekiska handskrifterna står Jak. i regel främst i den lilla samlingen katolska brev, likaså i Vulgata. Nu har det fått rycka ned efter Petrus- och Johannes-breven.

Gustaf V:s-bibeln har samma ordningsföljd mellan de nytestamentliga skrifterna som den Carolinska. Jämte det som just påpekades om Jakobsbrevets plats, bör jag stryka under, att Hebr. i innehållsförteckningen markerats såsom fallande utanför samlingen av Paulinska brev. Vår kyrkobibelstradition har aldrig upptagit Vulgatas beteckning: *Pauli* brev till Hebréerna. Men 1703 års bibel, som visserligen bibehåller själva rubriken »Then Epistel til the Ebreer», ger i ett nyskrivet kort »förspråk» till detta brev uttryck åt ortodoxiens från Luther avvikande uppfattning. »Ehuruwäl», heter det där, »några Lärare [märk den försiktiga formuleringen] hafwa tilförene twiflat om thenna Epistel skulle kunna räknas ibland the Canoniske böcker, eller wara skrifwen af Apostelen Paulo, så är doch sedermera genom nogare undersökning befunnit, honom böra ansees icke allenast för Apostolisk, utan ock Paulisk, fast än icke så nödigt är, bekymmersamligen fråga, hwad wercktyg then Helge Ande welat bruka». Man kan emellertid påstå att en ännu noggrannare undersökning nått full visshet i det avseendet, att Paulus *icke* kan vara brevskrivaren, medan man i övrigt ej med någon säkerhet kan angiva namnet på den andeutrustade man som är författaren. Vi måste fortfarande säga som den store kyrkofadern Origenes († 254): »Vem som har skrivit detta brev, det vet i sanning Gud allena».

Ja, så ha vi också att erinra om de nu ändrade titlarna på de fyra evangelierna. Efter de grekiska handskrifternas bästa vittnesbörd benämnas de »Enligt Matteus», »Enligt Markus» o. s. v., medan »Evangelium» bildar en sammelrubrik, som omfattar alla fyra. Vulgata kallar dem »Evangelium enligt Matteus», »Evangelium enligt Markus» o. s. v. Äldre svensk bibeltradition följer Luther vid benämningarna »S. Matthei Evangelium», »S. Marci,

S. Luce, S. Johannis Evangelium». Goda skäl kunna anföras för den nu gjorda avvikelsen från det förut hos oss sedvanliga.[1] Men i dagligt tal kunna väl i alla fall de enklare, tillvanda beteckningarna: »Mattei evangelium» o. s. v., ännu alltjämt anses vara på sin plats.

En i sig obetydlig, men för det ändrade tidsläget rätt betecknande detalj ha vi i det *Sanct*, som hittills smyckat evangelisters och apostlars namn, men som nu skattat åt förgängelsen.

Överskrifterna till de Paulinska breven ha i de äldsta grekiska handskrifterna den kortare formen: »Till romarna» o. s. v. Beträffande dessa, liksom beträffande de nytestamentliga boktitlarna över huvud, gäller att de säkerligen ha kommit till först efter vederbörande skrifters tillblivelse. Men de måste vara gamla nog, sannolikt redan från kanonbildningens tid.

Ett slags motsvarighet till överskrifterna ha de äldre svenska kyrkobiblarna, i fråga om de Paulinska breven och Hebr., i de underskrifter varmed dessa äro försedda. Så avslutas t. ex. (i 1703 års bibel) Rom.: »Til the Romare. Sänd ifrå Corintho, med Phebe, som i församlingenes tienst war i Kenchrea». De anförda notiserna har man tydligen vunnit genom slutsatser ur brevens innehåll. Emellanåt äro de påtagligt oriktiga, såsom när Gal. uppgives vara skrivet i Rom. De nämnda underskrifterna äro, med en del mindre, språkliga ändringar, övertagna från 1526 års N. T., vilket i sin ordning närmast hämtat dem från Erasmus (se ovan sid. 22). I vår nya bibelöversättning ha de med all rätt avlägsnats.

---

[1] Man kan dock just ej säga att den nya formuleringen klingar vackert för ett svenskt öra. Möjligen hade bestämd form, alltså »Evangeliet enligt M.», fallit sig något naturligare för svensk språkkänsla.

B.

Textindelningar.

Att de olika bibelböckerna äro indelade i kapitel, och dessa ytterligare i verser, äro vi så vana vid, att vi oftast inte alls tänka på att denna anordning — naturligtvis — ingalunda är ursprunglig, att den med andra ord ej hör till bibeln i sträng mening. En dylik allmänt vedertagen indelning i bestämda stycken, numrerade i ordningsföljd, erbjuder ofantliga praktiska fördelar, det är självklart. Man hittar ojämförligt mycket lättare i en text som är uppdelad i sådana underavdelningar, och man kan på ett på samma gång enkelt och noggrant sätt göra hänvisningar. En lärare kan ge sina lärjungar deras läxa från den och den sidan till den och den, när han vet att de allesammans ha precis samma upplaga i händerna. Och en författare kan hänvisa till en bestämd sida i en viss bok. Men tänk vilken otrolig villervalla det skulle bli, om man skulle hänvisa till sidor i bibeln.

Naturligtvis beror det praktiska värdet av en dylik faststående indelning av bibeltexten, oberoende av upplagornas ålder och utseende och av deras språk, i allra högsta grad på att densamma vunnit allmänt burskap. Detta kan, frånsett osäkerhet på enskilda punkter, sägas vara fallet med vår bibliska kapitel- och versindelning. Där enighet om gränslinjerna mellan kapitel eller verser icke råder, ansluter sig vår nya kyrkobibel av praktiska grunder till Carl XII:s såsom representanten för svensk tradition.

Den gängse indelningen i kapitel går tillbaka på ärkebiskopen av Canterbury Stephan Langton († 1228), som på

detta sätt uppdelade texten i Vulgata, för att kunna åstadkomma en praktisk bibelkonkordans.[1] Från Vulgata har Langtons indelning sedan överförts såväl på G. och N. T:s grundtexter som på de olika översättningarna. Vi få emellertid icke mena att man dessförinnan fullständigt saknat varje dylik uppdelning av bibeltexten. Sådana ägde man fastmer redan tidigt, men ingen hade lyckats slå igenom och åstadkomma enhetlighet.

Vi känna olika gamla indelningar, mer eller mindre motsvarande våra kapitel, som judarna använde i sitt hebreiska G. T.. Och vad N. T. angår, så finna vi redan i våra äldsta handskrifter inbördes högst skiftande dylika indelningar. Men det torde ej intressera läsaren att få närmare underrättelser härom. Jag begagnar dock nu tillfället att peka på några ställen i N. T., av vilka man kan se hur man vid denna tid fick reda sig, då man ville hänvisa till något visst parti inom en gammaltestamentlig bibelbok. När Herren, Mark. 12: 26 = Luk. 20: 37, påminner om »det ställe i Moses' bok, där det talas om törnbusken», eller när Paulus, Rom. 11: 2, erinrar om »vad skriften säger, där den talar om Elias», då ha vi här ett slags kapitelhänvisningar. Vid Psaltaren var saken självfallet enklare. En gång, Apg. 13: 33, finna vi en hänvisning till en bestämd psalm, med ordningsnummer.

Vår nuvarande versindelning är för N. T:s vidkommande så sen som från år 1551. Robert Stephanus, en bekant boktryckare i Paris, planerade utgivandet av en upplaga av N. T., som skulle innehålla den grekiska texten jämte Vulgata och Erasmus' latinska översättning av den grekiska texten (se ovan sid. 56) i tre jämlöpande kolumner. För att kunna göra detta så översiktligt som möjligt, delade han in alla tre texterna i varandra motsvarande små-avdelningar, som han försåg med fortlöpande nummer: våra bibelverser. Stephanus utgick därvid från Vulgata-texten. Hans son berättar att faderns åtgärd av de

[1] Om dylika se ovan sid. 109, samt sid. 117 not 3.

flesta ansågs högst obetänksam; den slog dock mycket snart fullständigt igenom. Att den ej blivit utförd med synnerlig omsorg framgår av sonens berättelse, enligt vilken den företogs under en resa från Paris till Lyon, till stor del på hästryggen eller i reskvarteren.

När R. Stephanus år 1555 utgav en latinsk konkordans till hela bibeln, genomförde han versräkningen också inom G. T. För G. T:s vidkommande ligger dock saken i själva verket rätt olika. Våra hebreiska biblar bjuda nämligen en på de senare judiska skriftlärde, de s. k. massoreterna, återgående versavdelning. Första gången den ifrågavarande indelningen omtalas är i ett arbete från 900-talet, men den torde vara vida äldre. Att den dock ej ursprungligen tillhör texten kunna vi med full säkerhet påstå. Stephanus kunde emellertid vid G. T. utgå från denna jämförelsevis gamla indelning. Vad han hade att göra var att förse dessa verser med fortlöpande nummer inom de Langtonska kapitlen.

Se vi på de svenska biblarna, så finna vi kapitelindelningen använd i samtliga, medan verser naturligtvis saknas i 1526 års N. T. och Gustaf Wasa-bibeln. Från och med 1618 är versindelningen stående. Jag påpekade nyss (sid. 154) att den nya kyrkobibeln ansluter sig till den Carolinska i fråga om versernas avdelande. Här må nu ytterligare erinras om att också den sedvanliga versnumreringen bibehållits, även där någon hel vers måst uteslutas i förhållande till 1703 års bibel (se ovan sid. 68, 75). Slå vi t. ex. upp sista delen av kap. 17 hos Matt., finna vi här verssifferföljden: 19, 20, 22, 23 o. s. v. En verssiffra är alltså överhoppad. Det kan i förstone förefalla som om det varit vida mer naturligt och praktiskt att numrera om de verser som följa efter den uteslutna. Detta skulle också vållat menigheten mindre oro. Att man likväl ej handlat på det sättet beror på den förvirring som detta skulle ha medfört, i förhållande både till äldre uppbyggelselitteratur och till bibelupplagor på andra språk. Och vad hänsynen till menigheten beträffar, så menar jag, såsom

förut framhållits, att det ej skadar att vi härigenom få tillfälle att säga ett ord om hur det verkligen förhåller sig med grundtextens beskaffenhet, att den nämligen ej i alla skeden av kristenhetens historia sett ut på alldeles samma sätt. Den oregelbundna versnumreringen påminner oss alltså om att vi fått taga arv efter en äldre kyrkobibelstradition, vars brister vi dock ej i ängslighet söka fördölja.

Vi ha ytterligare en textindelning i vår bibelöversättning att rikta uppmärksamheten på, en som mer än de bägge nämnda tar sin utgångspunkt i själva innehållet: styckena. Medan kapitel- och, ännu mer, versindelningen måste sträva efter att genomföra ett visst yttre jämnmått, är uppdelningen i stycken jämförelsevis oberoende av dylika hänsyn. Den är ej heller av samma oföränderliga art som de förstnämnda, vilka, av praktiska skäl, tyvärr måste bibehållas som de äro, även där de äro uppenbart misslyckade, alldenstund man ju räknar efter dem och varje ändring sålunda skulle medföra den besvärligaste oreda för både lärd och lekman.

Alla våra kyrkobiblar upptaga en dylik indelning i stycken, alltefter som man tyckt något jämförelsevis nytt taga sin början.[1] 1917 års svenska bibelöversättning har på denna punkt ej känt sig bunden av sina föregångare, utan strävat efter att ge de olika styckena det omfång som synts översättarna bäst svara mot innehållet, eller av andra grunder förefallit mest önskvärt.

Styckeindelningen fyller i vår nya svenska bibel också den särskilda uppgiften att här och var bättra på kapitelindelningen, där denna visar sig särskilt olycklig. I dylika fall flyttas en del av kapitlet in under nästa, för att bilda ett stycke eller sammanhang därmed, dock så att den gängse kapitel- och versnumreringen bibehålles. Se t. ex.

[1] 1526 års N. T. ansluter sig i allmänhet till Luther, dock här och var med avvikelser. N. T. i 1541 års helbibel närmar sig Luther ännu mera, men ej så, att fullständig överensstämmelse uppstår.

Neh. 9: 38, Jes. 52: 13—15, Syr. 42: 1 (här föres förra hälften av versen till föregående kapitel), Bar. 3: 1—8, 4: 1—4, Joh. 7: 53, 2 Kor. 2: 1—4, Upp. 12: 18. Där denna utväg ej kunde användas, men början av ett helt nytt textparti dock nödvändigtvis måste markeras, har man tillgripit ett skiljande streck mellan styckena, såsom t. ex. Ps. 106: 48, Ordspr. 22: 17, 24: 23, 31: 10, Syr. 51: 13, 30, 2 Mack. 1: 10.

Den som gör sig besväret att slå upp de exempelvis anförda ställena skall med egna ögon kunna övertyga sig om att vår sedvanliga kapitelindelning verkligen lider av svåra brister. Och om han därjämte besinnar att denna, som nämnt, långt ifrån är urgammal, ännu mindre på något sätt kan kallas inspirerad, skall han säkerligen ge mig rätt i mitt beklagande av den allt för stora hänsyn som både präster och lekmän merendels visa densamma, genom att alltjämt lägga den till grund för föreläsande eller egen lektyr. Sakligt sett förtjäna de av innehållet bestämda styckena långt större beaktande än de traditionella kapitlen. Gent emot dessa senare vore vida större frihet än nu är brukligt för visso på sin plats.[1]

Strax under själva kapitelrubriken äro vi vana vid att finna en översikt över kapitlets innehåll, ett *kapitelsummarium*. Dylika förekomma ej vare sig i 1526 års N. T. eller i Gustaf Wasa-bibeln, men införas i 1618 års och bibehållas i 1703 års svenska kyrkobibel.[2] Kapitelsummarierna i vår nya bibelöversättning äro nyskrivna. De äro betydligt kortare och översiktligare än de äldre. Man har sökt att med så få ord som möjligt erinra om det eller

---

[1] Man skulle kunna önska sig en svensk bibelupplaga vars textindelning uteslutande vilade på innehållssynpunkten, medan kapitel- och versräkningen endast gåves en helt underordnad plats.

[2] I huvudupplagorna av Gustaf Adolfs och Carl XII:s biblar förekomma därjämte vid de särskilda styckena, i marginalen, en kort uppgift på vart och etts innehåll, motsvarande uppgiften i summariet. Dylika marginalrubriker hava, såsom mindre behövliga, ej upptagits i vår nya kyrkobibel.

de ämnen som avhandlas i kapitlet.[1] Vid G. T. äro de på det hela taget vida knappare än vid N. T.

Kapitelsummariet användes vid behov för att erinra om att en följd av kapitel bilda ett sammanhängande helt, t. ex. Ordspr. 1—9, 10—22: 16, Vish. 11, 16—19, Matt. 5—7, eller de olika talen i Jobs bok. Vid Höga Visan meddelas i summarierna en översikt hur översättarna tänkt sig texten bäst böra fördelas på de talande.[2] Genom en notis i summariet kan en bristfällig eller oriktig kapitelindelning rättas, t. ex. Ps. 43, Bar. 5. Någon enstaka gång göres ett kort påpekande till läsarens tjänst, t. ex. vid 2 Krön. 26 att konung Ussia är samme man som i 2 Kon. kallas Asarja, vid Job 40 om innebörden av Behemot och Leviatan, vid Jes. 21, 22 att »Öknen vid havet», »Duma», »Synernas dal» beteckna Babel, Edom och Jerusalem. Vid Ps. 82 antyder det inom citationstecken ställda *furstar*, jämte hänvisningen till artikeln »Änglar» i »Ordförkla-

---

[1] Särskild uppmärksamhet har det väckt att de s. k. messianska summarierna i G. T., vilka 1618 och 1703 års biblar hämtat från Luther, nu helt strukits. T. ex. Ps. 22: »Een ganska härlig prophetia om Christi pino, dödh och upståndelse: ther uthi David inför Christum medh the samma ord, som han många hundrade åhr ther efter talade på korset» o. s. v., Ps. 45: »Een skiön och tröstelig prophetia, om thet andeliga ächtenskap emellan Christum och hans församling» o. s. v., Ps. 68: »Thenne Psalmen propheterar om Christo och nya testamentsens rike ... Sedan talar han om den åthskilnad, som är emellan nya och gamla Testamentsens Pingesdag; och huru then Helige Ande skal warda uthguten öfwer Apostlarna, som predika skola thet nåderika Evangelium. Beskrifwer så Christi triumph och segerfulla himmelsfärd» o. s. v. Nu heter det allenast: Ps. 22: »Den rättfärdiges lidande och härlighet», Ps. 45: »Konungen och hans brud», Ps. 68: »Israels Guds strider och segrar för sitt folk.» — Jag varken kan eller vill fördölja att ändringarna på denna punkt stå i samband med vår egen tids förändrade syn på arten av G. T:s Messias-förutsägelser. Vi se dem mera i stort, mindre i enskilda detaljer. Men en annan, i sig tillräcklig grund för uppgivande av den äldre traditionen ligger däri, att summariet bör utgå från det föreliggande innehållet i G. T. och ej innesluta någon (nytestamentlig) tolkning av detsamma.

[2] Se artikeln »Höga Visan» i den nya kyrkobibelns »Ordförklaringar».

ringarna», att man ej torde böra tänka sig de i psalmen omtalade personerna såsom blott och bart jordiska regenter.

Naturligtvis höra dessa innehållsöversikter ej med till bibeln i egentlig mening. De äro mer avsedda för den enskilda läsningen och böra, enligt min uppfattning, icke föredragas vid högläsning, då de lätt verka torra och tråkiga. I fråga om den språkliga formen må det kanske påpekas att man, för att tillgodose harmoniens krav, inom ett och samma summarium använder antingen enbart fullständiga satser, med subjekt och predikat, eller ock enbart substantivkonstruktioner, aldrig en blandning av bägge typerna. Jämför t. ex. summarierna vid 1 Sam. kap. 11 och 12 med dem vid kap. 13 och 14.

Robert Stephanus hade, som nämnt (sid. 155), ett bestämt praktiskt syfte, när han gjorde sin versindelning till N. T. För att underlätta jämförelsen mellan de tre spalternas texter, lät han de olika småstycken i vilka han delat desamma, våra verser, för varje gång begynna på ny rad. Denna Stephanus' anordning med s. k. brutna verser vann en märkvärdigt snabb och vidsträckt efterföljd. Den har blivit till den grad vanlig, att en hel del folk inte tycker att det är någon riktig bibel, om den ej är tryckt på det viset. Så är det icke blott hos oss, utan också i andra länder. Den första svenska kyrkobibel där vi finna verserna skarpt skilda från varandra på detta sätt är Carl XII:s. Den stora huvudupplagan av 1917 års bibel har brutit med denna sedvänja och föredragit att återgå till det äldre bruket (ej blott hos Luther, i det svenska N. T. av 1526 och Gustaf Wasas bibel, utan ock i 1618 års bibel) och trycker texten i sammanhängande stycken. Versiffrorna sättas då i kanten. Där någon osäkerhet kan uppstå var en ny vers börjar — alltså där antingen intet skiljetecken förekommer på den ifrågakommande raden, eller där den visar tvenne likvärdiga sådana — utsättes en s. k. versdelare, d. v. s. ett litet lodrätt streck ovan i

raden. I övriga fall avgör det största på raden förekommande skiljetecknet var en vers slutar och en annan tar vid.

Det torde svårligen kunna förnekas att själva det hittills gängse systemet med s. k. brutna verser är behäftat med allvarliga brister. Sammanhanget inom texten blir ej så medvetet och klart. Och grupperingen i av innehållet bestämda stycken kommer ej så till sin rätt, då dessa nya stycken endast kunna markeras genom fetstilta eller större begynnelsebokstäver, i fall samtliga verser börja på ny rad. Därtill kommer ytterligare att vår versindelning, såsom redan blivit antytt (ovan sid. 156), ej sällan måste betecknas som mindre lyckad. Se t. ex. Luk. 11: 51, 12: 1, 14: 8, 30. I dylika fall kan ej sällan åtminstone högläsningen äventyras, och detta så mycket lättare som parallellställena i sådana bibelupplagor bruka ha sin plats *mellan* verserna, något som ytterligare bidrager att isolera de inbördes sammanhängande verserna från varandra.

Den anordning med texten i fortlöpande följd, som vår nya kyrkobibel sökt införa[1], har med några få undantag — särskilt vill jag nämna Norstedt och Söners bibel i oktav — ej upptagits av de vanliga handupplagorna. Vanan har visat sin makt. Och man kan ju säga — åtminstone är det min erfarenhet — att för den rena uppbyggelseläsningen de brutna verserna ha sin fördel, genom att på sitt sätt verka som ett slags motsvarighet till *ritardando* vid notskriften. Man uppfordras att läsa dröjande, med pauser, under stilla eftertanke. Lyckligast hade det, enligt min mening, varit, om våra bibelförlag hade bjudit oss den ena typen av uppställning i lika grad som den andra.

[1] En dylik kom för övrigt till användning redan vid ett flertal provöversättningar.

C.

Poetisk uppställning.

Vi ha hittills talat om vers i betydelsen av den minsta enhet i vilken vi av praktiska grunder pläga uppdela bibeltexten. Annars använda vi gemenligen ordet *vers* om den poetiska, den s. k. bundna uttrycksformen, till skillnad från den prosaiska, den obundna. För att göra det lättare att få ett grepp om det poetiska styckets konstmässiga byggnad, och för att främja en riktig uppläsning av detsamma, bruka vi, som bekant, låta de olika leden av dikten, de s. k. versraderna, framträda för ögat genom att för varje nytt sådant led börja på ny rad (eller vi låta dem åtminstone, såsom fallet är i våra vanliga psalmboksupplagor, begynna med stor bokstav — för övrigt en föga tilltalande nödfallsutväg). Då ser man vid första ögonkastet att det är fråga om poesi, ej prosa. En dylik indelning i versrader — ty det är ju på sitt sätt fråga om en indelning av texten — är, som nämnt, uppenbarligen av stort värde för både öga och öra. Men det förtjänar därjämte att understrykas att den, åtminstone i vissa fall, kan ha sin stora betydelse jämväl för den riktiga uppfattningen av innehållet.[1]

---

[1] Så har t. ex. den rabbinska utläggningen misskänt den verkliga innebörden av den s. k. parallellismen i den hebreiska poesien — om denna mera sedan — och velat pressa fram ett fortskridande av tanken, fastän det dock är samma sak som säges med olika uttryck. Man utgick nämligen från den dogmatiska förutsättningen att varje nytt uttryck måste vara bärare av en ny tanke. En upprepning betraktades såsom en tom överflödighet, ovärdig Gud, som inspirerat de heliga författarna. Så t. ex. utlägger rabbi Nehemja, 100-talet e. Kr., Ps. 1: 5: »Därför skola de ogudaktiga icke bestå i domen, ej heller syndarna i de rättfärdigas församling», på det sättet, att uttrycket »de

Redan som barn fingo vi lära oss att G. T. inom sina permar sluter också poetiska skrifter. Men jag tror knappast att vi då i allmänhet vunno någon riktig klarhet om vilka böcker detta gäller. Att Psaltaren, Höga Visan och Klagovisorna äro hebreiska dikter, det förstodo vi nog. Men jag är inte alldeles säker på att vi voro fullt på det klara med att Job och Ordspråksboken äro israelitisk poesi. Men frånsett dessa bibelböcker möta vi, som bekant, här och var i bibeln stycken som av texten själv betecknas såsom »sånger», t. ex. — för att allenast välja några få fall — 2 Mos. 15: 1 ff. (Israels lovsång efter övergången av Röda havet), 5 Mos. 32 (Moses avskedssång), 2 Sam. 1: 17 ff. (Davids klagosång över Saul och Jonatan), Jud. 16: 1 ff. (Judits triumfsång), Upp. 5: 9 f. (de tjugufyra äldstes »nya sång» till Lammets ära).

En närmare undersökning visar emellertid att dessa poetiska partier i G. T. äro vida flera och långt omfångsrikare än man skulle mena, om man blott hölle sig till vad som i textsammanhanget uttryckligen betecknas som dikt. Poetisk form ha en rad helt korta utsagor och orakelspråk, t. ex. 1 Mos. 4: 23 f., 9: 25, 26 f., 25: 23, såväl som långa förkunnelser av profeterna. Ja, man kan nog säga att profetskrifterna till mer än hälften av sitt omfång utgöras av poesi.[1]

Det betecknar nu en nyhet för 1917 års svenska kyrkobibel[2] — och en vida mer betydelsefull sådan än man

---

ogudaktiga» åsyftar syndaflodsgenerationen, medan »syndarna» angår männen i Sodom. — Hur ofta ha icke de kristna utläggarna vandrat i samma rabbinska banor.

[1] Jes. 1—35 i huvudsak poesi; Jes. 40—66 så gott som uteslutande poesi; Jer. blandning av prosaiska och poetiska partier; Hes. prosa, med inströdda poetiska stycken i kap. 26—32; Dan. enbart prosa; Hos., Joel, Am., Ob. alldeles övervägande poesi; Jona prosa, med en inlagd psalm 2: 3 ff.; Mik., Nah., Hab., Sef. poesi; Hagg., Sak. 1—8 prosa; Sak. 9—14 omväxlande poesi och prosa; Mal. övervägande prosa.

[2] I de densamma föregående provöversättningarna till G. T. gjordes försök med poetisk uppställning vid de s. k. poetiska böckerna, men steget är nu taget helt ut till att omfatta poetiska partier överallt i

genast kunde vara böjd att mena — att alla de partier som med större sannolikhet kunna betraktas som poetiska, äro tryckta på det sätt som vi annars pläga använda, när vi trycka vers, d. v. s. med raderna uppdelade efter de poetiska ledens krav. Glädjande nog ha handupplagorna, med något enstaka undantag, följt denna anordning hos originalupplagan. Man kunde haft anledning befara att hänsyn till det ökade omfånget, och därmed priset, skulle ha lockat förläggarna från dygdens väg. Måtte de framgent förbli ståndaktiga.

Frågan om den poetiska uppställningen har den ojämförligt största betydelsen för G. T. Vid N. T., som vi senare återkomma till, är den mycket underordnad.

Det torde förefalla den icke invigde bra underligt att jag nyss uttryckte mig så svävande: »de partier som med större sannolikhet kunna betraktas som poetiska». Det borde väl genast falla i ögonen vad som är vers, och vad som är prosa? Tyvärr är det inte alltid så. Huvudanledningen härtill ligger i att vår kännedom om den gamla hebreiska poesiens byggnad, trots alla de stora ansträngningar som gjorts för att utforska densamma, ännu i mycket är bristfällig och osäker. De hebreiska handskrifterna själva innehålla ingen poetisk uppställning, med undantag av att emellanåt vid Psalt. och Job, samt alltid vid sångerna i 2 Mos. 15, 5 Mos. 32, Dom. 5 och 2 Sam. 22, verslederna äro åtskilda genom tomrum i raden. Av några spridda uttalanden hos de kristna kyrkofäderna, såväl som av en del yttranden hos de judiska författarna Filo från Alexandria och Josefus, bägge från första kristna århundradet, torde man ha rätt att sluta att en verklig insikt i den hebreiska poesiens byggnad redan på deras tid både bland judar och kristna var så gott som försvunnen, eller i varje fall högst dimmig. Jag kan icke

---

G. T., och grundsatserna för anordningen hava förbättrats, därigenom att hänsyn nu också blivit tagen till den hebreiska rytmen, ej blott till den s. k. parallellismen (se nedan sid. 165 ff.).

här ingå på något slags förklaring till att det gått så, att man glömt bort den gamla israelitiska poesiens formella egenart. Det är ett högeligen dunkelt och invecklat problem. En starkt bidragande omständighet har utan tvivel varit att man vid synagogföreläsningen plägade föredraga de poetiska partierna efter samma halvsjungande mässmetod som prosan.

Att israeliterna haft en verklig poesi, alltså en sådan som ger sig till känna också genom en från prosan avvikande byggnad, bestrides av ingen. Likaledes är det allmänt erkänt att poesien ej är inskränkt till de s. k. poetiska bibelböckerna, utan att den jämväl, som nämnt, sträcker sig över högst betydande delar av de profetiska skrifterna, så att dessas författare, särskilt de äldre bland dem, ha rätt att betraktas såsom skalder. Men när man kommer till de enskilda ställena, händer det ej alldeles sällan att meningarna bland forskarna äro delade om vi ha poesi eller prosa framför oss.

Jag har endast tillfälle att här giva några grova och högst summariska antydningar om den hebreiska poesiens yttre kännemärken, för så vida vi kunna anse oss ha en någorlunda säker kännedom därom.[1] Enskildheter torde ej heller ha något värde för min läsare.

Mest i ögonen fallande är den s. k. *parallellismen* mellan versleden (påvisad av engelsmannen Robert Lowth i två märkliga arbeten, 1753 och 1778). Parallellismen kan betecknas som ett slags tankerim: två bredvid varandra stående versled motsvara varandra vad beträffar innehållet. Antingen så, att tanken i det förra ledet upprepas i det senare, fast med användande av andra ord (synonym eller upprepningsparallellism), eller så, att den ena radens tanke framhäves genom att få sin motsats omedelbart ställd vid sin sida (antitetisk eller motsatsparallellism). Parallellismen kan härvid antingen vara fullständig, så att varje term i den ena raden har sin motsvarighet i den

[1] Jämför artikeln »Poesi» i kyrkobibelns »Ordförklaringar».

andra, eller ofullständig, så att den senare raden ej upptager motsvarigheter till samtliga den förra radens termer, men eventuellt fogar nya därtill.

Man talar oftast, efter Lowths föredöme, också om en tredje art av parallellism, där två olika, men dock på något sätt förbundna tankar ställas invid varandra (syntetisk eller kompletteringsparallellism). Det är emellertid tydligt att detta slag egentligen ej förtjänar namnet parallellism i verklig, sträng mening, utan snarare innebär ett vittnesbörd om att parallellismkravet av hebréen ingalunda kändes som ovillkorligt bindande för den poetiska byggnaden. Den s. k. syntetiska parallellismen flyter oförmärkt över i de fall där tanken är en enda, och endast den yttre längden visar att den uppfattas såsom ur formell synpunkt omfattande eller motsvarande tvenne led.

Den nämnda parallellistiska egendomligheten hos den hebreiska versen torde i sina huvuddrag vara ganska allmänt bekant. Den faller ju så lätt i ögonen, när man en gång har märkt den. Men jag menar det ej vara alldeles ur vägen att här påminna undervisare av våra skolbarn om lämpligheten av att de också uttryckligen påpeka förhållandet för de unga, när de läsa gammaltestamentlig poesi med dem. Och kanske också en och annan pastor kunde ha gott av att tänka på saken, så att han ej dukar under för frestelsen att för hårt pressa en dylik parallellism på nytt innehåll. (Jämför ovan sid. 162, not 1.)

Jag anför nu, i åskådlighetens intresse, några få, särskilt klara exempel på de båda egentliga parallellismarterna.

I a. Fullständig upprepningsparallellism:

Ps. 2: 4: Han som bor i himmelen ler,
Herren bespottar dem.

Ps. 26: 4: Jag sitter icke hos lögnens män,
och med hycklare har jag icke min umgängelse.

Jes. 55: 6: Söken HERREN, medan han låter sig finnas;
åkallen honom, medan han är nära.

Jer. 20: 14: Förbannad vare den dag på vilken jag föddes;
utan välsignelse blive den dag då min moder födde mig.

I b. Ofullständig upprepningsparallellism (utan eller med införande av någon ny term i senare ledet):

1 Mos. 4: 23: Se, en man dräper jag för vart sår jag får,
och en yngling för var blånad jag får.

Jes. 55: 2: Varför given I ut penningar för det som ej är bröd,
och edert förvärv för det som icke kan mätta?

Jes. 42: 12: Given HERREN ära,
och förkunnen hans lov *i havsländerna.*[1]

Sak. 10: 7: Deras barn skola ock se det och bliva glada;
deras *hjärtan* skola fröjda sig i *HERREN.*[1]

II. Motsatsparallellism:

Ordspr. 10: 1: En vis son gör sin fader glädje,
men en dåraktig son är sin moders bedrövelse.

Ordspr. 15: 18: En snarsticken man uppväcker träta,
men en tålmodig man stillar kiv.

Ps. 7: 10: Låt de ogudaktigas ondska få en ände,
men håll den rättfärdige vid makt.

Det må vara nog med att ha anfört några exempel på hebreisk parallellism i egentligare mening, då det ju för oss allenast gäller att få ett intryck av själva det karakteristiska i företeelsen. Jag behöver endast tillägga att parallellism så att säga i vidsträcktare och oegentligare betydelse är synnerligen vanlig och av olika typer. Därtill må erinras om att vi, jämte den enklare och vanligare tvåledade parallellismen, ej sällan påträffa en treledad, emellanåt en fyrledad sådan.

Var och en kan lätt övertyga sig om att parallellismen ingalunda är genomförd i en hebreisk dikts alla led, sam-

[1] Nya termer, utöver första ledets, äro kursiverade.

tidigt som han gör den iakttagelsen att den nämnda parallellistiska anordningen mer eller mindre rikligt uppträder i all israelitisk poesi.

A andra sidan är det alldeles uppenbart att en dylik upprepning eller motsättning av tankar ej är inskränkt uteslutande till poesien. Rent självfallet använder också prosan här och var dylika uttrycksmedel. Intet kan vara naturligare, allra helst vid det omständliga framställningssätt som semiten älskar.[1] Men tänk redan på den prästerliga talekonsten hos oss. Vem skulle vara hågad att beteckna våra predikningar med deras upprepningar och motsättningar såsom poesi?

Parallellismen är sålunda lika litet ett stående och genomfört, som ett alldeles specifikt och osvikligt kännemärke för poetisk form enligt israelitisk uppfattning. Parallellismen är visserligen en god och välkommen vägvisare, men ingen fullkomlig eller tillräcklig slagruta vid vårt sökande efter poesiens källådror. Vi måste se oss om efter något ytterligare hjälpmedel.

Vi äro vad beträffar vår vers vana vid att se det huvudsakliga kännetecknet för poesien i en viss regelbunden rytm, d. v. s. en på bestämt sätt återkommande växling mellan betonade och obetonade stavelser. Är den hebreiska diktningen bunden av någon rytm? Och i så fall, hur är denna rytm beskaffad?

På frågan om den hebreiska metriken eller versläran har nedlagts ett otroligt arbete.[2] Som jag redan förut antytt (sid. 164), ha vi inga klara uppgifter om densamma från den gamla tiden. Vi måste ur de hebreiska texterna själva sluta oss till arten och reglerna för israeliternas metrik. Och

---

[1] Häri ligger tydligen en psykologisk anknytning för parallellismens rika användning inom den hebreiska diktningen. Frågan om parallellismens uppkomst eller dess allmänna förutsättningar kan jag ej här inlåta mig på.

[2] Jag skall endast nämna två namn: Julius Ley († 1901) och Edward Sievers.

man kan då lätt förstå att forskarna ej sällan stannat vid helt olika meningar. Vi ha emellertid nu kommit så långt, att de stora huvudlinjerna med fullt fog kunna betraktas som klara och allmänt erkända, även om många problem, delvis av stor vikt, ännu stå under debatt. Vår nya kyrkobibel av år 1917 bygger vid sin uppställning av G. T:s poesi på dessa allmänna grundsatser, utan att binda sig vid någon bestämd skola eller någon viss teori i fråga om de ännu stridiga punkterna. Låt mig nu i några ytterst enkla drag ge en föreställning om det allra viktigaste.

Den gamla hebreiska verskonsten utgår från antalet *betonade* stavelser såsom det för versens byggnad bestämmande; den tillhör med andra ord de s. k. accentuerande systemen, dit ju också vår egen svenska vers hör. Därigenom skiljer den sig t. ex. från den stavelseräknande syriska och nyhebreiska, där stavelsernas sammanlagda antal är det avgörande, eller från den s. k. kvantiterande grekiska, romerska och arabiska, där rytmen ligger i växlingen mellan långa och korta stavelser, d. v. s. stavelser som kräva en längre eller en kortare uttalstid.

Eftersom det hebreiska språket i regel har tonen på ordets sista stavelse, blir dess rytm stigande, d. v. s. den eller de obetonade stavelserna gå före den betonade: *titám, tititám* (om vi med *ti* beteckna obetonad, och med *tam* betonad stavelse).

En viktig olikhet i förhållande till vår moderna verskonst är att antalet obetonade stavelser i den gamla hebreiska poesien kan växla med mycket stor frihet. Några bestämda gränslinjer för dessa växlingars omfång äro för oss ytterst vanskliga att draga.

Den för den hebreiska poesiens byggnad grundläggande enheten kalla vi versrad, fast uttrycket tyvärr mycket lätt kan missförstås. Versraden sönderfaller i två (eller, mera sällan, tre) versled. Vi ha redan mött sådana versled, när vi redogjorde för parallellismen. Ur strängt versteknisk synpunkt hade det givetvis varit riktigast att trycka dessa bägge led i en följd, men med ett tomrum eller något av-

gränsande tecken dem emellan. Av olika anledningar har man dock sett sig föranlåten att vid tryckandet av vår nya kyrkobibel i stället låta redan det nya versledet begynna på ny rad. Två (eller tre) rader i vanlig, yttre mening böra alltså tänkas tillsammans utgöra en enhet, versraden i metrisk betydelse.

Versslagen i den hebreiska poesien kunna lämpligen delas i två huvudgrupper. Vi må kalla dem: liktaktiga eller oliktaktiga, alltefter som de i versraderna ingående bägge leden äro lika eller olika långa i förhållande till varandra. Med längd mena vi då antalet av *betonade* stavelser (eller takter); antalet av obetonade sådana ha, som nämnt, ingen fastställbar betydelse.

Det avgjort vanligaste versslaget bland dem som vi kallade liktaktiga är tretaktsversen eller, noggrannare uttryckt, dubbeltretaktsversen. Den innehåller 3 + 3 betonade stavelser eller, vad som oftast är detsamma, ord. Mellan de bägge leden ligger en metrisk inskärning.

Detta versslag möta vi exempelvis i Job, 5 Mos. 32 och ej sällan i diktning av mera läromässig art. T. ex. 5 Mos. 32: 2:

(1 a) Såsom régnet drýpe min lära,
(1 b) såsom dággen flöde mitt tál,
(2 a) såsom ríkligt régn på grönska
(2 b) och såsom en régnskur på gräsets bródd.

Här ha vi två versrader, i metrisk mening, båda sönderfallande i två vershalvor, vilka vardera innehålla tre betonade stavelser, av mig framhållna genom utsatta accenttecken. Jag bör emellertid uttryckligen nämna att de här betonade svenska orden, vad den senare versraden angår, ej motsvara dem som i det hebreiska originalet uppbära tonen. Även vid följande exempel utgår jag från den svenska översättningen.

Tretaktsversen tryckes i 1917 års bibel på detta sätt, med de olika leden utryckta till kanten av raden, så att de begynna i samma linje, rakt ovanför varandra.

Ett annat viktigt versslag, som jämväl tillhör de liktaktigas grupp, är fyrtakts- eller, bättre, dubbelfyrtaktsversen. Den metriska versraden innehåller 4 + 4 betonade stavelser, skilda åt av en större inskärning eller cesur. Vershalvan sönderfaller i sin ordning oftast i två led, så att vi få schemat: (2 + 2) + (2 + 2). Denna sönderdelning medför att fyrtakten kan göra ett livligare intryck än den mer gravitetiskt framskridande tretaktsversen. I en del fall kan det vara svårt att säga om man ej snarare borde tala om en tvåtakts- än en fyrtaktsvers.

Fyrtakten uppträder i allmänhet med mindre renhet och tydlighet än tretakten. Jag anför ett par exempel på fyrtaktsvers, Ps. 13: 2 och Jes. 14: 26:

a *(aa)* Huru lánge, HÉRRE,
a *(ab)* skall du så álldeles förgäta mig?
b *(ba)* Huru lánge skall du fördőlja
b *(bb)* ditt ánsikte för mig?

a *(aa)* Detta är det beslút som är fáttat
a *(ab)* mot héla jórden;
b *(ba)* detta är den hánd som är úträckt
b *(bb)* mot álla fólk.

I bägge fallen gäller det en enda metrisk versrad, som delas i två vershalvor *(a* och *b)*, vilka vardera ytterligare sönderfalla i två mindre led *(aa* och *ab*, resp. *ba* och *bb)*.

Vår nya kyrkobibel uppdelar av praktiska skäl texten på nya rader efter de minsta leden, dock med iakttagande av att varannan rad begynnes något längre in från kanten än den närmast föregående. Genom denna indragning vill man betona att denna rad rytmiskt hänger vida närmare samman med den föregående än med den efterföljande.

En mellanform mellan två- och tretaktsversen är sextakten: 2 + 2 + 2. Den användes ej så sällan inom dikter av tretaktskaraktär, såsom metrisk likvärdig med detta

versschema.[1] Någon enstaka gång uppträder den mer självständigt, såsom i »Visan om skökan», Jes. 23: 16:

a { (aa) Tág din hárpa
(ab) och gå omkríng i stáden,
(ac) du förgátna sköka;
b { (ba) spéla váckert
(bb) och sjúng flítigt,
(bc) så att man kómmer ihåg dig.

Vi övergå nu till den andra huvudgruppen bland versslagen, den som vi kallade den oliktaktiga. Här väga vershalvorna ej, så att säga, jämnt mot varandra, utan den ena är rytmiskt svagare än den andra. Jag uppehåller mig endast vid det versslag som är det avgjort påtagligaste och intressantaste inom denna grupp: femtaktsversen, bestående av 3 + 2 betonade stavelser, åtskilda av ett rytmiskt insnitt, en cesur.

Man plägar ofta benämna detta versslag *sorgesångsrytm.* Namnet beror på att det ifrågavarande meterslaget först uppdagades i Klagov. 1—4, men kan ej anses lyckligt, eftersom denna rytm ingalunda är inskränkt till sorgesången, utan jämväl brukas i helt andra diktarter.

Femtaktsversen gör ett särskilt påfallande och egenartat intryck. Den kortare, senare vershalvan ljuder som ett förklingande eko av sin föregående vershälft. Som exempel må här anföras Ps. 19: 8 och Klagov. 1: 13:

(1 a) HÉRRENS låg är utan brist
(1 b) och véderkvicker själen;
(2 a) HÉRRENS víttnesbörd är fást
(2 b) och gör den énfaldige vís.

(1 a) Från höjden sände han en éld
(1 b) i mina bén och fördårvade dem.
(2 a) Han bredde út ett nät för mina fötter,
(2 b) han stötte mig tillbáka.

[1] I sådana fall uppdelar 1917 års bibel, där så är naturligast för den svenska tolkningen, sextaktsversen på två rader, som om den hade varit en vanlig dubbeltretakt.

Vår nya bibelöversättning har, som synes av ovanstående prov, samma tryckuppställning vid femtakten som vid fyrtakten, alltså med varannan rad något indragen från kanten. Den svenske läsaren kan, visserligen endast tillnärmelsevis, skilja de bägge versarterna genom att akta på om vershalvorna i regel verka lika långa eller icke.

Det är min plikt att starkt stryka under, att den hebreiska texten, i dess föreliggande form, bjuder en mycket stor mängd ställen där vi ur metrisk synpunkt skulle väntat antingen ett mer eller ett mindre[1], även om vi icke uppställa några överdrivna och oberättigade krav på att samma versslag skall vara fullt genomfört inom samma dikt, eller komma med andra stränga fordringar på en alldeles regelbunden versbyggnad.

Då den svenska bibelöversättningen vill återgiva den hebreiska texten, sådan den föreligger oss, tillåter den sig aldrig någonsin att vidtaga ändringar av metriska grunder. Och vidare gäller att »i en översättning som av naturliga skäl i främsta rummet måste ålägga sig kravet på saklig texttrohet, den hebreiska poesiens formella skönhetsmedel blott i ofullkomlig grad kunna komma till sin rätt. För att den poetiska rytmen ej genom allt för långa eller allt för korta versleder må helt och hållet förstöras, har stundom uppdelningen gjorts med någon frihet mot texten, detta dock aldrig så, att meningen har ändrats.»[2]

Att här lämna en i detalj gående redogörelse för huru det nya svenska G. T. sökt komma till rätta med de hebreiska dikternas poetiska byggnad tillåter ej utrymmet. Läsarens tålamod skulle nog också sättas på ett oskäligt förhårt prov. Jag är nöjd, i fall jag lyckats giva någon föreställning om det väsentliga i den hebreiska metriken, och om hur detta, fastän självfallet högeligen ofullkomligt, återspeglas i den svenska tolkningen.

Jag kanske ej bör underlåta att påpeka att ett i vår

[1] Ett *minus* torde ej sällan kunna förklaras genom att antaga att en paus bildat utfyllningen.

[2] Artikeln »Poesi» i kyrkobibelns »Ordförklaringar».

poesi så vanligt formmedel som rimmet ej kommer till avsiktlig användning inom den hebreiska verskonsten. Däremot ha vi, som bekant, inom G. T. vissa dikter som kallas *alfabetiska*, d. v. s. »begynnelsebokstäverna i de särskilda raderna eller de särskilda stroferna följa (stundom, på grund av textens beskaffenhet, med vissa rubbningar) det hebreiska alfabetets bokstavsordning».[1]

Vid dessa sånger kan man klart urskilja strofer såsom bestämda större metriska enheter. I hebreisk poesi i allmänhet är det däremot oftast ytterligen vanskligt att avgöra om en verklig strofbyggnad föreligger. Även vid de jämförelsevis få fall där vi finna en upprepade gånger återkommande refräng, såsom t. ex. Ps. 67: 4, 6, 80: 4, 8, 20, Jes. 9: 12, 17, 21, 10: 4, möta svårigheter.

Bland de apokryfiska skrifterna äro somliga poetiska. Först och främst ha vi Syraks bok, vilken, som ovan nämnts (sid. 35), ursprungligen är skriven på hebreiska. Den är byggd ungefär på samma sätt som Ordspr. Både Asarias' bön och De tre männens lovsång äro uppenbarligen skrivna i gammaltestamentlig psalmstil. Snarast såsom poetiska böra ock Manasses' bön och Bar. 3—5 betraktas. Dessa skrifter äga visserligen ingen rytmisk byggnad i egentlig mening. Men detta beror helt enkelt på att vi här ha att göra med grekiska efterbildningar efter traditionellt hebreiskt mönster. Något liknande torde kunna sägas också om Vish. 1—9. I Jud. och Tob. äro några dikter inlagda: Judits bön (9: 2—14) och hennes lovsång (16: 1—17), samt Tobits lovsång (13: 1—18). Egendomligt verka de poetiska småstycken som i 1 Mack. förekomma insprängda i berättelsen: 1: 25 ff., 35 ff., 2: 7 ff., 3: 3 ff., 45, 14: 6 ff.

I de apokryfiska böckerna är ingen skillnad gjord mellan olika meterslag i fråga om tryckuppställningen, och

[1] Artikeln »Poesi» i »Ordförklaringarna». Där lämnas en förteckning på hithörande dikter från G. T., vartill från Apokryferna kan fogas Syr. 51: 13—29, vilken sång ursprungligen varit alfabetisk.

detta av den enkla anledningen att, såsom nyss nämnt, vi här ofta röra oss med en mycket fri efterbildning av den hebreiska dikten i allmänhet. Av särskilt intresse är den regelbundna femtaktsversen (se ovan sid. 172) i dödsklagan efter mackabéern Judas, i den ursprungligen på hebreiska eller arameiska skrivna 1 Mack., 9: 21:

Huru hár icke hjälten fállit
Israels frälsare.[1]

Citat från G. T:s kanoniska böcker hava jämväl i de apokryfiska skrifterna fått poetisk uppställning med brutna rader, närhelst de i de förra betecknats såsom poesi, t. ex. Tob. 2: 6, 1 Mack. 7: 17.

De gammaltestamentliga poesicitaten i N. T. äro i trycket angivna som sådana, genom att ställas fristående, men utan markering av olika versslag. I fall någon enstaka versrad skulle stå helt invävd i sammanhanget, såsom t. ex. Matt. 9: 13 (= Hos. 6: 6), Matt. 21: 13 (= Jes. 56: 7), har det dock synts lämpligast att ej bryta ut densamma. När avvikelser i några fall förekomma mellan G. och N. T. i fråga om ordens fördelning på raderna, beror detta på olikheter i texten.

Citat från gammaltestamentlig prosatext äro däremot ej markerade genom fristående tryckning. Giv akt på skillnaden mellan prosa- och poesicitat i exempelvis Hebr. 1—2. I 1: 5 ha vi båda delarna: ett poetiskt ord, Ps. 2: 7, och en prosautsaga, 2 Sam. 7: 14. Likaså 2: 12 f.

Men oavsett dessa gammaltestamentliga verscitat möta vi poetisk uppställning med brutna rader också i en del andra fall. Vi ha t. ex. några efter den gammaltestamentliga diktningens allmänna mönster och med gammaltestamentligt uttrycksmaterial byggda, poesiartade nybildningar, av samma art som dem vi nyss mötte i Apokryferna. Hit höra framför allt Luk. 1: 46—55, 68—79, 2: 29—32, de bekanta *Magnificat*, *Benedictus* och *Nunc dimittis*, så be-

[1] Jämför 2 Sam. 1: 19.

nämnda efter begynnelseorden i den latinska Vulgata. Upp. innehåller ett par ställen som verka såsom kristna hymner, 5: 9 f., 15: 3 f. Poetisk uppställning finna vi jämväl i några fall som genom sin rytmiska byggnad, och av andra skäl, göra intryck av att återgiva en gammal liturgisk formel eller hymn, Ef. 5: 14 (»Vakna upp, du som sover» etc.), 1 Tim. 3: 16 (»Han som blev uppenbarad i köttet» etc.), 2 Tim. 2: 11 ff. (»Hava vi dött med honom, så skola vi ock leva med honom» etc.). En visartad klang ljuder ock i Matt. 11: 17 = Luk. 7: 32 (»Vi hava spelat för eder» etc.).

Slutligen finna vi ock några få gånger i N. T. verser som äro byggda enligt den grekiska metrikens lagar, citat från grekiska skalder. De äro i vår nya kyrkobibel metriskt översatta och naturligtvis tryckta så, att deras poetiska karaktär faller i ögonen. Så anföres i det berömda Areopagtalet, Apg. 17: 28, en del av en s. k. *daktylisk hexameter*, ur en av stoikern Aratus från Soli († 240) författad, under antiken högt skattad och ofta citerad dikt om stjärnorna och väderlekstecknen:

»Vi äro ju ock av hans[1] släkt.»

Ett bevingat citat från den mycket läste grekiske lustspelsförfattaren Menander († 293) möta vi hos Paulus i 1 Kor. 15: 33. Versen är en s. k. *jambisk senar* ur komedien Thais, och lyder:

»För goda seder dåligt sällskap är fördärv.»

Den i Tit. 1: 12 citerade hexameter-versen:

»Kreterna, lögnare jämt, äro odjur, glupska och lata»,

stammar från den kretiske undergöraren och teologen Epimenides (500-talet f. Kr.), enligt uppgift av kyrkofadern Hieronymus († 420) ur en hans dikt om orakelutsagor.[2]

[1] I dikten syftar *hans* på Zeus (Jupiter), jämför Apg. 14: 11 f.

[2] Man har framställt den förmodan att Apg. 17: 28: »i honom leva vi och röra oss och äro till», innehåller en anspelning på ett närstående ställe i samma dikt av Epimenides.

D.

Skiljetecken.

Skiljetecknen tjäna till att ur innehållets synpunkt uppdela en text i smärre enheter. Denna uppdelning kan vara av mycket stor betydelse för att rätt förstå meningen; ja, därigenom att ett skiljetecken borttages eller får en annan plats kan det sakliga innehållet helt förändras. Vi äro emellertid så vana vid att nyttja de nämnda tecknen, att vi oftast långt ifrån tillräckligt besinna vilket gagn de göra oss, eller huru stor vikt det ligger vid deras ändamålsenliga bruk.

Låt oss nu först se till, hur det är ställt med bruket av skiljetecken i våra bibelhandskrifter.

Jag har en gång i det föregående (sid. 97) omtalat att vi i massoreternas hebreiska G. T. ha något som med ett rätt missvisande namn kallas *accenter*. Vi ha t. o. m. olika sådana accentsystem, vilkas uppkomst, ålder och inbördes förhållande dock äro ytterst svårbestämbara. Bland de olika uppgifter dessa s. k. accenter ha att fylla torde otvivelaktigt den vara den ursprungligaste, att giva anvisningar för det högtidliga, halvsjungande föredraget i synagogan (jämför ovan sid. 165). Men det är lätt att förstå hur accenterna härmed få en ej obetydlig vikt för att avgöra på vad sätt orden böra föras tillsammans, utan att vi dock kunna påstå att de utgöra någon direkt motsvarighet till våra skiljetecken.

De äldsta grekiska handskrifterna till N. T. och Apokryferna ha ursprungligen ej haft skiljetecken utsatta, eller endast alldeles tillfälligt och planlöst. Längre fram komma de till användning, och insättas då också i äldre handskrifter.

För oss är bruket av skiljetecken något så självfallet,

att vi knappast tänka på möjligheten av en skrift utan sådana. Men vi må besinna att vi, genom att använda dem, emellanåt kunna inlägga en viss bestämd mening såsom den bästa, där grundtexten ej direkt fäller något utslag, att vår interpunktion sålunda understundom kan innebära en verklig tolkning, av samma art som den vi i ett föregående sammanhang, sid. 36 f., berört. Jag nöjer mig med ett enda[1], i sig obetydligt, exempel: Matt. 26: 41 = Mark. 14: 38: »Vaken, och bedjen att I icke mån komma i frestelse.» Här anger kommateringen att, enligt översättarnas uppfattning, *att*-satsen bör föras till *bedja,* ej till *vaka.*[2]

Frågan om skiljetecknen skulle kunna vara avfärdad med några dylika allmänna påpekanden, om det ej vore så, att 1917 års bibel varit dristig nog att använda en kommatering som i vissa avseenden bestämt skiljer sig från den som vi alla få lära oss i skolan, och därför äro vana att själva följa och se följd i skrift som tryck. Och den kommatering som så införts i vår nya bibels stora huvudupplaga har sedan upptagits av så gott som alla de mindre upplagorna. Det torde därför vara väl på sin plats att jag här lämnar en kort översikt över de principer som ligga till grund för den nämnda kommateringen, och detta så mycket mer som ingen dylik redogörelse förut offentliggjorts. Jag vet ock att åtskilliga läsare högeligen förargat sig över den nya kyrkobibelns kommatering, som de funnit alldeles obegriplig och planlös.

Vår nu gängse svenska kommatering tar, som bekant, uteslutande, eller så gott som uteslutande, hänsyn till den grammatiska satsbyggnaden; satser avgränsas från varandra genom komma. Det kommateringssystem däremot,

---

[1] Vid det förut, sid. 97 f., behandlade stället: »Välsignad vare han som kommer, i Herrens namn», beror det insatta skiljetecknet och den därmed angivna uppfattningen av meningen, som nämnt, på accenten i den hebreiska texten.

[2] Ytterligare må påpekas, att om konjunktionen *att* hade uppfattats såsom inledande en avsiktssats, man efter de regler som vår nya bibelöversättning följer (se ovan sid. 138) skulle skrivit *för att.*

som vår nya bibelöversättning tillämpar, vill i främsta rummet tjäna den naturliga och vårdade uppläsningens intresse, så att skiljetecknet företrädesvis åsyftar att angiva det ställe där det faller sig naturligt att göra en paus. Ett radikalt genomförande av denna grundsats såsom den enda, allt bestämmande har man, av olika anledningar, ej velat våga sig på. Den nya kommateringen innebär, praktiskt sett, en modifiering av det äldre systemet, varigenom på ett rätt enkelt sätt uppläsningens krav vunnit ett högst betydligt större beaktande än förr. Därmed är på intet sätt sagt att idealet är nått.[1]

Till försvar för den övliga kommateringen kan man säga att man varken behöver eller bör låta sig binda av densamma vid högläsningen. Men den som en gång börjat ge närmare akt t. ex. på hur bibeltexter eller formulär ur handboken faktiskt föredragas i våra kyrkor, skall svårligen kunna bestrida att skolkommateringen ofta nog utövar ett högst menligt inflytande på den naturliga uppläsningen. Sak samma gäller utan tvivel i stor utsträckning om skolans folk. Detta är ingen tillfällighet. Man har nämligen ej sällan vuxit sig så in i den vanliga kommateringen, att man rent av lever i den övertygelsen att den rätta och naturliga läsningen följer dessa grammatiskt bestämda kommata. Man har ingen tanke på att andra språk, t. ex. engelskan eller franskan, ha en annan, vida mindre grammatisk kommatering, eller att vi jämväl i svenskan tidigare (t. ex. 1703 års bibel, såsom våra citat visat) använt en avsevärt friare interpunktion.

Den viktigaste skillnaden mellan den sedvanliga kommateringen och den som följes i vår nya kyrkobibel kan uttryckas i några enkla punkter.

I. Skiljetecknet *komma utsättes icke,* i olikhet mot vanligt bruk:

a) *framför vanliga att-satser (objektssatser),* t. ex. »han hörde att Arkelaus regerade» (ej: »han hörde, att»),

[1] Kommateringen i föreliggande skrift ansluter sig i huvudsak till den nya bibelöversättningens, men går något längre.

b) *framför indirekta frågesatser*, t. ex. »han frågade dem var Messias skulle födas» (ej: »han frågade dem, var»),

c) *framför och efter »nödvändiga» relativsatser* (d. v. s. sådana som ej utan vidare kunna lösas ut ur sammanhanget), under förutsättning av att relativsatsen *omedelbart* följer sitt huvudord, t. ex. »stjärnan som de hade sett i östern» (ej: »stjärnan, som ... östern»), »de som traktade efter barnets liv äro nu döda» (ej: »de, som ... liv, äro» etc.), »han bosatte sig i en stad som hette Nasaret» (ej: »en stad, som»). — Däremot: »Denne är min älskade Son, i vilken jag har funnit behag» (komma utsatt, ty relativsatsen är icke »nödvändig»), »för att det skulle fullbordas, som var sagt», »enligt den uppgift om tiden, som han hade fått» (i dessa fall sättes komma, eftersom relativsatsen är skild från sitt huvudord).

På samma sätt som nödvändiga relativsatser behandlas jämväl andra bisatser som mycket nära ansluta sig till ett bestämt huvudord, t. ex. »tiden då stjärnan hade visat sig» (ej: »tiden, då»), »det löftet att han skulle få världen till arvedel» (ej: »det löftet, att»).

Undantag. Komma utsättes mot regeln vid satser av de nämnda tre slagen:

a) när satsernas längd göra ett pausbetecknande skiljetecken önskvärt,

b) mellan två eller flera samordnade, fullständiga objekts-, fråge- eller relativsatser,

c) vid objektssatser efter verb av typen *se till, fråga efter*, för att förebygga felläsning. (Likaså skiljes mellan: *, så att* och: *så, att.*)

Vidare må påpekas att dubbla konjunktioner icke skiljas från varandra genom komma, t. ex.: *att om, att när* (ej: *att, om; att, när*). Däremot sättes skiljetecknet framför den förra. Ej heller söndras utropsorden o och *ack* genom komma från vad som följer.

II. Skiljetecknet *komma insättes* å andra sidan, i strid

mot de gängse kommateringsreglerna, i en del fall, för att befordra och underlätta en naturlig högläsning:

a) *Längre eller* jämförelsevis *fristående adverbiella bestämningar avskiljas* genom kommata. T. ex.: »Sedan fingo de, genom en uppenbarelse i drömmen, befallning att icke återvända till Herodes»; »När nu Jesus var född i Betlehem i Judeen, på konung Herodes' tid, då kommo vise män.»

På samma sätt förfares t. ex. vid infinitiver, inledda av *för att, till att* o. s. v., när det är önskvärt att åstadkomma en uppdelning av ett långt sammanhang, eftersom detta eljest skulle blivit utan varje skiljetecken, eller när infinitiven verkar särskilt fristående.

b) Rader av *samordnade ord eller led grupperas* genom komma, så att de samhöriga föras tillhopa. T. ex.: »Var och en som har övergivit hus, eller bröder eller systrar, eller fader eller moder, eller barn, eller jordagods»; »då stod han upp och tog barnet och dess moder med sig, och kom så till Israels land».

Man har över huvud ingen rädsla för att sätta komma framför *och* och *eller*, där detta befrämjar läsningen, även om satsen icke skulle vara fullständig.[1] Vid *men* och *utan* brukar man ju efter vanliga regler frimodigt skiljetecken. — Mellan samordnade imperativer — imperativen betraktas som fullständig sats — sättes skiljetecken, när handlingarna falla i sär, eljest icke. T. ex.: »Tig, och far ut ifrån honom», men: »Hugg av den och kasta den ifrån dig.»

c) I fall *där felläsning kan ligga nära*, i det att någon bestämning som hör till det efterföljande oförvarandes kan komma att läsas tillsammans med det föregående, är skiljetecken utsatt, för att omöjliggöra en dylik obehaglig överraskning. Jämför t. ex. Jos. 3: 14: »prästerna som buro förbundsarken gingo framför folket» (utan skiljetecken, enligt den nya kyrkobibelns stående regler), med följande

[1] Så t. ex. Matt. 9: 13: »Jag har behag till barmhärtighet, och icke till offer», Luk. 21: 36: »I mån kunna undfly allt detta som skall komma, och kunna bestå inför Människosonen».

vers: »så att prästerna, som buro arken, med sina fötter vidrörde yttersta randen av vattnet i Jordan» (här är, mot vanligheten, en nödvändig relativsats avskild genom kommata; det vore nämligen högst förargligt, om man skulle råka läsa att prästerna buro arken med sina fötter).

Om de övriga skiljetecknen behöver ej mycket sägas. *Semikolon* är jämförelsevis ofta nyttjat, till befrämjande av klarhet i satsbyggnad och innehåll. Två sådana i samma sats undvikas helst. *Kolon* användes på vanligt sätt; emellanåt brukas det före uppräkningar o. d.

Utropstecknet, som vi ofta se missbrukat ända till leda, är i vår nya bibelöversättning använt med stor sparsamhet, och endast för sitt egentliga ändamål, nämligen att beteckna ett utrop. Emellanåt kan en sats som formellt är en fråga, i verkligheten innebära ett utrop. Därför kan ett utropstecken där vara mera på sin plats än ett frågetecken. T. ex.: »Vad är det du har gjort!» (1 Mos. 3: 13).

Likasom översättaren genom att använda utropstecknet anger sin uppfattning av textens innebörd, så gör han genom att bruka *frågetecknet* emellanåt ett mycket viktigt val mellan olika tolkningsmöjligheter. I Joh. 16: 31 lägger sammanhanget det avgjort närmast att sätta frågetecken efter orden: »Nu tron I» (så 1703, 1883, 1917). Däremot är saken ej lika klar vid Joh. 20: 29: »Eftersom du har sett mig, tror du.» Vår nya kyrkobibel betraktar orden som fråga, i olikhet med 1703 och 1883.

Dubbla *tankstreck* användas inom en mening för att starkare än som kan ske genom kommata beteckna en i satskonstruktionen fristående mellansats, t. ex. 5 Mos. 3: 19, Matt. 9: 6, 24: 15, Joh. 19: 38, 21: 7. Enkelt tankstreck kan brukas för att markera en oregelbundenhet i satsbyggnaden, såsom vid Luk. 12: 38, 42. I andra fall ger det en antydan om att man bör tänka sig en paus, t. ex. Luk. 7: 40, Joh. 13: 10, 19, 14: 31, 21: 17.

Av *parenteser* omgivas förklaringar o. d., t. ex. Mark. 5: 41 f., Joh. 1: 38, 41 f., 19: 31, 2 Kor. 1: 24. Detta tecken

har i vår bibelöversättning ingen textkritisk innebörd, som om det därav inneslutna skulle förklaras vara en mindre ursprunglig beståndsdel av den föreliggande texten. Även när i G. T. större partier, såsom 5 Mos. 2: 20—23, Jos. 12: 7—8, Esr. 4: 6—23, ställas inom parentes, är översättningens syfte härmed att underlätta begripandet, genom att visa var det brutna huvudsammanhanget åter knyter vid.

Däremot tjäna de två gånger brukade *klammerna*, Mark. 16: 9—20, Joh. 7: 53—8: 11, att framhålla att dessa ställen sannolikt ej äro ursprungliga på sin plats, såsom redan blivit påpekat, sid. 70 f.

E.

Läsetecken och stilarter.

Om användningen av *bindestreck* finnes intet särskilt att erinra. Det brukas vid mera påfallande eller tillfälliga sammansättningar, t. ex. *bat-mått* (Joh. 2: 6), *Kristusbrev* (2 Kor. 3: 3), *Kristus-bedrövelse* (Kol. 1: 24).

Till bruket av *accent* återkomma vi längre fram, sid. 211.

Citationstecken och *apostrof* (»—», resp. '—'). Det senare tecknet användes *inom* ett av det förra omslutet parti.

Från modernt svenskt tryck eller skrift äro vi vana vid dessa tecken, för att markera direkt anföring av någons ord. Vår nya kyrkobibel upptager genomgående detta bruk, medan den Carolinska bibeln aldrig använder de ifrågavarande tecknen, och 1883 års N. T. endast brukar citationstecken vid anföring av något ställe ur G. T.[1] och några få besläktade fall. Vid längre lagföreskrifter, utsagor o. d., där den konkreta situationen träder tillbaka, t. ex. i Moseböckerna, i profetskrifterna, särskilt Hes., har man emellertid ansett att de med fördel kunna undvaras.

Att en persons direkta yttrande sättes inom anföringstecken finna vi alldeles i sin ordning. Likaså när vi möta ett längre gammaltestamentligt citat inom N. T., eller en närmare utläggning av något visst uttryck ur ett förut anfört dylikt citat, t. ex. i Hebr. 3: 13 av ordet »i dag» från den 3: 7 ff. citerade gammaltestamentliga utsagan. Nej, när man, såsom händelsen är, ofta förundrat sig över den stora mängden av anföringstecken i 1917 års svenska bibel, fram-

[1] Redan i våra äldsta grekiska bibelhandskrifter, bl. a. *codex Vaticanus* (se ovan sid. 23), utmärkas de gammaltestamentliga citaten inom N. T. på detta sätt. Förhållandet är påfallande, eftersom skiljetecken här ej brukas, se ovan sid. 25, 177.

för allt i dess N. T., då är det andra fall man har i tankarna.

Anföringstecken brukas nämligen där också vid en del andra tillfällen.

Sådana ha insatts vid enstaka ord eller vändningar i N. T., som direkt eller indirekt, men ändå otvetydigt, anspela på något gammaltestamentligt ställe, utan att man dock kan tala om något egentligt citat. Så omslutas t. ex. i Matt. 11: 29 orden »så skolen I finna ro till edra själar» av apostrof, eftersom de utgöra en anspelning på Jer. 6: 16.[1] Vid 1 Petr. 1: 18 anspelar uttrycket »lösköpta» på Jes. 52: 3 och är därför markerat med citationstecken. Jämför flera ställen i 1 Petr. 2, Apg. 7: 20, 10: 34 m. fl.

Genom anföringstecken utmärkas också vissa egenartade uttryck och facktermer, för att framhäva dessa såsom sådana. T. ex. »fader» (= lärare, Matt. 23: 9), »frukta Gud» (= vara judisk proselyt, Apg. 10: 2, 13: 16 m. fl. ställen i Apg.), »själisk» (jämför ovan sid. 125), »makter» (se ovan sid. 98 f.). Observera i dylika fall hänvisningen till de bifogade »Ordförklaringarna och sakupplysningarna», där man får besked om saken. Anföringstecknet tjänar vid sådana tillfällen till att hejda läsaren och påpeka ett besstämt, ovanligt språkbruk, så att han ej råkar ut för missförstånd.

För att underlätta den riktiga förståelsen av texten äro anföringstecken, till läsarens tjänst, insatta jämväl vid slagord, invändningar o. d., som författaren eller talaren tar upp från den han talar med eller polemiserar emot. Dylika slagord äro t. ex. »kunskap» 1 Kor. 8: 1 ff., 1 Tim. 6: 20, »vishet», »vishetslära» i Kol. 2: 8, 23, Jak. 3: 15. Vid »för folket», Joh. 11: 52, anspelar evangeliiförfattaren på Kaifas' bekanta, mer än denne anade innehållstunga ord.[2]

---

[1] Angående kursiveringen av parallellhänvisningen se nedan sid. 193.

[2] I förbigående vill jag påpeka den fria, men träffande översättningen av Mark. 9: 23: »Om jag förmår, säger du.» Den bästa grekiska texten har ordagrant: »Om du förmår», vilket uttryck genom framförställd artikel är substantiverat. Vår äldre kyrkobibels tolkning: »Om

De bästa exemplen finna vi i 2 Kor. Detta brev vimlar av invändningar, utfall och slagord som stamma från Pauli motståndare, men vilka aposteln tar upp och anspelar på, utan att dock direkt beteckna dem som citat. Brevets första mottagare kände genast igen dessa vändningar och förstodo dem såsom anspelningar. För en nutida läsare är det en hjälp att få dem utmärkta i skriften. Se t. ex. på 10: 1 f.

Kursiv-stil användes vid några få ställen i N. T., när inga språkliga möjligheter förefunnos att starkt framhäva ett ord som grundtexten anger såsom kraftigt betonat. T. ex. Mark. 9: 25: »*jag* befaller dig» (jag, i motsats till lärjungarna), Mark. 10: 28: »Se, *vi* hava övergivit allt och följt dig» (vi, i motsats till 'den rike ynglingen'), Luk. 6: 35: »*han* (nämligen den Högste) är mild mot de otacksamma», 1 Joh. 4: 19: »*Vi* älska, därför att *han* först har älskat oss.» Några gånger brukas denna stilsort för att omedelbart framhålla att vi ha att göra med räkneordet *en, ett*, ej med den obestämda artikeln, såsom i Joh. 11: 50: »bättre ... att *en* man dör för folket», Ef. 4: 4 f.: »*en* kropp och *en* Ande ... *en* Herre, *en* tro, *ett* dop, *en* Gud».

Där så har kunnat ske utan förkonstling har man, som nämnt, undvikit den enbart skriftliga kursiveringen och i stället tillgripit språkliga uttrycksmedel, t. ex. »det är jag som» o. s. v., »jag själv» o. s. v. eller en mera påfallande placering av ifrågakommande ord inom satsen.[1]

S. k. *spärr*-tryck, d. v. s. att bokstäverna ej på vanligt sätt ställas alldeles intill varandra, utan dragas något i sär, finna vi brukat där ett namn, en vändning eller ett ut-

---

du tro kan», utgår från en senare och sämre grundtextform. 1883 års N. T. överensstämmer sakligt med 1917 års, när det återger stället så: »'Om du kan' — allt kan ske» etc.

[1] Observera ock betoning genom ett inskjutet *allenast* e. d., eller vid ett dubbelled genom *väl (visserligen) — men*, såsom Matt. 11: 25: »Jag prisar dig, Fader ... för att du *väl* har dolt detta för de visa och kloka, *men* uppenbarat det för de enfaldiga.»

tryck förklaras av bibeltexten själv. Man kan t. ex. slå upp 1 Mos. 2: 7, 23, 4: 25, 5: 29, Sus. 54 f., 58 f., Matt. 1: 21, 23, Mark. 5: 41, Joh. 1: 38, 41 f., 19: 17.

Fetstilen, som är läsarna av Carl XII:s bibel så välbekant från de på detta sätt markerade kärnställena[1], förekommer icke i vår nya svenska översättnings text.

De i vanligt tryck mindre brukliga s. k. *kapitälerna,* d. v. s. »stora bokstäver» vid ordets samtliga bokstavstecken, användas endast inom det kanoniska G. T., och allenast vid ett enda ord, HERREN, i de fall då detta ord i den hebreiska grundtexten motsvaras av egennamnet *Jahve (Jehova).* »Herren», satt med vanliga trycktyper, brukas däremot över allt där grundtexten har det vanliga substantivet för detta begrepp.[2] Jämväl de tidigare svenska kyrkobiblarna markera den nämnda skillnaden, om än på något avvikande sätt. Som exempel på växlingen hänvisar jag till Jes. 6: 1, 8, 11 (»Herren»), 6: 3, 5, 12 (»HERREN»).

Stor *begynnelsebokstav* brukas självfallet vid början av en mening och vid citat efter kolon jämte anföringstecken, likaledes vid sådana egennamn som kunde och borde översättas, såsom exempelvis Nya staden (2 Kon. 22: 14), Övre dammen (2 Kon. 18: 17), Raka gatan (Apg. 9: 11), Goda hamnarna (Apg. 27: 8).

Pronomina som syfta på Gud eller Kristus tryckas med liten bokstav, med undantag av sex ställen i 1 Joh., där man tryckt *Han,* för att förebygga missförstånd. Se t. ex. 3: 3.

Herre, Fader, Son, Frälsare, Ordet, Lammet, Ande, Hjälparen sättas genomgående med stor bokstav i början, där det gäller Gud eller Kristus eller Anden. På samma sätt vid t. ex. *Skapare, Konungen, Makten, Majestätet, den Högste, den Allsmäktige* såsom benämning på Gud.

Särskilt *Ande* bereder stora svårigheter. I N. T. kan

---

[1] I 1541 års bibel finnas några ansatser till ett dylikt framhävande av vissa »messianska» ställen (genom s. k. kapitäler); i 1618 års kyrkobibel möter den av 1703 års bibel fasthållna fetstilsanordningen.

[2] Se vidare artikeln »Herre» i »Ordförklaringarna».

man emellanåt möta ställen där det faller sig svårt att träffa ett avgörande om man bör skriva *ande* eller *Ande*.[1] Men här är ändå i det stora hela vida lättare att komma till rätta med saken än i G. T., där den personlighetspräglade betydelsen oftast träder tillbaka för en lägre.[2] Man har i fråga om G. T. följt den onekligen något enkla huvudregeln att sätta *ande* där ordet ej förekommer direkt sammanställt med Gud eller Herren, medan man genomgående trycker Guds, Herrens *Ande*, också i de fall där man omöjligen kan påstå att *Ande* i vår nytestamentliga mening föreligger. Exempel på den sistnämnda arten äro 2 Mos. 31: 3: »Jag har uppfyllt honom (nämligen Besalel, Uris son) med Guds Ande, med vishet och förstånd och kunskap och med allt slags slöjdskicklighet, till att tänka ut konstarbeten» etc. (tydligtvis den antika föreställningen om konstskickligheten som en gudagiven andeutrustning), Dom. 14: 6: »Då föll HERRENS Ande över honom (nämligen Simson), och han slet sönder lejonet» (den utomordentliga kroppskraften i forntiden tänkt som något gudomligt), 1 Mos. 1: 2: »Guds Ande svävade över vattnet.»

I några enstaka fall där sammanhanget otvetydigt ger vid handen att det är fråga om den livsande som gives varelserna vid deras tillblivelse, skrives dock *ande*, trots det vidfogade *Guds*, såsom Job 33: 4: »Guds ande är det som har gjort mig, den Allsmäktiges fläkt beskär mig liv», Ps. 104: 30: »Du sänder ut din ande, då varda de skapade.»

---

[1] Jämför ovan sid. 107 f.

[2] Vår gamla kyrkobibel är ytterst vacklande i fråga om *ande* eller *Ande* i G. T.

Hjälpmedel i vår nya kyrkobibel till bibelns förståelse.

Vår nya kyrkobibel innehåller ej blott själva den bibliska texten i svensk tolkning, utan den omfattar därjämte vissa partier av så att säga utombiblisk natur. Vi ha redan (sid. 158 ff.) talat om en dylik beståndsdel, nämligen innehållsöversikterna vid kapitlen, vilka lämpligen behandlades vid redogörelsen för kapitelindelningen. Själva bibelböckernas namn och förteckningarna på dessa, en sak som vi jämväl varit inne på (sid. 145 ff.), kunna på sitt sätt också föras till det som i vår bibel går utöver bibeln.

Det återstår nu för oss att stanna vid några andra hjälpmedel som vår nya svenska bibel bjuder läsaren, för att befrämja hans tillägnande av bibeltexten och hans inträngande i densamma. Jag tänker på de s. k. parallellspråken, på hänvisningar och noter av olika slag samt på det trefaldiga bihang som insatts vid slutet av 1917 års kyrkobibel.

A.

Parallellhänvisningar.

I parallellhänvisningarna eller, såsom man oftast uttrycker sig, parallellspråken[1] har läsaren ett visserligen utvärtes oansenligt och ofta alldeles förbisett, men icke desto mindre synnerligen värdefullt hjälpmedel vid sitt bibelstudium. Dessa hänvisningar bjuda, kan man säga, den kortaste kommentaren till bibeln, enligt den gamla goda regeln: »Skriften är själv sin egen tolk.» Både för den enskilda läsningen, undervisningen och predikan borde detta hjälpmedel utnyttjas oerhört mycket mer än nu är fallet. Förr i världen förstod man detta vida bättre. Nu tänker man ofta inte ens på att se efter, om man möjligen skulle kunna finna hjälp och fingervisning där i fråga om ett ställe som man ej riktigt förstår.

Redan mycket tidigt har man beaktat överensstämmelserna mellan en rad likartade bibelställen. Det ser man bland annat därav att avskrivarna medvetet och omedvetet tendera att utjämna ursprungligen förefintliga skiljaktigheter och att göra texten alldeles likalydande i de parallella ställena. Denna »harmonisering», såsom man plägar säga, fortskrider längre och längre under seklernas gång.

Särskilt utpräglat är detta förhållande, naturligt nog, i fråga om de tre första evangelierna. Så har bönen »Fader vår», för att blott peka på ett enda, men viktigt, exempel, varit utsatt för senare harmonisering, i det att den kortare Lukasformen (11: 2—4), som i våra bästa textkällor

[1] I äldre tryck kallas de ofta concordantier, *concordantiae marginales*, ett namn som alltså visserligen sammanhänger med, men ej är likbetydande med »konkordans» i nutida mening (se ovan sid. 109).

endast har inledningsordet »Fader» och saknar de s. k. 3:dje och 7:de bönepunkterna — smärre avvikelser i ordalydelsen i 4:de och 5:te bönerna att förbigå — blivit utfylld ur den bredare Matteusformen (6: 9—13). Vår nya bibelöversättning följer den äldre texten, då den i Luk. stryker de harmoniserande tilläggen, liksom då den avlägsnar den senare liturgiska lovprisningen i Matt. 6: 13: »Ty riket är ditt, och makten och härligheten i evighet. Amen.» (Jämför 1 Krön. 29: 11, samt vårt sedvanliga tillägg av den Treeniges namn till den s. k. aronitiska välsignelsen, 4 Mos. 6: 24 ff.)

Jag har redan (ovan sid. 67 ff.) haft tillfälle att nämna att en stor mängd av olikheterna mellan våra äldre och vår nya bibelöversättning i innehållsavseende, bero på att de förra utgingo från en grekisk text som var grundad på harmoniserade handskrifter, medan den senare följer en på äldre och bättre handskrifter byggd text, där denna harmonisering träder tillbaka. Vi se av detta missriktade och riskabla bruk av parallellbetraktelsen, huru både gammal och allmän denna är, även om man ej efter vår vana direkt förser texten med parallellspråk.

Jag bör emellertid i detta sammanhang också erinra om att man redan inom den gamla kyrkan varit inriktad på en fullt planmässig jämförelse mellan texterna i våra fyra evangeliiskrifter. Så uppgör den grekiske kyrkofadern Eusebius († 340) en praktisk indelning av evangelierna just med hänsyn härtill, en anordning som sedan upptages av romarkyrkans store bibeltolk, Hieronymus († 420). Man brukar numera för detta ändamål s. k. *synopser*, d. v. s. (i allmänhet de tre första) evangelierna tryckta i parallella kolumner, så att motsvariga stycken komma att stå vid sidan om varandra.

Men om än, som sagt, parallellerna mellan de fyra evangelierna ådragit sig den starkaste uppmärksamheten, så sträcka sig handskrifternas likhetssträvanden, vilka ju kunna sägas vara ett slags misslyckad motsvarighet till våra parallellspråk, också till bibelns övriga delar. Det

är ej ovanligt att man t. ex. mer eller mindre fullständigt utjämnar föreliggande avvikelser mellan lydelsen av ett gammaltestamentligt citat inom N. T. och dess formulering i det grekiska G. T. (Jämför ovan sid. 42 f.).

Alla våra svenska kyrkobiblar meddela parallellhänvisningar. I N. T. av 1526 och i 1541 års bibel äro de jämförelsevis mycket fåtaliga. 1618 ökas de något i antal, och utvidgas i 1703 års kyrkobibel väsentligt. I vår nya bibelöversättning äro samtliga dylika hänvisningar genomgångna och granskade. En del av de 1703 anförda ha strukits såsom ej längre passande på grund av den nya tolkningen, såsom långsökta och obetydande eller av exegetiska skäl. Nya parallellspråk, framför allt vid Apokryferna och N. T., äro tillagda.

Alla parallellhänvisningar ha naturligtvis ej samma värde — och det är en näraliggande risk med en frikostig parallellapparat, att de verkligt belysande hänvisningarna skymmas undan. Ej heller ha parallellspråken alldeles samma uppgift. Emellanåt tjäna de att hänvisa till en besläktad tanke eller ett likartat, mer påfallande uttryckssätt. Emellanåt avse de att fästa uppmärksamheten vid ett parallellställe i egentligare mening, vare sig det är fråga om en kortare eller om en längre textparallell. Vår kyrkobibel ger ingen yttre antydan om hänvisningen åsyftar att påpeka förefintligheten av ett med det föreliggande verkligt parallellt textparti, eller icke.

Här må några erinringar av praktisk betydelse för parallellapparatens bruk få sin plats.

Det är av vikt att noga komma i håg att parallella texter i regel angivas vid början av varje nytt stycke. Där har man alltså att se efter. Såsom exempel kan hänvisas till Mark. 14, där man finner de fortlöpande Matteus-parallellerna anmärkta stycke efter stycke, Mark. 14: 1 = Matt. 26: 1 f., Mark. 14: 3 = Matt. 26: 6 f., Mark. 14: 10 = Matt. 26: 14 f., Mark. 14: 12 = Matt. 26: 17 f. o. s. v.

Inom samma kapitel göres aldrig hänvisning från en

vers till en annan, liksom ej heller upprepad hänvisning till ett och samma ställe insättes vid olika verser inom samma kapitel.

Man må beakta att förkortningen *f.* lika gärna kan beteckna flera som en enda vers; *ff.* användes icke.

En nyhet för den svenska bibeln av år 1917 är att i N. T. — däremot ej i Apokryferna — hänvisningarna till mer påtagliga citat av eller anspelningar på något visst gammaltestamentligt ställe alltid utmärkts genom kursiv stil, en anordning som upptagits i alla omsorgsfullt eftertryckta upplagor av den nya kyrkobibeln. Åtgärden har vidtagits till läsarens bekvämlighet. Ögna vi t. ex. igenom parallellspråksuppgifterna vid Mark. 12, märka vi, tack vare kursivstilen, omedelbart, när en hänvisning till ett gammaltestamentligt ställe avser ett citat, och när den icke gör det. Särskilt då flera gammaltestamentliga hänvisningar stå vid en och samma vers, bland vilka en som avser ett citat, är det ändamålsenligt att strax veta vilket ställe ur G. T. det är, som är citerat. Så se vi genast vid vers 10 att citatet är hämtat från Ps. 118: 22 f., ej från Jes. 28: 16, eller vid vers 33 att den innehåller en anspelning på 1 Sam. 15: 22, snarare än på Hos. 6: 6.

Det förra av dessa ställen kunna vi använda som illustration på ett förhållande som ofta framträder i vår svenska bibel, nämligen att lydelsen av stället i G. T. mer eller mindre avviker från citatet i N. T. Så heter det i Ps. 118: 22 f.: »Den sten som byggningsmännen förkastade / har blivit en hörnsten. / Av HERREN har den blivit detta; / underbart är det i våra ögon», medan Mark. 12: 10 f. lyder: »Den sten som byggningsmännen förkastade, / *den* har blivit en hörnsten; / av Herren har den blivit detta, / *och underbar är den* i våra ögon». Avvikelserna, som jag för tydlighets skull kursiverat, äro i detta fall ej särdeles påfallande, men just därför belysande för vårt ändamål. Vid andra tillfällen äro de ej sällan avsevärda nog, varom läsaren bör övertyga sig själv, genom att flitigt bruka parallellapparaten i sitt N. T.

Dessa olikheter mellan lydelsen i G. och N. T. bero, vare sig de äro av saklig betydelse eller endast röra språkliga småsaker, icke på slarv eller förbiseende å översättarnas sida, utan de äro fullt avsiktliga och medvetna. Man har översatt den föreliggande grundtexten på båda hållen så troget som möjligt, dock naturligtvis med bemödande att i ordval och uttryck göra rätt åt likheterna.

Här är icke platsen att närmare redogöra för de anledningar som böra tänkas ha vållat de nämnda avvikelserna mellan grundtexterna i G. och N. T. Jag har redan (ovan sid. 42 f.) påpekat ett bland dessa skäl: de nytestamentliga författarna ansluta sig oftast till den grekiska Septuaginta-översättningen, vilken ju var den gamla kyrkans bibel, ej till det hebreiska G. T. Men lika viktigt är det att komma i håg att de nytestamentliga författarna ofta citera ur minnet — och detta är ej alltid exakt — och med ganska stor frihet.[1]

Vi få, genom att ärligt besinna detta faktiska förhållande, en hälsosam påminnelse om den våda som alltid ligger i att dyrka bokstaven. Och vi se tydligt hur en sträv inspirationsteori — må vi ej förgäta att en teori städse är ett förklaringsförsök, ett människoverk — här hamnar i oövervinneliga svårigheter. Är själva bokstaven i G. T. absolut och fullkomlig, hur skall man då förklara avvikelsen vid citatet i N. T.? Har den inspirerande Anden rättat och förbättrat sig själv? Men vad blir det då av G. T:s absoluta inspirationskaraktär? Och om man av försyn för en fäderneärvd teori skulle vilja rädda sig genom att prisgiva den gammaltestamentliga bokstavens fullkomlighet, under förklaring att denna visserligen är i någon mån ofullkomlig och därför kunde modifieras, medan däremot N. T:s bokstav är absolut i egentlig mening, så invecklar man sig i nya svårigheter av olika slag. Jag behöver ej här gå in på dem, utan erinrar allenast om vad

[1] Se vidare artikeln »G. T:s text» i »Ordförklaringarna», slutet av första stycket.

jag förut (sid. 30 ff.) starkt framhållit angående vår grundtexts bristfälliga tradition.

De parallellspråk som vår kyrkobibel innehåller ge oss en förnyad erinran om bibelns omfång enligt vår kyrkas uppfattning. När vi bland parallellspråken i både G. och N. T. finna ej så få hänvisningar till Apokryf-ställen, då framgår därav med all tydlighet att Apokryferna alltjämt betraktas som en del av bibeln — må de därför läsas. Ty hänvisningar till utombiblisk litteratur insättas aldrig. Så lämnas i N. T. inga uppgifter om författarna till de där några gånger anförda citaten från grekiska skalder (se ovan sid. 176). Ej heller påpekas t. ex. vid Jud. 14 att citatet, som inledes av en direkt inledningsformel, med utsättande av Henoks namn, är hämtat från en utombiblisk skrift[1] som vi ännu äga i behåll, den s. k. etiopiska Henoksboken, 1: 9 + 5: 4. Denna bok tillhör samlingen av s. k. gammaltestamentliga *pseudepigrafer*, en ej särdeles träffande beteckning för en del skrifter vilka på sina håll ingingo i bibelhandskrifterna, men vilka ej, såsom Apokryferna, lyckades vinna allmännare anseende (jämför ovan sid. 41 f.).

Till sist några ord om parallellspråkens placering i de tryckta upplagorna. I Gustaf Wasa-bibeln, liksom i 1526 års N. T., ha de sin plats i den inre marginalen. I Gustaf II Adolfs och Carls XII:s biblar stå de i de bägge sidokanterna. I vår nya kyrkobibels originalupplaga, med sin i fortlöpande sammanhang tryckta text, och i de editioner som följa denna anordning, ha de fått sin plats för sig, vid den undre kanten av varje sida. När man trycker med s. k. brutna verser, ställas parallellhänvisningarna i allmänhet in ibland texten, under varje bibelvers (se ovan sid. 161). Av ondo är den anordning som vidtagits i några upplagor, att placera parallellapparaten vid slutet av varje

[1] Att de bägge Mosebokställen som anföras bland parallellspråken ej avse att ange varifrån citatet är hämtat se vi strax, utan att behöva slå upp dem, därav att de ej äro tryckta med kursivstil, såsom nyss (sid. 193) blivit påpekat.

kapitel (såsom i den sid. 161 omtalade Norstedtska upplagan), eftersom man då mycket ofta måste vända bladet för att finna en parallellhänvisning. Rent på tok är det, när man, som i en upplaga vilken, underbart att säga, går tillbaka på pedagogiskt initiativ, ställer hela samlingen av parallellspråk i samlad skara sist i boken. Vida bättre, om så illa skall vara, att helt avlägsna dem, än att på detta sätt anordna en begravning i stillhet.

B.

Hänvisningar och noter.

I den stora huvudupplagan av vår nya kyrkobibel äro in ibland parallellspråken, och i följd med dessa, instuckna en del hänvisningar och varianttolkningar. I de senare upplagorna, vilka, som nämnt, i allmänhet äro tryckta med s. k. brutna verser (se ovan sid. 161), hava de fått en mera i ögonen fallande plats genom att tryckas för sig och placeras längst nere på sidan, förbundna med vederbörande ställe i texten genom en där insatt asterisk (*).[1]

Om variantöversättningarna har talats i det föregående (sid. 74, 90 ff., 92 f.). De inledas med ett »Eller:», och anföra texten (utom vid 1 Mos. 49: 10, 2 Petr. 1: 1), för säkerhets skull, ända ifrån versens början, varför olikheten i översättning ofta ligger i de sista orden, framför »o. s. v.», t. ex. Luk. 12: 29. Det kanske ej är obehövligt att ånyo anbefalla dessa variantöversättningar till uppmärksamt beaktande. Det är deras lott att i allmänhet förbises.

Hänvisningarna uppfordra läsaren att slå upp och läsa någon artikel i »Ordförklaringarna och sakupplysningarna», ett bihang till den nya bibelöversättningen, som vår nästa avdelning skall närmare redogöra för. Man har föredragit att samla dylika upplysningar i ett »lexikon», dels för att ej belamra bibeltexten med förklaringar, dels för att slippa onödiga upprepningar. Man förstår lätt anledningen till att dylika hänvisningar, under den korta formeln: »Se X

---

[1] Bokförlagen ha härvid emellanåt gjort sig skyldiga till förvånande förbiseenden, såsom när man vid Matt. 23: 9 låtit hänvisningen gälla det senare *Fader*, medan den uppenbarligen åsyftar det föregående *'fader'*.

i Ordförkl.», insatts med en viss sparsamhet. Om det utflera gånger till inom samma kapitel, så upprepas ej hänvisningen.

tryck som fått sig en hänvisning bifogad möter en eller

Dylika hänvisningar (till artiklarna »G. T:s text», »Apokryferna» och »N. T:s text») insättas på alla de ställen där en hel vers har försvunnit i förhållande till vår äldre översättning, för att erinra om grunden till att så skett (jämför ovan sid. 68 ff., 75, 83). Likaså vid de bägge inklamrade partierna i N. T. (se ovan sid. 70 f.). Däremot är intet påpekande gjort, om uteslutningarna ej förorsaka utfallet av en verssiffra.[1]

I andra fall är hänvisning till »Ordförklaringarna» insatt, då ett uttryck är dunkelt eller lätt kan missförstås, såsom vid »Guds söner» (om änglar; 1 Mos. 6: 2), »låta ett horn skjuta upp» (om maktförläning; Ps. 132: 17), »födslovåndorna» (om de Messiastiden föregående katastroferna; Mark. 13: 8). Andra exempel äro anförda vid redogörelsen för bruket av citationstecken, sid. 185.

En särskild grupp för sig bilda de konsekvent insatta hänvisningarna till uttrycken för mynt, mått och vikt inom N. T. och Apokryferna. När det t. ex. i Luk. 21: 2 talas om den fattiga änkans *skärvar*[2], kunna vi, genom att följa hänvisningen till »Ordförklaringarna», få reda på att den beteckning grundtexten här använder avser ett mynt av ungefär $^1/_2$ öres värde. Till kyrkobibelns återgivande av dylika termer skola vi i det följande komma tillbaka (sid. 212 ff.). —

---

[1] Föga tilltalande, minst sagt, är det, när man i en del upplagor med brutna verser för in själva den nakna verssiffran till den uteslutna versen på sin plats i textföljden. Detta verkar nästan som om man ville säga: Lägg för all del, gode läsare, märke till att en vers här blivit utesluten.

[2] I förbigående vill jag påpeka att man hellre borde kalla den ifrågavarande lilla vackra berättelsen »änkans skärvar», än, såsom man vanligen gör, »änkans skärv». Den sedvanliga benämningen tappar bort det draget att änkan ej delar på de bägge penningstyckena och behåller det ena för sig själv; nej, hon ger båda två.

Medan hänvisningarna lämna de avsedda upplysningarna i ett bihang, så påträffa vi också, fast jämförelsevis rätt sparsamt, korta noter under texten, vilka strax meddela den åsyftade förklaringen.

De brukas alldeles övervägande vid de bekanta namngivningarna i G. T., där anledningen till ett visst namn angives.[1] När det t. ex. 1 Mos. 3: 20 heter: »Och mannen gav sin hustru namnet Eva, *ty* hon blev moder åt allt levande», då skulle den svenske bibelläsaren stått fullständigt oförstående härinför, om han ej i noten vid sidans underkant finge läsa: »Namnet [Eva] härledes från ett hebreiskt ord som betyder l e v a». Särskilt i 1 Mos. finner man tjogtals exempel härpå. Det är naturligt att sådana ljudlikheter endast i originalspråket komma till sin rätt. Den som uppmärksamt ger akt på formuleringen av de ifrågavarande noterna i vår kyrkobibel, skall säkerligen lägga märke till en viss försiktighet. Ett namn »liknar», »har likhet med», »sammanhänger med», »kan översättas med», heter det. Detta är ingen tillfällighet, utan beror på att de gammaltestamentliga namnförklaringarna, naturligt nog, äro s. k. folketymologier, folkliga ordförklaringar, ofta vilande på någon tillfällig ljudlikhet, ej språkliga förklaringar i nutida vetenskaplig mening.

Även i N. T. är emellanåt en not behövlig, där översättningen ej kan ge uttryck åt en sak som är omedelbart klar endast för den som förstår grekiska eller arameiska. Så t. ex. hur Messias och Kristus (Joh. 1: 41) eller Petrus och Cefas (Joh. 1: 42) äro likvärdiga uttryck, och varför Betlehemsbarnet kallas Jesus (Matt. 1: 21). Vi upplysas om dubbeltydigheten i »på nytt» och »ovanifrån» (Joh. 3: 3), i »ande» och »vind» (Joh. 3: 8), i »levande vatten» och »friskt, rinnande vatten» (Joh. 4: 10). Av betydelse för att förstå sammanhanget är det att veta att Hebr.:s författare 9: 15 f. nyttjar en ordlek. Likaledes är det av värde för läsaren att få veta upprinnelsen till det egendomliga namnet *Amen*, som tillägges den Förhärligade i

[1] Om det spärrade trycket i texten i dylika fall se ovan sid. 186 f.

Upp. 3: 14. Och självfallet måste det arameiska *marana, ta* (1 Kor. 16: 22), som ej bör översättas i den svenska texttolkningen, då det står såsom främmande ord i den grekiska grundtexten, få sin förklaring i en not.[1]

De äldre svenska kyrkobiblarnas huvudupplagor, likasom redan 1526 års N. T., innehöllo texten förklarande noter i växande antal, först i den yttre marginalen, sedan, från och med 1618, vid slutet av kapitlen. Dessa förklaringar, ofta avfattade med en viss bredd, äro av rätt mångskiftande beskaffenhet, men de torde i det hela och till sitt allmänna kynne snarast kunna betecknas som uppbyggliga eller dogmatiska utläggningar. I den mån de äro detta, hava de ingen motsvarighet i vår nya bibelöversättning, vilken i sina noter endast vill ge för textens begripande alldeles nödvändiga upplysningar av rent saklig art.

I 1883 års N. T., som ej hade några bihangsvis tillfogade »Ordförklaringar och sakupplysningar», meddelas i noter under texten nödiga upplysningar om mynt och mått, om dagens timmar, om en del arkeologiska ting o. s. v.

---

[1] I andra fall där N. T. innehåller arameiska ord och vändningar lämnas samtidigt en översättning i texten själv. Jämför ovan sid. 21 samt artikeln »Arameiska» i »Ordförklaringarna».

C.

Ordförklaringar och sakupplysningar.

Om de hittills nämnda upplysningarna: parallellställen, variantöversättningar och noter, hava fått sin plats i sammanhang med de textställen till vilka de höra, så finna vi i vår nya kyrkobibel därutöver några hjälpmedel, vilka, för att ej falla i ögonen eller på annat sätt störa, ställts för sig såsom ett bihang i slutet. Åt detta bihang med dess trenne avdelningar: »Ordförklaringar och sakupplysningar», »Betoning av bibliska namn» och »Mått, mynt och vikt», vilja vi nu ägna någon uppmärksamhet.

Att ett dylikt bihang fogats till den kyrkligt godkända och anbefallda bibelöversättningen, innebär på intet sätt någon nyhet, såsom en och annan torde vara böjd att mena. Detta missförstånd beror på att de vanliga handupplagorna av vår äldre, intill 1917 gällande kyrkobibel tyvärr plägade alldeles, eller så gott som alldeles, utesluta de bilagor som åtföljde 1703 års stora edition. Anledningarna till att man strukit desamma äro säkerligen flera. Ej minst vikman strukit desamma äro säkerligen flera. Ej minst vikbelns bilagor allt för omfångsrika för menige mans behov. De upptaga tillsammans ej mindre än 84 stora, tättryckta foliosidor, d. v. s. ungefär lika många blad som åtgå till 1—3 Mos. i den nämnda upplagan.

Det kanske kan ha något intresse för min läsare att få en kortfattad underrättelse om vad som ingick i dessa den Carolinska bibelns bilagor. Själva metoden med bilagor, likasom mycket av innehållet, har denna kyrkobibel tagit i arv från sin föregångare, Gustaf Adolfs bibel av år 1618. Den sistnämnda hade nämligen ett 36 trespaltiga foliosidor starkt bihang, ett s. k. »Register», med det mest brokiga

innehåll, dogmatiskt, praktiskt etiskt, historiskt, arkeologiskt, geografiskt. I Carl XII:s-bibeln har det nämnda »Registret» uppdelats i olika avdelningar. Innehåll och uppställning utmärkas av avsevärt större klarhet och reda. Omfånget har desslikes vuxit.

De två första bland bilagorna i den Carolinska bibeln, vilka tillsammans upptaga c:a $^3/_4$ av deras hela omfång, utgöras av ett »Register på the förnämsta Trones Artiklar; som ock the Christeliga dygder, hwilka i then helga Skrift, til läro och efterfölgd, förestälte äro: jemwäl the laster och odygder, för hwilka en Christen bör taga sigh til wahra», samt av ett »Register af the Historier, som i then helga Bibel förekomma; medh the förnämsta Personers, Städers, Floders, Bergs, och andra rums beskrifning».

Vidare möta vi en »*Chronologia*, eller Tideräkning, på hwilken the förnämsta och märckwärdigsta Historier, som så wäl i gamla som nya Testamentet warda beskrefne, sigh tildragit hafwa». Tidsuppgifterna sträcka sig från världens skapelse, år 1[1], till aposteln Simon Ivrarens martyrdöd under Trajanus, år 107/108 e. Kr., »och är thenne Simon then sidste ibland HERrans Apostlar, medh hwilken ock nya Testamentsens första ålder wänder igen». Årsuppgifterna lämnas parallellt efter trenne något skiljaktiga beräkningar: den traditionella, som går under Luthers namn, vidare den som uppgjorts av Seth Calvisius (Kalwitz), en luthersk teolog som ingående sysslat med den bibliska kronologien († 1615, såsom kantor vid Thomasskolan i Leipzig), och slutligen den som har den wittenbergske dogmatikern och polemikern Abraham Calovius (Kalau, † 1686) till upphovsman.[2]

Efter en förteckning på hela bibelns kanoniska och apokryfiska böcker, med uppgift på antalet i dem ingående

---

[1] »Christus wår frälsare aflad» år 3970 (Luther), 3947 (Calvisius), 4000 (Calovius) efter världens skapelse.

[2] I 1618 års kyrkobibel hade man utsatt de beräknade årtalen vid kanten av texten i de historiska bibelböckerna. I vår nya bibelöversättning finnas inga dylika kronologiska uppgifter. Jämför sid. 205 not 2.

kapitel, till vilken förteckning vi, som nämnt (ovan sid. 144), ha en motsvarighet i vår nya översättnings innehållsöversikter, följer en bilaga som saknar parallell i 1917 års bibel, ett »Register och Förtekning, uthi hwilken Book, capitel, och vers, the förnämste Språk uthu Mose och Propheterna, af Christo och hans Apostlar i nya Testamentet indragne och förklarade warda». Förteckningen, som ej blott omfattar egentliga citat, utan ock anspelningar och sakliga beläggställen, är ordnad efter följden i G. T.

Vidare möta vi, såsom i 1526 års N. T. och i bibeln av 1618, ett register över evangelii- och episteltexter på sön- och helgdagar.[1] Om den därefter följande, intressanta »Een liten Biblisk Ordelista» ha vi förut (sid. 118 f.) haft tillfälle att påminna. Bilagornas långa rad avslutas med dubbla översikter över bibliska mått, mynt och vikt. Den förra är hämtad ur Gustaf Adolfs-bibelns allmänna »Register», den senare är ny och uppställd i tabellform, med jämförelser med gängse svenskt mått, mynt och vikt.

Som motsvarighet till denna vidlyftiga apparat i den Carolinska bibeln bjuder vår nya översättning, som nämnt, en trefald jämförelsevis korta bilagor. De upptaga i den nya kyrkobibelns stora format 17 dubbelspaltiga sidor med mindre stil, i omfång motsvarande ungefär de tjugu första kapitlen av 1 Mos. (Jämför motsvarande siffror i fråga om vår äldre bibel, ovan sid. 201.) Men skillnaden i omfång blir ännu mer påfallande, om man, som tillbörligt är, besinnar att de talrika noter i sammanhang med själva texten, vilka våra äldre kyrkobiblar innehöllo, och där en del sakupplysningar lämnades, nu så gott som fullständigt försvunnit, något som vi nyss, sid. 200, erinrade om. Man kan möjligen våga hoppas att den jämförelsevis ringa plats den nya bibelöversättningens bilagor kräva, skall bevara dem från att lida de Carolinskas öde — att helt utelämnas och glömmas. Allmänheten bör vänja sig vid att ställa

[1] En dylik förteckning har av praktiska skäl ej intagits i den stora officiella upplagan av 1917 års svenska bibel — perikopvalet stod just då under debatt — men bifogas ofta i handupplagorna.

det kravet på en ordentlig bibelupplaga, att den innehåller de nämnda tilläggen.[1]

I sina »Ordförklaringar och sakupplysningar» vill 1917 års bibel, i en formulering som, på samma gång den är så knapphändig som möjligt, är fullt klar och läsbar, giva en del underrättelser och påpekanden som förefallit översättarna i högsta grad nödiga för att rätt förstå själva bibeltextens innehåll eller, i somliga fall, den nuvarande tolkningens avvikelser från äldre svensk bibeltradition.

Det uppbyggliga och dogmatiska intresset, som så starkt framträder i den Carolinska kyrkobibelns förklaringar, både vid själva texten och i den första bilagan — vilken därför i ärkebiskop Erik Benzelius d. ä:s inledande företal kallas *Index Doctrinalis vel Dogmaticus* (d. ä.: Register, uppställt med hänsyn till den kristna trons läropunkter) — har fullständigt fått träda tillbaka. Detta är nog så betecknande för ändringen i tidsläget.

Geografiska och historiska notiser äro förvisso av sitt stora värde, men dylika ha dock icke medtagits, eftersom de ej kunna anses vara alldeles oundgängliga för att förstå själva det sakliga innehållet i texten, åtminstone i det stora flertalet fall.

Man hänvisar till G. och N. T:s kanoniska skrifter, men också till Apokryferna — alltså kan man här underförstå en förnyad uppfordran till de sistnämndas begagnande — några gånger till äldre bibelöversättningar, däremot ej till annan litteratur av något slag, vare sig till kyrkofäder och andra kyrkolärare eller till moderna författare.

Vidare bör jag påpeka att bibelhänvisningarna, utom vid synnerligen sällsynta ord eller uttryck, ej åsyfta att meddela samtliga ifrågakommande ställen inom bibeln. Man avser på intet sätt att ge något slags register med utförliga eller uttömmande uppgifter på var en viss sak eller ett visst förhållande omtalas i de heliga skrifterna.

[1] För särupplagor av G. T., Apokryferna, N. T., N. T. + Psalt. hava vederbörande låtit utarbeta särskilda, för ändamålet avsedda, former av dessa bilagor.

Härom får den intresserade skaffa sig kunskap med tillhjälp av en konkordans eller ett bibellexikon.

Än viktigare är det att framhålla att de nämnda »Ordförklaringarna och sakupplysningarna» bygga på sådana resultat av en nutida vetenskaplig bibelforskning, som torde kunna sägas vara allmänt erkända.[1] Man har icke velat giva plats åt det som ännu står under debatt, även om det i och för sig varit av betydande intresse. Och om en sak ej är alldeles klar, men ändå ansetts vara av den betydelse att den bort omnämnas, är detta alltid antytt genom en viss försiktighet i formuleringen, vilken därför i dessa fall noga bör beaktas, såsom »sannolikt», »måhända», »möjligen», »synes», »väl», »somliga uttolkare». (Jämför ock artikeln »Ära».)

Det torde vara överflödigt att här lämna en redogörelse för de olika arter av upplysningar som meddelas av kyrkobibelns »Ordförklaringar och sakupplysningar». Flera av de viktigare sammelartiklarna har jag vid olika tillfällen haft anledning att be läsaren slå upp, såsom t. ex. »G. T:s text», »N. T:s text», »Apokryfisk», »Poesi». Ytterligare vill jag fästa en särskild uppmärksamhet vid några andra dylika: »Dödsriket», »Namn», »Sorgebruk», »Tid, tidsberäkning»[2], »Änglar».

Det hittills sagda mynnar ut i en enträgen vädjan både till den som läser bibeln för egen del, och till den som är satt att därjämte lära andra, att ej låta »Ordförklaringarna» ligga obegagnade som ett i jorden nedgrävt pund. Den som uppmärksamt läser dessas artiklar och vänjer sig vid att flitigt slå i dem, skall säkerligen kunna få en djupare insikt i både ett och annat.

---

[1] Att på varje punkt begära fullständig enstämmighet innebär ett orimligt krav. Jämför ovan sid. 73.

[2] I denna artikel lämnas, på grund av några direkta årtalsuppgifter i Mackabéerböckerna, ett kort meddelande om den s. k. seleuciska tideräkningen. Annars innehåller vår nya kyrkobibel ingen som helst motsvarighet till den Carolinska bibelns kronologiska tabeller (se ovan sid. 202).

D.

Bibliska namn och deras betoning.

En nyhet för kyrkobibeln av år 1917 är den andra bilagan i ordningen: »Betoning av bibliska namn». Denna torde vara av ett visst praktiskt värde, såvida man nämligen vill göra sig besvär med att bruka den.

Carl XII:s-bibeln innehöll, som nämnt (sid. 202), ett omfattande, om också ingalunda fullständigt register över i bibeln förekommande namn. Här lämnas en förklaring av de viktigare namnens språkliga betydelse, en orientering av geografisk eller historisk innebörd, jämte upplysning om de sammanhang vari de ifrågavarande namnen uppträda i bibeln. Namnförklaringarna, som till stor del gå tillbaka på mycket gammal, kyrklig tradition, s. k. *onomastica* eller förklarande namnlängder, kunna i en mängd fall icke anses hålla måttet inför nutida språkvetenskap.[1]

Den åsyftade bilagan i vår nya svenska bibelöversättning vill i stället ge nödiga anvisningar för en god betoning av de bibliska namnen, en sak som ju visserligen i och för sig ej har större betydelse, men som dock tillhör bildade människor och bidrager till den allmänna trevnaden både i umgängelsen, skolan och kyrkan.

En översikt över namnens förekomst skulle tagit allt för stort utrymme i anspråk. Man får i stället vända sig till den vänlige hjälpare vilkens namn jag ofta förut haft tillfälle att nämna på dessa sidor, konkordansen.

Först bör jag emellertid säga något om det sätt på vilket grundtextens namn återgivas i 1917 års bibel. Man

[1] Jämför vad som ovan påpekats om de härmed likartade namnförklaringarna i 1 Mos., sid. 199.

har å ena sidan eftersträvat noggrannhet och konsekvens, å den andra naturlighet för ett svenskt öga eller öra. Det torde väl få anses berättigat i fråga om en för folket avsedd bibelöversättning, ej blott att man undviker alla främmande bokstavstecken för att noggrannare beteckna grundspråkens ljud, utan ock att man vidtager vissa, bestämda förenklingar efter vad som är för det egna språket naturligt.

Mycket vanliga namn ha rent av fått behålla sin hävdvunna form, då en ändring enbart skulle ha verkat obehagligt störande eller kanske förvillande. Så bibehållas t. ex. i G. T. *Jeremia, Jordan, Juda,* fast de hebreiska namnen egentligen borde ha återgivits *Jirmeja, Jarden, Jehuda;* de hos oss brukliga formerna utgå från de grekiska i N. T.[1] Däremot har exempelvis *Naemi* utbytts mot det trognare *Noomi.* Ett ännu märkligare fall är att *Jesaja* nu insatts i G. T. i stället för *Esaia* (*Esaias* i N. T.).

Som stående regel gäller, som sagt, att man vid de bibliska namnens återgivande sluter sig till grundtextens form, dock under tillämpning av vissa förenklande regler, bestämda av svenskans krav och i viss mån av äldre tradition från våra kyrkobiblar. Sådana för oss naturliga förenklingar äro t. ex. att man ej i skriften gör skillnad mellan olika hebreiska, resp. grekiska *s*-, *k*-, *t*-ljud, eller mellan de hebreiska *h*-ljuden, utan helt enkelt betecknar dem med *s, k, t, h.* Z har sålunda försvunnit ur vår nya bibelöversättnings namnlista, såväl som *ph* (ersatt av *f*), *ch, th.* En exemplifikation av skiljaktigheterna härutinnan från Carl XII:s bibel synes mig alldeles överflödig.

Vid de gammaltestamentliga namnens återgivande användas bl. a. följande förenklingar. Ett *h* framför konsonant verkar osvenskt och har därför genomgående strukits, t. ex. *Eljaba,* i stället för *Eljahba. J* och *v* fördubblas ej. Namn på *-ijja* förenklas till *-ia* (ej *-ja*), t. ex. *Adonia,* ej

[1] Floden *Eufrat* skulle i G. T. egentligen ej hetat *Frat,* utan *Prat,* vilket senare dock undvikits såsom möjligen ägnat att framkalla löje. (Jämför ovan sid. 110, och nedan sid. 208.)

Adonijja. Vid namn som begynna med *Jeho-* föredrages kortformen *Jo-*, t. ex. *Joas*, ej *Jehoas*. Likaså insättes vid namn som sluta på *-ahu* den kortare växelformen på *-a*, t. ex. *Jesaja*, ej *Jesajahu*, utom en gång då i en och samma uppräkning två olika personer hållas i sär genom användning av olika namnformer.

Troheten mot den föreliggande textformen gör att i många fall namnen återgivas på mer eller mindre avvikande sätt i det från hebreiskan utgående G. T. å ena sidan, och i N. T. och Apokryferna, som gå tillbaka på grekisk text (jämför ovan sid. 35, 83), å den andra. På ena hållet läsa vi t. ex. *Mose, Elia, Hosea, Abjatar, Peleg*, medan vi på det andra finna *Moses, Elias, Osea, Ebjatar, Falek.*[1]

Bland namnformerna i N. T. torde *Cefas* hava ådragit sig en synnerligen stor uppmärksamhet. Varför ej *Kefas?*, frågar man. Svaret är helt enkelt följande. Vi äro av ålder vana att återge grekiskt *k* framför len vokal, efter latinskt mönster, med *c*, t. ex. *Cesarea, Lucius, Seleucia.* Vår nya kyrkobibel ansluter sig till detta bruk och följer därvid den Carolinska bibeln överallt där denna har det nämnda återgivandet.[2] 1703 års bibel har nu, som man borde vänta, *Cephas.*[3] Därför har namnets begynnelsebokstav fått förbliva *c*. — Bra litet tilltalande i skrift verkar stavningen av namnet *Appfia* (Filem. 2), vilket stavsätt tydligen valts för att förebygga en löjlig missläsning av det regelrätta *Apfia*, såsom en sammansättning av *Fia* med ett illaklingande för-led.

De grekiska namnen äro jämväl i övrigt på sedvanligt sätt latiniserade, dels med avseende på t. ex. utbytet av

---

[1] Diakonistyrelsens »Bibelkonkordans N. T.» lämnar uppgift på de gammaltestamentliga motsvarigheterna till alla i N. T. brukade namn.

[2] Så skrives *Kenkrea* (Apg. 18: 18, Rom. 16: 1), på grund av formen i 1703 års bibel *(Kenchrea)*, med begynnande *k*, ej med *c*, som eljest legat närmast.

[3] Det är 1883 års N. T. som givit så stark spridning åt stavningen *Kefas*, att man i hastigheten ofta utgivit den för att vara den gamla vanliga. — Jämför om *sky (hop)*, Hebr. 12: 1, ovan sid. 92.

ai, ei, oi mot *e*, såsom *Eneas, Tyatira, syrofenicisk*, i stället för *Aineas, Tyateira, syrofoinikisk*, dels med avseende på ändelsen, så att *-os, -on* ändrats till *-us, -um*, t. ex. *Petrus, Trogyllium*, i stället för *Petros, Trogyllion*.[1] Detta förfarande är ju oss väl bekant från vår Carolinska bibel.[2] Ytterst ha vi häri att se ett arv från Vulgata. (Jämför också ovan sid. 46.)

En av tidens krav föranledd avvikelse från äldre tradition innebär det, när namnen i 1917 års bibel ej längre böjas efter latinskt mönster. De latinska kasusändelserna ha blivit menige man mer och mer främmande. Därför behandlas namnen nu som oböjliga. Genitivformerna av namn på *-s* uttryckas genomgående allenast med apostrof *(Paulus', ej Pauli)*. Undantag bilda blott genitiverna *Jesu, Kristi*. Däremot brukas ej längre formen *Jesu* vid direkt tilltal.[3] Man torde kunna vara av olika mening om nödvändigheten av denna radikalåtgärd. Säkert är åtminstone att de många *s*-formerna ej förhöja välljudet. Så mycket må det väl kunna tillåtas en gammal inbiten latinälskare att bekänna.

Vi återvända nu till frågan om betoningen av de bibliska namnen, enligt vår nya kyrkobibels anvisningar.

Först göres ett undantag för de allra vanligaste namnen och för dem som ännu brukas som personnamn. De få gå sin egen väg, utan att bindas av regler, vare sig betoningen i alla landsändar är densamma eller icke.

Vad de gammaltestamentliga namnen beträffar, har man lyckats ordna deras betoning genom att uppställa några

[1] Undantag göra *Kios* och några få andra ortnamn, som ännu allmänt äro brukade i sin grekiska form om vederbörande platser.

[2] I förbigående må påpekas att vår nya översättning följer den äldre traditionen, när den, Apg. 14: 12, utbyter de i texten omtalade grekiska gudarna Zeus och Hermes mot de motsvarande romerska, Jupiter och Merkurius. Se de två sistnämnda orden i »Ordförklaringarna».

[3] Några få direkt grekisk-latinska låneord uppträda med försvenskad form, såsom *pretoriet*. Observera att genitivformen *evangelii* är bibehållen.

få enkla regler, åtföljda av några, likaledes enkla undantag. Den betoning man vill få fram är en som är naturlig för ett svenskt öra. Man utgår från vedertaget uttal av mera kända namn samt från allmänna svenska betoningsförhållanden, och uppställer reglerna för en genomgående betoning på grundval härav. Däremot åsyftar man ingalunda att få fram grundspråkets betoning. I hebreiskan faller tonen i allmänhet på sista stavelsen (jämför ovan sid. 169), alltså nästan så onaturligt som möjligt för en svensk.[1]

G. T:s apokryfer sammanföras med N. T., eftersom man i båda fallen utgår från grekisk text.

Den betoning man här vill återge är den som namnet skall ha efter *latinska* regler. Det kan i förstone måhända förefalla överraskande att man följer den latinska, ej den grekiska betoningen. Men vi ha alldeles nyss erinrat om att namnformerna latiniserats. Och vi äro av ålder mest vana att accentuera grekiska namn över huvud efter latinsk modell — ett förhållande som påminner oss om att det är via Rom som Grekland trängt in i vår kultur. Jag förmodar att mina läsare, åtminstone i vardagslag, bruka säga t. ex. Sókrates, ej Sokrátes, Homérus, ej Hómeros, Alexánder, ej Aléxandros, med latinsk, ej grekisk tonvikt.

Den latinska betoningslagen lyder: i tvåstaviga ord läggs tonen på näst sista stavelsen; i tre- eller flerstaviga ord lägges den på näst sista stavelsen, i fall denna är lång, i motsatt fall däremot på tredje stavelsen från slutet. Vad man alltså måste veta för att kunna bestämma var tonen skall falla, är om näst sista stavelsen är lång eller kort. Ifrån dylika bekymmer bör emellertid den svenske bibelläsaren skäligen vara befriad. Han kan i stället rådfråga vår bilaga, som gjort undan den saken för honom. Han finner först några allmänna regler, så korta och enkla som

---

[1] En del trestaviga namn, som ej sluta på *-a*, och vilkas sista stavelses vokal ej föregås av dubbelkonsonant (av den s. k. *segolat*-typen) få en föga tillfredsställande betoning. Så hade man t. ex. bort betona *Esbáal*, ej *Ésbaal*, såsom regel 2 föreskriver. Men det skulle blivit för invecklat att göra undantag för dessa jämförelsevis få fall.

möjligt.[1] Därefter lämnas en uppräkning på sådana namn som ej lämpligen bort inordnas under regler.

Ack att man framgent i kyrka och skola sluppe att höra sådana motbjudande betoningar som Stefánus, Filemon, Timotéus, Álfeus! Prästen har skyldighet att, långt mer än hittills skett, skona den bildades öra. Och läraren har ansvar mot sina lärjungar också i en sådan ringa sak. Tag nu och läs, nu när anvisning bjudes.

Bihangsvis lämnas upplysningar om hur man bör betona en del arameiska uttryck i Dan. och i N. T. Man ville nämligen ej belamra själva texten med utsatta tontecken. Även dessa anvisningar äro förtjänta att beaktas.

I fråga om bruket av accenttecken inom bibeltexten må påpekas att namn på länder och landskap alltid tryckas utan sådana, t. ex. *Filisteen, Galileen,* medan däremot invånarnas namn få ett dylikt utsatt, *filistéer, galiléer,* eftersom man till dessa har en entalsform där tontecken är på sin plats, *filisté, galilé.* Likaså naturligen *fariséer, sadducéer* o. s. v.

I G. T. äro betoningstecken, mot vanligheten, utsatta vid hebreiska uttryck i psalmöverskrifterna, t. ex. *Nehilót, Seminit, Mut-labbén,*[2] som synes efter den hebreiska grundtextens mönster (jämför ovan sid. 210).

Vidare äro i de s. k. »Ordförklaringarna» och i listan över mått, mynt och vikt, genom utsatta tontecken, såväl som genom ett noggrannare återgivande av språkljuden, angivet hur de hebreiska eller grekiska termerna i dessa språk uttalas. Jämför t. ex. *schékel, tálanton,* med bibeltextens *sikel, talent.*

---

[1] Vill bibelläsaren göra det ännu bekvämare för sig — regler äro i allmänhet ej älskade — kan han slå upp det namn vars betoning han vill ha reda på, i Diakonistyrelsens »Bibelkonkordans N. T.», där betoningstecken, efter kyrkobibelns principer, äro utsatta vid alla tvåeller flerstaviga namn i N. T. och dess gammaltestamentliga motsvarigheter. (Se förordet sid. IV.)

[2] Däremot ej vid *Jedutun* (Ps. 39: 1, 62: 1, 77: 1), då detta eljest är och jämväl här möjligen kan vara ett personnamn (jämför 1 Krön. 9: 16, 25: 1 ff., m. fl.).

E.

Mått, mynt och vikt.

Denna bilaga i vår nya kyrkobibel har, som nämnt (sid. 203), sin fullständiga motsvarighet i Carl XII:s-bibeln.

De uppgifter som lämnas äro endast ungefärliga. I de flesta fall finnes ingen möjlighet att giva exakta siffror. Men sådana äro ej heller på något sätt behövliga för att fullt kunna begripa den bibliska texten. Särskilt i fråga om de hebreiska och grekiska mynten gäller det att komma i håg att jämförelsen med vårt mynt endast är tillnärmelsevis. Beräkningarna äro gjorda med utgångspunkt från guldvärdet. Att penningens faktiska köpkraft, och därmed dess verkliga värde, kan vara underkastad både starka och häftiga växlingar ha vår egen tids människor fått lära sig på ett mycket eftertryckligt sätt.

Det kan nu i allmänhet vara både nyttigt och intressant att veta vad som, åtminstone ungefärligen, menas med en mynt-, mått- och viktuppgift i bibeln. Men en dylik förteckning är särskilt av behovet i vår nya kyrkobibel, därför att denna, inom N. T. och Apokryferna, oftast brukar mera allmänna svenska uttryck, såsom *silverpenning, pund, fat, mått,* i stället för att helt enkelt upptaga den grekiska grundtextens termer eller översätta dem med jämförelsevis noggranna nutidsmått eller nutidsmynt.

Det är ett utslag av vår nya bibelöversättnings strävan efter folklig enkelhet och naturlighet (jämför ovan sid. 127 ff.), att den medvetet och med fullt genomförd konsekvens härutinnan fortskrider på den av Luther, 1526 års N. T. och de följande svenska kyrkobiblarna inslagna vägen. Jämväl 1883 års normalupplaga av N. T., som i övrigt utmärkes av en så påfallande stark benägenhet att smyga

sig efter den grekiska texten så nära som möjligt, har ej ansett sig böra avvika från äldre svensk tradition i detta stycke, utan inskränker sig till att i en not under texten meddela den grekiska termen jämte ungefärlig nutida motsvarighet.

Dylika allmänna svenska uttryck ha genomgående insatts överallt i N. T. och Apokryferna, där en bestämdare uppgift ej kan vara av något sakligt intresse. En exakt angivelse skulle, utan tvivel, här ofta ha verkat påfallande eller irriterande för en vanlig bibelläsare (jämför sid. 133).

Därvid har man, såsom förhållandet är redan i vår äldre kyrkobibel, ej lagt någon avgörande vikt vid att ett och samma grekiska uttryck blivit återgivet med olika svenska översättningsord, eller vid att ett och samma svenska uttryck fått motsvara olika grekiska termer. Den tolkningskonsekvens som 1917 års bibel i det hela vinnlägger sig om (se ovan sid. 109 ff.) har sina gränser i kravet på naturlighet och i språkets tillgång på ord. Det avgörande får här vara att det rätta intrycket framkallas.

Så står t. ex. *pund* som motsvarighet till grundtextens *talanton* (talent) Matt. 18: 24 (liknelsen om de 10,000 punden), men för *mina* Luk. 19: 13 ff. (liknelsen om de anförtrodda punden). Det ligger vid dessa ställen ingen vikt vid det absoluta värdet, utan vid det inbördes förhållandet, i förra fallet mellan 10,000 »pund» (= talenter; d. v. s. ungefär 42 milj. kronor) och 100 »silverpenningar» (= denarer; d. v. s. c:a 70 kr.), och i det senare mellan 10, 5 och 1 »pund» (= minor; d. v. s. vid pass 700, 350 och 70 kr.). Att värdet av minan är $^1/_{60}$ av talentens har ingen betydelse[1], annat än arkeologiskt. Huvudsaken är att det ord som väljes såsom översättning betecknar en stor penningsumma, och detta intryck framkallas genom uttrycket *pund*.

Det grekiska myntet *denar* återgives i allmänhet med *silverpenning*, men Matt. 22: 19 (med paralleller hos Mark.

[1] Man kan observera att Matteusparallellen (25: 15 ff.) till Luk. 19 i grundtexten har *talenter*.

och Luk.; Jesus och kejsarskatten) har den äldre traditionens *penning* bibehållits, då intet kommer an på myntets värde. I Matt. 20: 9 ff.[1] (liknelsen om arbetarna i vingården) ha översättarna ansett lämpligt bibehålla tolkningen *dagspenning*.

Däremot ligger det Joh. 2: 6 vikt vid en bestämd måttuppgift; vattenkrukorna i bröllopshuset i Kana hade en viss rymd. Det är just en uppgift härom författaren med sina ord vill lämna. Här översätter 1917 års bibel, i brist på bättre: »De rymde två eller tre bat-mått var» (1703: »mått»). 1883 års N. T. hade upptagit grundtextens *metreter*, men detta verkade främmande, varför man föredragit att insätta det mer kända motsvarande måttet från G. T.

Termen *stadie* har bibehållits, dels därför att den genom den äldre traditionen verkar någorlunda bekant, dels därför att en lämplig svensk motsvarighet är svår att finna (c:a 185 meter).

För att nu bibelläsaren skall ha möjlighet att själv gå till botten med saken, hänvisas vid varje ställe där en dylik fri översättning blivit brukad till »Ordförklaringarna» (men endast en gång inom ett och samma kapitel; se ovan sid. 198). Vi hålla t. ex. för tillfället på med berättelsen om »änkans skärvar» (jämför sid. 198 not 2) i Luk. 21: 2 ff. Vilket mynt har grundtexten, och vad är dess värde? Noten ger oss anvisning: »Se Skärv i Ordförkl.» Vi följa dess råd, och finna att det på vårt ställe motsvaras av grekiskt *lepton*, = ungefär $^1/_2$ öre i vårt mynt. Men vi se samtidigt av den nämnda artikeln att uttrycket *skärv* använts som tolkning jämväl av två andra grekiska mynt. Vi hänvisas emellertid av artikeln ytterligare till den sammanhängande översikten över mått, mynt och vikt. Detta sker dels för att läsaren skall kunna överblicka dessa ting i ett sammanhang, samtidigt som han kan jämföra förhållandena i G. och N. T., dels för att han skall kunna över-

[1] På första stället i denna liknelse, vers 2, innehåller grundtexten: »en denar om dagen». Uppgiften i »Ordförklaringarna», artikeln »Dagspenning», är sålunda ej fullständigt korrekt.

tyga sig om med vilka olika svenska uttryck ett och samma grekiska ord är återgivet.

Det hittills sagda angår N. T. och Apokryferna. Med G. T. förhåller det sig på helt annat sätt. Vid det senare gäller det alldeles övervägande bestämda mynt- och måttstorheter, vilket däremot ej var fallet vid de förstnämnda. Därför använder vår nya kyrkobibel i fråga om G. T. överallt beteckningar som äro bildade ur den hebreiska grundtexten eller ansluta sig till denna, såsom *sikel, gomer, handsbredd* o. s. v.

Härmed har jag, så gott jag förmått, fullgjort min uppgift att i stora drag ge en allmänfattlig förevisning av vår nya svenska kyrkobibels byggnad, såväl av dess interiör som av dess exteriör. Det återstår mig endast att erinra om att densamma i sin officiella gestalt ej längre upptager de traditionella, till största delen på Luther återgående, »förspråken» till G. och N. T., som ock till olika bibelböcker, och att den likaledes saknar ett allmänt företal till den svenska översättningen.[1]

Jag vill sluta med de ofta anförda, tänkvärda orden från vår första svenska kyrkobibel (också medtagna i 1618 och 1703 års biblar):

»På thet sidsta, skal hwar och en, som thenna uthtolckadha Swenska Biblia läsandes warder, låta sigh wara förmanat, Om här någhot förekommer, thet honom icke synes drabba rett, at han tå icke alt förhastigh är, sådant at straffa, förwandla, eller effter sitt hoffuudh retta, Uthan lå-

[1] Förut, sid. 200, 201 ff., är erinrat om att notförklaringar och en del bilagor från den Carolinska bibeln nu äro uteslutna. Likaledes saknas planscher och kartor. Vad de sistnämnda angår, så erbjuda många handupplagor numera alldeles utmärkta och exakta sådana av professor Gustaf Dalman. En god karta kan göra bibelläsare och undervisare mycket stora tjänster, och ett flitigt kartstudium bör därför varmt anbefallas. En blick på Dalmans karta över Palestina på Jesu tid kan t. ex. ge läsaren en både nödig och intressant upplysning om Pauli bekanta resa till Arabien (Gal. 1: 17), för att blott anföra ett enda fall.

ter thet bliffua som thet är, så lenge han warder fullwiss ther uppå, at han thet medh rett och skäl göra kan, Ellies kan then samme wel så snart fela som Tolcken, then til ewentyrs sigh j sakenne någhot meer och yterlighare beflijtat haffuer til at uthleta hwadh rettast är ... Icke är ... thetta arbete giordt för theras skul, som sigh tyckia låta sådant intet behöffua, Uthan man haffuer thet giordt Gudhi til äro, och the fattigha eenfåldigha Christna här j Riket til tienst, som lust och kärleek haffua til Gudz ord, och äro doch uthi Latinen eller annor tungomål, ther then helgha Scrifft uthi bescriffuin är, icke så förfarne, at the ther uth någhon viss grund tagha kunna. Och ändoch ingen kan sigh aff någhon ting beröma, så är likweel thenna uthtolckning på Gudz wegna sådana, at froma menniskior, som större wilia haffua til at j så mått någhot lära, än eens annars arbete förtala och straffa, mågha här uthaff haffua een hielp, så lenge medh tijdhen någhor kan komma, then Gudh medh höghre förstånd, större förfarenheet och medh annor leglighare medhel begåffuar, til at görat bätre. Huilket ock thes lettare skee må, at så mykit til sakenne allaredho giordt är. Then Alzmechtighaste Gudh werdighas til at fulborda sitt werck, som han begynt haffuer, Amen.»

REGISTER

Accenter (hebreiska) 97, 177.
accenter (i svenskt tryck) 211.
alfabetiska psalmer 174.
allenast 104, 186 n. 1.
Ande, ande 107 f., 187 f.
-ande (verbalsubst., particip) 134.
Andreæ, Laurentius 56.
annan 103, 106.
antika drag 99 ff.
Apokryfer (G. T:s) 35, 41 f., 47 f., 53, 61, 83 f., 149, 174 f., 195, 204.
Apokryfer (N. T:s) 151.
apokryfisk 41 f., 47 f., 144 f.
apostrof 184.
arameiska 20 f., 35, 200, 211.
artikeln (i grekiskan) 107 f.
avsiktskonjunktion 138, 178 n. 2.
avskrivare, avskrivarfel 25 f., 67.

Baruk 150.
begynnelsebokstav, stor 187 f.
Bengel, J. A. 29.
Betesdadammens underkraft 68.
betoning, av namn etc. 209 ff.
bevisställen, dogmatiska 70, 72.
bibel 11 ff.
bibelböckernas titlar och ordning 144 ff.
bibelkommission 59, 60 f., 63 n. 1.
bibelstil 115 ff.
bibelöversättning 11 ff., 36 ff.
bilagor till bibeln 201 ff.
bindestreck 184.
bokrulle 32.
bords, sitta, ligga till 99 f.
brutna verser 160 f.

Carl XII:s-bibeln 59 f.
Christian III:s-bibeln 58.
citationstecken 184 ff.
codices 23 f., 32, 43, 83 f.
comma Johanneum 69.
Complutenserpolyglotten 22.

Daglig(t bröd) 80 n. 1.
dubbeltydighetstolkning 88 ff.
dyrt (pris) 98.
döda språk 37 f., 85.

Enstämmighet 73.
Erasmus, Erasmusupplagor 22, 52, 56 f., 64, 69 f., 155.
3 och 4 Esra 149.
evangelierna 152 f., 190 f.

»Fader vår» 80 n. 1, 116, 190 f.
femtaktsvers 172 f., 175.
fetstil 187.
folketymologier 199.
folkspråksbibel 13 ff.
frågetecken 182.
fullständiga satser 126.
fyrtaktsvers 171.
förkortande skrivsätt 72.
förtydliganden 104 ff., 131 f.
föråldrade ord 118 ff.

Gammallatinska bibeln 45 ff.
genus 137.
grekiska 20 f., 35, 85 f., 106 ff., 109, 127 ff., 140 n. 1, 207 f., 210 f.
grundtext 20 ff., 32 ff., 35, 63 ff., 75 ff., 83 f.
Gustaf Adolfs-bibeln 59.
Gustaf V:s-bibeln 61.
Gustaf Wasa-bibeln 57 ff., 215 f.

Han som kommer 97 f.
handskrifter 22 ff., 32 f., 43, 49, 50, 177, 184 n. 1.
harmonisering 67 f., 190 ff.
hava i bisatser 135.
Hebréerbrevet 151 f.
hebreisk poesi 163 ff.
hebreiska 20, 21 n. 1, 35, 38 f., 85 f., 96, 109, 127 ff., 140 n. 1, 169, 207 f., 210 f.
helig plats 95.
Henoks bok (etiopiska) 195.
hexameter, daktylisk 176.
Hexapla 44.
Hieronymus 45 ff.

hugsvala 120 f.
Hugsvalare (Hjälpare) 91, 101 f.
hyllning, giva sin 100 f.
hänvisningar 197 f.

Inklamringar 70 f., 73.
inskrifter 86.
inspirationsteori 162 n. 1, 194.
inspirerad översättning 14, 43, 81.
isop (spjut?) 66.

Jakobsbrevet 151 f.
Jeremia 146 f.
Jeremiasbrevet 150.

Kaifas 46.
kanonbildning 142 f., 148.
kanonisk 41 f., 47 f., 144 f.
kapitelindelning 154 ff.
kapitelsummarium 158 ff.
kapitäler 187.
kartor 215 n. 1.
klammer 183.
klassisk grekiska 87, 107.
kolon 182.
kommatering 178 ff.
konjektur 65 ff., 80, 83, 90 n. 1.
konkordans 109, 117 n. 3, 155 f., 208 n. 1, 211.
konsekvensöversättning 100, 109 ff., 213 f.
kortare textform 71.
kräfveta 119 n. 1.
kursivstil 186, 193.
kvinna (hustru, moder) 102 f.
kyrklig översättning 79 ff.
kyrkobibel 15 f.
kyrkofäderscitat 27.

»Lagen» 41, 145, 147 f.
lektionarier 24, 43.
livslängd (längd) 88 f.
ljudmålning 111.
logik 105 f.
Luther, Lutherbiblar 19, 50 ff., 56 ff., 64, 70, 113, 146 f., 149, 151, 159 n. 1, 202, 215.
lägel 132.
läsetecken 184 ff.
löjeväckande tolkning 110, 208.

Majuskler 24, 72.
makter 98 f.
Markus-slutet 70 f.
massoreter, massoretisk text 33 ff., 75 ff., 97, 156.
medeltidsbiblar, tyska, svenska 50 f., 54 f.
»messianska ställen» 43, 159 n. 1, 187 n. 1.
metrik 168 ff.
minuskler 24.
mynt 198, 212 ff.
mått 212 ff.
människa (min vän) 103 f.

Namn, bibliska 206 ff.
naturliga funktioner, ord för 121 f.
naturlighet 127.
negation 138.
noter 199 f.
N. T. av 1526 55 f.
N. T. av 1883 17, 61, 127, 208 n. 3, 212 f.

Observationes Strengnenses 59.
omskrivning 108.
omständlighet 94, 104, 130 f.
onomasticon 206.
ordagrannhet 38 f., 42, 45, 85, 94.
ordformer 125 f.
ordföljd 126 f.
»Ordförklaringar och sakupplysningar» 201 ff.
ordlekar 111, 199.
originalskrifter 24 f., 27 f., 30.
oskönhet, språklig 110.
ostraka 86, 107.

Papyrus, papyrer 24 f., 86, 107.
parafras 139 ff.
parallellism 162 n. 1, 165 ff.
parallellhänvisningar 190 ff.
parallelltexter 78, 190 ff.
parentes 182 f.
passivformer 135.
Petri, Laurentius 59.
Petri, Olaus 56, 58 f.
poesi, poetisk uppställning 162 ff.
prepositioner, grekiska 108.
»Profeterna» 148.
prosa 162 ff.
psalmstil 174 f.
Pseudepigrafer, G. T:s 195.
pund 213.

Rim 111, 174.
rytm 168 ff.

Salomo 146, 149 n. 2.
sammansatta verb 135 ff.

samordning av verb och objekt 128.
satsförbindelser 38 f., 128 ff.
scriptio continua 25, 42.
semikolon 182.
senar, jambisk 176.
Septuaginta 34 f., 41 ff., 47 f., 52 f., 76 ff., 145 f., 194.
sextaktsvers 171 f.
sexuallivet, ord från 122.
Silo 92, 93 n. 2.
silverpenning 213 f.
själisk 125.
skarvar, inom G. T. 80, 82 f.
skiljetecken 177 ff.
»Skrifterna» 148.
skärv 198, 214.
småord 29, 139 ff.
sol (värn) 93.
sorgesångsrytm 172 f., 175.
specialiserande uttryck 133, 213.
språkdräkt 79, 114 ff.
spärr 186 f.
Stephanus, R. 31 n. 1, 155 f., 160.
strof 174.
styckeindelning 157 f.
stående vändingar 133 f.
synops 191.
Syrak 35, 83, 150.
sånger 163 f., 174 ff.
säd 110 n. 1.
särskilt 106.

Tacka Gud 104 f.
talspråk 127.
tankstreck 182.
tempelprocession 95 f.
tempus, se tidsform.
textförkortningar 67 ff., 75, 83, 198.
textgissning, se konjektur.
textindelningar 154 ff.
textkällor 27, 64.
texttrohet 85 ff.
textändringar, gamla 26, 28.
»textus receptus» 31, 61, 64, 105 n. 1.
tidsform 96 f., 108.
tidskonjunktion 138.
tidsålder 125.
tillbedja 100 f.
tjänare (träl) 39 f., 111 ff.
Tobit 83 f., 150.
tolkningsmöjligheter, olika 87 f.
tretaktsvers 170.
Trient-conciliet 48 f.
tryckta bibelupplagor 21 f., 50, 52, 65, 83.

Uncialer 24.
underskrifter, till paulinska breven 153.
uteslutningar, se textförkortningar.
utropstecken 182.

Vardagsspråk 87, 117, 125, 140.
varianter 26, 29 f., 33, 44, 45 f., 64, 75 f.
variantöversättningar 74, 90 ff.
varkunna sig 120 f.
versdelare 160 f.
versindelning 155 ff.
versnumrering 156 f.
vetenskaplig översättning 79 ff.
vida porten 68.
vikt 212 ff.
vokaltecken, hebreiska 33 n. 1, 42, 76 n. 2.
Vulgata 13, 21, 45 ff., 51 ff., 55, 57, 69 f., 145 f., 149, 152, 209 f.
»västerländska texten» 74, 77 n. 1.

Ålderdomlighet 117 ff.

Äktenskapsbrott (hor) 123.
äktenskapsbryterskan inför Jesus 71.

Österländska förhållanden 99 ff.
översättning, översätta 11 ff., 36 ff., 42, 62 ff., 85 ff.
översättningar, gamla 27, 41 ff., 45 ff., 65.

INNEHÅLLSÖVERSIKT

Sid.

Bokens syfte 7

Bibel och bibelöversättning 11
Menig mans uppfattning i praktiken 11
Nu är det lägliga tillfället inne att arbeta för större klarhet .. 16

De bibliska grundtexterna 20
G. och N. T:s grundspråk 20
Äldsta tryckta textupplagor 21
Handskrifters ålder i allmänhet 22
Grekiska handskrifter till N. T. och avvikelserna dem emellan 23
Hebreiska handskrifter till G. T. 32
De apokryfiska böckerna 35

Vår nya bibelöversättnings föregångare 36
Ett par allmänna synpunkter på översättning exemplifierade 36
A. Septuaginta 41
B. Vulgata 45
C. Luthers bibelöversättning 50
D. Den svenska bibeln före 1917 54
Medeltida översättningar 54
1526 års N. T. 55
1541 års Gustaf Wasa-bibel 57
1618 års Gustaf Adolfs-bibel 59
1703 års Carl XII:s-bibel 59
Bibelkommissionstiden och 1917 års Gustaf V:s-bibel 60

Vår nya kyrkobibel såsom översättning 62
A. Dess textgrundlag 63
för N. T. 64
för G. T:s kanoniska del 75
för G. T:s apokryfer 83
B. Dess texttrohet 85
Nyare hjälpmedel för texttolkningen. N. T:s grekiska 85
Olika tolkningsmöjligheter. Variantöversättningar .. 87
Ordagrannhet och frihet 94
Exempel på tolkningar 95
Konsekvens vid översättningsord 109

C. Dess svenska språkdräkt ..... Sid.
Bibelstil 114
a. Ordval 115
b. Ordformer och satsbyggnad 117
Nutida bildat svenskt talspråk 125
Varjehanda språkliga påpekanden 127
Omskrivningar och s. k. småord 134
Omskrivningar och s. k. småord 139

Indelning och uppställning av bibeltexten i vår nya kyrkobibel 142
A. Bibelböckerna och deras ordningsföljd 144
B. Textindelningar: kapitel, vers, stycken 154
C. Poetisk uppställning 162
D. Skiljetecken 177
E. Läsetecken och stilarter 184

Hjälpmedel i vår nya kyrkobibel till bibelns förståelse 189
A. Parallellställen 190
B. Hänvisningar och noter 197
C. Ordförklaringar och sakupplysningar 201
D. Bibliska namn och deras betoning 206
E. Mått, mynt och vikt 212

Register 217

Av ERLING EIDEM har utkommit:

DEN LIDANDE GUDEN

Några subjektiva betraktelser över det högsta objektiva. Andra uppl. Pris kr. 3: 25.

»En för både huvud och hjärta i verklig mening uppbygglig bok. En andaktsfull och djupsinnig meditation med Wiknerska tonfall — — —.

Jag har läst boken med klappande hjärta, och för varje sida har den blivit mig allt kärare. Med glädje och tacksamhet skall jag återvända till den såsom till en god vän. Och det ligger mig varmt om hjärtat att få rekommendera den till det allra bästa.»

Kyrkoh. G. Bokander i Aftonbladet.

HERRENS NATTVARD

Till uppbyggelse i glädje och frimodighet. Pris 75 öre.

»Skriften anger sig särskilt vilja främja uppbyggelse i glädje och frimodighet! En sådan ande präglar ock den lilla bokens innehåll. Ehuru författad av en teolog bär den ej på någon tung barlast av lärdom. Men författaren visar att han förstår vad en nutidsmänniska beböver, hur och från vilken sida hon s. a. s. bör tagas. Han ställer ej som sin uppgift att definiera utan att åskådligt skildra. — — —

Docenten Eidems värdefulla skrift anbefalles till det bästa.»

Domprosten J. T. Bring i Östg. Correspondenten.

BIBELN, GUDS ORD

Några uppmuntringsord till sökande och försagda unga vänner. I. Jesus och Bibeln. II. Luther och Bibeln. III. Vi och Bibeln. Andra uppl. Pris 80 öre.

SVERIGES KRISTLIGA STUDENTRÖRELSES BOKFÖRLAG